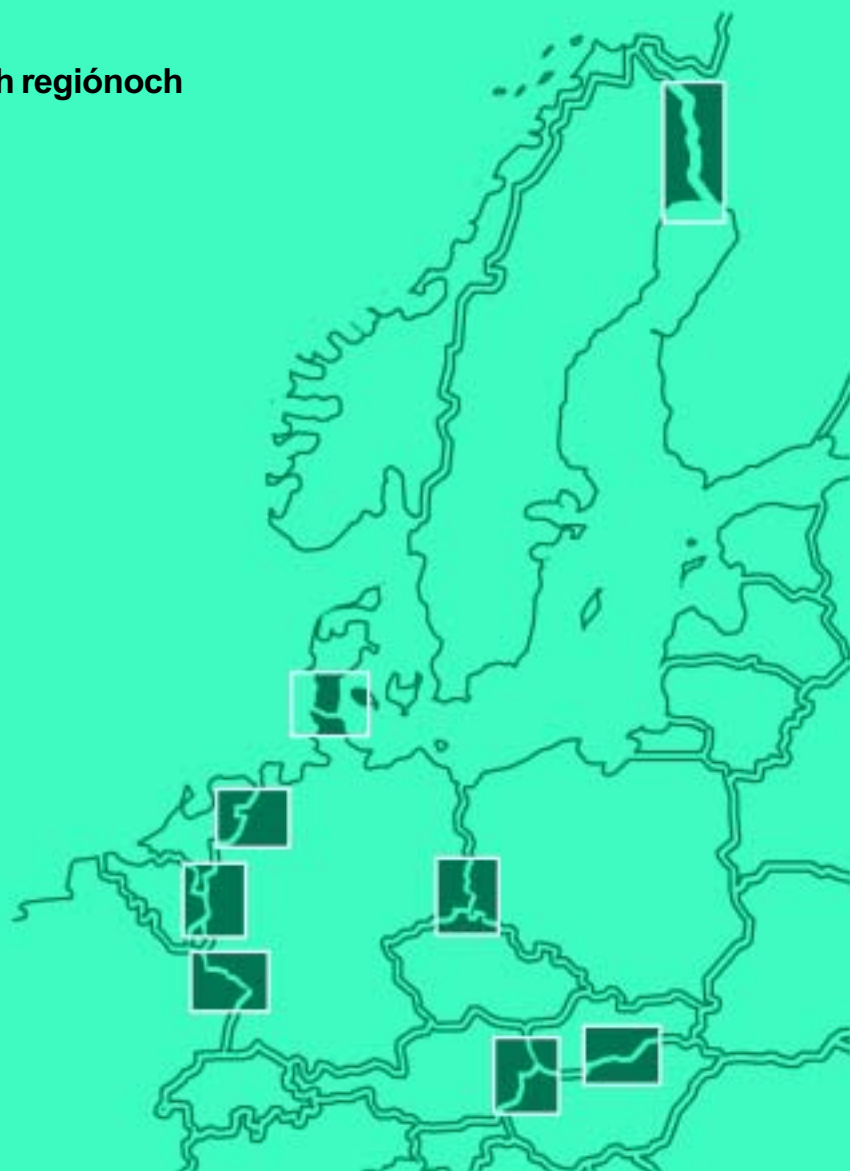

Vzdelávanie cez hranice

Vzdelávanie dospelých
v Európskych cezhraničných regiónoch

Táto publikácia je výstupom projektu CBCnet – Cezhraničná spolupráca vo vzdelávaní dospelých (číslo prihlášky: 109770-CP-1-2003-1-AT-GRUNDTVIG-G1) a je vydávaná s podporou programu Európskeho spoločenstva SOCRATES / GRUNDTVIG 1.

Publikácia je vydaná v rámci projektu CBCnet, ktorý reprezentuje Burgenlandská výskumná spoločnosť ako koordinátor projektu.

Spoločnú zodpovednosť za vydanie publikácie nesie konzorcium CBCnet (viď profily partnerských inštitúcií), reprezentované editormi. Európska komisia nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií obsiahnutých v publikácii.

ISBN: 3-901420-06-1

Vzdelávanie cez hranice: Vzdelávanie dospelých v Európskych cezhraničných regiónoch / Alfred Lang, Nicole Ehlers, Lenny van Kempen, Eisenstadt (Rakúsko): Burgenlandská výskumná spoločnosť / Burgenländische Forschungsgesellschaft, 2005.

Obálka: Eva Brunner-Szabo

Layout: Gert Tschögl

Fotografie: Burgenlandská výskumná spoločnosť / Burgenländische Forschungsgesellschaft – Alfred Lang
Vytlačené v Rakúsku firmou Tischler Direktmarketing

Burgenländische Forschungsgesellschaft
Domplatz 21, A-7000 Eisenstadt, Rakúsko
phone 0043 2682 66886, fax 0043 2682 6688620
office@forschungsgesellschaft.at
www.forschungsgesellschaft.at

Predslov	7
Úvod: Cezhraničná spolupráca v oblasti vzdelávania dospelých v procese harmonizácie v Európe <i>Alfred Lang</i>	9
Hraničné regióny v Európe	
Švédsko – Fínsko – Nórsko Oblasť Severný Calotte – Vrchol Európy <i>Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen</i>	17
Dánsko – Nemecko Región Sønderjylland-Šlezvicko <i>Martin Klatt</i>	31
Holandsko – Nemecko Euregio Rýn-Waal <i>Roland Wolf</i>	40
Nemecko – Belgicko – Holandsko Hraničný trojuholník Nemecko-Belgicko-Holandsko <i>Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder-Haas</i>	49
Nemecko – Francúzsko Región Saar-Moselle <i>Wilfried Schmidt</i>	59
Nemecko – Poľsko Región Oberlausitz <i>Detlef Heuke / Ute Grun</i>	68
Slovensko – Maďarsko Hraničný región južného Slovenska <i>Miroslav Michela</i>	74
Rakúsko – Maďarsko – Slovensko Perspektívy histórie hraničného regiónu medzi spolkovou krajinou Burgenland, západným Maďarskom a západným Slovenskom a Rakúsko-maďarsko-slovenský hraničný trojuholník <i>Alfred Lang</i>	81
Rakúsko Burgenland. Z periférie do centra Európy <i>Alfred Lang / Andreas Polsterer</i>	93
Maďarsko Západopanónsky región. Vstupná brána do Európy <i>Kornélia Csontos</i>	98
Slovensko Bratislava-Trnava – Zlatý trojuholník <i>Eva Rajčáková</i>	103
Cezhraničná spolupráca v Európe	
Švédsko – Fínsko – Nórsko – Rusko Príklady cezhraničnej spolupráce v regióne Severný Calotte a Barents <i>Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen</i>	111
Dánsko – Nemecko Interkultúrna výmena. Projekt cezhraničnej spolupráce na škole Hjørsken Røstersøen a v regióne Sønderjylland-Schleswig <i>Jesper Nielsen</i>	117
Holandsko – Nemecko Učia sa Euregio Rýn-Waal <i>Lenny van Kempen</i>	123

Belgicko – Nemecko – Holandsko Učenie bez hraníc v prihraničnom trojuholníku Belgicko-Nemecko-Holandsko <i>Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder-Haas</i>	128
Nemecko – Francúzsko Cezhraničná spolupráca v regióne Saar-Moselle <i>Wilfried Schmidt</i>	134
Nemecko – Poľsko Región Oberlausitz <i>Detlef Heuke / Ute Grun</i>	142
Slovensko – Maďarsko Cezhraničná spolupráca v euroregióne Neogradiensis <i>Tomáš Findra / Danica Hullová</i>	145
Rakúsko – Slovensko – Maďarsko Od železnej opony k spoločnej hraničnej oblasti <i>Alfred Lang</i>	149

Cezhraničné vzdelávanie v Európe – prípadové štúdie

Spolupráca na inštitucionálnej úrovni

Švédsko – Fínsko – Nórsko Arktická vzdelávacia nadácia <i>Ulf Olovzon / Anne Arrelo</i>	165
Belgicko – Nemecko – Holandsko Euroregionálna akadémia <i>Filip Dedeurwaerder-Haas</i>	168

Interkultúrna jazyková príprava

Dánsko – Nemecko Vyučovanie jazykov a interkultúrne vzdelávanie pre Dánov a Nemcov <i>Jesper Nielsen</i>	175
Rakúsko – Maďarsko Interkultúrna maďarsko-nemecká a nemecko-maďarská jazyková príprava <i>Christine Teuschler / Rafaela Weninger / Elisabeth Deinhofer</i>	180
Nemecko – Francúzsko Učebné osnovy Saar-Lor <i>Wilfried Schmidt</i>	184

Odborná príprava

Fínsko – Švédsko Škandinávské štúdiá v ošetrovatelstve. Cezhraničný diplomový program v starostlivosti o zdravie, ktorý spĺňa potreby hraničných miest v zdravotníckych službách <i>Sirpa Hyttinen / Anne Arrelo</i>	193
Rakúsko – Maďarsko Stravovacie služby v ozdravovacom turizme <i>Sabine Unger</i>	196
Holandsko – Nemecko IBER – informačné centrum odbornej prípravy v eurozóne Rijn-Waal <i>Lenny van Kempen</i>	199
Maďarsko – Slovensko Maďarsko-slovenská cezhraničná spolupráca v oblasti odbornej prípravy mládeže <i>Attila Sajtos</i>	202

Maďarsko – Rakúsko Spoločná príprava kariérnych poradcov <i>Kornélia Csontos</i>	205
 <i>Vzdelávacie siete</i>	
Nemecko – Belgicko – Holandsko Vzdelanostná sieť Euregia Maas-Rýn <i>Nicole Ehlers</i>	211
Rakúsko – Slovensko Cezhraničná sieť vo vzdelávaní dospelých Bratislava-Trnava-Burgenland <i>Alfred Lang / Renáta Kopaničáková</i>	216
Nemecko – Poľsko Projekty európskej spolupráce organizované Volkshochschule Hoyerswerda ako prostriedok boja proti rasizmu a xenofóbie <i>Detlef Heuke / Ute Grun</i>	221
 Profil partnerských inštitúcií	
<i>Volkshochschule Aachen</i> Ľudová vysoká škola Aachen Nemecko	227
Akadémia vzdelávania (AV) Slovensko	229
<i>Berufsförderungsinstitut Burgenland (bfi)</i> Inštitút pre podporu profesijného vzdelávania v Burgenlande Rakúsko	232
<i>Burgenländische Forschungsgesellschaft (BFG)</i> Výskumná spoločnosť v Burgenlande Rakúsko	234
<i>Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung (BuKEB)</i> Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v Burgenlande Rakúsko	236
Centrum vzdelávania neziskových organizácií (CVNO) Slovensko	238
<i>Volkshochschule Hoyerswerda – Kommunalen Eigenbetrieb Kultur und Bildung (EKuB)</i> Ľudová vysoká škola Hoyerswerda - mestské kultúrne a vzdelávacie centrum Nemecko	240
<i>Kemi-Tornion Ammattiopisto</i> Kemi-Tornio odborný inštitút Fínsko	242
<i>Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen</i> Krajinský zväz ľudových vysokých škôl v Burgenlande Rakúsko	244
<i>Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.</i> Západopanónska agentúra regionálneho rozvoja Maďarsko	246
<i>Højskolen Østersøen</i> Ľudová vysoká škola "Baltické more" Dánsko	248
<i>Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) Rijn IJssel</i> Regionálne centrum vzdelávania Rijn IJssel Holandsko	250
<i>Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken</i> Ľudová vysoká škola mesta Saarbrücken Nemecko	252

<i>Stiftelsen Utbildning Nordkalotten</i> Arktická vzdelávacia nadácia Švédsko	_____ 254
<i>Volkshochschule der Ostkantone</i> Ľudová vysoká škola východných kantónov Belgicko	_____ 256

Predslov

Od októbra 2003 do septembra 2005 sa po prvýkrát v rámci projektu CBCnet (angl. Cross-Border Cooperation Network in Adult Education in European Border Regions) spojili predstavitelia inštitúcií vzdelávania dospelých, ktoré majú skúsenosti s cezhraničnou spoluprácou. Zámerom projektu CBCnet bolo práve to, aby sa inštitúcie vzdelávania dospelých, ktoré majú skúsenosti v cezhraničnej spolupráci pozdĺž vnútorných a vonkajších hraníc Európskej únie, zapojili do spoločného projektu a poukázali na dôležitosť cezhraničnej spolupráce vo vzdelávaní a tým prispeli k procesu zintenzívnenia cezhraničnej spolupráce vo vzdelávaní v Európe a podporili a posilnili prácu inštitúcií pôsobiacich v tejto oblasti.

Predstavitelia pätnástich inštitúcií vzdelávania dospelých z deviatich európskych krajín a ôsmich európskych prihraničných regiónov spojili svoje úsilie a počas dvoch rokov trvania projektu zhromaždili, usporiadali a dali do konkrétnej podoby svoje skúsenosti v oblasti cezhraničnej spolupráce vo vzdelávaní. Výsledkom práce projektového tímu je okrem tejto publikácie aj niekoľko konkrétnych produktov: bola spustená webová stránka (www.crosborder-education.net) a publikovaná brožúra pod názvom "Cez hranice" (angl. Crossing Borders), v ktorej sú uvedené odporúčania na podporu cezhraničnej spolupráce v politike vzdelávania a v praxi. Projektové konzorcium pozostáva z inštitúcií pôsobiacich v oblasti všeobecného a odborného vzdelávania, ako aj z inštitúcií z oblasti formálneho a neformálneho vzdelávania, regionálnych rozvojových agentúr a výskumných spoločností.

Nakoľko sa doteraz v teoretickej rovine nevenovala veľká pozornosť diskusiám na tému cezhraničného vzdelávania a nadnárodného vzdelávania, ihneď v úvode tejto publikácie sa pokúsime vysvetliť rozdiel v pojmoch "cezhraničné vzdelávanie" a "nadnárodné vzdelávanie". Pokúsime sa tiež usporiadať a opísať rôzne modely vzdelávacej činnosti v prihraničných regiónoch na základe 4-stupňového modelu. V prvej časti tejto publikácie je uvedená charakteristika historického, kultúrneho a ekonomického vývoja ôsmich prihraničných regiónov, ktoré boli zapojené do projektu. V druhej časti sú uvedené niektoré aspekty cezhraničnej spolupráce a v tretej časti publikácie je uvedených pätnásť príkladov cezhraničnej spolupráce v oblasti vzdelávania v Európe. Na záver sa v poslednej štvrti časti prezentujú (uvádzajú profily svojej činnosti) inštitúcie zúčastnené v projekte. Konzorcium CBCnet verí, že táto publikácia poukáže na určité špecifické potreby v oblasti vzdelávania v európskych prihraničných regiónoch a urobí prvý krok smerom k vytvoreniu pevnej siete vzdelávacích inštitúcií pôsobiacich v tejto oblasti.

Alfred Lang, Nicole Ehlers, Lenny van Kempen (zost.)

Úvod:

Cezhraničná spolupráca v oblasti vzdelávania dospelých v procese harmonizácie v Európe

Alfred Lang

Počas Lisabonskej vrcholnej schôdzky v marci 2000 stanovila Rada Európy nové strategické ciele na obdobie ďalšieho desaťročia. Lisabonská stratégia si kladie za cieľ urobiť z Európskej únie do roku 2010 *najdynamickejšiu a najkonkurencieschopnejšiu poznatkovo orientovanú ekonomiku schopnú udržateľného hospodárskeho rastu so zvýšeným počtom a kvalitou pracovných miest a väčšou sociálnou súdržnosťou.*

V kontexte týchto nových cieľov sa celoživotné vzdelávanie stalo jednou z najdôležitejších súčastí tejto stratégie. Ale úlohou celoživotného vzdelávania nie je iba prispievať k zvyšovaniu konkurencieschopnosti a zamestnanosti, ale aj k sociálnej integrácii a osobnému rozvoju občanov.

V súvislosti s týmto novým smerovaním celoživotného vzdelávania značne získalo na dôležitosti vzdelávanie dospelých v rámci celej Európy. *Od podpísania Lisabonskej zmluvy zaznamenáva európska politika v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy doposiaľ nevídaný rozmach,* konštatuje sa v materiáloch Komisie v jednom z posledných návrhov na vytvorenie nového Integrovaného Akčného Programu v oblasti celoživotného vzdelávania na obdobie počnúc rokom 2007, kedy dôjde k integrácii dvoch dôležitých vzdelávacích programov Leonardo da Vinci a Socrates. Zámerom je podporiť celoživotné vzdelávanie s finančnou podporou vzdelávacích programov, v ktorom okrem výmeny učiteľov a študentov zohráva dôležitú úlohu aj projektová spolupráca vzdelávacích inštitúcií. Pre mnohé inštitúcie vzdelávania dospelých je nepretržitá účasť na projektoch európskej spolupráce a mobilitách súčasťou ich každodennej práce. Súčasná práca v oblasti vzdelávania dospelých je naozaj nemysliteľná bez zapájania sa do "európskeho rozmeru".

Cezhraničná spolupráca vo vzdelávaní dospelých ako jedinečná forma nadnárodnej európskej spolupráce v oblasti vzdelávania

Jednou zo špecifických foriem nadnárodnej európskej spolupráce vo vzdelávaní je spolupráca inštitúcií vzdelávania na vnútorných alebo vonkajších hraniciach Európskeho spoločenstva. Ľudia, ktorí hľadajú možnosť vzdelávať sa a študenti v prihraničných oblastiach, majú často problémy so vstupom do niektorého zo systémov vzdelávania kvôli rôznym obmedzeniam a opatreniam, administratívnej

štruktúre a nekompatibilným dokladom (certifikátom) o ukončenom vzdelaní. Nemalú úlohu v tomto procese zohrávajú aj odlišné jazyky, kultúrne hodnoty a historický vývoj.

Inštitúcie vzdelávania dospelých, ktoré sa chcú podieľať na cezhraničnej spolupráci, musia poznať aj právne normy a administratívne usporiadanie v partnerskej krajine, ktoré buď nie sú vôbec alebo sú iba málokedy kompatibilné. Je to charakteristické pre väčšinu nadnárodných partnerstiev, na druhej strane sa však cezhraničná spolupráca uskutočňuje v zemepisne totožnom prostredí¹. V prihraničných regiónoch je otázka európskej integrácie omnoho závažnejšia a priamo ovplyvňuje každodenný život obyvateľstva. Účastníci vzdelávania a inštitúcie vzdelávania dospelých v týchto prihraničných regiónoch nevyhnutne čelia spomínaným problémom. Cezhraničná spolupráca v oblasti vzdelávania dospelých je preto súčasťou a špeciálnou formou nadnárodnej európskej spolupráce v oblasti vzdelávania. O to viac je nepochopiteľné to, že otázke cezhraničného vzdelávania dospelých sa už dlhšiu dobu nevenuje žiadna pozornosť, a to ani na politickej úrovni či v teoretickej rovine. Táto problematika doteraz nenašla svoje miesto v európskych vzdelávacích programoch.

Cezhraničné vzdelávanie dospelých ako hlavné kritérium úspešnej európskej integrácie

Okrem svojho hlavného poslania, ktorým je inovačný prístup ku vzdelávaniu za pomoci finančnej podpory zo vzdelávacích projektov a podpora celoživotného vzdelávania vo všetkých formách vzdelávania, vzniká zámer dosiahnuť takzvanú "európsku pridanú hodnotu", ktorá má do činenia aj so samotným "projektom Európa". Projektová spolupráca na nadnárodnej úrovni spolu s mobilitami majú prispieť k vybudovaniu spoločného európskeho vzdelávacieho priestoru, odstrániť politické, ekonomické a kultúrne bariéry medzi členskými štátmi EÚ a podporiť proces európskej integrácie.

Aj v tejto oblasti zohrávajú prihraničné regióny dôležitú úlohu. Často sú indikátorom úspechu v procese európskej integrácie a v mnohých prípadoch udávajú krok v tomto procese. V prihraničných regiónoch je otázka európskej integrácie veľmi závažná a priamo ovplyvňuje každodenný život obyvateľstva. Inštitúcie vzdelávania dospelých čelia výzve prispieť k ekonomickej a sociálnej harmonizácii, kultúrnej a duševnej integrácii prihraničných regiónov.

V tejto súvislosti je veľmi dôležitá cezhraničná spolupráca v tých regiónoch, ktoré majú spoločnú hranicu s jedným alebo viacerými novými členskými štátmi EÚ. V tomto prípade proces európskej integrácie čelí osobitnej výzve. Harmonizácia v oblasti ekonomickej, sociálnej, kultúrnej a nemenej dôležitej vzdelávacej úrovni vyžaduje omnoho viac úsilia práve preto, že tieto štáty hraničia s niektorými z pôvodných 15-ich členských štátov EÚ. V tomto zmysle má aj spolupráca so štátmi, ktoré sa nachádzajú

na vonkajšej strane hranice EÚ, veľký význam. Obzvlášť v tomto kontexte existujú dva aspekty, ktoré poukazujú na to, že práca v oblasti cezhraničného vzdelávania sa má chápať ako špeciálna forma nadnárodnej spolupráce v oblasti vzdelávania.

V programoch SOCRATES a LEONARDO DA VINCI sa zdôrazňuje potreba zemepisne vyváženej skladby projektových partnerov, ktorá je jedným z hlavných kritérií výberu. Vychádza sa z predpokladu, že interkultúrne pochopenie je väčšie medzi zemepisne vzdialenými štátmi, ako medzi susednými štátmi. Okrem toho predstava, že prihraničné regióny majú menšiu potrebu integrácie, platí, ak vôbec, iba v užšom zmysle a tieto kritériá výberu predstavujú obrovskú nevýhodu pre cezhraničnú spoluprácu. Aj ďalšie kritériá výberu, ako napríklad potreba aspoň troch projektových partnerov z troch rôznych európskych štátov, sa stáva prekážkou cezhraničnej spolupráce. Nevraviac o tom, že pri výbere projektu (aspoň čo sa týka veľkých pilotných projektov), je potrebných omnoho viac partnerov, čo v prípade prihraničných regiónov je často nemožné, pretože cezhraničná spolupráca sa uskutočňuje väčšinou na bilaterálnej a iba výnimočne na trilaterálnej úrovni.

Modely cezhraničnej spolupráce v oblasti vzdelávania

Napriek spomenutým nedostatkom sa vytvorili a vybudovali rôzne modely spolupráce v rámci vnútorných hraníc v Európe, i keď kvantita a kvalita tejto spolupráce sa značne líši. Modely tejto spolupráce sú v rozpätí od organizovaných študijných návštev do susedných krajín až po spoločné bilaterálne alebo trilaterálne centrá ďalšieho vzdelávania. V ďalšej časti sa pokúsime vymedziť nasledujúce formy a úrovne cezhraničnej spolupráce v oblasti vzdelávania.

Úroveň 1: Objavovanie susednej krajiny

Cezhraničná spolupráca začína zvedavým záujmom o susednú krajinu. Prvým krokom v tomto smere je návšteva tejto krajiny, ktorá je motivovaná sociálnym a kultúrnym záujmom (návšteva divadla, koncertu, múzeí, výstav alebo pamätného miesta a pod.) a ktorú organizujú regionálne alebo miestne vzdelávacie inštitúcie. Typickým javom pre túto úroveň je jednostranný typ kontaktu a fakt, že návšteva je spojená s nejakým špeciálnym podujatím a je krátkodobá. Často býva popudom týchto návštev záujem zainteresovaných osôb z regiónu alebo osobná motivácia. Na tejto úrovni sa ešte nedá hovoriť o cezhraničnej spolupráci v pravom zmysle slova, i keď spolupráca s kontaktnou osobou alebo inštitúciou v susednej krajine už funguje. Môže to byť turistický sprievodca alebo vedúci zájazdu. Keďže tieto aktivity zabezpečuje nejaká vzdelávacia inštitúcia, môžeme ju považovať za určitú formu cezhraničnej spolupráce v oblasti vzdelávania.

Úroveň 2: Vzdelávacie aktivity v prihraničných regiónoch: jazykové kurzy a tématické vzdelávacie programy

Pre túto úroveň spolupráce sú typické kurzy a vzdelávacie programy, ktoré ponúkajú inštitúcie vzdelávania dospelých v prihraničných regiónoch a ktoré sú určené na spoznávanie susednej krajiny alebo daného regiónu. Príkladom sú jazykové kurzy, ktoré ponúkajú mnohé inštitúcie vzdelávania dospelých v prihraničných regiónoch, V jazykových kurzoch vyučujú učitelia jazykov z príslušného regiónu, často spolu s kolegom zo zahraničia, ktorý vyučuje na základe zmluvy na polovičný úväzok.

Tieto kurzy nadobúdajú charakter cezhraničnej spolupráce, pretože účastníci kurzov alebo projektov sa veľmi zaujímajú o život v susednej krajine a chcú vedieť, ako sa správať pri stretnutiach so susedom a pri návšteve krajiny. Často sú tieto jazykové alebo tématicky zamerané kurzy spojené s podobnými aktivitami ako pri prvom stupni spolupráce, lebo často prebiehajú vo forme exkurzií a výletov do susednej krajiny. Rovnako ako na prvom stupni sú tieto aktivity jednostranné alebo plánované iba na určité obdobie (napr. po dobu trvania kurzu). Nie je ešte nadviazaný vzájomný kontakt alebo výmenné návštevy, neexistuje projektová alebo inštitucionálna spolupráca.

Úroveň 3: Cezhraničná projektová spolupráca

Projektová spolupráca začína až na tejto úrovni. Počas určitého obdobia, ktoré je definované v projekte, tréneri, študenti a manažment na obidvoch stranách hranice vzájomne spolupracujú na splnení cieľa daného projektu.

Príkladom tejto formy cezhraničnej spolupráce sú školenia a ďalšie odborné (profesijné) vzdelávanie dospelých. V tomto zmysle spolupracujú vzdelávacie inštitúcie na obidvoch stranách hranice na projekte v stanovenom časovom úseku, aby, napríklad, zaškolili robotníkov v odbore, v ktorom je ich nedostatok v danom prihraničnom regióne. Súčasťou tejto formy projektovej spolupráce je aj výmena škooliteľov a účastníkov školenia, čo prispieva ku zlepšeniu odbornej kvalifikácie v zmysle interkulturálneho spoznávania prostredníctvom mobilných projektov.

Skupiny účastníkov vzdelávania môžu byť: (a) monolingválne, keď účastníci pochádzajú z jednej krajiny a chcú sa naučiť jazyk a spoznať susednú krajinu, aby si tam neskôr mohli nájsť prácu; (b) zmiešané skupiny určené pre tých, ktorí chcú získať kvalifikáciu pre trh práce v obidvoch krajinách. Kontakty medzi inštitúciami sa nadviažu na úrovni manažmentu, ale kontakty na inštitucionálnej úrovni vzniknú iba na základe projektov. Hlavnými kritériami tejto formy spolupráce sú: vymedzený časový úsek trvania spolupráce, rôzna intenzita priamych kontaktov a výmena škooliteľov a účastníkov školení a manažmentu.

Úroveň 4: Cezhraničná spolupráca na inštitucionálnej úrovni

Charakteristickou črtou cezhraničnej spolupráce na tejto úrovni je trvalý charakter spolupráce na inštitucionálnej úrovni. Tento druh spolupráce môže prebiehať formou (a) založenia nezávislej inštitúcie spravovanej skupinou viacerých partnerských inštitúcií alebo (b) vzdelávacej inštitúcie sui generis formou bilingválneho alebo multilingválneho spoločného podniku. Špecifickou formou inštitucionálnej spolupráce vzdelávacích inštitúcií je jednostranné založenie pobočky inštitúcie v susednej krajine. Prvoradým cieľom v tomto prípade je ponúknuť vyskúšané a otestované kurzy na novom trhu. Spomínané formy a modely cezhraničnej spolupráce sú, samozrejme, iba chabým pokusom o ich usporiadanie. V praxi existuje veľa prienikov a variácií tejto spolupráce.

V nižšie uvedenej tabuľke je badateľný kvalitatívny a kvantitatívny rozdiel vo formách cezhraničnej spolupráce v oblasti vzdelávania a pokus o klasifikáciu tejto spolupráce. Netrufame si v žiadnom prípade nejakým spôsobom hodnotiť toto porovnanie v tom zmysle, že by sme zastávali názor, že iba na úrovni 4 je možná optimálna spolupráca. Hodnotenie tohto druhu by bolo možné iba vtedy, ak by sa brali do úvahy okolnosti, za akých sa vzdelávacia aktivita uskutočnila, alebo aké boli cieľové skupiny, či bol splnený pôvodný zámer.

Diagram 1: Modely a formy cezhraničnej vzdelávacej práce v Európe

	Úroveň 1	Úroveň 2	Úroveň 3	Úroveň 4
Kvalita vzdelávacej aktivity	jednostranná	jednostranná	vzájomná	vzájomná
Trvanie aktivity	jednorázová	určený časový úsek	určený časový úsek	nepretržitá
Kvalita spolupráce	na základe podnetu	selektívna (výberová)	na základe projektuna	na inštitucionálnej úrovni

Na záver môžeme konštatovať, že inštitúcie vzdelávania dospelých v prihraničných regiónoch, ako aj iné vzdelávacie inštitúcie preberajú na seba zodpovednosť za podporu koncepcie celoživotného vzdelávania a zapájajú s do nadnárodnej spolupráce smerujúcej k zlepšeniu procesu “europeizácie” a internacionalizácie procesu vzdelávania a získavania kvalifikácií. Vďaka svojej výnimočnej zemepisnej polohe čelia prihraničné regióny výzve, aby svojimi cezhraničnými aktivitami prispeli ku procesu sociálnej a ekonomickej harmonizácie, kultúrnej a duševnej integrácie v príslušných prihraničných regiónoch. Preto sú tieto inštitúcie vzdelávania dospelých dôležitým prvkom v procese európskej integrácie. V dôsledku toho sa musia brať do úvahy špecifické podmienky cezhraničnej spolupráce v oblasti vzdelávania v rámci politík, programov a propagácie vzdelávania dospelých tak na európskej, ako aj na národnej úrovni.

Alfred Lang, Výskumná spoločnosť Burgenland (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Rakúsko

¹ Zvyčajne sú termíny “nadnárodná” a “cezhraničná” synonymickými výrazmi aj v technickej literatúre. Na tomto mieste a v ďalšej časti však rozlišujeme cezhraničnú spoluprácu a nadnárodnú spoluprácu.

Hraničné regióny v Európe

Švédsko – Fínsko – Nórsko

Región Severný Calotte – Vrchol Európy

Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen

Švédsky kraj Norrbotten a fínska provincia Laponsko¹

Norrbotten vo Švédsku (Norrbottens län) a Laponsko vo Fínsku (Lapland Lääni) sú najsevernejšími oblasťami Švédska a Fínska. Sú to rovnako najväčšie kraje v oboch štátoch. Hlavná časť regiónu sa nachádza za polárnym kruhom a spolu so severným časťami Nórska tvoria tak zvaný "Vrchol Európy" (švéd. Nordkalotten). Zo širšieho hľadiska Norrbotten a Laponsko patria do regiónu Barents, ktorý tvoria severné časti Fínska, Nórska, Ruska a Švédska.

Torneälv – hraničná rieka medzi Švédskom (vpravo) a Fínskom (vľavo).

Krajný sever Škandinávie je tiež známy pod názvom Laponsko (Samiland)². Laponsko bolo historicky provinciou Švédska až do obdobia švédsko-ruskej vojny, ktorá sa odohrala v čase od februára 1808 do septembra 1809. Následkom vojny sa Fínsko stalo autonómnym veľkovevodstvom pod nadvládou ruského cára. Po uzavretí Fredrikshamnskej dohody v r. 1809 sa rieka Torne (švéd. Torne älv, fín. Tornionjoki) stala demarkačnou čiarou na novej hranici medzi Švédskom a Fínskym veľkovevodstvom pod nadvládou Ruska. Juh Laponska sa rozdelil – západnú časť bola pridelená Švédsku a južná časť – Fínsku. Dnešné Laponsko je rozdelené na tieto územia: švédske kraje Norrbotten a Västerbotten na západe, fínska administratívna provincia Laponsko na východe, severná časť Nórska a polostrov Kola v Rusku.

Kraje Norrbotten a Laponsko sú plné kontrastov a obklopené nápadne vysokými horami a hlbokými jazerami. Je tu niekoľko nedotknutých veľkých riek, ako napríklad rieka

Torne. Nikde inde v švédskom alebo fínskom kraji sa nezachovali také veľké územia panenskej prírody. V roku 1810, keď bol kraj Norrbotten oficiálne ustanovený, obývalo toto územie 34 tis. ľudí. Dnes tu žije takmer 254 tis. obyvateľov. Tento nárast nastal na prelome 20. storočia, keď sa v krajine začalo s ťažbou prírodných nerastov. Baníctvo, lesníctvo a vodné elektrárne sa stali hlavnými priemyselnými odvetviami a dodnes sú životne dôležitými odvetviami nie iba v Norrbottene, ale v celom Švédsku. Poľnohospodárstvo a iné priemyselné odvetvia sú tiež dôležité pre zamestnanosť v kraji. Kraj Norrbotten je na štvrtom mieste v porovnaní s inými kraji Švédska vo výrobe hrubého domáceho produktu v regióne. Hlavným mestom provincie je Luleå s počtom obyvateľov 75.5 tis.

Provincia Laponsko bola oddelená od provincie Oulu v roku 1936. Po druhej svetovej vojne oblasti Petsamo a Salla boli pridelené Sovietskemu zväzu. Dnes tu žije okolo 187 tis. obyvateľov. V Laponsku sa nachádzajú podniky drevospracujúceho priemyslu, oceliarske, energetické a stavebné firmy, ktoré vyvážajú svoje produkty do celého sveta. Je tu veľa firiem, ktoré využívajú nezávadné životné prostredie a podnikajú v oblasti cestovného ruchu alebo v poľnohospodárstve. Vývoj od obdobia ťažobného priemyslu do obdobia industriálnej spoločnosti sa udial rýchlo. V roku 1950 väčšia časť obyvateľstva Laponska obývala vidiek a viac ako polovica pracovala v oblasti lesníctva

a poľnohospodárstva. Dnes 65% obyvateľstva v produktívnom veku pracuje v oblasti služieb, 22% – v spracovateľskom priemysle, 10% – v prvovýrobe. Hlavným mestom provincie Laponsko je Rovaniemi s počtom obyvateľov 35 tis; polárny kruh sa nachádza neďaleko mesta.

Ekonomika a obyvateľstvo

3% populácie Švédska žije v kraji Norrbotten a 3,6% populácie Fínska – v provincii Laponsko. Väčšia časť populácie je usídlená v mestách, v centrách cestovného ruchu a v dedinách, t.j. tam, kde je vysoké percento zamestnanosti. Dediný s najviac rozvinutou miestnou infraštruktúrou su väčšinou sústredené v blízkosti miest, turistických centier s atraktívnou okolitou krajinou alebo so zaujímavou históriou, kde sa sústreďujú komunity s vyvinutou spoločenskou identitou. Prihraničné dediny, ktoré spolu obchodujú sú ekonomicky stabilné. Hustota zaľudnenia na obidvoch stranách hranice je veľmi nízka v porovnaní s priemerom v EÚ. V Laponsku a Norbottene hustota zaľudnenia dokonca zaostáva aj za priemerom v krajine a činí iba 2 a 2,6 obyv. na km².

Vľavo: Otvorená hranica medzi Torniom (Fínsko) a Harapandou (Švédsko).
Vpravo: Bývalý colný úrad a stanica hraničnej kontroly.

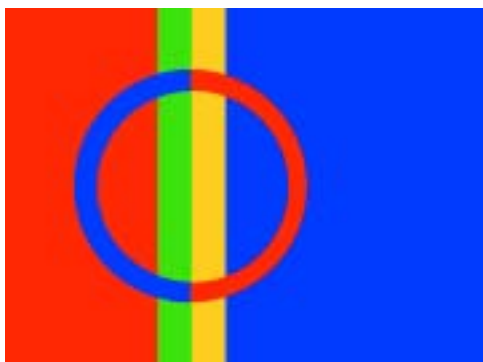
Nezamestnanosť v obidvoch prihraničných regiónoch je vyššia ako je priemer v každej z týchto krajín. Tento rozdiel je vyšší na fínskej strane hranice, kde nezamestnanosť dosahuje vyššie hodnoty ako na švédskej strane. Napriek tomu dnes nie je rozdiel v životnej úrovni v týchto krajinách. Na konci 60-tých rokov minulého storočia však veľa Fínov emigrovalo do Švédska. Prispeli k tomu opatrenia vyplývajúce z agrárnej reformy, na základe ktorej fínski farmári dostávali od štátu príspevok, ak prestali farmárčiť.

Cezhraničná spolupráca

Počas 2. svetovej vojny obyvatelia regiónu pozdĺž rieky Torne jasne dokázali, že tradičné spolužitie v oblasti je silne zakorenené. Povojnové obdobie bolo mierové, i keď ešte stále sa vyskytujú rýchle neočakávané zmeny, napríklad, v menovej politike alebo

v opatreniach obmedzenia dovozu a pod. Tieto často nepredvídané zmeny vytvárali prekážky pre spoluprácu podnikov a pre vzájomné spolužitie na obidvoch stranách rieky Torne. Členstvo v EU umožnilo účasť v rozvojových projektoch cezhraničnej spolupráce a tým odstrániť množstvo existujúcich bariér.

V súčasnosti cezhraničná spolupráca medzi družobnými mestami Haparanda (Švédsko) and Tornio (Fínsko) je jedným z najlepších príkladov spolupráce pre európske hraničné regióny. Obe mesta sa nachádzajú na hranici medzi Fínskom a Švédskom, kde sa rieka Torne vlieva do najsevernejšej časti Botnického zálivu. Mestá Tornio a Haparanda majú spoločnú históriu, ktorá siaha ďaleko do minulosti. Do roku 1809 bolo Tornio jedným z najvýznamnejších miest na severe Švédska. Po vojne medzi Švédskom a Ruskom v rr. 1808-1809 rozdelili hranice medzi Ruskom a Švédskom územie na dve časti (viď vyššie). Napriek štátnej hranici pokračovali dobré susedské vzťahy medzi obyvateľstvom aj naďalej, ale hranica bola vnímaná ako prekážka a nevýhoda. Spolupráca medzi mestami sa započala na začiatku 70-tych rokov 20.storočia a jednotlivé projekty potvrdili, že spolupráca bola užitočná pre obe strany a že problematická hranica môže ponúknuť určité zdroje a možnosti v tomto smere. V roku 1987 spolupráca medzi Tornio a Haparandou bola úradne schválená a organizovaná pod názvom "Provincia Bothniensis Haparanda-Tornio".

Zástava Sami.

Rada Severného Calotte, v ktorej spolupracujú severné regióny Nórska, Švédska a Fínska, zohráva rozhodujúcu úlohu v cezhraničnej spolupráci. Bola vytvorená v auguste 1967 na základe iniciatívy za strany Škandinávskej rady. Pôvodne aktivity sa sústreďovali iba na spoluprácu pracovného trhu, ale s programom INTERREG a so zvýšeným medzinárodným záujmom o miestne záležitosti právomoci sa Rada zhostila novej úlohy v regionálnej politike. Iniciovala veľa projektov spolupráce a rozšírila sieť spolupráce. Udalostí v Rusku v 90-tych rokoch 20.storočia celkom zmenili celú situáciu a možnosti spolupráce so severozápadným Ruskom sa postatne zlepšili. Región Barents sa znova zjednotil.

Údolie rieky Torne – medzinárodný a multikultúrny región

V súčasnom Údolí rieky Tornio (švéd. Tornedalen) sa dnes môžete stretnúť s kultúrou samotného Valley, Švédska, Fínska, Laponska a Nórska. V kraji Norbotten sa hovorí štyrmi jazykmi – švédčinou, fínčinou, sami a "Meän kieli".

Sami je všeobecný názov pre skupinu ugro-fínskych jazykov, ktorými sa hovorí v Laponsku, a v severných častiach Nórska, Švédska, Fínska a Ruska. V r. 2001 tu zaznamenali približne 10 známych Sami jazykov, ktorými hovorí asi 70-80 tis. ľudí, Väčšina populácie Sami, asi 40-50 tis., žije v Nórsku, 17-20 tis. vo Švédsku, 6-10 tis. vo Fínsku a 2 tis. na polostrove Kola v Rusku. Sami je oficiálne uznaným jazykom menšín vo Fínsku, Nórsku a od roku 2.000 aj vo Švédsku.³

Meänkieli je Tornedalen fínčina, ktorá je starou verziou fínčiny s prímiesku švédskych slov. Je to materinský jazyk obyvateľstva na švédskej strane Údolia rieky Tornio (Tornedalen). Týmto jazykom hovorí 20-35 tis. ľudí a ešte asi 15-25 tis. Tornedalians mimo po fínsky hovoriaceho územia.

V podstate jazyk, ktorým sa hovorí na území Údolia rieky Tornio je fínčina, pretože obyvateľstvo na švédskej strane hranice je dvojjazyčné – rozprávajú Tornedalen fínčinou (Meänkieli) a švédsky, zatiaľ čo na fínskej strane sa hovorí iba po fínsky Švédčina je dominantným jazykom na verejnosti a v súkromí medzi mladými ľuďmi do veku približne 30 rokov. Sú to mladí ľudia, ktorých rodičia sa narodili vo Švédsku, ktorí žijú na dedine, a špeciálne ženská populácia. Dvomi jazykmi (fínčinou a Sami) sa hovorí v provincii Laponsko, dominantným jazykom je fínčina.

Vzdelávanie dospelých vo Fínsku⁴

Základnou východiskovou koncepciou Fínska v oblasti vzdelávania je zabezpečenie starostlivosti o vzdelanie celej populácie. Jednou z úloh v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy je zabezpečenie nástrojov na zvládnutie zmien v spoločnosti a upevnenie súhry v tomto smere. Zmeny v spoločnosti súvisia s nástupom procesu globalizácie, zmenami vo vekovej štruktúre obyvateľstva, v pracovnom živote a v štruktúre zamestnanosti, ako aj vplyvom informačných a komunikačných technológií. Vysoká úroveň vzdelania, posilnenie postavenia vzdelávania a odbornej prípravy dospelých, prepojenie s praxou a nadobúdanie zručností a schopností na princípe celoživotného vzdelávania – to sú cesty ako sa na tieto výzvy pripraviť.

Po ukončení prvého stupňa vzdelania v predškolských zariadeniach každá veková kategória žiakov má povinnú 9-ročnú školskú dochádzku od 7 do 16 rokov. Po ukončení štúdia na všeobecno-vzdelávacej škole každý žiak má možnosť 3-ročného štúdia na gymnáziu alebo strednej odbornej škole. Ďalší vyšší stupeň vzdelania je dostupný pre 60-65% mladých ľudí na univerzitách a na technických univerzitách.

Celkovú zodpovednosť za politiku v oblasti vzdelávania a podporu motivácie k ďalšiemu vzdelávaniu a odbornej príprave dospelých nesie Ministerstvo školstva a Výbor pre vzdelanie, ktorý je poradným a podporným orgánom a je podriadený ministerstvu. Na regionálnej úrovni pri krajských úradoch sú zriadené odborné oddelenia pre vzdelávanie a kultúru, ktoré patria pod správu ministerstva. Samosprávy a ich zväzy zohrávajú významnú úlohu v zabezpečovaní a financovaní vzdelávania a odbornej prípravy. Neštátne organizácie majú silné postavenie hlavne v sektore neformálneho vzdelávania a poradenstva. Dôležitými partnermi týchto organizácií sú učitelia, študenti a úrady práce.

Formy vzdelávania dospelých

Do 80-tych rokov minulého storočia sa vzdelávanie a odborná príprava dospelých spájali iba s inštitúciami, ktoré poskytujú neformálne vzdelávanie. Neskôr prijaté opatrenia smerujú k rozšíreniu možností získania vzdelania, ktoré končí nejakým platným dokladom (osvedčením, certifikátom a pod.), a k ďalšej odbornej príprave za účelom zvyšovania kvalifikácie. Následne sa pomerný podiel neformálneho vzdelávania dospelých znížil, i keď stále ešte veľký počet obyvateľstva má záujem o túto formu vzdelávania. V poslednom čase sa veľmi populárnym stáva tak zvaný "polytechnický" systém vzdelávania a prípravy. Keď začiatkom 90-tych rokov nezamestnanosť dosiahla vysoké percento, vzrástol záujem o rekvalifikačné kurzy (vzdelávanie pre trh práce).

Všetky formy vzdelávania a odbornej prípravy poskytované mladým ľuďom sú rovnako prístupné i pre dospelých, a to počnúc všeobecnovzdelávacími školami až po univerzity. Niektoré vzdelávacie inštitúcie sa zameriavajú výlučne na vzdelávanie a odbornú prípravu dospelých, zatiaľ čo u iných tento druh vzdelávania tvorí iba časť ich aktivít. Vzdelávanie a odbornú prípravu dospelých zabezpečujú firmy cez svoje doškoľovacie strediská. Dospelí môžu ukončiť základné vzdelanie (všeobecnovzdelávaciu školu) alebo úplne stredoškolské vzdelanie predovšetkým na stredných školách určených pre dospelých alebo v špeciálnych vzdelávacích programoch na bežných stredných školách. Asi 30 vysokých ľudových škôl ponúkajú všeobecnovzdelávací študijný program, ďalšie poskytujú možnosť dokončiť úplne stredoškolské vzdelanie. Dospelí môžu študovať spolu s mladými ľuďmi na rôznych typoch odborných škôl. Vyučovanie je často zabezpečované formou študijného programu pre dospelých alebo kombinovanou formou štúdia. Strediská odborného (profesijného) vzdelávania dospelých a štátne odborné školy sa tiež angažujú v oblasti vzdelávania dospelých. Rôzne kurzy zvyšovania kvalifikácie sú často samo motivačné, zamerané na získanie odborných zručností v konkrétnej profesii nezávisle od potrieb zamestnávateľa. Tento typ prípravy môžu zabezpečovať všetky vzdelávacie inštitúcie pod verejným dohľadom. Väčšiu časť takejto prípravy zabezpečujú centra odbornej prípravy dospelých, ktoré patria pod samosprávy.

Polytechniky (polytechnické inštitúty) boli založené vo Fínsku v 90-tych rokoch. Štúdium na tomto type škôl umožňuje zvýšenie kvalifikácie v profesiách, ktoré si vyžaduje prax. Študenti na polytechnických univerzitách nadobúdajú teoretické a praktické vedomosti vo svojom odbore. Ďalej sú uvedené základné údaje o polytechnických inštitútoch vo Fínsku:

- celkovo v krajine ich je 31
- počet študentov činí 100 tis.
- existuje v priemere 24 tis. stredísk, ktoré zabezpečujú kurzy polytechnickej prípravy pre mládež
- existuje v priemere 6 tis. stredísk, ktoré zabezpečujú kurzy polytechnickej prípravy pre dospelých; z ktorých väčšina má už predtým nadobudnuté úplne stredné alebo iné odborné vzdelanie a v týchto kurzoch si zvyšujú kvalifikáciu.

Všetky polytechnické inštitúty poskytujú otvorené študijné programy. Polytechniky patria pod samosprávy, zväz samospráv, mestské organizácie alebo súkromné firmy či nadácie. Všetky tieto školy, ktorých je v krajine 20, tiež poskytujú programy v oblasti ďalšieho vzdelávania dospelých. Na všetkých univerzitách sa dá pokračovať v štúdiu v rôznych študijných programoch a dĺžke štúdia.

Oblasť vzdelávania, ktorá sa rozmáha najrýchlejšie je štúdium na Otvorených univerzitách. Tieto univerzity poskytujú všetkým obyvateľom možnosť pokračovať vo vysokoškolskom štúdiu nezávislé od pôvodne nadobudnutého vzdelania, Vo Fínsku neexistuje nejaká špeciálna Otvorená univerzita (ako samostatná inštitúcia), ale všetky univerzity v krajine zabezpečujú vzdelávanie rozptýleným spôsobom v spolupráci s inštitúciami vzdelávania dospelých. V posledných rokoch sa výrazne zvýšil záujem o štúdium prostredníctvom informačných sietí.

Neformálne vzdelávanie dospelých zabezpečuje sieť vzdelávacích inštitúcií, ktoré vznikli následkom dlhšieho historického vývoja a ktoré ponúkajú svoje vlastné študijné programy. Spoločnou črtou týchto vzdelávacích aktivít je, že ich ciele a obsah nie sú determinované vplyvmi zvonku alebo inštitúciou zhora, ale samotnými zriaďovateľmi týchto inštitúcií (sponzormi). Sponzormi sú rôzne asociácie a nadácie, za ktorými sú ďalší možní vlastníci, napríklad s.r.o., môžu zastávať rôzne ideologické alebo náboženské názory, zakladať svoje aktivity na požiadavkách vychádzajúcich zo vzdelávacích a kultúrnych potrieb na miestnej alebo regionálnej úrovni. Z toho logicky vyplýva, že inštitúcie vzdelávania dospelých podliehajúce samosprávam sa považujú za inštitúcie poskytujúce liberálne (humanitné) vzdelávanie. Je evidentné, že tieto inštitúcie zakladajú svoje vzdelávacie aktivity na rôznych hodnotových systémoch. Dôležitým prvkom v tomto systéme vzdelávania je dobrovoľná účasť účastníkov. Tieto inštitúcie sú povinné požiadať štát o udelenie licencie. Získanie licencie na zriadenie

takejto vzdelávacej inštitúcie je podmienené nevyhnutnosťou obhájiť pred štátnymi organmi potrebu jej založenia, s ohľadom na vzdelávacie a kultúrne potreby, a tiež schopnosť adekvátneho odborného a finančného zabezpečenia na jej prevádzku. Udelená licencia oprávňuje jej držiteľa slobodne podnikat', čiže poskytuje plnú autonómiu jej držiteľovi. Na druhej strane, licencia poskytuje právo na štátnu dotáciu v súlade so zákonom. Tradične vysoké ľudové školy, inštitúcie vzdelávania dospelých a študijné strediska sú považované za inštitúcie poskytujúce liberálne vzdelávanie dospelých, a podľa novej legislatívy centrá športu a letné univerzity tiež patria do tejto kategórie. Tieto zariadenia ponúkajú rôzne formy a možnosti vzdelávania. Konkrétne ponúkajú všeobecné, sociologické a záujmové vzdelávanie.

Na celom území štátu pôsobia aj Ľudové vysoké školy internátneho typu. Väčšina (80) sú spravované rôznymi združeniami a nadáciami, iba zopár z nich patrí pod samosprávy. Každá z týchto škôl si môže stanoviť svoje vlastné priority vo vzdelávaní, vlastnú ideológiu a vzdelávacie ciele. Z celkového počtu škôl asi viac ako 30 sú považované za "Grundtvigian" (nezávislé), viac ako 40 majú kresťanské pozadie, približne 10 z nich sú spravované politickými hnutiami, odborovými a neštátnymi organizáciami, 3 sa zameriavajú na vzdelanie postihnutých občanov. Ľudové vysoké školy ponúkajú jednoročné študijné programy a tiež letné a víkendové kurzy rôznej intenzity a dĺžky. Najviac populárne sú jazykové kurzy, kurzy umenia, spoločenské vedy a humanitné predmety. Ponuka predmetov v kurzoch je široká. Asi 2 / 3 študijných programov sú typu neformálneho vzdelávania, t.j. nesmeruje k získaniu dokladu o vzdelaní. Ostatné sú zamerané na získanie dokladu o vzdelaní, a preto sa riadia v tomto smere platnou legislatívou. Niektoré školy sa orientujú výlučne iba na neformálne vzdelanie, napriek tomu, že formálne vzdelanie orientované na získanie osvedčenia činí značný podiel v systéme tohoto typu vzdelávania. Ľudové vysoké školy tiež poskytujú množstvo študijných programov typu otvorených univerzít.

Centrá vzdelávania dospelých (alebo strediská pre pracujúcich) patria väčšinou pod obce. Pôsobia pri všetkých miestnych samosprávach (obecných úradoch) a ich aktivity smerujú na okraje miest a na dediny. Formy a obsah výučby sú determinované danou lokalitou. Najpopulárnejšími vyučovacími predmetmi sú jazyky, hudba, umenie a remeslá. Tieto strediská vzdelávania dospelých ponúkajú tiež širokú škálu predmetov v rámci programu otvorených univerzít. Navyiac, ponúkajú veľa možností pre detí a mládež vzdelávať sa v oblasti umení. Vyučovanie prebieha v skupinách jeden až dvakrát týždenne vo večerných hodinách. V poslednom období krátkodobé intenzívne kurzy sa stávajú čoraz obľúbenejšími.

Strediská vzdelávania, ktoré spravujú kultúrne inštitúcie sú všetky v súkromnom vlastníctve. Časť sponzorov zastupujú politické strany a odborové hnutie, druhú časť - nezávislé neziskové organizácie. Centrá športu (športové inštitúty) to sú štátne a

regionálne internátne školy, ktoré zabezpečujú rôzne pohybové aktivity, hodiny telovýchovy a tréningy. Letné univerzity sú pod patronátom regionálnych združení a Krajských rád. Ich aktivity sa sústreďujú na letné kurzy vo viac ako 50 lokalitách. Letné univerzity poskytujú výučbu v rámci Otvorených univerzít (open university), jazykové kurzy a hlavne odborné školenia (rekvalifikačné kurzy).

Účasť na vzdelávacích aktivitách (štatistické údaje)

Podľa štatistického prieskumu uskutočneného v oblasti vzdelávania dospelých vo Fínsku sa v roku 1995 asi polovica obyvateľstva vo veku 18-64 rokov zúčastnila rôznych foriem vzdelávania. V porovnaní s rokom 1990 je to 4% nárast. Účasť žien bola 53% v porovnaní s 43% účasťou mužov. Tento rozdiel medzi mužmi a ženami zostáva nezmenený už 15 rokov. Počet účastníkov vzdelávania bol najvyšší vo vekovej kategórii 30-54 ročných. Avšak najvyšší nárast bol v 90-tých rokoch vo vekovej kategórii nad 54 rokov. Ľudia s vyšším vzdelaním boli aktívnejšími účastníkmi vo vzdelávaní dospelých. V priemere štúdium a školenia trvali 8 dní v roku. Hlavnými oblasťami štúdia boli informačné technológie, jazyky a sociálne a behaviorálne vedy.

Záujem o odborné vzdelávanie u dospelých sa zvýšil v 90-tých rokoch 20. storočia. Jednou z príčin tohto javu bola zlá ekonomická situácia v tom období, čo viedlo k vysokej nezamestnanosti. Jednou z reakcií na túto situáciu bolo rozšírenie ponuky vzdelávania. V rokoch 1992-1997 počet účastníkov vzdelávania dospelých význame vzrástol. Okolo polovice dospeléj populácie vo veku 18-64 rokov boli účastníkmi niektorej z foriem vzdelávania.

Vzdelávanie dospelých vo Švédsku⁵

Štátny školský systém vo Švédsku sa skladá z časti povinného a nepovinného systémov vzdelávania. Povinné vzdelávanie poskytujú školy s povinnou školskou dochádzkou, školy Sami, špeciálne školy a programy pre žiakov s poruchami učenia. Nepovinné vzdelávanie zabezpečujú predškolské zariadenia, stredné školy a s stredné školy pre žiakov s poruchami učenia, inštitúcie vzdelávania dospelých v rámci samospráv a programy vzdelávania pre dospelých s poruchami učenia. Všetky tieto vzdelávacie programy v rámci štátneho školského systému sú bezplatné. To znamená, že žiaci zvyčajne neplatia za vyučovacie pomôcky, školskú stravu, lekársku starostlivosť a dopravu.

Formy vzdelávania dospelých

Na konci 60-tých rokov sa Švédsku vláda rozhodla zvýšiť dostupnosť systému vzdelávania dospelých. Prakticky všetky formy vzdelávania dospelých sa poskytujú bezplatne alebo iba za nízke poplatky pre jednotlivých študentov. Za tým účelom v celej

krajine v rámci samospráv vznikli mestské / obecné inštitúcie vzdelávania dospelých (KOMVUX). Na všetkých týchto inštitúciách dospelí majú prístup k formálnemu vzdelávaniu až po úplne stredoškolské vzdelanie

Základné vzdelávanie dospelých korešponduje s tým, ktoré poskytujú základné 9-ročné školy s povinnou školskou dochádzkou. Zámerom je poskytovať základné vzdelanie a tým pomôcť jedincom zapojiť sa do života spoločnosti (sociálna inklúzia), do pracovného života (zamestnania) a motivovať v nich potrebu ďalej sa vzdelávať.

Dospelí sa môžu zapojiť do vzdelávania na rôznych úrovniach, závisí to od pre tým nadobudnutého vzdelania, od individuálnych kvalifikácií jednotlivcov. Štúdium sa ukončí až keď individuálne ciele účastníkov vzdelávania budú uspokojené. Študenti si sami určujú, ako rýchle budú napredovať v štúdiu. Štúdium sa môže kombinovať so zamestnaním alebo praxou.

Stredoškolské štúdium pre mládež a dospelých je zabezpečované na základe rovnakého učebného plánu a od roku 1994 aj podľa rovnakých osnov. Kurzy pre dospelých sa môžu líšiť programovo od štúdia na štátnych školách v súlade so stanovenými prioritami, obsahom a rozsahom učiva. Študenti si sami určujú počet a kombinácie predmetov a tiež rýchlosť napredovania v štúdiu (intenzitu). Ďalšie odborné vzdelávanie (rekvalifikačné) je formou vzdelávania so svojimi vlastnými pravidlami (právami), ktorého cieľom je získanie vyššej kvalifikácie vo vybraných profesiách alebo rekvalifikácia pre úplne nový typ profesií. Väčšina týchto vzdelávacích programov trvá 6-12 mesiacov a zameriavajú sa na vybrané predmety, napríklad na ekonomiku, počítače alebo cestovný ruch.

Vo Švédsku existuje veľa možností dištančného štúdia na rôznych úrovniach. Sú východiskom pre tých študentov, ktorí si nevedia nájsť vyhovujúce štúdium v mieste svojho bydliska. Časť študijného programu v tomto prípade je vo forme dištančného štúdia, keď študenti chodia do školy iba na konzultácie, a časť je vo forme e-learningových kurzov.

Štúdium pre pracovný trh je nástrojom politiky trhu práce, ktorej pôvodným zámerom bolo zabezpečenie základného odborného vzdelávania alebo ďalšieho odborného vzdelávania (rekvalifikácií) pre nezamestnaných. Švédsky parlament prideluje peniaze Štátnemu výboru pre trh práce, ktorý následne tieto peniaze distribuuje okresným radám a úradom práce. Úrady zakupujú rôzne modely vzdelávacích programov od, napríklad, firmy KomVux, alebo od komerčných školiacich stredísk, či ľudových vysokých škôl.

Neformálne vzdelávanie / ľudové vzdelávanie

Ponuka v oblasti tohto typu vzdelávania je široká a jednotná. Približne 75% Švédov vo veku 18-75 rokov sa už raz zúčastnilo tohoto vzdelávacieho cyklu, z nich sa asi 40% zúčastnilo aspoň jedného z týchto cyklov za posledné tri roky. 13% sa zúčastnilo kurzov na ľudových vysokých školách, a 8% – v kurzoch rozširujúceho štúdia na ľudovej vysokej škole.

Ľudové vzdelávanie je vo veľkom financované zo štátnych dotácií cez regionálne samosprávy a miestne úrady. Parlament stanovil tieto ciele a podmienky na poskytovanie štátnych dotácií pre tento typ vzdelávania:

- obyvateľstvu treba poskytnúť šancu, aby mohli sami ovplyvňovať svoj život a zapájať sa do spoločenského rozvoja; treba posilňovať a rozvíjať demokraciu, zvyšovať záujem o kultúru, podporovať tvorivosť.
- ľudové vzdelávanie musí byť prioritou všetkých aktivít, ktoré smerujú k vyplneniu medzier vo vzdelaní a ku skupinám obyvateľstva, ktoré sú vzdelanostne, sociálne a kultúrne znevýhodnené. Mimoriadne dôležitou cieľovou skupinou v tejto kategórii sú prisťahovalci, ľudia s fyzickým alebo mentálnym postihnutím a nezamestnaní.

Ďalšími formami neformálneho vzdelávania sú rôzne krúžky typické pre švédsky systém tohto typu vzdelávania. Funguje to tak, že malá skupina ľudí sa pravidelne stretáva na krátky čas, väčšinou raz do týždňa, za účelom štúdia určitého predmetu, alebo tematického celku, či návštevy kultúrnej udalosti. V skupine je 5 až 12 účastníkov, jeden z ktorých je vedúcim krúžku. Výučba je založená na demokratických hodnotách a účastníci preberajú zodpovednosť za seba sami. Spolu plánujú výučbu podľa vlastných potrieb a záujmov. Dôležitou súčasťou metodiky výučby v skupine je výmena skúseností a názorov medzi účastníkmi a ich vlastná analýza študijného predmetu.

Na záver môžeme konštatovať, že systémy vzdelávania vo Fínsku, Švédsku a Nórsku sú si veľmi podobné. Vo všetkých týchto krajinách je povinná deväťročná školská dochádzka a trojročná nadstavba na strednej škole. S tým rozdielom, že vo Švédsku neexistujú stredné odborné školy. Vo Fínsku si študenti môžu vybrať, kde budú pokračovať po ukončení povinnej deväťročnej školskej dochádzky, či na strednej všeobecno-vzdelávacej alebo na strednej odbornej škole. Vo Švédsku študenti pokračujú na strednej všeobecno-vzdelávacej škole, súčasťou štúdia je aj odborný výcvik.

Údolie rieky Torne – miesto vzdelávania a odbornej prípravy dospelých

Najväčšou organizáciou, ktorá poskytuje vzdelávanie dospelých na tomto území je Arktická vzdelávacia nadácia (švéd. Stiftelsen Utbildning Nord)⁶. Je to spoločné škandinávské centrum odborného vzdelávania, ktoré funguje z poverenia úradov práce troch krajín – Švédska, Fínska a Nórska. Nachádza sa v malej dedinke Övertorneå vo Švédsku na hranici s Fínskom. Centrum bolo založené v roku 1970. Stredná škola Gränsälvgymnasiet v Övertorneå spolupracuje s Arktickou vzdelávacou nadáciou za účelom poskytovania odborných kurzov v štyroch študijných programoch odbornej prípravy.

Na švédskej strane hranice sa nachádzajú ďalšie dve vzdelávacie inštitúcie. Jednou z nich je Akadémia Svefi (švéd. Sverigefinska folkhögskolan – Svefi)⁷ na okraji mesta Haparanda, druhou je ľudová vysoká škola Torne Valley (švéd. Tornedalens Folkhögskola)⁸ v Övertorneå. Akadémia Svefi v Haparande je samostatné centrum vzdelávania dospelých, ktoré ponúka študijné programy v oblasti počítačov, jazykov a životného prostredia. Ľudová vysoká škola Torne Valley zabezpečuje: základné vzdelávanie dospelých v týchto oblastiach: poradenstvo v oblasti životného prostredia, informačné technológie, remeslá, ekológia, divadelné a dramatické umenie.

Vľavo: Švédsko-fínska ľudová vysoká škola (Sverigefinska folkhögskolan) v Haparande (Švédsko).

V strede: Tabuľa na budove Polytechniky Kemi-Tornio v Kemi (Fínsko).

Vpravo: Študenti v knižnici Polytechniky Kemi-Tornio.

Univerzitné vzdelávanie v regióne poskytuje inštitúcia pod názvom Výskumná stanica východného Norbottenu (švéd. Höskoleförbundet Östra Norrbotten)⁹, ktorá je ešte iba v prvej fáze rozvojového projektu spolupráce s Luleå Technickou univerzitou a švédskou Poľnohospodárskou univerzitou v Umeå. Súčasťou Výskumnej stanice je tak zvaná výskumná škola (angl. The School of Research), ktorej úlohou je sústavné zabezpečovanie výskumu v oblasti potravinárstva, cestovného ruchu, IT a spracovania dreva.

Vo fínskej provincii Laponsko sa nachádzajú štyri ľudové vysoké školy, z ktorých dve sú v oblasti Údolia rieky Torneo. Jednou z nich je the Peräpohjolan Opisto¹⁰ vo fínskom meste Tornio. Jej hlavným poslaním je zabezpečenie neformálneho vzdelávania dospelých, získanie kvalifikácií v základných odborných zručnostiach pre prácu z mládežou a pre voľno časové aktivity a špecializácia v študijnom odbore Občianska práca a práca s mládežou. Okrem toho škola zabezpečuje servis v oblasti stravovania, ubytovania, poskytuje servis v oblasti vzdelávania. Ďalšou ľudovou vysokou školou v Údoli rieky Torneo je Kresťanská ľudová vysoká škola¹¹ (fín. Ylitornion kristillinen kansanopisto), ktorá poskytuje odborné vzdelávanie v študijnom programe "Dieťa a rodina" pre tých, ktorí budú promovat' ako vychovávateľa detí. Táto škola organizuje niekoľko krátkych kurzov v rôznych oblastiach ďalšieho vzdelávania, ako aj vzdelávanie sprostredkované cez úrady práce. Okrem toho existuje ešte ďalších 21 stredísk ďalšieho vzdelávania v provincii Laponsko. Jedinou univerzitou v Laponsku je Laponská univerzita (fín. Lapin Yliopisto)¹² v Rovaniemi. Táto univerzita zabezpečuje vzdelávanie dospelých prostredníctvom svojich centier ďalšieho vzdelávania a Otvorených univerzít.

Kemi-Tornio polytechnický inštitút (fín. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu)¹³ sa nachádza v dvoch mestách – Kemi a Tornio. Je súčasťou fínskeho systému polytechnického vzdelávania (pozri vyššie) Kemi-Tornio odborný inštitút (fín. Kemi-Tornion ammattopisto)¹⁴ bola založená v auguste 2000. Päť vzdelávacích centier zabezpečuje 15 študijných programov v oblasti módy, cestovného ruchu, stravovania, zdravého životného štýlu. Všetky študijné programy spadajú pod programy prípravy na povolanie. Hlavným cieľom školy je poskytovať študentom dobré odborné vedomosti a zručnosti, ktoré im pomôžu v založení vlastnej živnosti alebo v zamestnaní sa doma či v zahraničí. Táto odborná škola poskytuje aj vzdelávanie dospelých. Študenti sa môžu vzdelávať najprv v základnom programe na získanie odborných zručností, čo ich pripraví na skúšku z niektorej z odborných zručností podľa učebných osnov v jednotlivých študijných programoch. Neskôr študenti môžu ukončiť túto odbornú prípravu záverečnou skúškou, ktorou sa preveria ich kompetencie v niekoľkých programoch odborného a ďalšieho profesijného vzdelávania. Na základe zmluvy o učňovskom vzdelávaní sa organizuje prípravny kurz určený na prípravu k tejto skúške. Študijné oddelenie vzdelávania dospelých tiež poskytuje ďalšie profesijné vzdelávanie, rekvalifikácie pre pracovný trh. Poskytované študijné programy sú: vedenie podniku, cestovný ruch, informačné technológie, starostlivosť o zdravie, vlasy a krásu, sociálna a zdravotná starostlivosť, verejné stravovanie a krajčírstvo.

Ulf Olovzon / Anne Arrelo, Arktická vzdelávacia nadácia (Stiftelsen Utbildning Nord), Švédsko
Sirpa Hyttinen, Kemi-Tornio odborný inštitút (Kemi-Tornion ammattopisto), Fínsko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Politika a administratíva:

Provincia Norrbotten: www.bd.lst.se
Škandinávská rada: www.norden.org
Sami parlament vo Švédsku: www.samitinget.se
Regionálny rada Laponska: www.lapinliitto.fi
Mestská samospráva Övertorneå: www.overtornea.se
Mesto Haparanda: www.haparanda.se
Sieť spolupráce družobných miest: www.citytwins.net

Vzdelávanie a práca:

Švédske ministerstvo práce: www.mol.fi
Centrum zamestnanosti a ekonomického rozvoja: www.te-keskus.fi
Servisná stránka v rámci trhu práce Švédska: www.ams.se
Švédska národná agentúra pre vzdelávanie: www.skolverket.se

Poznámky pod čiarou:

- 1 Text v tejto časti je prevzatý z: LaLapin Markkinointi Oy (2002), www.laplandfinland.com
- 2 Názov Lapland pochádza z Lapp“ čo je opovrhlivé pomenovanie ľudí Sami Dnešný oficiálny názov Lapland v jazyku Sami je Sápmi (Samiland) , napriek tomu, že región nenadobudol status nezávislého štátu
- 3 Numbers from www.samitinget.se
- 4 Pozri: Keinänen, Pirjo (2000). "Adult Education in Finland". In: Lernfeld Sprache (Ed.), Towards a framework in open flexible learning, pp 119-126.
- 5 Pozri: Skolverket / Swedish National Agency of Education, www.skolverket.se; Andersson, Mikael (2000). "Short History of Adult Education". In: Lernfeld Sprache (Ed.), Towards a framework in open flexible learning, pp 127-135.
- 6 Pozri: www.utbnord.se and chapter 2, chapter 4 and the partner profile.
- 7 Pozri www.svefi.net
- 8 Pozri. www.tornedalen.se
- 9 Pozri. www.hfon.org
- 10 Pozri: www.ppopisto.fi
- 11 Pozri: www.myrri.fi
- 12 Pozri: www.ulapland.fi
- 13 Pozri: www.tokem.fi
- 14 Pozri: www.ktao.fi

Dánsko – Nemecko

Región Sønderjylland-Šlezvicko

Martin Klatt

Cezhraničná spolupráca v dánsko-nemeckom pohraničnom regióne

Cezhraničná spolupráca v dánsko-nemeckom pohraničnom regióne prešla stálym vývojom, ktorý je vsadený do procesov západoeurópskej integrácie, kde otázky národnosti mali významný dopad na vývoj tohto územia. V súčasnosti dánsko-nemecký pohraničný región zahŕňa dánsky okres (dán. Amt) Sønderjylland, dva nemecké okresy (nem. Kreise) Severné Frísko a Šlezvicko-Flensburgsko a nemecké mesto Flensburg. Počet obyvateľov celého regiónu je asi 750,000, pričom jedna tretina žije v Sønderjylland a dve tretiny v nemeckých okresoch. Na juhu Šlezvicka žije dánska menšina 40-50,000 ako aj nemecká menšina 15-20,000 na severe Šlezvicka. Na západnom pobreží južného Šlezvicka, žije menšina 10-20,000 Frísov.

Regionálna ekonomika

Ekonomická štruktúra regiónu Sønderjylland-Šlezvicko má niekoľko charakteristických čŕt, ktoré sú typické pre periférne regióny, i keď v rôznej miere na sever a na juh od hranice. Spoločnou charakteristikou je stupeň vzdelania a odbornosti v priemysle, ktoré sú nižšie ako národný priemer, ako aj ťažkosti so získavaním kvalifikovanej pracovnej sily. V regióne chýbajú zariadenia vyššieho vzdelávania, čo má za následok migráciu vynaliezavých, inteligentných mladých ľudí preč z regiónu. V západnej polovici ekonomiky regiónu dominuje cestovný ruch, ktorý je zraniteľný a sezónny. Obzvlášť na nemeckej strane hranice ekonomika regiónu postráda rôznorodosť a bola dlho závislá na verejných investíciách alebo na subvenciách týkajúcich sa vojenských objektov, závislom priemysle, lodeniciach a poľnohospodárstve. Miera nezamestnanosti je podstatne vyššia ako národný priemer Nemecka a asi dvakrát taká vysoká ako na severe hranice. Verejná správa na nemeckej strane hranice je považovaná za neefektívnu a slabú kvôli prevahe malých správnych jednotiek, zvlášť na komunálnej úrovni. Na dánskej strane hranice sú podmienky odlišné, pretože tam existuje dosť pestrá a inovatívna priemyselná ekonomika. Región bol tradične vnímaný ako brána Dánska do Európy. Toto sa snáď zmení v budúcnosti, hoci spoločnosti v južnom Jutsku majú ťažkosti prilákať kvalifikovaných zamestnancov. Miera nezamestnanosti v južnom Jutsku nevykazuje veľký odklon od dánskeho národného priemeru. Za prácou sa cez hranice cestuje iba v malej miere (asi 1.200-1.300 dochádzajúcich v oboch smeroch), hoci v porovnaní s podobnými európskymi hraničnými regiónmi, ktoré sú

charakteristické jazykovou bariérou a absenciou značnej finančnej motivácie na cestovanie za prácou za hranice je miera priemerná.

História

V roku 1920, keď bola vytýčená súčasná hranica medzi Dánskom a Nemeckom, táto oddelila dovtedy integrované územie, bývalé Vojvodstvo Šlezvicka. Od roku 1460 olo Šlezvicko dánskym lénom ale s bližšími putami k nemeckému lénu Holštajnsko. Obyvateľstvo je dánskeho pôvodu, ale od stredoveku nemecké prisťahovalctvo a kultúra zohrávali stále dôležitejšiu úlohu v bežnom živote. V 19. storočí si dánske i nemecké národné hnutia robili nároky na Šlezvicko pre svoje vlastné národné projekty – to vyústilo do revolúcie (1848), dvoch vojen (1848-1850, 1864) a napokon po dvoch referendách do rozdelenia v roku 1920. Následkom toho národné menšiny zostali na oboch stranách hranice a poznačili hraničný región svojou špecifickou charakteristikou. Menšiny boli i zástancami revízie hraníc: od roku 1920 do 1945, nemecká menšina robila otvorenú kampaň za revíziu hraničného osídlenia, zatiaľ čo v rokoch 1945 až 1955 dánska menšina v južnom Šlezvicku naliehala na nové referendum týkajúce sa budúcnosti regiónu.

Existencia národných menšín a ich pokusy revidovať hranice ovládala regionálne Dánsko – Nemecké vzťahy prinajmenšom až do začiatku 60-tych rokov 20. storočia. Na rozdiel od iných západoeurópskych hraničných regiónov cezhraničná spolupráca nebola v dánsko-nemeckom pohraničnom regióne otázkou až do 70-tych rokov 20. storočia. Až dovtedy boli cezhraničné kultúrne kontakty takmer výlučne obmedzené na spoluprácu menšín s ich príbuzným štátom. Jedinou cezhraničnou činnosťou bola dánsko-nemecká kultúrna udalosť konaná raz za dva roky – Dánsko-nemecké dni, ktoré sa konali striedavo v Dánsku a Nemecku.

Prvé aktivity cezhraničnej spolupráce

V roku 1973, keď Dánsko vstúpilo do Európskeho spoločenstva, nemeckí politici z hraničného regiónu sa pokúšali vytvoriť rozsiahlu spoluprácu s cieľom integrovať hraničný región podobne, ako tomu bolo u dovtedy existujúcich euroregiónov na západnej hranici Západného Nemecka. Dánski regionálni politici ako aj dánske ministerstvo zahraničných vecí boli skeptickí. Odmietali akúkoľvek spoluprácu alebo integráciu, ktorá by znamenala možnosť zasahovania Nemecka do vnútorných záležitostí a trvali na tom, že spolupráca by sa mala obmedziť na konkrétne projekty a nemala by mať žiadne ciele väčšieho rozsahu. Jeden konkrétny projekt bol

Vľavo: Roh ulice v Aabenraa.
V strede: Kostol v Aabenraa.
Vpravo: Dom nesúci nemecko-dánsky nápis v Aabenraa.

uskutočnený v 70-tych rokoch 20. storočia: v rokoch 1971 – 1983 bola zriadená a pracovala regionálna cezhraničná komisia pre hodnotenie, kontrolu a redukciu znečistenia flensburgského fjordu. Dánska strana odmietla vytvorenie trvalej cezhraničnej inštitúcie napriek tomu, že to bolo Nemcami opakovane navrhované v priebehu 70-tych a 80-tych rokov 20. storočia. Interné diskusie medzi príslušnými dánskymi činiteľmi jasne odhalili obavu z nemeckej politickej a kultúrnej prevahy, ku ktorej dala podnet navrhovaná inštitúcia. V roku 1977 bolo vytvorené komunálne fórum,

ktoré sa stretávalo raz alebo dvakrát do roka aby koordinovalo cezhraničnú činnosť. Z fóra vzišlo pár konkrétnych, ale to nezlepšilo tok informácií a kontakty. Bežnými sa stali i študijné návštevy verejných zamestnancov do verejných inštitúcií na druhej strane hranice.

Koncom 80-tych rokov 20. storočia bol dosiahnutý nový stupeň spolupráce. Reorganizácia politiky Európskeho spoločenstva na financovanie regiónov vytvorila pre hraničné regióny nové podnety pre cezhraničné aktivity. Politická generačná výmena ako na severe, tak i na juhu hranice nahradila mladými politikmi tých politikov, ktorí boli poznačení povojnovým zápasom o hranice. Dánska obava zo zasahovania Nemecka sa zmenšila na politickej úrovni. Takýmto spôsobom viedla možnosť získania fondov Európskeho spoločenstva na regionálne projekty k cezhraničnej iniciatíve provinčnej vlády Šlezvicka-Holštajnska a okresu Sønderjylland. V rokoch 1988-1989 sa tejto

*Otvorená hranica medzi Dánskom a Nemeckom (v Kruså).
V strede: Bývalý colný úrad a stanica hraničnej kontroly.*

iniciatíve sa podarilo získať fondy na päť cezhraničných projektov, ako aj na rozvoj cezhraničného akčného programu. Od roku 1991 sa hraničný región zúčastnil na programe v INTERREG v pomerne väčšom rozsahu ako tomu bolo u iných dvoch dánsko-nemeckých programov INTERREG medzi Fyn-KERN a Storstrøm-Ostholstein.

Región Sønderjylland-Šlezvicko

V roku 1995 šlezvicko-holštajnský minister pre Európu, Gerd Walter na prvej pohraničnej konferencii v Aabenraa predstavil plány pre euroregión Šlezvicko. Spoločná dánsko-nemecká pracovná skupina pripravila tematický rámec, akceptovateľný politikmi na oboch stranách hranice. Verejná debata začala v Dánsku v roku 1997, iba niekoľko mesiacov pred plánovaným zriadením euroregiónu. Debata odhalila silné stanoviská pre a proti inštitucionalizovanej cezhraničnej spolupráci, zmešané s protinemeckým cítením, čo bolo sprevádzané útokmi proti vedúcim dánskym politikom,

ktorí argumentovali v prospech inštitucionalizmu, ako aj pokusom vytvoriť na hranici reťaz ľudí na podporu ponechania viditeľnej hranice v budúcnosti. Táto demonštrácia pod mottom "Tu musí byť hranica / limit" (dán. "der må være en grænse") však bola schopná prilákať iba 2.000 účastníkov. Na jeseň roku 1997, bol podľa modelu Euregio- vytvorený región Sønderjylland-Šlezvicko, ktorý ale na základe dánskej požiadavky nepoužíval vo svojom názve termíny Euregio alebo európsky.

Dnes sa cezhraničná spolupráca na dánsko-nemeckej hranici sústreďuje na sedem oblastí s nasledovnými aktivitami:

Politika

Vytvorením Regiónu Sønderjylland-Šlezvicko bolo komunálne dánsko-nemecké fórum nahradené regionálnou radou regiónu. Regionálna rada pozostáva z 42 členov (21 zo Sønderjyllands Amt a sedem z každého z troch nemeckých zakladateľov). Členovia sú menovaní zhromaždeniami, ktoré sú volené zakladateľmi. Nemeckí členovia sú výlučne politici, zatiaľ čo dánski členovia zahŕňajú administratívny personál, člena nemeckej menšiny a komunálnych zástupcov, ako aj zástupcov podnikateľov a odborov, obchodu a zväzov. Navyše je tam po jednom pozorovateľovi, zastupujúcom vládu Dánska a Šlezvicka-Holštajnska, ako aj dvaja, z ktorých každý zastupuje najväčšie politické skupiny v parlamentoch Dánska a Šlezvicka-Holštajnska. Predsedníctvo ôsmich osôb je zodpovedné za prácu medzi zasadaniami rady. Regionálna rada vytvorila 6 výborov:

- Environmentálna ochrana
- Regionálne plánovanie, vidiecke okresy a doprava
- Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť
- Záležitosti mládeže s šport
- Rozvoj podnikania, pracovný trh a vzdelanie
- Kultúra, rovnosť príležitostí a otázky jazyka

Regionálna rada nemá právnu politickú právomoc, ale môže robiť rozhodnutia na témach, týkajúce sa regiónu ako celku. Má rozpočet do ktorého prispievajú zakladatelia a je oprávnená financovať obmedzené množstvo cezhraničných aktivít.

Podnikanie, práca a doprava

Hlavnou aktivitou je spolupráca EURES financovaná Európskou úniou pre zlepšenie podmienok integrovaného cezhraničného trhu práce. V priebehu poslednej dekády bola nezamestnanosť podstatne vyššia na nemeckej strane hraničného regiónu, zatiaľ čo v Sønderjyllande bol v určitých odvetviach vlastne nedostatok pracovnej sily. Zároveň bol počet cezhraničných cestujúcich na trvalo nízkej úrovni asi 1.000 cestujúcich v každom smere. Veľa energie sa vynaložilo na riešenie problémov cezhraničných

cestujúcich ako aj na inzerciu pracovných ponúk na druhej strane hranice. Viacero nezamestnaných Nemcov bolo prostredníctvom systému EURES umiestnených do dánskych zamestnaní. Úrady EURES zároveň poskytujú cezhraničným dochádzajúcim za prácou poradenstvo v otázkach zákonov o zamestnanosti, zdaňovaní a sociálnom

Regionálny úrad regiónu Sønderjylland-Šlezvicko na nemecko-dánskej hranici v Bov (Dánsko).

zabezpečení. Boli taktiež spoločné iniciatívy na zlepšenie cezhraničnej verejnej dopravy, ktoré boli čiastočne úspešné. Služby pre cestujúcich vlakom na cezhraničných železničných linkách sa zvýšili na dvakrát za hodinu, systém mestských autobusov vo Flensburgu bol predĺžený do Dánska a nedávno bola zavedená expresná autobusová služba medzi Husumom, Flensburgom a Sønderborgom. Navyše boli vytvorené projekty na spoločnú regionálnu marketingovú stratégiu pre cestovný ruch.

Kultúra

Región Sønderjylland-Šlezvicko spravuje fond na podporu cezhraničných kultúrnych aktivít. Fond dáva prednosť projektom, ktoré spájajú ľudí cez hranicu. Po mnoho rokov dobre fungovala profesionálna spolupráca medzi symfonickými orchestrami regiónov, ale spolupráca medzi organizátormi koncertov popu bola veľmi slabá. Navyše národné menšiny zabezpečujú ynikajúci program kultúrnych aktivít zo susednej krajiny s pravidelnou návštevou divadelných predstavení, vystúpení orchestrov a hercov najväčšieho kalibru. Ďalej sa prostredníctvom programu INTERREG vytvorili siete medzi účinkujúcimi umelcami. Avšak, odborníci stále považujú povedomie obyvateľstva o kultúrnych aktivitách na druhej strane hranice za príliš nízke.

Zdravotníctvo

Malé kapacity v dánskom zdravotníckom sektore viedli k úspešnej, ale jednostrannej spolupráci, podľa ktorej si dánski pacienti chorí na rakovinu môžu vybrať rádioterapiu v nemeckej nemocnici vo Flensburgu namiesto dánskej nemocnice mimo hraničného

regiónu. S hroziacim uzavretím pôrodnického oddelenia nemocnice v dánskom hraničnom meste Tønder budú mať ženy možnosť rodiť v nemocnici Niebüll na druhej strane hranice. Existuje i dohovor pre nemecké sanitky, ktoré v núdzových prípadoch slúžia komunitám na sever od hranice. Opačným smerom podobná spolupráca neexistuje, pretože nemecký systém zdravotného poistenia neumožňuje pravidelné lekárske ošetrovanie mimo Nemecka.

Mládež a šport

Pravidelné cezhraničné športové stretnutia sa stali inštitúciou a existuje sieť medzi športovými klubmi na oboch stranách hranice. Väčšina cezhraničných športových aktivít zahŕňa mladých ľudí.

Životné prostredie

Od vytvorenia výboru Flensburgského fjordu v roku 1971, sieť dánskych a nemeckých úradov pracovala na zlepšení spolupráce v otázkach problémov životného prostredia. Navyše je tu trojstranná spolupráca na ochranu mora na západe regiónu. Avšak rozdiely v administratívnej štruktúre a prerozdelenie zodpovedností v daných dvoch krajinách sťažili spoluprácu v otázkach životného prostredia.

Vzdelávanie dospelých v dánsko-nemeckom pohraničnom regióne

Vzdelávanie dospelých nemá doteraz výrazné zastúpenie v cezhraničnej spolupráci dánsko-nemeckého pohraničného regiónu. Vzdelávanie dospelých v Nemecku je poskytované verejnými, polo-verejnými a súkromnými zariadeniami, ktoré majú rôzne cieľové skupiny. Hlavné verejné inštitúcie v Nemecku sú takzvané Volkshochschulen (Ľudové vysoké školy), ktoré sa značne odlišujú od dánskych inštitúcií s tým istým menom. Volkshochschulen vlastní mestská samospráva a poskytujú široký výber kurzov, zvyčajne večer: hlavnými predmetmi sú – jazyky, práca s počítačom, umenie a remeslá. Niektoré Volkshochschulen tiež poskytujú pravidelnú odbornú doplnkovú výuku pre nezamestnaných. Volkshochschulen sú dopĺňané verejnými akadémiami, kde sa dospelí môžu zúčastniť na niekoľkodenných kurzoch v rôznych predmetoch. Niekoľko polo-verejných inštitúcií tiež poskytuje výcvikové kurzy, zvyčajne so špecifickým zameraním (vo vzťahu k politickým stranám, odborom, cirkevným a iným organizáciám). V verejných a polo-verejných inštitúciách účastnícky poplatok nekryje celkové náklady ponúkaného kurzu.

Veľký počet súkromných podnikov ponúka na komerčnom základe tréningovú výuku / kvalifikáciu, týkajúcu sa podnikania. V Nemecku zákon o "dovolenke na vzdelávanie" zabezpečuje každému zamestnancovi, štátnemu alebo súkromnému, možnosť zobrať si každý druhý rok dvojtyždňovú platenú dovolenku za účelom účasti na oficiálne uznávaných vzdelávacích kurzoch pre dospelých.

Vzdelávanie dospelých je v Dánsku poskytované hlavne verejnými inštitúciami v zmysle odborného vzdelávania (tréningové centrá práce – AMU) a polo-verejnými a súkromnými zariadeniami v zmysle všeobecného ľudového vzdelania (vysoké ľudové školy, dán. folkehøjskole, "Ľudové stredné školy pre cezpoľných", Výrobné školy a večerné školy). Vyššie menované sú niekedy spojené s politickými stranami a pohybom pracovnej sily. Ponúkajú zmes formálneho a neformálneho vzdelávania. Všetky polo-verejné a súkromné inštitúcie sú závislé na verejnom financovaní, hoci sa vyžaduje i účastnícky poplatok. Zamestnaní Dáni nemajú formálne právo zobrať si platenú "dovolenku na vzdelanie" a účastníci kurzov v hore uvedených inštitúciách sú najmä mladí ľudia, nezamestnaní a dôchodcovia. Vzdelávanie dospelých a ďalšie vzdelávanie pre tých, ktorí sú zamestnaní je zvyčajne poskytované súkromnými podnikmi na komerčnej báze, alebo podnikmi ako takými, v rámci vnútro podnikového vzdelávania.

Perspektívy

Dnes v dánsko-nemeckom pohranično regióne existuje široká sieť činiteľov, ktorí sú zaangažovaní v cezhraničnej spolupráci. Napriek tomu je účasť verejnosti na značne nízkej úrovni. Ako kultúrna, tak aj jazyková bariéra existujú. Účastníci v cezhraničnej spolupráci súhlasia, že sa dozvedeli viac o kultúrnych rozdieloch. Nedostatok znalosti dánskeho jazyka na nemeckej strane hranice vyžaduje používanie nemčiny v každodenných cezhraničných aktivitách, pričom stretnutia na vyššej úrovni ako je Regionálna rada sú simultánne tlmočené s vysokými nákladmi. Taktiež je možné vyvodiť záver, že cezhraničné aktivity sú doplnkové aktivity: nenahrádzajú už existujúce, jednotlivé aktivity a teda majú malú integračnú hodnotu. Národné menšiny de facto slúžia ako cez-kultúrne inštitúcie, hoci to neodráža ich vlastnú identifikáciu ako národných menšín. Viacero obyvateľov pohraničného regiónu využívajúcich menšinové inštitúcie je k tomu motivovaných preto, aby podporili cezhraničnú spoluprácu, t.j. chcú poskytnúť svojim deťom bilingválne a bikultúrne vzdelanie, aby rozšírili ich obzor a sprostredkovať alebo zlepšiť u nich znalosti jazyka susednej krajiny. I keď sa to nedá overiť empirickými metódami, osoby zainteresované v cezhraničnej spolupráci hlásia určitú zmenu postojov u obyvateľstva regiónu. Je zjavné, že ľudia sú viac ochotní akceptovať potrebu naučiť sa viac o kultúre susediacej krajiny, vrátane ochoty učiť sa jej jazyk. Vcelku sa zdá, že cezhraničné kontakty sú na vzostupe. Pohľad cez hranicu sa stáva viac samozrejmosťou, keď sa diskutuje o spoločenských problémoch a možných riešeniach.

Martin Klatt, Oddelenie štúdií pohraničného regiónu, Univerzita južného Dánska (Institut for Grænseregionsforskning), Dánsko

Klíčové dokumenty a web stránky:

Politika a samospráva:

Región Sønderjylland / Šlezvicko: www.region.dk

Úrad Sønderjyllands: www.sja.dk

Krajinská vláda Šlezvicko – Holštajnsko: www.schleswig-holstein.de

RegNet D / DK – Sieť regionálnych organizácií pre podporu hospodárstva a rozvoj regiónu Sønderjylland-Šlezvicko: www.regnetddk.org

Menšiny a hraničný priestor:

Zväz nemeckých obyvateľov Severného Šlezvicka: www.bdn.dk

Združenie obyvateľov Južného Šlezvicka (dán. Sydslesvigsk Forening): www.sydslesvigsk-forening.de

Severofrížsky inštitút (nem. Nordfrisches Institut, dán. Nordfriisk Instituut): www.nordfriiskinstituut.de

Vzdelávanie:

Oddelenie štúdií pohraničného regiónu, Univerzita južného Dánska (dán. Institut for Grænseregionsforskning): www.ifg.dk

Holandsko – Nemecko

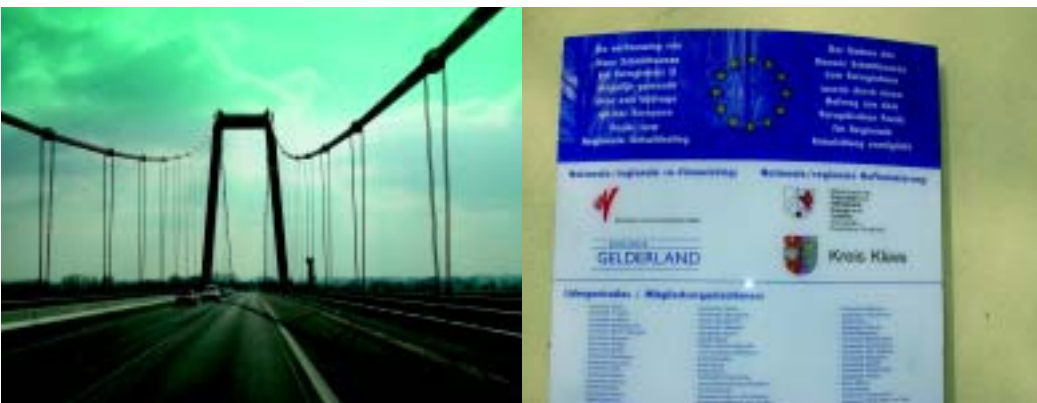
Euregio Rýn-Waal

Roland Wolf

Euregio Rýn-Waal (nem. Euregio Rhein-Waal, hol. Euregio Rijn-Waal)¹ je nemecko-holandská správna únia viac ako 50 holandských a nemeckých miest a miestnych úradov z holandskej provincie Gelderland, Severný Brabant (hol. Noord-Brabant) a Limburg a nemecké okresy Kleve a Wesel v nemeckej spolkovej krajine (nem. Bundesland) Severné Porýnie-Vestfálsko. Ďalšími členmi sú nemecký mestský okres Duisburg, Dolnorýnska obchodná a priemyselná komora (nem. Niederrheinische Industrie- und Handelskammer), Gelderandská obchodná komora (hol. Kamer van Koophandel Gelderland) a Krajinský spolok Porýnie (nem. Landschaftsverband Rheinland). Cieľom Euregia Rýn-Waal je posilniť nemecko-holandskú spoluprácu v rámci vymedzeného územia.

Geografia a obyvateľstvo

Územie Euregia Rýn-Waal leží na holandsko-nemeckom hraničnom území pozdĺž riek Rýn, Waal, Maas a Ijssel. Na začiatku veľkej riečnej delty, ktorá pokračuje do južného

Vľavo: Most cez Rýn pri Emmerichu (Nemecko).
Vpravo: Euregionálny úrad Rýn-Waal v Kleve (Nemecko).

Holandska žije medzi Duisburgom a Wageningenom asi 1,3 milióna nemeckých a asi 1,4 milióna holandských obyvateľov. Euregio Rýn-Waal začleňuje dve vplyvné mestské aglomerácie: Duisburg s asi 500.000 obyvateľmi, v západnom kúte najhustejšie obývaného mestského regiónu Nemecka Rýn-Ruhr, a Arnhem-Nijmegen, druhý najväčší mestský región v Holandsku s asi 700.000 obyvateľmi. Časť Euregia Rýn-Waal, ktorý sa nachádza medzi týmito dvomi centrami, pozostáva hlavne z malých miest a dedín. To isté platí pre De Betuwen v provincii Gelderland, na západ od Arnhem-Nijmegen,

a komunity v rámci Euregia, ktoré sa nachádzajú v provinciách Severného Brabantu a severného Limburgu. Najsevernejšiu časť Euregia Rýn-Waal tvorí najväčšia holandská prírodná rezervácia De Hoge Veluwe, ktorá je zväčša neobývaná.

Rieky pôsobia ako spojovací ako aj deliaci článok. Rieky, ktoré tečú na sever / severozápad, Rýn, Waal, Maas a IJssel, sa v minulosti využívali ako obchodné a prepravné cesty. Toky riek šíriace sa z východu na západ, obkolesené močiarimi až do postavenia hrádzi, vytvárali významnú bariéru pre obchod a dopravu až donedávna. Táto situácia bola zobrazená vo filme Petra Attenborough's "Most je príliš ďaleko" (1977), ktorý pripomína vojnové časy, keď spojenci uskutočnili vzdušnú výsadkovú operáciu na Arnhem.² Ešte dnes je mnoho miestnych názvov v Euregiu Rýn-Waal nositeľom spomienky na podmienky krajiny, ktorá bola tvorená prítomnosťou vody alebo hraničných kameňov, ktoré vystupovali z riečneho terénu.

História a hranice

V priebehu galských vojen okolo r. 50 p.n.l., Caesar narazil na Keltov (Galov) alebo pokeltštil germánske kmene na západ od Rýna. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že keltský vplyv bol dominantný na západ od Rýna, zatiaľ čo germánske kmeňové kultúry dominovali na východ od Rýna a na severnej strane rieky Waal. Rýn alebo dolný Rýn

(hol. Nederrijn) a Waal vytvorili nepravidelnú etnickú hranicu, ktorá nezodpovedá dnešnej nemecko-holandskej hranici, ale viac-menej cez ňu prechádza. Tu znovu miestne názvy poskytujú jasnú stopu, čo sa týka etnického prostredia komunit: miestne názvy, ktoré majú koncovku -ik / -ich (napr. Emmerich) označujú keltský pôvod; miestne názvy, ktoré končia na -hem / -heim (napr. Arnhem, Friemersheim) boli založené neskôr franskými osadníkmi. V prvých storočiach n. l. dobre strážené rímske "Limes" hraničné hradby sa tiahli pozdĺž západných brehov a tvorili obrannú hranicu Rímskej ríše proti germánskym kmeňom, usadenými na severovýchode. Celková sieť obchodu a dopravy sa v tom čase rozprestierala predovšetkým v smere Rýn-Waal Limes od juhovýchodu na severozápad. Toto usporiadanie sa odzrkadľuje ešte dnes vo forme modernej siete ciest a železníc. Xanten (latinsky: Colonia Ulpia Traiana) bola druhá najväčšia pevnosť na Limes v rímskom Dolnom Nemecku po Kolíne, zatiaľ čo Nijmegen bola tiež pevnostným mestom a dôležitým miestom obchodovania. V 4. a 5. storočí merovejskí Frankovia – čiastočne pochádzajúci zo súčasného územia Euregia Rýn-Waal – prevzali kontrolu nad Dolným Nemeckom a galskými provinciami z Ríma.

Tu znovu Rýn / Dolný Rýn (hol. Nederrijn) slúžili pokresťančeným Frankom ako hranica, tentokrát proti pohanským Sasom. Duisburg napravo od Rýna a Nijmegen na brehoch rieky Waal slúžili aj ako miesta obchodovania a ako hraničné pevnosti.

Po začlenení Sasov do Franského kráľovstva Karolom Veľkým (hol. Charlemagne) na začiatku 9. storočia stratil dolný tok Rýna svoju funkciu prírodnej hranice. Súčasnú územie Euregia Rýn-Waal patrilo k najviac rozvinutým regiónom Východného Franska a Svätej ríše rímskej nemeckého národa. Na konci stredoveku, keď centrum Svätej ríše rímskej strácalo postavenie, bola kontrola zväčša prenechaná miestnym teritoriálnym vládcam.

Územie dnešného Euregia Rýn-Waal je zhruba rovnocenné rannému modernému Vojvodstvu Gelderland, Vojvodstvu Cleve (nem. Kleve) a menšiemu grófstvu Moers. 80-ročná vojna bola vedená provinciami Holandska proti Španielsku a úzko s ňou spojená 30-ročná vojna v Svätej ríši rímskej nemeckého národa viedli v roku 1648 k münsterskému a osnabrüeckému mieru, ktorý oddelil Holandsko od asociácie štátov v rámci Svätej ríše rímskej. Počas celého 17. storočia bola Holandská republika jednou z najsilnejších a najrozvinutejších štátov Európy.

Súčasnú vymedzenie hraníc medzi Holandským kráľovstvom a Spolkovou republikou Nemecko, ktoré označilo záverečné rozdelenie oblasti definovanej ako Euregio Rýn-Waal, bolo odsúhlasené na kongrese vo Viedni v roku 1815 po porážke Napoleona a jeho ústupe z Holandska a Rýnskych provincií.

Kultúrna oblasť

Región medzi riekami Rýn, Waal and Maas sa rozvíjal ako zjednotené a vysoko rozvinuté ekonomické a kultúrne územie až do r. 1815, po ktorom sa nemecké a dánske časti regiónu rozvíjali oddelene. To sa obzvlášť týkalo oblasti jazykovej, kultúrneho života, práva, vzdelania, spoločenskej organizácie a verejnej správy. Obom častiam regiónu bránilo vo vývoji to, že sa stali okrajovými regiónmi v rámci ich jednotlivých národných štátov. V 17. storočí "Zlatý vek" Holandska, pochopenie pre vedu, technologický pokrok a kultúrny výraz v Holandsku boli veľmi napodobňované v Nemecku, predovšetkým v Prusku. Naopak, rýchlosť ekonomického a vedeckého rozvoja v 19. storočí v Nemecku znamenala v Holandsku nasledovanie Nemecka v tomto období. Orientácia Holandska smerom k Nemecku sa rýchlo skončila na sklonku druhej svetovej vojny. V povojnovom období sa Holandsko rozhodne stotožňovalo s anglosaským svetom v zmysle kultúrneho a vedeckého vývoja. Ekonomické putá k Nemecku medzitým zostali také silné ako vždy.

Jazyk

V rímskom období sa latinčina neuspela konštituovať ako jazyk pre každodenné použitie v regióne Rýn-Waal-Maas. Veľká porážka, ktorú zasadil Cézar Keltom (Galom) a obzvlášť Eburones z regiónu medzi Rýnom a Maas, však zapríčinila oslabenie Keltskej kultúry tak rozhodne, že germánska kultúra získala nadvládu na dlhé obdobie. Západogermánske miestne jazyky "Theodisc" > "Diets" > "Dutch / Deutsch" vytvorili príbuzné dialekty dolnofranský a dolnosaský na území Euregia Rýn-Waal. Vzájomné porozumenie v regióne Euregia Rýn-Waal nebolo problémom až do modernej doby. Dialekty, ktorými sa hovorilo u horných Nemcov na južnom území Svätej ríše rímskej sa naopak začali oddeľovať od severných dialektov dolných Nemcov v stredoveku na základe druhého germánskeho posúvania spoluhlások (nem. Zweite Deutsche Lautverschiebung).

Kľúčovým efektom, ktorý viedol k súčasnému jazyku v regióne bola snaha z 19. storočia, ktorou chceli národné štáty zaviesť svoj úradný národný jazyk, horní Nemci a Holanďania, z ich regiónu. To viedlo na oboch stranách hranice k ďalekosiahlemu nahrádzaniu dialektov úradným národným jazykom. Lingvistické rozdelenie nemeckých a holandských častí Euregia Rýn-Waal sa medzitým tak zakorenilo, že iba vidiecki obyvatelia z tejto oblasti priamo na hranici sú schopní konverzácie v spoločnom jazyku. Na nemeckej strane hranice sa stále hovorí dolnonemčinou a platt na rôznych stupňoch v súkromnom živote, ale aj mladá generácia má dobrú pasívnu znalosť dolnej nemčiny. Vo vidieckych oblastiach holandskej časti Euregia Rýn-Waal má dialekt silnejšie zastúpenie ako jazyk regionálnej identity ako na nemeckom území. To obzvlášť platí pre Limburg. Vo všeobecnosti sú však miestne dialekty ohrozené zánikom na celom

území Euregia Rýn-Waal. V jednom regióne môžeme nájsť dve rozdielne lingvistické oblasti: jedna je hornonemecká a druhá holandská. Lingvistická bariéra lemuje národné štátne hranice a je veľkou prekážkou v spôsobe cezhraničnej spolupráce.

Získanie zručností v cudzích jazykoch

Angličtina je prvým povinným jazykom, ktorý sa učia školské deti v oboch krajinách, až na malé výnimky. Už mnoho rokov bolo učenie anglického jazyka "hrou" zavedené na základnom stupni. Holandština ako cudzí jazyk vo vyučovaní je zastúpený iba na niekoľkých školách blízko hranice. Záujem o holandský jazyk a kultúru medzi nemeckými študentmi na školách vzdelávania dospelých však prudko vzrástol od 90-tych rokov 20. storočia. Jedným z dôvodov môže byť existencia lepšej vyhladky zamestnania v Holandsku.

Nemčina sa tradične tešila obľube ako cudzí jazyk v Holandsku. Toto posilnilo od 60-tych rokov 20. storočia prijímanie nemeckých televíznych programov vo východnom Holandsku. V posledných rokoch však záujem o učenie cudzieho nemeckého jazyka v Holandsku dramaticky poklesol. Z celkového počtu študentov na holandských univerzitách sa na štúdium nemeckého jazyka zapisuje iba okolo 50 nových študentov ročne, menej ako tých, ktorí sa hlásia na štúdium holandského jazyka na univerzite v samotnom Münsteri. Pretože holandskí študenti majú povinnosť učiť sa nemčinu aspoň jeden rok, v budúcnosti sa v Holandsku javí potreba väčšieho počtu učiteľov nemčiny.

Vzhľadom na ekonomické putá medzi oboma krajinami a faktu, že v holandskej časti Euregia Rýn-Waal je podľa prieskumu zhruba polovica z 272 spoločností, bude nevyhnutné získať zamestnancov s dobrými znalosťami nemeckého jazyka. Tento vývoj však možno charakterizovať ako vážny problém. Zo 189 nemeckých spoločností, ktoré sú prítomné v Euregiu, jedna tretina konštatuje, že potrebuje zamestnancov s dobrými znalosťami holandštiny. To môže znamenať, že nemecké spoločnosti nie sú primárne orientované na holandský trh alebo sa ďalej budú spoliehať na obchodných partnerov v Holandsku, ktorí hovoria nemecky.

Vzdelávacie systémy

"Holandsko má školský systém, ktorý stelesňuje široký okruh rôznych školských foriem, v ktorých sa študenti špecializujú relatívne neskoro a ktoré majú vysoký stupeň priepustnosti." (nem. "Die Niederlande verfügen über ein reich gegliedertes Schulsystem mit einer relativ spät einsetzenden Spezialisierung der Schüler und großer Durchlässigkeit.") (Carl Bertelsmann Prize, 1996). Stupne predškolského vzdelávania pre štyri až 6-ročné deti sú integrované do základného školského systému. Výber na odborné vzdelávanie a preduniverzitné vzdelávanie sa uskutočňuje iba v neskorších ročníkoch vo veku 12 rokov. Naopak v Nemecku sa špecializácia určuje už od 10 rokov veku.

Predškolské vzdelávanie sa organizuje oddelene od základnej školy. Nemecko je jedna z mála krajín v Európskej únii, v ktorej učitelia v predškolských zariadeniach nemajú kvalifikáciu terciárnej úrovne.

V Holandsku sa školy tešia väčšej autonómii vo vzťahu k financiám a obsahu vyučovania. Holandské školy sú extrémne hodnotené štandardizovanými kritériami Ministerstva školstva. Výsledky tohto hodnotiaceho procesu sú voľne dostupné na internete a podporujú súťaživosť škôl v štandardoch. V oboch krajinách povinná školská dochádzka končí vo veku 16 rokov. Následné odborné vzdelávanie sa uskutočňuje v Nemecku podľa duálneho systému, v ktorom študenti navštevujú štátne odborné školy, pričom sa jeden alebo dva dni v týždni zúčastňujú učňovského výcviku na pracovisku.

V Holandsku koordinuje odborné vzdelávanie hlavne ROC (hol. Regionale Onderwijs Centra). Zaškoloňovanie zaberá 20-60% celkovej doby, ktorú strávia tým, aby získali kvalifikáciu. Alternatívne je možné získať kvalifikáciu počas zamestnania a súčasne navštevovania ROC jeden deň v týždni.

Akademická príprava na univerzitný stupeň vzdelávania sa uskutočňuje v Holandsku na stredných všeobecnovzdelávacích školách (hol. Hoger Algemeen Voortgezet Onderwijs alebo HAVO) alebo na preduniverzitnom vzdelávaní (hol. Voorbereidend Wetenschappelijk Onderwijs alebo VWO) po celkovo 11 alebo 12 rokoch školskej dochádzky. Školáci v nemeckej provincii Severné Porýnie-Vestfálsko navštevujú univerzitný stupeň vzdelávania po 13 rokoch školskej dochádzky na gymnáziách alebo všeobecnovzdelávacích školách. Kvalifikáciu pre vstup na vyššie odborné školy / polytechnické školy získavajú už po 12 rokoch školskej dochádzky. Vzdelanie na nemeckých školách je bezplatné. V Holandsku sú školy do 16 rokov veku tiež zdarma. Potom je vzdelávanie spoplatnené v priemerne sumou 900 Euro za rok.

Skutočnosť, že žiaci si v Holandsku volia rôzne systémy vzdelávania vo veku 12 rokov a nie vo veku 10 rokov, má za následok presné predurčenie žiaka na dané miesto v systéme vzdelávania. Holandský systém má nižší pomer študentov, ktorí predčasne opúšťajú školu a menej študentov opakuje ročník ako v Nemecku. Vlna reformných opatrení, ktoré boli uskutočnené v holandskom systéme vzdelávania za posledných 10 rokov, vytvorila hladinu nespokojnosti medzi tými, ktorí boli postihnutí vzdelávacím systémom. Vzdelávanie dospelých sa poskytuje rozličnými inštitúciami v každej z oboch krajín. V tomto kontexte hrajú v Holandsku významnú úlohu ROC a inštitúcie vzdelávania dospelých spadajúce pod miestnu samosprávu.

Ekonomika a situácia v zamestnávaní

Počet zamestnaných v Euregii Rýn-Waal je v súčasnosti približne 800,000. Z nich žije približne 60% v holandskej časti regiónu. V rámci okruhu 100 kilometrov tvorí spotrebiteľský balík približne 12,5 milióna ľudí. Exportný podiel výrobného priemyslu je okolo 30%. Ekonomická štruktúra v rámci Euregia Rýn-Waal je založená zväčša na malých a stredných podnikoch.

Väčšina z obyvateľov, ktorí sú zamestnaní v nemeckom podregióne, pracuje vo výrobnom priemysle a verejnom sektore. Jednou výnimkou je Duisburgské centrum, ktoré slúži veľkým spoločnostiam oceliarskeho, chemického a logistického priemyslu a ďalšia je ťažobná oblasť Wesel, ktorej kapacita tvorí asi 10% zamestnanosti. Oceliarsky, chemický a ťažobný priemysel prešli za posledných desať rokov základnou reštrukturalizáciou a vo veľkom meradle prestávajú byť populárnym zamestnaním. To malo veľký dopad na obe mestá, tak Duisburg ako aj Wesel. Duisburg samotný stratil počas 90-tych rokov 20. storočia asi 100.000 zamestnaneckých miest v oceliarskom a ťažobnom priemysle. Nový rozvoj Duisburgu ako modernej a logistickej základne nebol v takom meradle schopný úplne kompenzovať stratu zamestnaneckých miest.

Arnhem.

V holandskom podregióne dominuje na pracovnom trhu sektor priemyslu služieb a obzvlášť logistiky. Mestská konglomerácia Arnhem-Nijmegen získala na rozdiel od nemeckej oblasti v rámci Holandska reputáciu atraktívneho miesta v sektore služieb. Kvitnúce obchodné parky lemujúce A12 blízko Arnhemu sú viditeľným znakom tohto rozvoja.

V Euregii Rýn-Waal sú tri univerzity a jedna vzdelávacia inštitúcia ďalšieho vzdelávania, z ktorých všetky sú dôležitými zamestnávateľmi v regióne. Na holandskej strane hranice sú Univerzita Radboud Nijmegen (hol. Radboud Universiteit Nijmegen)³, Univerzita HAN (hol. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)⁴ a Univerzita Wageningen (hol. Wageningen Universiteit)⁵; na nemeckej strane hranice leží Duisburg Campus Univerzity Duisburg-Essen⁶.

Euregio Rýn-Waal je dôležitým poľnohospodárskym centrom pre produkciu ovocia a zeleniny, sadeníc rastlín a chov dobytka. Zatiaľ čo v nemeckej časti regiónu počet chovných zvierat je obmedzený v závislosti od rozlohy pôdy, ktorá je prístupná farmárom, v holandskej časti regiónu sa produkcia mäsa intenzívne vyvíja s počtom dobytka, ktorého počty nezávisia od veľkosti dostupnej farmárskej pôdy.

Napriek recesii ktorá od roku 2001 ovplyvňuje aj holandské aj nemecké časti Euregia, sa v regióne za viac ako 10 rokov vytvorili nové zamestnanecké miesta. Je však nutné poznamenať, že tieto údaje zahŕňajú aj prácu na polovičný úväzok, ktorá hrá väčšiu úlohu v Holandsku ako v Nemecku.

Pomer tých, ktorí pracujú v Euregii Rýn-Waal a ktorí cestujú cez štátne hranice za svojim zamestnaním je asi 1%, viac Nemcov ako Holanďanov. Nezamestnanosť v holandskej časti Euregia Rýn-Waal je asi 9% a v nemeckej časti regiónu (vynímajúc Duisburg) asi 10%. V samotnom Duisburgu nezamestnanosť dosiahla asi 14%.

Infraštruktúra

Cez Euregio Rýn-Waal prechádza viac nákladnej dopravy ako cez akúkoľvek hranicu v rámci európskeho nezávislého trhu. Takmer všetky dôležité železničné dopravné trate medzi Randstad v Holandsku a nemeckým Rýn-Ruhr / Porýnie-Porúrie / prechádzajú cez Euregio Rýn-Waal. Doprava na vodných cestách krajiny sa uskutočňuje na riekach Rýn / Waal a Maas. Najväčší vnútrozemský prístav v Európe, Duisburg-Ruhrort, slúži ako distribučný prístav pre svetovo najväčší námorný prístav Rotterdam. Diaľnice (európske trate číslo 31, 34 a 35) tiež spájajú Euregio Rýn-Waal s námornými prístavmi Antverpy a Rotterdam a na východ s východnou Európou cez Berlín.

Premenou bývalej leteckej základne britskej armády pri Weeze-Laarbruch na regionálne európske obchodné letisko je možné dosiahnuť európske destinácie zo Škandinávie do južnej Európy lietadlom. Ako nové letisko slúži v rovnakom objeme nemeckým i holandským cestujúcim.

Nákladná železničná doprava z Rotterdamu do Porúria pôjde v budúcnosti cez holandský región cez novú nákladnú linku Betuwe. Toto rozšírenie nepokročilo ešte na nemeckú stranu hranice. Dve tu existujúce trate slúžia obom krajinám na vysokorýchlostnej linke pre cestujúcich medzi Amsterdamom a Frankfurtom, ako aj pre miestne premávajúce vlaky a nákladné vlaky. Na krátkych a stredných linkách však máva doprava meškanie.

Či "Železný Rýn", historická trať nákladnej dopravy medzi Antverpami a Duisburgom bude rekonštruovaná pre ďalšie využitie, ostáva neisté. Všetky cezhraničné železničné linky pre cestujúcich boli za posledných 20 rokov uzavreté a existuje len veľmi málo

autobusových tratí vedúcich cez hranicu. Nová expresná autobusová linka, ktorá prekračuje hranicu medzi Kleve a Nijmegen nedávno bola zahájená s finančnou podporou z európskeho programu INTERREG.

Najdôležitejšie medzi existujúcimi cezhraničnými programami, ktoré podporuje Európska únia sú najdôležitejšie INTERREG IIIA a EURES (Európska služba zamestnanosti)⁷. INTERREG IIIA podporuje spoluprácu medzi susednými hraničnými regiónmi vo všetkých oblastiach spoločenského a ekonomického života. EURES sa sústreďuje na spoločné využitie a flexibilitu pracovného trhu a udržuje pričlenenú nemecko-holandskú poradenskú službu za týmto účelom. Práca oboch programov v špecifických oblastiach je spravovaná Euregiom Rýn-Waal so sídlom v Kleve. Obzvlášť INTERREG IIIA, s rozpočtom 29 miliónov Eur sprístupnený Euregiu Rýn-Waal Európskou úniou na obdobie rokov 2000-2008, je programom so značným finančným významom pre región.

Roland Wolf, Public relations a marketing pre Euregio Rýn-Waal (PR und Öffentlichkeitsarbeit der Euregio Rhein-Waal), Nemecko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Holandské ministerstvo pre vzdelávanie, kultúru a vedu: www.minocw.nl/english/index.html
Euregio Rhein-Waal (Euregio Rijn-Waal): www.euregio.org
Spoločný INTERREG sekretariát: www.euregio-rmn.de
Regionálne Opleidingen centrum (ROC) Rijn IJssel: www.rocrijnijssel.nl
Radboud Universiteit Nijmegen: www.ru.nl
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: www.han.nl
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen: www.wau.nl
Universität Duisburg-Essen: www.uni-duisburg-essen.de
EURES Holandsko-Nemecko-Belgicko: www.eures.info

Literatúra:

Carl Bertelsmann Preis (1996). Innovative Schulsysteme im internationalen Vergleich. Band I: Dokumentation zur internationalen Recherche. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung.
Frietman, J., Buis, T. & Broekhoven, S. van (2001). Bedarf an Fremdsprachenkenntnissen in niederländischen Unternehmen in der deutsch-niederländischen Grenzregion. Abridged report of a study commissioned by the Euregio Rhine-Waal. Kleve / Mönchengladbach: Euregio Rhein-Waal / Euregio Rhein Maas Nord.

Poznámky pod čiarou:

- 1 Ďalšie informácie nájdete na: www.euregio.org
- 2 Operácia Market Garden bola vojenskou operáciou spojencov v druhej svetovej vojne, ktorá sa konala v septembri 1944. Bol to pokus premostiť hlavné rieky Holandska, okupovaného Nemeckom, ktorý umožňoval spojencom postupovať do Nemecka bez akýchkoľvek prekážok. Operácia bola zo začiatku úspešná ale nakoniec zlyhala kvôli poslednému mostu na rieke Rýn pri Arnheme. Toto sa považuje za posledné nemecké víťazstvo západného ťaženia.
- 3 Ďalšie informácie nájdete na: www.ru.nl
- 4 Ďalšie informácie na: www.han.nl
- 5 Ďalšie informácie na: www.wau.nl
- 6 www.uni-duisburg-essen.de
- 7 EURES (Európske služby zamestnanosti) spája Európsku komisiu a verejné služby zamestnanosti ako aj iné regionálne i štátne orgány, ktoré sa zaoberajú zamestnanosťou (pozri: <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>). pre EURES Holandsko-Nemecko-Belgicko pozri: www.eures.info

Nemecko – Belgicko – Holandsko

Hraničný trojuholník Nemecko-Belgicko-Holandsko

Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder

Historický, politický, kultúrny, ekonomický a spoločenský rozvoj

Región okolo Aachen (Nemecko), Lüttich (Belgicko) a Maastricht (Holandsko), tiež známy ako Maas-Rur-Region (Hardach, 1996), bol územím cezhraničného obchodu v začiatkoch kapitalistickej Európy, v ktorej boli prítomné vysoká hustota a rozdielny rozsah priemyslu. Z nich najdôležitejšie boli ťažba uhlia a železiarstvo, bavlnársky a textilný priemysel. Hoci do r. 1795 bol región rozdelený do mnohých domínií a každý z nich sledoval viac alebo menej nezávislú ekonomickú politiku, bola predsa však úzka spolupráca cez hranice.

*Vľavo: Hraničný kameň na nemecko-belgickej hranici v Aachene.
Vpravo: Hraničný trojuholník Nemecko-Belgicko-Holandsko pri Vaals (Holandsko).*

Francúzska vláda neprinesla len koniec feudálneho rozdelenia tým, že spojila región do jednej administratívnej jednotky, ale aj signalizovala začiatok ekonomickej expanzie. Porážka Francúzov viedla k politickej reorganizácii územia a tým k vytýčeniu nových hraníc. Územie modernej nemecky hovoriacej komunity (nem. Deutschsprachige Gemeinschaft alebo DG) a Porýnia boli prenechané Prusku v rokoch 1813-1815. Na západe sa vytvorilo Spojené kráľovstvo Holandska. V roku 1830, vytvorili sa ďalšie hranice rozdelením Spojeného kráľovstva Holandska a bolo založené Belgické kráľovstvo.

Rozdielne politiky, ktorých cieľom bola podpora rozvoja ekonomiky každého regiónu viedlo k tomu, že rôzne časti ekonomickej oblasti sa rozmáhali oddelene, hoci už predtým boli raz zjednotené. Napriek tomu zostali mnohé spoločné socio-kultúrne záujmy. Rodinné putá cez politické hranice zostali silné a región ako celok bol zjednotený spoločnou katolíckou vierou obyvateľstva. Protestantské kráľovské domy Pruska a Holandska s považovali za "cudzí" regiónu. Iba v posledných rokoch 19. storočia sa rozvinulo národné cítenie na moderný hraničný trojuholník. Rozhodujúci vplyv na tento vývoj malo založenie Nemeckej ríše (nem. Deutsches Reich) v roku 1871. Zatiaľ čo tento rozvoj všeobecne uvítali na nemeckej strane, ekonomická a vojenská prevaha tohto celku viedla k tomu, že Holanďania sa vzdialili od Pruska a posilnilo sa národné cítenie v Holandsku (Knippenberg, 1999).

Prvá svetová vojna priniesla so sebou "rozdelenie" hraníc. Belgická neutralita nebola rešpektovaná Nemeckom a brutalita, ktorej sa dopúšťali počas vojny, podlomila vzťahy medzi týmito dvoma krajinami. Naopak Holandsko ostalo počas vojny neutrálne. Hoci Holandsko ťažilo ekonomicky z týchto okolností, krajina prijala 100.000 belgických utečencov v priebehu vojny. Po vojne vzťahy medzi Belgickom a Holandskom začali byť napäté, keď Belgicko sa pokúsilo o anexiu Limburgu ako kompenzácia za straty, ktoré utrpelo vo vojne.

Ministerstvo nemecky hovoriacej komunity v Eupene (Belgicko).

Po prvej svetovej vojne sa hranice znovu v regióny zmenili. To malo patričný dopad na nemecko-belgické vzťahy, keď "Východné kantóny" (územie okolo Eupen a Malmedy)¹ sa stali časťou Belgicka na základe ilegálneho referenda v roku 1920 (Cremer & Minke, 1990). Obyvatelia regiónu sa cítili zradení týmto vývojom. Ďalej, región trpel ekonomickým úpadkom po Viedenskom kongrese, ktorý sa iba príležitostne slabo ekonomicky zlepšil. Toto sa zmenilo v 30. rokoch 20. storočia. Hoci počas obdobia rokov 1920-1940 väčšina obyvateľstva hlásala návrat k nemeckej vláde, vývoj

v nacistickom Nemecku viedol k protestom proti integrácii s Nemeckom. Nehľadiac na tieto protesty východné kantóny sa stali časťou Nemecka v máji 1940.

Keď sa skončila druhá svetová vojna, mier sa ukázal dosť prchavý. Belgický štát podnikol opatrenia proti skutočným a údajným kolaborantom nacistického režimu, ktoré obyvatelia východných kantónov považovali za príliš trpké a nespravodlivé. Tento názor podporoval fakt, že Belgicko neuspelo vážne reagovať na jednostrannú anexiu regiónu Nemeckom a v povojnovej situácii ukázalo málo pochopenia pre danú situáciu pohraničného regiónu.

Táto situácia sa zásadne zmenila, keď v polovici 60-tych rokov 20. storočia Belgicko podniklo proces federalizácie. To viedlo k vytvoreniu nemecky-hovoriacej komunity (nem. Deutschsprachigen Gemeinschaft alebo DG) v roku 1984, ktorá tak isto ako flámska a francúzska komunita dostali politickú autonómiu v oblasti vzdelávania a kultúry. Štatút autonómie nemecky hovoriacej komunity, ktorá tvorí púhych 0,7%

celkového obyvateľstva Belgicka, je považovaný ako model v celej Európe, hoci v samotnom Belgicku niektorí ľudia vidia výhody takejto autonómie. Odkedy DG leží úplne v medziach Valónskeho regiónu, tento región má celkovú zodpovednosť za územie DG podľa svojich kompetencií. To zahŕňa predovšetkým ekonomickú politiku a plánovanie regionálneho rozvoja. DG má pre svoju časť dlhodobú stratégiu rozvoja svojej autonómie v rámci Valónskeho regiónu.

Hranice medzi Holandskom a Nemeckom sa nezmenili od roku 1815, s výnimkou malých hraničných zmien po druhej svetovej vojne. Však je dôležité poznamenať, že tí na holandskej strane vytvorili psychologickú bariéru medzi nimi a nemeckými susedmi. Nemecká deštrukcia holandskej neutrality a päťročná okupácia patria medzi najtraumatickejšie udalosti v histórii Holandska.

Euregio Maas-Rýn a vplyv na Európsku úniu

Bolestivé skúsenosti z druhej svetovej vojny viedli v roku 1976 k vytvoreniu Euregio Maas-Rýn. Oblasť činnosti Euregia môžeme zhruba definovať ako ranejší Maas-Rur región (južná časť holandskej provincie Limburg, "Regio Aachen", provincia Lüttich a DG), spolu s provinciou belgického Limburgu v severozápadnej časti regiónu. Celkovo 3,8 miliónov ľudí žije v Euregio Maas-Rýn. Najhustejšie obývaná časť je región Aachen, pričom DG v Belgicku nie je iba najmenšou komunitou s 72.000 obyvateľmi, ale aj najredšie obývanou časťou regiónu.

Bývalá stanica hraničnej kontroly medzi Nemeckom a Belgickom v Aachene. Vľavo a v strede: Opustený colný úrad a stanica hraničnej kontroly.

Pôvodný úmysel na vytvorenie Euregia bol dať symbolický podnet na pozitívne formy koexistencie v regióne. Táto spolupráca dosiahla prudký vzostup v 80-tych rokoch 20. storočia vďaka EU a prideleniu európskej finančnej podpory, ktorá umožnila niekoľko cezhraničných projektov spolupráce, napr. v oblasti ekonomiky a infraštruktúry. Nemecky hovoriaca komunita bola hlavným užívateľom "Euregionalizovania". Rozhodujúcim faktorom bola úloha DG, ktorú bola schopná hrať ako sprostredkovateľ

medzi rôznymi kultúrami. Keď DG bola zvolená za "Európsky región roka" v roku 2004, nasledovný citát sa objavil na oficiálnej webovej stránke DG: "Európska idea je neoddeliteľnou súčasťou identity DG, otvorenie hraníc a ich otvorenosť patrí do každodenného života ich obyvateľov."³

Sú tam tiež aliancie na regionálnej úrovni, ako spolupráca medzi Regio Aachen, Parkstad Limburg (sedem okresov v rámci holandského Limburg) a DG v rámci Euregionale 2008. Toto sa môže označiť ako centrálné jadro Euregia. Vzdialenosti medzi účastníkmi sú kratšie a je tam menej komunikačných problémov odkedy sa používajú dva jazyky nie tri. Pretože spolupráca medzi vzdelávaním dospelých na vysokej škole v Aachen a na vysokej škole vo východných kantónoch sa sústreďuje na toto centrálné jadro, nasledovný popis sa nezmieňuje o Belgických provinciách Limburg a Lüttich. Obmedzujeme sa tu na definíciu "hraničného trojuholníka", ako je toto vnútorné jadro často nazývané.

Zamestnanie a pracovný trh.

V ekonomických podmienkach rozvoj v holandskom Limburgu a DG sa stal najkonštruktívnejší. Obe územia nemajú len nižšiu mieru nezamestnanosti ako Regio Aachen, ale miera sa vlastne znižuje. Toto je osobitný výsledok daný tým, že holandský Limburg bol v hlbokej kríze, keď posudzujeme zamestnanosť na začiatku 80-tých rokov 20. storočia. V DG je množstvo väčších spoločností a početné malé a stredné podniky, mnoho činných v exportnom priemysle. Čísla zamestnanosti ukazujú pomer pracujúcich v sekundárnom sektore sa pohybuje od 29% v provincii Limburg a 33% pracujúcich v DG do približne 40% v Regio Aachen. Celkovo pomer pracovníkov zamestnaných v priemysle v Euregio Maas-Rýn je relatívne vysoký.

Iným povšimnutiahodným aspektom je jasná nerovnosť východ-západ, ktorá sa týka cezhraničného pracovného trhu. V DG asi 36% pracujúcich dochádza do zamestnania cez štátne hranice. Väčšina z nich cestuje do Nemecka, hoci viac ako 1.500 dochádza denne do práce do Luxemburska. Tiež je dlhodobá tradícia ľudí v dánskej časti regiónu cestovať za prácou do Nemecka kvôli vyšším platom. Iba nedávno rastúca miera nezamestnanosti v Nemecku viedla nemeckých uchádzačov o prácu v niekoľkých prípadoch zvažovať dochádzanie za prácou do holandského hraničného územia.

Štrukturálna zmena

Jeden z dôvodov pre spojenie Euregia Maas-Rýn bolo zavretie uhoľných baní, ktoré začalo v 60-tých rokoch 20. storočia. Až dovtedy práca v bani bola najdôležitejším pilierom ekonomiky. Zatváranie baní neznamenalo len stratu zamestnania, ale aj transformáciu hodnôt. Ľudia stratili dôležitý faktor v zmysle identifikácie. Vo všeobecnosti región prežil túto ekonomickú krízu, hoci ekonomické nevýhody ešte

stále v niektorých oblastiach cítiť. Dnes sa región sám propaguje ako centrum vedomostí s vysokým počtom vzdelávacích zariadení, ktoré sú činné v tejto oblasti. Euregio sa tiež rozvíja na miesto priemyslu s vysoko náročnou technológiou. Hoci boli urobené rôzne pokusy vymazať stopy éry ťažby uhlia, existuje mnoho iniciatív oživiť priemyselné dedičstvo regiónu. To nachádza výraz obzvlášť v pokusoch o záchranu pamiatok priemyselnej histórie. Medzitým sa skúmajú nové metódy výroby elektrickej energie⁴.

Vzdelávanie dospelých

Hoci už pred druhou svetovou vojnou boli zariadenia pre vzdelávanie dospelých vo všetkých troch podregiónoch, obmedzíme sa v nasledovnom popise na vývoj od roku 1945, pretože úloha týchto zariadení v niektorých prípadoch podstúpila významné zmeny v tomto období.

Vo východnom Belgicku, vzdelávanie dospelých malo prvotne (čiastočne) politický pôvod. Niektoré zariadenia vzdelávania dospelých boli založené ako výskumné organizácie jednotlivých strán alebo spoločenských hnutí (napr. odborov). Veľký počet takýchto organizácií (24) vo vzťahu k veľkosti obyvateľstva, závislosť na meniacich sa zdrojoch financovania projektov a politické pričlenenie organizácií vo všeobecnosti, to všetko vo všeobecnosti prispieva k obťažným vzťahom vo vzdelávacích inštitúciách vo východnom Belgicku. Hoci spolupráca medzi jednotlivými organizáciami je komplexnou úlohou, stáva sa stále frekventovanejšou, v neposlednom rade kvôli podpore úradov.

Rada pre ľudové vzdelávanie a vzdelávanie dospelých (nem. Rat für Volks- und Erwachsenenbildung) pracuje 25 rokov ako zastrešujúca organizácia a radila ministrom, zodpovedným za výstup v rámci nemecky hovoriacej komunity v Belgicku. Rada poskytuje odborné názory a radu v špecializovaných oblastiach vzdelávania dospelých, napr. v kritériách finančnej podpory, rozpočtových rozhodnutiach pre nemecky hovoriacu komunitu alebo v projektoch vzdelávania dospelých organizáciami, ktoré si zaslúžia sponzorstvo. Dúfame, že Rada pre ľudové vzdelávania a vzdelávanie dospelých vie podporovať solidaritu medzi inštitúciami vzdelávania dospelých pri jej jednaniach s politickým svetom.

Ľudová vysoká škola vo Východných kantónoch (nem. Volkshochschule der Ostkantone) má tri hlavné ciele: sociopolitické aktivity a vzdelávanie, sociálno-profesionálna integrácia nezamestnaných a profesionálna reintegrácia a kvalifikácia pracujúcich. Aby sa to dosiahlo, college sa snaží osloviť rôzne cieľové skupiny i vo vnútri i mimo Hnutia kresťanských pracujúcich (nem. Christliche Arbeiterinnen- und Arbeiter-Bewegung).

Ľudové vysoké školy (nem. Volkshochschulen) boli zriadené v Severnom Porýní – Vestfálsku po ukončení druhej svetovej vojny s úlohou znovuvytvorenia rovnováhy, ktorá bola narušená deficitom výuky osobných, profesionálnych a demokratických zručností spôsobeným nacistickým diktátorstvom na jednej strane a vojnovým obdobím na strane druhej. Bolo to až v roku 1976, keď bol právne ustanovený systém nepretržitého vzdelávania a financovania takýchto programov (prostredníctvom "Zákona o ďalšom vzdelávaní", nem. "Weiterbildungsgesetz WbG"). Založenie a financovanie colleges pre vzdelávanie dospelých sa tak stalo povinnosťou pre miestne úrady. Inštitúcie stáleho vzdelávania, ktoré prevádzkujú iné organizácie, tiež dostávajú podporu na základe tohto zákona. Na rozdiel k inštitúciám stáleho vzdelávania, ktoré prevádzkujú nezávislé vládne orgány (nem. "freier Trägerschaft"), ľudové vysoké školy nemajú ani ideologickú ani náboženskú príslušnosť a nie sú vedené na komerčnej báze. Sú však povinné dodržiavať dobrú ekonomickú prax, nakoľko financovanie štátu sa postupne počas rokov obmedzilo. Zákon zmluvne určil minimálny počet hodín vzdelávacieho programu, ktoré majú poskytnúť jednotlivé inštitúcie vzdelávania dospelých a tiež stanovuje minimálne požiadavky na počet členov personálu. Finančná podpora pre ľudové vysoké školy pozostáva z pridelení rozpočtu federálnych provincií, od miestnych úradov a z poplatkov, ktoré platí účastník kurzu, spolu s financovaním tretej strany, napr. za aktivity, ktoré vyžadujú províziu verejným službám zamestnanosti, pre špeciálne programy pre súkromné spoločnosti, na vyučovanie nemeckého jazyka pre cudzincov, atď. Dôležitosť, ktorá bola udelená celoživotnému vzdelávaniu v nemeckej spoločnosti bola potvrdená prijatím zákona v roku 1985, ktorý poskytuje všetkým zamestnancom právo čerpať päť dní z ročnej dovolenky vo forme vzdelávacej dovolenky (nem. Bildungsurlaub).

Profil ľudovej vysokej školy je určený príslušným rozsahom vzdelávacích programov. Predsa len vo všetkých prípadoch ľudové vysoké školy ponúkajú široké spektrum v zmysle vzdelávacieho obsahu. Ľudová vysoká škola Aachen (nem. Volkshochschule Aachen alebo VHS Aachen) dostáva 71% svojich financií z mesta Aachen a z provincie Severné Porýnie-Vestfálsko. Veľká časť toho pozostáva z grantov na ukončenie štúdia maturitnou skúškou. Finančné ťažkosti, ktorým teraz čelí provincia Severné Porýnie – Vestfálsko viedli k diskusii, či by sa vysoké ľudové školy nemali radšej sústrediť na programy, ktoré by nezamestnaným pomohli zvýšiť ich šance na trhu práce. Táto zmena by pravdepodobne zapríčinila problémy v oblasti politického vzdelávania, ktoré má špeciálne poslanie v nepretržitom vzdelávaní v Nemecku v zmysle vysvetľovania ako pracuje demokracia a ako jednotlivec môže byť aktívnym účastníkom v demokratickom systéme.

V Holandsku je asi 100 inštitúcií vzdelávania dospelých alebo ľudových univerzít (hol. Volksuniversiteiten), takmer všetky patria do zastrešujúcej organizácie "Bond van Nederlandse Volksuniversiteiten". Tieto univerzity slúžia v priemere 200.000

účasníkom kurzov každý rok. Inštitúcií vzdelávania dospelých dosiahli najvyšší bod v 50-tych rokoch 20. storočia a takmer strojnásobili ich počet v porovnaní s predvojnovým obdobím. Všetchno po tom táto expanzia sa pozastavila. V 60-tych rokoch 20. storočia tieto inštitúcie boli predsa však schopné profitovať zo štátnych dotácií na podporu nových cieľových skupín. "Nové" programy, ktoré sa vyvinuli, vrátane jazykových kurzov pre cudzincov alebo kurzov pre ľudí, ktorí opustili školu s nízkou kvalifikáciou, v súčasnosti spadajú pod všeobecný názov "vzdelávanie dospelých". Od začiatku 90-tych rokov 20. storočia sa ďalej neponúkali prostredníctvom inštitúcií vzdelávania dospelých, pretože tieto nie sú zahrnuté do postavenia týchto inštitúcií. Rozhodujúci rozkol prišiel v roku 1996, keď holandská vláda rozhodla, že vzdelávanie dospelých a odborné vzdelávanie sa majú zlúčiť a koordinovať tzv. "Regionale Opleidings Centra (ROC)", alebo regionálnymi výcvikovými centrami. Programy vzdelávania dospelých, ktoré ponúka ROC, zahŕňajú predovšetkým kurzy v holandčine ako druhého jazyka, kurzy gramotnosti a všeobecnú kvalifikáciu na úrovni maturitnej skúšky cez druhú cestu k terciárnemu vzdelávaniu. Dôsledkom koordinačných opatrení 10 inštitúcií vzdelávania dospelých splynuli so systémom ROC.

Je všeobecne v Holandsku, že inštitúcií vzdelávania dospelých nie sú regulované právnymi uzneseniami, väčšina z nich má štatút nezávislých nadácií alebo asociácií. Zatiaľ čo ROC sú financované holandským štátom, inštitúcií vzdelávania dospelých musia kryť svoje náklady z vlastných aktivít. Oni však dostávajú dotácie zhruba jednu tretinu z miestnych úradov ich spádovej oblasti, v ktorej inštitúcií vzdelávania dospelých sú. Toto je všeobecne platné vo väčších mestách. V priemere inštitúcií vzdelávania dospelých môžu kryť 9,5% svojich nákladov financovaním z miestnych úradov. Výhoda, že sú nezávislé inštitúcie, je, že majú autonómiu vo vytváraní svojich učebných programov. Typickou črtou inštitúcií vzdelávania dospelých je, že neponúkajú kurzy na základe skúšok s certifikátom o ukončení.

Jazyky v regióne

Materinský jazyk obyvateľov nemecky hovoriacej komunity je takmer výlučne nemčina. Francúzština je druhým jazykom oblasti a väčšina obyvateľstva má dobré zručnosti vo francúzskom jazyku. Mnoho ľudí je schopných rozumieť dánsky. Na tomto základe DG môže byť s určitosťou definované ako multilingválny región. V Holandsku ľudia všeobecne hovoria cudzími jazykmi, hoci zručnosť hovoriť nemeckým jazykom jasne poklesla v minulých rokoch, dokonca i v pohraničnom regióne. To čiastočne vyplýva z faktu, že jazyk má slabý imidž vo verejnej mienke (Westheide, 1997). Na nemeckej strane hranice možno sledovať protichodný vývoj. V pohraničnom regióne sa rozmáhajú programy holandského jazyka aj na základných školách (programy s raným začiatkom) i na úrovni stredných škôl. Napriek takýmto pokrokom nemčina ostáva najviac

používaným jazykom každodennej komunikácie v európskom regióne. Príležitostné pokusy používať angličtinu ako lingua franca pre cezhraničnú spoluprácu boli zamedzené hlavne neochotou belgického partnera. Pritom je potrebné sa zmieniť o spoločnom dialekte, ktorý tvorí tiež časť cezhraničného pozadia. Však s niekoľkými výnimkami takéto dialekty sa stávajú zastaralé v zmysle každodenného vzájomného pôsobenia a tk nie sú schopné hrať úlohu v podmienkach medzikulturálnej výmeny.

Etnické skupiny v regióne

Hoci je ťažké porovnať pomer cudzích štátnych občanov, ktorí žijú v jednotlivých častiach regiónu, nasledovné konštatovanie sa môže považovať za pravdivé: na začiatku roku 1998, 10,7% obyvateľstva v regióne Aachen boli cudzí štátni príslušníci, z ktorých väčšina žila na v okolí mesta. V nemecky hovoriacej komunite, percento cudzích štátnych príslušníkov bolo 16,7%, z ktorých väčšina mala nemecké štátne

Dvojjazyčný Eupen.

občianstvo. V južnej časti provincie Limburg naopak iba 5,4% obyvateľstva bola cudzí štátni príslušníci, z ktorých značne vysoký počet pochádzal zo západných krajín spolu s bývalou kolóniou Indonézia). Mnoho týchto cudzích štátnych príslušníkov, ako aj v DG, sú tzv. hraniční migranti, ktorí zmenili miesto pobytu v susediacej krajine z ekonomických dôvodov, ale si zachovali blízke putá k miestu svojho pôvodu.

”Zahraniční robotníci“ v 60-tych rokoch 20. storočia (do DG prichádzajúci hlavne zo Španielska, do regiónu Aachen hlavne z Turecka) sú takmer integrovaní do spoločenských pomerov. V súčasnosti väčšina žiadostí o azyl podaných v Belgicku prichádza od východných Európanov (z krajín bývalého Sovietskeho zväzu). V Aachene, na druhej strane, títo imigranti sa neobjavujú v oficiálnych štatistikách pre zahraničných štátnych občanov, pretože ako etnickí nemeckí imigranti vlastnia nemecké cestovné pasy. Podobná situácia existuje v Holandsku, ktorá sa týka migrantov z bývalých holandských kolónií.

Z času na čas sa zdvihne vlna predsudkov voči zahraničným štátnym občanom ako aj po negatívnom spravodajstve o marockej mládeži, čo dalo príčinu záujmu. Hoci extrémne pravicové strany predsa majú len malú politickú váhu, pravicovým populistickým stranám sa podarilo vyhrať veľa hlasov, napr. v nemecky hovoriacej komunite, kde pravicoví populisty sa dostali do východobelgického parlamentu po prvýkrát v posledných parlamentárnych voľbách. Medzitým v holandskom Limburgu pravicový populistický Liste Pim Fortuyn získal tiež mnoho hlasov. Tento vývoj nejako poškodil reputáciu Holandska ako modelu otvorenosti a tolerancie.

Nicole Ehlers, Centrum vzdelávania dospelých Aachen (Volkshochschule Aachen), Nemecko
Filip Dedeurwaerder-Haas, Centrum vzdelávania dospelých vo východnom Belgicku (Volkshochschule der Ostkantone), Belgicko

Literatúra:

- Cremer, F. & Minke, A. (1990). Grenzland seit Menschengedenken – Identität und Zukunft der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens. Eupen: Grenz-Echo.
- Hardach, G. (1996). Der Weg nach Maastricht: Die Grenzregion im nationalen und internationalen Kontext, 1750-1992. In J.C.G.M. Jansen (red.), Economische Betrekkingen in grensregio's in een industrieel tijdperk 1750-1965: verslagbundel van het op 14 en 15 september 1995 te Maastricht gehouden congres van de verenigingen voor economische geschiedenis in België, Duitsland en Nederland. (7-36). Leeuwarden: Eisma.
- Knippenberg H. (1999). The incorporation of Limburg in the Dutch State. In Knippenberg, H. and Markusse, J. (eds.), Nationalising and Denationalising European Border Regions, 1800-2000. GeoJournal Library, Volume 53, 39-60. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Projektplan GbR (2000). Verwaltungen in der Euregio Maas-Rhein. Aachen: Lenkungsgruppe des Projektes INTERREG II.
- Westheide, H. (1997). Trügerische Nähe. Niederländisch-deutsche Beziehungen in Geschichte, Sprache und Kultur. Münster: LIT (Europa 2000; 16).
- www.interregemr.info/site_de/infomaterial/PIC_DE.pdf (17.03.05)

Ďalšie informácie:

- Nemecky hovoriaca komunita v Belgicku: www.dglive.be
- Ľudová vysoká škola Aachen: www.vhs-aachen.de
- Ľudová vysoká škola východných kantónov: www.vhs-ostkantone.org
- Rada pre ľudové vzdelávanie a vzdelávanie dospelých nemecky hovoriacej komunity v Belgicku: www.rve.demetec.net

Poznámky pod čiarou:

- 1 Debata zahŕňala nielen Nemecky hovoriace spoločenstvo ale aj "Východné kantóny" a východné Belgicko. Oba posledne menované celky sa vytvorili v roku 1920, keď novo vzniknutá Liga národov prijala anexiu bývalých pruských kantónov Eupen, Malmédy a St.Vith Belgickom "Východné kantóny" a nemecky hovoriaca komunita nie sú identické, pretože komunity kantónu Malmédy patria do belgickej francúzskej komunity.
- 3 www.dglive.be (17.03.05)
- 4 www.mijnwaterproject.info (31.03.05)

Nemecko – Francúzsko

Región Saar-Moselle

Wilfried Schmidt

Špeciálna úloha Sárska medzi Nemeckom a Francúzskom¹

Po zániku Rímskej ríše, sťahovaní národov a pokresťanšteni územia, sa región Saar dostal pod kontrolu diecézy Metz a arcidiecézy Trier. Územia sa vytvárali od neskorého stredoveku a existenciu pripomína aj dnešný erb Sárska. Uprostred ležalo grófstvo Nassau-Saarbrücken, obkolesené voličské územie Trier, vojvodstvo Falcko-Zweibrücken a vojvodstvo Lorraine, ktoré sa rozšírili do dnešného územia Sárska. Medzi nimi ležali početné malé územia. V 16. storočí sa uskutočnila reformácia v Nassau-Saarbrücken a vo Falcko-Zweibrücken. Od roku 1680 až do roku 1697 Francúzsko zjednotilo menšie územia spolu so spolkovou krajinou Sársko v kontexte politiky reúnie.

Pamätník bitky pri Spicherne.

Po francúzskej revolúcii boli aristokratickí vládcovia z oblasti vykázaní v roku 1793 a celý ľavý breh Rýna bol začlenený do francúzskych území. Po Viedenskom kongrese sa moderné Sársko dostalo pod kontrolu Pruského kráľovstva a Bavorska a niekoľko malých štátov v rámci federácie Nemecka. Výdobytky francúzskej revolúcie ostali v právnom systéme Rýnskej oblasti. Po ranných začiatkoch v 18. storočí sa rozmáhali v regióne dobývanie uhlia a hutnícky priemysel, podobne aj v priebehu 19. storočia. Po Fransko-Pruskej vojne v rokoch 1870-71 a bitke pri Spichern pri bránach Saarbrückenu viedlo založenie nemeckého štátu a pripojenie Alsaska-Lorraine k vytvoreniu spoločného ekonomického územia, ktoré sa rozprestieralo až ku francúzskej hranici. V Sársku sa rozvinulo centrum tretieho najväčšieho územia ťažkého priemyslu v nemeckom štáte.

Po porážke Nemecka v 1. svetovej vojne bol región Sárska oddelený od Nemecka Versaillskou dohodou a daný pod kontrolu vládnucej komisie Ligy národov. Po prvýkrát Sársky región existoval ako autonómna administratívna jednotka. Francúzsko požadovalo anexiu regiónu, ale získalo iba vlastníctvo uhoľných baní, a tým si zvýšilo ekonomický vplyv nad oblasťou. Počas referenda 13. januára 1935, viac ako 90% tých, ktorí boli oprávnení voľiť, volilo návrat územia nemeckému štátu, napriek vláde národných socialistov. Druhá svetová vojna viedla k novej anexii departmentu Mosel do oblasti / župy / Západnej Marky, ktorá tiež zahŕňala palatinát Falcko.

V povojnových rokoch Francúzsko vytvorilo autonómny stav a ekonomickú integráciu pre Sársko, ktorá bola zakotvená v sárskej ústave z 15. decembra 1947 a potvrdená obyvateľstvom cez krajské voľby 5. októbra 1947. Po trvajúcej argumentácii medzi francúzskom a novozaloženou Spolkovou republikou Nemecko sa oba štáty dohodli na európskom štatúte pre Sársko, ktorý však bol odmietnutý referendum 23. októbra 1955.

To urobilo cestu pre Luxemburskú dohodu z 27. októbra 1956, v ktorej sa Francúzsko a Spolková republika Nemecko dohodli 1. januára 1957 na návrate Sárska ako nemeckej spolkovej krajiny. Ekonomická reintegrácia s výmenou meny z franku na nemeckú marku sa uskutočnila 6. júla 1959. V ďalších rokoch právny systém, ekonomika, spoločnosť a politika Sárska boli v súlade so Spolkovou republikou Nemecko a infraštruktúra Sárska sa rozšírila.

Jazyky v regióne Saar-Moselle

V nemecko-francúzskom pohraničnom regióne sa stretli germánske a románske lingvistické oblasti, pričom musíme poznamenať, že početné zmeny v hraniciach po stáročia znamenali, že politické a lingvistické hranice nie sú identické. Hranice nemecky hovoriacej oblasti ležia asi 30 kilometrov na západ za francúzskou hranicou. Navyše starší obyvatelia tohto francúzskeho hraničného pásu hovoria moselsko-frankonským alebo rýnsko-frankonským dialektom, veľmi podobnými, ktorými sa hovorí v Sársku a ostávajú jazykmi každodenného styku. Mladší obyvatelia Sárska tiež používajú tieto dialekty, hoci nie v ich pôvodnej forme, ale skôr zmiešané so štandardnou nemčinou.

Naopak mladší obyvatelia z francúzskeho hraničného regiónu všeobecne prestali používať túto dialektovú formu, známu ako Francique. Hovoria francúzsky a považujú nemčinu i formu nemeckého dialektu za cudzie jazyky. Takto je to s francúzskym jazykom na sárskej strane hranice, kde sa väčšina ľudí nejaký čas učila francúzštinu s rozdielnym stupňom úspechu. Obyvatelia Sárska však preukazujú veľkú sympatiu pre susednú krajinu a jej kultúru, hoci tento záujem nie je značne opätovaný za hranicou. Z historického hľadiska negatívne skúsenosti s východným nemeckým susedom jasne hrajú úlohu pre francúzskych pohraničných obyvateľov. Hoci nepriateľstvo sa prekonalo aspoň na úrovni každodenných kontaktov jedného s druhým, cítiť ešte dnes dlhodobé následky.

Danosťou hraničného položenia Sárska, jeho úzkym partnerstvom s regiónom Lorraine², obzvlášť s departamentom Mosel (fr. Département Moselle)³, a na základe početných obojnárodných dohôd o francúzsko-nemeckej spolupráci vo vzdelávaní medzi sárskym Ministerstvom školstva a Akadémiou Nancy-Metz (fr. Académie de Nancy-Metz)⁴, je jazyk oboch susedných národov podporovaný najmä v školách v Sársku a Lorraine. Tak napr. francúzština sa povinne vyučuje v treťom a štvrtom ročníku na sárskych základných školách. Viac ako polovica žiakov, ktorí navštevujú stredné školy v Sársku, sa učí francúzsky ako primárny cudzí jazyk.

Zvýšený záujem o učenie cudzích jazykov znamená nielen to, že sa deti môžu stretnúť s francúzštinou od raného veku v škôlkach alebo základných školách, ale tiež sú lepšie umiestňované, keď si zvolia bilingválne štúdium, ktoré je prístupné študentom. Táto

voľba umožňuje rozvoj dvojazyčnosti a otvára cestu k mnohojazyčnosti, ako aj prechod na interkulturálne zručnosti v procese, ktorý dáva výhodu kariérnym šanciam a mobilite. Popri nemecko-francúzskych bilingválnych vzdelávacích štruktúrach alebo bilingválnom nemecko-francúzskom vyučovaní špecifických predmetov, Saarbrücken⁵ má tiež nemecko-francúzske gymnázium (nem. Deutsch-Französisches Gymnasium, fr. Lycée Franco-Allemand í Sarrebruck)⁶ s dvojnárodným zameraním, zatiaľ čo vo francúzskom Sarreguemines (nem. Saargemünd)⁷ sú k dispozícii tzv. európske triedy (fr. classes européennes).

V oblasti vyššieho vzdelávania spolupráce Sársko-Lorraine, ktorá vždy znamenala úzku účasť na jazyku susediacej krajiny, existuje forma cezhraničných študijných programov na Univerzite aplikovaných vied v Sársku (nem. Hochschule für Technik und Wirtschaft des Saarlandes)⁸ (dvojnárodný študijný program v rámci Nemecko-francúzskeho vysokoškolského inštitútu Univerzity aplikovaných vied v spolupráci s Univerzitou Metz (nem. Universität Metz, fr. Université Paul Verlaine-Metz)⁹ alebo cezhraničné francúzsko – nemecké štúdiá (fr. Études transfrontalieres franco-allemandes) na Univerzite v Sársku v Saarbrücken¹⁰. Navyše, Saarbrücken je miestom virtuálnej nemecko-francúzskej univerzity (nem. Deutsch-Französischen Hochschule, fr. Université franco-allemande)¹¹.

Napriek snahám podporovať susedné jazyky v predškolských, školských, univerzitných vzdelávacích inštitúciách a inštitúciách vzdelávania dospelých, záujem o tieto jazyky upadá a nahrádza sa želaním učiť sa po anglicky. Niet pochýb, že angličtina je nepostrádateľná ako jazyk medzinárodnej komunikácie, ale je i pravdou, že porozumenie jazyka susednej krajiny pre tých, čo žijú v hraničnom regióne, je nenahraditeľné. To znamená, že trilingvalizmus sa teraz stal hlavným cieľom.

Školský systém v Lorraine a v Sársku

Školské systémy v Sársku (Nemecko) a v Lorraine (Francúzsko) vykazujú zásadné rozdiely. Platí to tak pre školský systém, ako aj pre systém ďalšieho vzdelávania a vzdelávania dospelých. Francúzske základné školy trvajú 5 rokov a nemecký ekvivalent iba 4 roky. Na sárskej strane hranice deti opúšťajú základnú školu po štvrtom ročníku a pokračujú na rôznych formách stredného vzdelania: šesťročná stredná škola (nem. Realschule), rozšírená šesťročná stredná škola (nem. Erweiterte Realschule), všeobecná stredná škola (nem. Gesamtschule) a deväťročné gymnázium (nem. Gymnasium). Vo Francúzsku všetky deti idú po piatom ročníku na Collège (Cours Moyen 2). Potom majú možnosť stráviť tri roky na Lycée, kde môžu urobiť prijímacie skúšky na univerzitu. Francúzska École Primaire zahŕňa tiež predškolské triedy, École Maternelle, ktoré tak isto tvoria časť štátneho vzdelávacieho systému. V Nemecku naopak škôlky nie sú časťou národného systému vzdelávania, ale sú

prevádzkované privátne, magistrátom alebo cirkevnými organizáciami. Výcvik a ďalšie vzdelávanie učiteľov je tiež v oboch krajinách rôzne. Tieto rozdiely vo vzdelávacom systéme sú bežným zdrojom ťažkostí, pri organizovaní cezhraničných projektov a kontaktov.

Systém nemeckých škôl vzdelávania dospelých – ľudových vysokých škôl (fr. Collèges, nem. Volkshochschulen) existuje iba v čiastočnej forme vo Francúzsku. Tak francúzska Université Populaire de Forbach priamo na hranici je zapojená do cezhraničnej spolupráce s Ľudovou vysokou školou Völklingen (fr. Université Populaire Transfrontalière)¹², ktorú prevádzkuje magistrát mesta Saarbrücken. Ďalšie vzdelávanie vo Francúzsku, a tak aj v Département Moselle (Lorraine), buď tvorí časť tradičného vzdelávacieho systému v spojení so vzdelávaním vo voľnom čase (vrátane univerzít tretieho veku alebo špeciálnych inštitúcií ďalšieho vzdelávania) alebo sa uskutočňuje ako časť odborného vzdelávania, ktoré organizujú odbory. Združenie francúzskych škôl vzdelávania dospelých (fr. collèges) nehrá v žiadnom prípade takú silnú úlohu ako jeho nemecký ekvivalent – Zväz nemeckých ľudových vysokých škôl (nem. Deutscher Volkshochschulverband)¹³.

Dominantným faktorom vo francúzskom systéme ďalšieho vzdelávania je v skutočnosti systém odborného kontinuálneho vzdelávania (fr. formation professionnelle continue). Vo verejnom sektore boli školy zoskupené na miestnej alebo regionálnej úrovni v Groupements d'établissements pour la formation continue – GRETA¹⁴. Sieť GRETA slúži pre celé Francúzsko s viac ako 5.000 vzdelávacími inštitúciami a 1.300 poradcami, ktorí sú zodpovední za rozvoj prispôsobených programov kontinuálneho vzdelávania pre podniky a kompletne kvalifikačné programy pre špecifické oblasti práce. Vzhľadom k tomuto spôsobu organizácie francúzskeho systému je ťažké pre ľudové vysoké školy v Nemecku vytvárať projekty so zameraním na cezhraničnú spoluprácu a nájsť partnerské inštitúcie vo východnom Francúzsku. Výzvou je nájsť vhodného partnera na organizáciu projektov vzdelávania dospelých z množstva inštitúcií aktívnych v tejto oblasti a takých, ktoré majú organizačnú a vzdelanostnú obsahovú štruktúru dosť podobnú k partnerskej inštitúcii v Nemecku.

Cezhraničné ekonomické a spoločenské putá¹⁵

„Germanofónna“ časť Lorraine sa už špecifickým spôsobom líšila cezhraničnými kontaktmi, rodinné putá, súkromné a ekonomické vzťahy existovali dokonca pred vytvorením nezávislého európskeho trhu. Súčasná hranica medzi Lorraine a Sárskom rozštiepila ekonomický región, ktorý sa stmelil počas vrcholného obdobia industrializácie, a v ktorom dominovala existencia uhlia v oblasti Sárska-Lorraine. Ekonomický úpadok tradičného odvetvia priemyslu (baníctvo, hutníctvo) v druhej polovici minulého storočia preto ovplyvnil región na oboch stranách hranice a prezentoval obom oblastiam potrebu základnej štruktúrálnej zmeny.

Ako v prípade iných hraničných regiónov, rozdiely v zmysle pracovných možností, pracovných podmienok a platovej úrovne vedú k cestovaniu za prácou, ktorá je nerovnomerne rozdelená. Všeobecne má dochádzanie formu cestovania na krátke vzdialenosti, v ktorej dochádzajúci prekračujú hranicu a vracajú sa každý deň domov. Pritahovanie asi 46.300 dochádzajúcich denne z Lorraine (Francúzsko) pracovným trhom vo Veľkovoľvodstve Luxembursko je jasne preferovanou destináciou cestujúcich pravidelne cez hranicu, za ním nasleduje Sársko (Nemecko), ktoré prijíma asi 24.600 dochádzajúcich denne z Lorraine. Oproti tomu však iba asi 1.000 obyvateľov Sárska dochádza do práce do Lorraine. Tieto čísla berú do úvahy iba pravidelných zamestnancov, ktorí platia sociálne poistenie a nezahŕňa tých, ktorí sú na voľnej nohe a robotníkov s nízkou mzdou napr. v upratovacích službách a reštauračných prevádzkach alebo tých, ktorí cestujú za štúdiom alebo nakupovať cez hranicu. Keď sa pozrieme na oblasť detailne, vidíme, že veľká väčšina dochádzajúcich z Lorraine býva veľmi blízko pri hranici s Luxemburskom a Sárskom. To zahŕňa dve banícke oblasti v Lorraine s uhlím a železnou rudou, ktoré boli najviac postihnuté zmenou štruktúry ekonomiky v Lorraine. Viac ako 60% dochádzajúcich do Sárska má svoje pracoviská v meste Saarbrücken, ktoré poníma väčšinu zamestnaných ľudí v Sársku ako celok.

Saarbrücken.

Vzhľadom na spoločnú históriu regiónu sa rozvinuli nezávislé cezhraničné vzťahy v tradičných priemysloch ako sú hutníctvo, výroba skla a keramiky, ktoré do istej miery pretrvávajú i dnes. V poslednom období, obzvlášť od vytvorenia nezávislého európskeho trhu sa množstvo zahraničných spoločností, najmä z Nemecka, usídlilo v hraničnom regióne Lorraine. Nízke ceny nehnuteľností, štátne dotácie a relatívne lacná a zručná pracovná sila presvedčili aj spoločnosti zo Sárska ale napr. aj z Badenska-Württemberska a Severného Porýnia-Westfálska, aby sa presťahovali a postavili tam nové továrne. V súčasnosti 175 podnikov zamestnáva viac ako 21.000 ľudí, pričom počet podnikov a tiež i zamestnaných osôb veľmi vzrástol za posledných päť rokov, obzvlášť v kantónoch blízko hranice. Automobilový priemysel a jeho

dodávateľia tu zohrávajú obzvlášť významnú úlohu. Vzhľadom k počtu ľudí, ktorých zamestnávajú, získali v poslednom období na dôležitosti podniky v odvetví Call Center V hraničnom území medzi Saarbrücken a Forbach sa rozvíja oblasť cezhraničného priemyslu a obchodu ako výsledok Eurozone¹⁶.

Vzhľadom k nízkym nákladom na pozemky a výstavbu, zakladali pobočky v hraničných mestách ku Lorraine stále viac sárskych podnikov, najmä v oblasti okolo mesta Saarbrücken. Toto viedlo naopak k zvýšeniu počtu domov obývaných Nemcami v hraničnom území Lorraine zo 6.000 v roku 1990 na 12.500 v roku 1999. Ekonomický rozmach 50-tych a 60-tych rokov 20. storočia viedol ľudí cestovať za hranice viac za zábavou napr. prichádzali častí návštevníci zo Sárska k jazerám v Lorraine.

Vľavo hore: Most cez rieku Mosel z Nemecka do Luxemburgska (Schengen).
Vpravo hore / vpravo dole: Schengen na brehu rieky Mosel.
Vľavo dole: Pamätník pripomínajúci podpis Schengenskej zmluvy na lodi "Princess Marie-Astrid".

Celkovo však oba subregióny zápasia s dopadom štrukturálnej transformácie. Tento stav demonštruje miera nezamestnanosti, ktorá dosahuje cca. 11% v Sársku a cca. 10% v Lorraine.

Európske podporné programy v regióne Saar-Lor-Lux-Rýn

V širšom geografickom rozsahu je Saarbrücken časťou tzv. Európskeho Großregion (veľkoregiónu) Saar-Lor-Lux-Prýnie-Falcko-Wallonie-francúzsko-nemeckej komunity

Belgicka, ktorá zahŕňa Sársko (Nemecko), Lorraine (Francúzsko), Veľkovojevodstvo Luxembursko, Porýnie-Falcko (Nemecko), Walónsko (Belgicko) a francúzsko-nemecky hovoriacu komunitu Belgicka.¹⁷ Okrem toho bol založený v roku 1995 EuRegio SaarLorLuxRhein (fr. EuRegio SaarLorLuxRhin)¹⁸. V súčasnosti zahŕňa 40 členov z rôznych miest a okresov v Sársku, Lorraine, Porýní-Falcku a Luxembursku.

Oblasť okolo Saarbrückenu sa účastní na programe INTERREG IIIA Východné Moselle – Sársko – Západné Falcko. Počas programovacieho obdobia 2000-2006, bolo pre programy INTERREG IIIA, v ktorých sa účastnilo Sársko, v hraničnom území nemecko-francúzsko-lexemburskej hranice, pridelených celkovo okolo 34,5 miliónov Euro. Vybraté témy na podporu projektov, ako sú povzbudenie európskych zručností alebo pomoc sociálnej spoločnosti, priniesli vzdelávacím inštitúciám patričný prospech.

Na druhej strane je INTERREG IIIB program nadnárodnej spolupráce v oblasti regionálneho plánovania a rozvoja. Regionálny park Saar je zahrnutý do projektu spolupráce podporovaného Európskou úniou. Projekt INTERREG sa zaoberá rozvojom mestských životných prostredí. Experti zo Sárska a piatich ďalších súmestí v severozápadnej Európe sa spojili, aby vytvorili SAUL (Udržateľné a prístupné mestské krajiny), ktoré pracujú na stratégiách a koncepte pre nový prístup k mestským regiónom¹⁹.

INTERREG IIIC podporuje interregionálnu spoluprácu v regióne Saar-Lor-Lux, napr. pomocou e-BIRD projektu (elektronický interregionálny rozvoj), ktorý prijíma 6,25 miliónov Euro a je poverený posilnením vytvárania sietí identity vo väčšom regióne. Nakoniec by sme mali venovať pozornosť projektu EURES²⁰ (nem. Grenzgänger Saarland-Lorraine-Luxemburg-Rheinland-Pfalz), ktorý má medzi svojimi cieľmi poskytovanie informácií pre profesionálov, zamestnancov a tých, ktorí hľadajú prácu v partnerských regiónoch a umožňovanie výmeny informácií, ktoré sa týkajú voľných pracovných miest a uchádzačov o zamestnanie v hraničných regiónoch, čiže funguje ako zamestnávateľská agentúra, vytvára a podporuje cezhraničné odborné vzdelávanie.

Wilfried Schmidt Centrum vzdelávania dospelých mesta Saarbrücken (Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken), Nemecko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Politika a samospráva:

Web stránka Sársko: www.saarland.de

Web stránka mesta Saarbrücken: www.saarbruecken.de

Web stránka regiónu Lotrinsko / Lorraine: www.cr-lorraine.fr

Web stránka departmentu Mosel: www.moselle.pref.gouv.fr

Web stránka mesta Sarreguemines (nem. Saargemünd): www.sarreguemines.fr

Web stránka Veľkoregiónu (nem. der Groß-Region): www.grossregion.net

Web stránka Eurorégia SaarLorLuxRhein (lux. EuRegio SaarLorLuxRhin): www.euregio.lu

Vzdelávanie:

Ľudová vysoká škola mestského zväzu Saarbrücken: www.stadtverband-saarbruecken.de/vhs

Cezhraničná vysoká ľudová škola (fr. Université Populaire Transfrontalière): www.vhs-voelklingen.de/vhs/upt.htm

Nemecko – francúzske gymnázium (fr. Lycée Franco-Allemand í Sarrebruck): www.dfg-lfa.com

Nemecko – francúzska vysoká škola (fr. Université franco-allemande): www.dfh-ufa.org

Cezhraničné francúzsko – nemecké štúdiá na Sárskej univerzite: www.uni-saarland.de

Akadémia Nancy – Metz (fr. Académie de Nancy-Metz): www.ac-nancy-metz.fr

Zväz nemeckých ľudových vysokých škôl: <http://vhs-dvv.server.de>

Sárska vysoká škola technická a ekonomická (nem. Hochschule für Technik und Wirtschaft des Saarlandes): www.htw-saarland.de

Univerzita v Metz (fr. Université Paul Verlaine-Metz): www.univ-metz.fr

Zväz zariadení pre ďalšie vzdelávanie (fr. Groupements d'établissements pour la formation continue – GRETA): www.education.gouv.fr/fp/greta.htm

Poznámky pod čiarou:

1 Tento odstavec je z väčšej časti založený na nasledovnom zdroji: Bildungsserver Saarland – Dojmy a témy – história (www.saarland.de)

2 www.cr-lorraine.fr

3 www.moselle.pref.gouv.fr

4 www.ac-nancy-metz.fr

5 www.saarbruecken.de

6 www.dfg-lfa.com

7 www.sarreguemes.fr

8 www.htw-saarland.de

9 www.univ-metz.fr

10 www.uni-saarland.de

11 www.dfh-ufa.org

12 www.vhs-voelklingen.de/vhs/upt.htm

13 <http://vhs-dvv.server.de>

14 www.education.gouv.fr/fp/greta.htm

15 Táto sekcia je zväčša založená na nasledovnom zdroji: Christian Schulz / Peter Dörrenbacher:

Ekonomické vzťahy v hraničnom regióne Sársko-Lorraine, Úvod; Informácie publikované ako časť projektu "deufamat" (www.deufamat.de)

16 www.eurozone-saarbruecken-forbach.org /

17 www.grossregion.net

18 www.euregio.lu

19 www.saulproject.net

20 EURES (EUROpean Employment Services) prepája Európsku komisiu a verejné služby

zamestnanosti, ako aj ostatné regionálne a národné činitele v otázkach týkajúcich sa oblastí

zamestnanosti / pozri: <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>). Pre EURES Netherlands-German-Belgium

pozri: www.eures.info

Nemecko – Poľsko

Región Oberlausitz

Detlef Heuke / Ute Grun

Región v okolí mesta Hoyerswerda¹ vo východnej časti Nemecka na hranici s Poľskom a Českou republikou bol oddávna vždy poľnohospodárskou oblasťou. Proces vysušovania rozľahlých močarísk začal už v 5 a 6. storočí nášho letopočtu, čo umožnilo pestovanie obilia a kultiváciu pastvín. Od polovice 50-tých rokov 20. storočia sa v regióne začalo s ťažbou lignitu. Vo veľkej miere sa ťažilo v 70-80-tých rokoch minulého storočia. Ťažobný priemysel sa rozvíjal spolu so spracovateľským priemyslom a vybudovaním uhoľných elektrární, čo viedlo k jednosmerne zameranej ekonomike a čo, až na výnimky, úplne zničilo poľnohospodársky charakter regiónu.

Politický vývoj regiónu v minulom storočí bol veľmi poznačený komunistickou ideológiou. Pre vtedajšiu NDR lignit bol jednou z mála surovín v krajine, ktorá sa dala premeniť na niečo užitočné. Celá ekonomika bola závislá na tejto surovine a skutočne na nej vybudovaná, nakoľko si nevyžadovala nákladné zahraničné transakcie na získanie domáceho lignitu. A práve preto politické vedenie krajiny a vládnuca strana veľmi dbali o rozvoj regiónu, ktorý vyrábala lignit. V 50-tých rokoch boli vybudované gigantické závody na spracovanie lignitu spolu s početnými tepelnými elektrárnami a nove povrchové bane. Najväčší a možno aj na tu dobu najmodernejší závod na spracovanie lignitu v Európe bol vybudovaný práve tu.

Obvody mesta boli naplánované a vybudované viac menej tak, ako boli nakreslené v plánoch. Na tu dobu revolučným prvkom vo výstavbe mesta bolo použitie vopred odliatych betónových panelov Tento spôsob výstavby vo veľkom bol použitý po prvý krát v Hoyerswerde. Betónové prefabrikáty – panely a častí domov vyzerali ako domčeky z kariet, usporiadané na stavenisku až do výšky 12 poschodí. Tento typ výstavby bol relatívne lacný a umožňoval výstavbu veľkého množstva domov v krátkom čase, čím poskytoval určité výhody pre jeho obyvateľov. Vďaka tomu sa Hoyerswerda rýchlo rozrastala na takmer veľkomesto – metropolis. Robotníci sa sťahovali vo veľkých počtoch aby sa usadili v novom meste. Ihneď im boli pridelené byty, a to v čase, keď bolo treba roky čakať na byt. Tieto byty boli napojené na vykurovací systém z elektrárne, čo bolo absolútnym luxusom v 60-tých rokoch minulého storočia. Ponúka nadpriemerných plátov priťahovala pracovníkov do plynového koncernu "Schwarze Pumpe". Okrem toho aj zásobovanie potravinami bolo v meste lepšie v porovnaní s celou NDR. Všetky tieto faktory prispeli k ekonomickej

prosperite mestu Hoyerswerda. Dnes by sa dalo povedať, že situácia v regióne v tom čase sa môže prirovnať k "špeciálnej ekonomickej zóne".

Sprievodným javom ekonomického vzostupu bol aj prudký demografický nárast. Počet obyvateľov vzrástol z 5 tis. na 85 tis. Mesto Hoyerswerda sa premenilo na mesto mladých s vysokým percentom pôrodnosti. Tento veľký nárast populácie spôsobil aj nevyhnutný rozvoj sociálnych a kultúrnych zariadení. Mesto a región profitovali z

obrovského nárastu, ale to všetko bolo za vysokú cenu. Nepretržitý vznik nových povrchových baní spôsobil veľké škody na životnom prostredí. Kvôli vysokej hladine podzemných vôd v regióne, obrovské množstvo podzemných vôd sa muselo stále odčerpávať. Spolu všetky tieto negatívne faktory – odčerpávanie vôd, obrovské krátery, ktoré vznikali po povrchových baniach, sírové emisie zo závodov na spracovanie lignitu – prispeli k deštrukcii životného prostredia.

Štrukturálne zmeny

"Ekonomická zóna" fungovala viac alebo menej úspešne až do ukončenia zriadenia NDR. Hneď potom mesto a región museli čeliť 40-ročným následkom jednostranného

sociálneho, kultúrneho a ekonomického rozvoja založeného výlučne na zdrojoch získaných z lignitu. Po zjednotení Nemecka sa zistilo, že spracovanie lignitu je veľmi drahé a tento lignit má nižšiu horľavosť v porovnaní s uhlím, viac zaťažuje životné prostredie. Povrchové bane, ako aj závody na spracovanie lignitu zavreli. Tento nepriaznivý vývoj zobral prácu a zmaril vyhliadky do budúcnosti takmer všetkým obyvateľom mesta v relatívne krátkom čase. Kvôli jednostranne sa rozvíjajúcej ekonomike v minulosti neexistovali iné odvetvia, ktoré by zabezpečili nové pracovné príležitosti pre tých, ktorí sa ocitli bez práce.

Dnes jediný potenciál regiónu spočíva v zničenom životnom prostredí. Možno to znie trochu paradoxne ale je to tak. Lignit sa ťažil spôsobom tak zvaných povrchových baní kvôli menším nákladom, a to viedlo ku vzniku tak zvanej krajine povrchových baní (angl. strip mine). Deštruktívne zmeny na krajine sa spočiatku, keď ťažba bola ukončená, zdali byť nenávratné. Nedavno však sa začali javiť ako šanca pre rozvoj cestovného ruchu v tomto regióne. Je to vďaka tomu, že za posledných desať rokov príroda v miestach, kde boli povrchové bane, sa začala vracieť do pôvodného stavu a tento proces pokračuje. Keď sa odčerpávanie podzemných vôd z povrchových baní zastavilo, krátery za začali zaplňovať vodou a vzniklo veľa veľkých jazier. Rovnováha sa do prírody vracia a určitými cieľenými zásahmi jazerá prepojili navzájom. To viedlo ku vzniku najrozsiahlejšej prírodnej jazernej krajiny v strednej Európe, ktorá ponúka možnosti pre rekreačný a športový cestovný ruch. Tým pádom deštrukcia životného prostredia sa zastavila a vytvorili sa nové možnosti pre vznik nových pracovných miest v oblasti turistického ruchu.

Sociálne problémy

V sociálnej oblasti následky štrukturálnych zmien v regióne Hoyerswerda boli ničivé: vysoká a nadpriemerná nezamestnanosť (medzi ročne 22%). V súčasnosti v Hoyerswerde počet obyvateľov činí 42 tis., nízka pôrodnosť, rýchlo starnúca populácia, migrácia smerom von je mimoriadne vysoká medzi mladými ľuďmi. Na začiatku 90-tých rokov niekoľko útokov na cudzincov spôsobilo to, že sa Hoyerswerda neslávne medzinárodne preslávila. Fotografie, na ktorých boli zachytené útoky na cudzincov v ubytovniach a neschopnosť alebo neochota domácich pomôcť, obleteli celý svet. Demonštrácie a nepokoje boli na dennom poriadku. Hoyerswerda sa premenila na jedno z najproblematickejších miest v zjednotenej Nemeckej federatívnej republike. Hlavným katalyzátorom týchto udalostí bol fakt, že veľmi veľká skupina obyvateľstva nebola schopná sa dostať z hlbokej frustrácie a potrebovala to vyventilovať. Následkom toho povest' mesta Hoyerswerda tým utrpela, a bol to presne ten moment, keď bola odhalená jedná z najneprijemnejších stránok nového Nemecka po 50 rokoch pozitívneho politického, kultúrneho a sociálneho vývoja a po viac ako 20 rokoch od poslednej série nepokojov po celom Nemecku v súvislosti z hnutím '68. Fakt, že tento negatívny trend

sa neskôr rozšíril na mesta Rostocck a Solingen, vôbec neubralo na prvenstve mestu Hoyerswerda, čo sa potvrdilo aj na vývoji udalostí v 90-tých rokoch.

Politici boli donútení zaujať stanovisko k týmto udalostiam a prejavili vyčerpávajúce snahy pomôcť väčšími finančnými dotáciami pre mesto v snahe navrátiť pokoj. Do určitej miery sa v posledných rokoch podarilo vrátiť pokoj do spoločnosti. Avšak meno mesta sa naďalej spája s vážnymi sociálnymi nepokojmi. To zmarilo pokusy presadiť priame investície na vybudovanie nových priemyselných odvetví v regióne a v meste a tým vytvoriť nové pracovné miesta. Takže problém nezamestnanosti pretrváva, a miera nezamestnaností by možno bola ešte vyššia, ak by sa viac ako polovica pôvodného obyvateľstva nevysťahovala za prácou von. Vlna migrácie smerom von spôsobila nové problémy. Medzi tými, čo sa vysťahovali boli ľudia, ktorí sa aktívne podieľali na vytváraní hodnôt mesta. Tí, čo zostali, to sú bývali prisťahovalci za prácou v rokoch 1950 až 1960, ktorí teraz sú v penzijnom veku. Tento trend spôsobil starnutie populácie v Hoyerswerde a na druhej strane aj nízku pôrodnosť. Naviac, historicky je dané, že mesto nemá tak zvanú "kultúrnu buržoáziu", ktorá je podmienená existenciou inteligencie ako sociálnej triedy. Tento problematický sociálny trend však nemusí bezpodmienečne viesť k takým istým prejavom násilností, aké sa odohrali v 90-tych rokoch. Mesto a región budú musieť dospieť k dohode v tomto smere a prioritne hľadať východiská na riešenie vzniknutých problémov. I keď tento vývoj je tragický pre spoločnosť, dá sa povedať, že je prirodzený, ak to porovnáme s podobnými spoločnosťami s jednosmerne zameranou ekonomickou štruktúrou, ktoré premeškali najlepšie roky.²

Vzdelávanie dospelých

Vzdelávanie dospelých, ktoré kopírovalo zmeny v prechodnom období, nadobudlo nový význam. Obzvlášť tieto dva aspekty sú charakteristické pre vzdelávanie dospelých: po prvé, vzdelávanie dospelých ako súčasť celoživotného vzdelávania pre napredovanie v kariére; po druhé, vzdelávanie dospelých v staršom veku ako špeciálna forma záujmového vzdelávania vo voľnom čase a ako základ pre spoločenský kontakt a komunikáciu. Čo sa týka mladých ľudí, od polovice 90-tych rokov minulého storočia sa maturitné a univerzitné skúšky nedajú urobiť na inštitútoch vzdelávania dospelých alebo na ľudových vysokých školách (nem. Volkshochschulen / VHS), čo spôsobuje deficit v dostupnosti získavania kvalifikácií v celom regióne. Štrukturálne v regióne dominantnou školou v oblasti vzdelávania dospelých je Ľudová vysoká škola (nem. Volkshochschule Hoyerswerda)³, ktorá ponúka kurzy v tradičných oblastiach vzdelávania dospelých, a tiež kurzy ďalšieho vzdelávania pre podporu zamestnanosti a rozvoj kariéry. Platí zásada, že tieto školy majú ponúkať služby na celom území, a Ľudová vysoká škola Hoyerswerda zabezpečuje servis pre vidiek prostredníctvom diaľkového štúdia. Okrem

toho, existuje niekoľko súkromných vzdelávacích inštitúcií, avšak tieto zohrávajú iba okrajovú úlohu vo vzdelávaní dospelých

Etnické skupiny

Špecifikom regiónu je jeden faktor ako následok sťahovania národov, ktorý pretrváva až dodnes a týka sa stretu Nemcov, ktorí pochádzajú zo západu, presnejšie z Durínska a Srbov⁴, ktorí sú pôvodom z Bohemie. Obidve etnické skupiny majú rovnaký nárok na pozemky a oddávna spolunažívajú v mieri až na niekoľko výnimiek. To sa určite pripisuje faktu, že obidve etnické skupiny osídlili toto územie v rovnakom čase a podelili medzi sebou vlastníctvo pozemkov, pretože v regióne Hoyerswerda neboli pôvodní obyvatelia. Jedinou výnimkou mierumilovného spolunažívania bolo obdobie národného socializmu v Nemecku a nasledujúce roky.

Srbi po skúsenostiach s fašistickou diktatúrou vyvíjali nátlak na svoju etnickú skupinu, aby sa pripojila k Českej republike alebo k Poľsku. Obidva štáty však v tom čase odmietli prijať túto skupinu. Česi sa považovali za Nemcov, a Poliaci boli radi, že získali naspäť nejaké územie v čase, keď sa vytýčila hranica mieru Odra – Nysa (nem. Oder-Neiße) a nechceli urobiť nič, čo by ohrozilo opätovné posunutie hranice. Takže Srbi zostali v Nemecku, alebo skôr v NDR, a dosiahli nejaké práva etnickej skupiny v rámci ústavných záruk. Srbi sa prezentujú ako menšina v rámci domáceho práva a ako národná skupina – národnosť v rámci medzinárodného práva. Dokázali si udržať a dodržiavajú svoje tradície a kultúru. Región je dvojjazyčný. Jazyk menšiny je druhým úradným jazykom spolu s nemčinou podľa Saskej ústavy.

Ľudová vysoká škola ponúka jazykové kurzy srbštiny sú v ponuke a navštevujú ich väčšinou štátni úradníci, ktorí majú za povinnosť ovládať tento jazyk. Ďalší sa učia tento jazyk ako koníček. Keďže srbština sa stále viac ukazuje byť spájacím mostom medzi Nemeckom a hraničnými slovanskými štátmi, srbi dúfajú, že aj ich jazyk, kultúra a história budú v budúcnosti zohrávať dôležitú úlohu v procese interkultúrnej výmeny. Avšak problematická z tohto hľadiska je klesajúca populácia Srbov. V súčasnosti 30 tis. Srbov stále obýva územie predkov Lužicu (nem. Lausitz). Napriek týmto zmenám srbská menšina môže zohrať dôležitú úlohu v procese budovania spoločného mosta v Hoyerswerde, nakoľko v súčasnosti je veľmi malá šanca orientácie smerom k Poľsku.

Detlef Heuke / Ute Grun, Hoyerswerda mestské kultúrne a vzdelávacie centrum (Kommunaler Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda / EKUB), Nemecko

Klíčové dokumenty a web stránky:

Mesto Hoyerswerda: www.hoyerswerda.de

Volkshochschule Hoyerswerda: www.vhs-hoyerswerda.de

Srbská menšina: www.sorben.de, www.sorben.com, www.stiftung.sorben.com, www.serbski-institut.de

Poznámky pod čiarou:

1 www.hoyerswerda.de

2 Výnimkou by mohol byť Saarland, kde prechod z jednosmernéhoekonomického priemyselného vývoja smerom k novým technológiám sa vydaril. Pozri príspevok Wilfrieda Schmidta v tejto kapitole.

3 www.vhs-hoyerswerda.de

4 www.sorben.de, www.sorben.com, www.stiftung.sorben.com, www.serbski-institut.de

Slovensko – Maďarsko

Hraničný región južného Slovenska

Miroslav Michela

Zánik Rakúsko-Uhorskej monarchie a vznik nástupníckych štátov v roku 1918, priniesol so sebou vážne geopolitické zmeny v regióne strednej Európy. Územie súčasného Slovenska sa v tom čase vydělilo z Uhorskej časti monarchie. Využitím wilsonovského sebaurčovacieho práva – vyhlásením Deklarácie slovenského národa v Turčianskom Svätom Martine 30. októbra 1918, sa slovenské elity združené v Slovenskej národnej rade prihlásili k novovznikajúcemu československému štátu. Tento akt potvrdil dovtedajšie snahy českého a slovenského exilu, ktorý v tomto smere pôsobil na mocnosti Dohody.

Závažnou a problematickou otázkou počas vydeľovania Slovenska z Uhorska sa stal problém určenia hraníc. Zámerom maďarskej strany bolo zachovanie integrity historického Uhorska, ktoré zdôrazňujúc jeho dlhú tradíciu, považovali za ideálny štátny útvar. Napriek snahám maďarskej diplomacie zachovať jednotnosť Uhorského kráľovstva, vznikla dočasná demarkačná čiara a neskôr sa predstaviteľom ČSR podarilo presadiť na Mierovej konferencii v Paríži hranice republiky. Tieto hranice, viac menej identické s hranicami súčasného Slovenska, potvrdila 4. júna 1920 aj Trianonská mierová zmluva uzavretá medzi Maďarskom a Československom.

V profile hraníc republiky však výrazne vyčnievali početné a homogénne územia obývané národnostnými menšinami hneď popri hraniciach so susednými "materskými štátmi". Na južnom Slovensku išlo najmä o maďarskú národnostnú menšinu, ktorá sa musela zmieriť so zmenou v dovtedy dominantnom – väčšinovom postavení v Uhorsku a hľadať si nové miesto v danom priestore ako národnostná menšina. Vplyv vzrastania moci nacistického Nemecka od roku 1930 viedol k ďalším zásadným zmenám pre územie Československa. Ako produkt Mníchovskej dohody vznikla 1. Viedenská arbitráž, ktorá rozhodla o pričlenení južného územia Slovenska – obývaného prevažne maďarskou menšinou, k Maďarsku. Toto rozhodnutie však bolo po druhej svetovej vojne anulované a nové Československo, ako aj jeho nástupnícke štáty po roku 1992 – Česká a Slovenská republika, sa rozkladajú približne na hraniciach stanovených po Prvej svetovej vojne. Od medzivojnového obdobia až po koniec 40-tych rokov 20. storočia, neboli podmienky pre vzájomnú spoluprácu v oblasti vzdelávania a školstva, napriek tomu že maďarská menšina mala v republike vlastné národnostné školstvo, z oboch strán nebola prijateľná spolupráca medzi demokratickým Československom a Maďarským kráľovstvom.

Po druhej svetovej vojne sa rapídne zmenila menšinová koncepcia ČSR a došlo k tzv. výmene obyvateľstva, ktorá je na južnom Slovensku spätá najmä s násilným vysídlením obyvateľstva maďarskej národnosti. Maďarská menšina v ČSR tak prišla o veľkú časť inteligencie a tento akt je¹ doteraz zárodokom nacionálnych konfliktov. Až v roku 1949 bolo Maďarom priznané občianstvo v novej republike. Získali aj možnosť organizovať sa, pričom významnú úlohu zohrala ich centrálna organizácia CSEMADOK¹. Avšak až tragédia – povodeň v roku 1965, napomohla k lepšiemu zblíženiu Slovákov a Maďarov v krajine.

Hospodárstvo

Z hospodárskeho hľadiska priniesol zánik Uhorska v roku 1918 aj narušenie a dokonca aj zánik dovtedajších hospodárskych štruktúr. Celý hospodársky potenciál Slovenska sa musel preorientovať na nový trh, keďže stratil svoje tradičné odbytkiská, čo sa týkalo priemyslu aj poľnohospodárstva zároveň. Nasledovalo potláčanie priemyslu v prospech fabriek v Čechách.

Po druhej svetovej vojne komunistický režim smeroval k opačnému extrému a zaviedol na Slovensku až prehnaný industrializačný program zakladajúci sa prevažne na ťažkom priemysle.

Napriek tomu sa slovenská ekonomika stabilizovala a od roku 1989 je v procese transformácie na trhovú ekonomiku. Tento proces poznačil určité odvetvia priemyslu pomerne bolestivo, okrem toho donútil ostatné odvetia k transformácii a prispôsobeniu sa. V prípade okresu Komárom, keď v predtransformačnom období profil ekonomickej

základne určoval zo 63% primárny a sekundárny sektor, v súčasnosti je profil určovaný z 86,6% terciárnym a sekundárnym sektorom. Z toho zo 61,6% najmä trhovými službami a priemyslom. V porovnaní s rokom 1988 sa výrazne znížil najmä podiel primárneho sektora z 28,9 na 13,4%, podiel sekundárneho sektora poklesol len mierne z 35,2 na 32,9%, avšak podiel odvetví terciárneho sektora vzrástol z 35,9 na 53,7%, a to najmä zásluhou rozvoja trhových služieb, ktoré v štruktúre ekonomickej základne majú až 28,8%-ný podiel.

Terciárny sektor však napriek tomu nedokázal absorbovať všetky pracovné sily uvoľnené z iných odvetví. K 30. 6. 2003 vzrástla v Komárňanskom regióne nezamestnanosť na 20,2%. Taktiež vývoj celkového počtu obyvateľov zaznamenal v poslednom období nepriaznivý trend. Index vitality, ktorý v r. 1991 za okres dosahoval hodnotu 114,2, v roku 2001 klesol na 0,80.

Z hľadiska dostupnosti ku koncentrovaným trhom, má priestor Komárna v SR najvýhodnejšie podmienky po Bratislave. Jeho poloha je z ekonomického hľadiska vynikajúca, keďže mesto sa rozkladá v blízkosti trojuholníka Viedeň – Budapešť – Bratislava. Veľkým plusom je rýchla dostupnosť významných dopravných sietí v MR a napojenie na európske dopravné siete (železnica, diaľnica, prístav). Okres Komárno predstavuje ekonomicky depresný región, ktorý je v dôsledku útlmu tradičných odvetví v štrukturálnej kríze, resp. v dôsledku predchádzajúceho vývoja nemá zodpovedajúci ekonomický potenciál a pre nerozvinutú infraštruktúru ani predpoklady pre lokalizáciu významnejších ekonomických aktivít (aj keď disponuje využiteľnými primárnymi zdrojmi) a jeho ekonomická depresia sa vzhľadom na absenciu vlastných zdrojov neustále prehĺbuje, bude ďalší rozvoj okresu v značnej miere závislý na podpore rozvoja z národných zdrojov ako aj dopĺňujúcich zdrojov zo štrukturálnych fondov a kohézneho fondu EÚ. Spôsob a formy podpory budú závisieť na smerovaní štátnej regionálnej politiky.

V tejto súvislosti vzrastie najmä význam ďalšieho vzdelávania a teda reálna potreba nových vzdelávacích kapacít v regióne. Prihraničné oblasti predstavovali doposiaľ menej využívaný potenciál prírodných a ľudských zdrojov, čo vytvára predpoklady pre dynamizáciu ich rozvoja formou cezhraničnej regionálnej spolupráce. Okrem susedných maďarských žúp, je daná pri okresoch juhu západného a stredného Slovenska malá vzdialenosť k významnému centru vzdelávania – k Budapešti. Významné miesto v regióne hrajú viaceré väčšie priemyselné podniky. Niektoré, napríklad závod NOKIA v Komárne, zabezpečujú prácu aj občanom SR.

Spolupráca v oblasti vzdelávania

Dominantné konflikty v regióne južného Slovenska, v celej perióde od roku 1918 až po súčasnosť, sa zakladajú na etnickom základe – vznikajú na vzájomnom nepochopení

(asimilačná politika, nacionalizmus) a doposiaľ sa ich nepodarilo vyriešiť k všeobecnej spokojnosti. Po celé toto obdobie prebieha proces hľadania svojho miesta (vlastnej identity) u maďarskej menšiny na Slovensku. Zásadným je najmä ich vzájomný vzťah so slovenskou väčšinou a s "materskou krajinou". Aj tieto otázky sú úzko zviazané s problematikou vzdelávacieho systému.

Po "nežnej revolúcii" v roku 1989 nastal čas na slobodnejšiu spoluprácu zbavenú "nutných ideologických pút" komunizmu. Takže napriek tomu, že určité kontakty a formy spolupráce v oblasti vzdelávania a kultúry pre menšinu medzi Československom a Maďarskom existovali už počas minulého režimu, po roku 1989 sa tieto formy a kontakty znásobili. V Československu a neskôr na Slovensku začali vznikať nové inštitúcie, ktorých cieľom bolo rozvíjať spoluprácu s Maďarskom.

Nedostatočné financovanie kultúry a školstva na Slovensku sa odrazilo aj na financovaní menšinového školstva. Obojstranne narástol záujem o cezhraničnú spoluprácu, najmä medzi obyvateľstvom SR maďarskej národnosti a MR, ktorá začala financovať rôzne projekty zameriavajúce sa na vzdelávanie v rodnom – maďarskom jazyku. Na podporu vzdelávania Maďarov na Slovensku vznikla už začiatkom roka 1990 Spolok maďarských pedagógov na Slovensku (maď. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége)². Financie na ich činnosť pochádzajú z MR. Táto organizácia už 13 rokov úspešne organizuje tzv. "Letné Univerzity". Ide o 30 hodinové kurzy pre maďarských pedagógov, na ktorých sa každoročne zúčastní okolo 300 záujemcov. Úspech týchto aktivít potvrdzuje aj fakt, že v súčasnosti sa kurzy organizujú aj počas školského roka.

Ďalším občianskym združením špecializujúcim sa zatiaľ úzko na vzdelávanie pedagógov je "COMENIUS Pedagógiai Intézet", ktorý rozvíja svoju činnosť aj na základe dohody o spolupráci s maďarskou župou Komárom-Esztergom. Organizujú špeciálne kurzy, v ktorých oboznamujú pedagógov s novými metódami, ktoré môžu využiť vo svojej práci. Kurzy sú organizované na území SR, ale existujú možnosti zúčastniť sa na krátkodobých letných pobytoch v Maďarsku, kde si zúčastnený môžu doplniť vedomosti v konkrétnych, dopredu vypísaných kurzoch, organizovaných najmä vysokými školami. Typickým príkladom podpory vzdelávania mládeže aj dospelých sú možnosti získať štipendiá na výskumné, či študijné pobyty v Maďarsku. Tie na Slovensku dlhodobo zabezpečuje inštitúcia pod názvom Úrad Agora (maď. Agora Iroda). V Komárne tiež pôsobí Univerzitná nadácia J. Selyeho, ktorá už po tretí rok organizuje "Letnú univerzitu" a počas roka organizuje viacero vzdelávacích kurzov.

Univerzitné Stredisko Jána Selyeho (maď. Selye János Egyetemi Központ)³, umiestnené v Komárne⁴, zohráva významnú úlohu v procese tvorby centra maďarskej kultúry na Slovensku. Okrem historického a kultúrneho významu je v úzkom

družobnom styku so susedným mestom Komárom⁵ na maďarskej strane rieky Dunaj a zdá sa byť ideálnym miestom pre tento účel.

V posledných rokoch je badať výrazný posun vo vzájomnej kooperácii na všetkých úrovniach a súčasným vstupom oboch krajín do EÚ nastal ďalší pozitívny posun. Záujem o užšiu spoluprácu prostredníctvom grantov z EÚ však môže hatiť nedostatočná pripravenosť vo veci zvládania nutnej administratívy. Ďalším významným faktorom ktorý ovplyvní smerovanie cezhraničnej kooperácie SR a MR je politická klíma. Napriek tomu však už existujú na lokálnych úrovniach, medzi niektorými inštitúciami, silné väzby, ktorých ďalší vývin pravdepodobne prinesie ovocie vo vzájomnej výmene informácií a skúseností v rámci cezhraničnej spolupráce.

Jedným zo zásadných krokov na maďarskej strane, vplývajúcim na vzájomné vzťahy medzi SR a MR bolo prijatie Zákona o zahraničných Maďaroch v roku 2001. Zákon sa vzťahuje na všetkých členov maďarskej minority v susediacich krajinách. Týmto zákonom sa Maďarský parlament snaží o podporu Maďarov žijúcich na Slovensku, v Rumunsku a v Rakúsku prevažne formou finančných benefitov, poskytovaných po priznaní statusu "Zahraničného Maďara". Aby sa tento zákon mohol začať praktizovať, Maďarsko požiadalo o oficiálne uznanie v zákona v každej krajine, ktorej sa týka. Celá

Komárno (Slovensko).

záležitosť vyvolala veľkú vlnu politických debát. Slovensko a aj Rakúsko odmietli obsah nového zákona, z dôvodu rozporu s ich vlastnými domácimi legislatívnymi úpravami. Okrem toho, maďarská vláda nemá právo zasahovať do vnútorných záležitostí inej krajiny. Z týchto dôvodov tento zákon nebol nikdy použitý na Slovensku. Napriek rôznym stanoviskám k nemu, má tento právny akt veľký vplyv na cezhraničnú spoluprácu v oblasti vzdelávania, keďže na základe neho sa v tomto regióne vytvorili ďalšie možnosti financovania procesu vzdelávania mládeže aj dospelých. Vstup SR a MR do EU však znamená ďalší posun.

Európska únia

Slovensko a Maďarsko sa v súčasnej dobe zúčastňuje na práci šiestich euroregiónov: Euroregión Ipeľ, Euroregión D-V-I, Euroregión Slaná-Rimava, Euroregión Neograiensis⁶, Euroregión Košice-Miškovec a Euroregión Bratislava-Brno-Viedeň-Győr.

Strategickým dokumentom pre cezhraničnú spoluprácu PHARE CBC bol Spoločný programový dokument vypracovaný pre každú hranicu, v ktorom boli stanovené priority spolupráce a smery rozvoja prihraničných regiónov. Vplyvom vstupu SR do EÚ je koniec uplatňovania PHARE CBC a SR musí byť pripravená čerpať peniaze zo štrukturálnych fondov EÚ. Jedným z takýchto fondov je Iniciatíva spoločenstva INTER-REG. V rámci tejto iniciatívy sú vymedzené tri línie spolupráce a to: 1. cezhraničná, 2. transnacionálna a 3. interregionálna spolupráca. Program preferuje najmä projekty, ktoré

Stanica hraničnej kontroly cez Dunaj z Komáromu (Maďarsko) do Komárna (Slovensko).

sú určené predovšetkým mestám a obciam, občianskym združeniam, ale aj ďalším neziskovým organizáciám a samotným občanom prihraničných oblastí. Cieľom je odstrániť bariéry rozdeľujúce regióny a prekonávať problémy ovplyvňujúce život v týchto regiónoch, preto budúcnosť bilaterálnej spolupráce SR a MR je založená na regionálnej a cezhraničnej spolupráci vytvorenej na základe dohôd uzatvorených priamo medzi hraničiacimi územnými celkami. Región južného Slovenska, charakteristický zmiešaným slovensko-maďarským obyvateľstvom je vhodný pre širší rozvoj vzájomnej kooperácie.

Podľa posledného sčítania ľudu žije v SR okolo 10% občanov maďarskej národnosti (520 528 osôb). A znalosť jazyka, ako aj kultúrna spriaznenosť vytvárajú dobré predpoklady na dynamickú cezhraničnú kooperáciu.

Miroslav Michela, Inštitút dejín, Slovenská akadémia vied, Slovensko

Zoznam použitej a odporúčanej literatúry:

- Tóth, L. (szerk.): A (Cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998. Budapest: Ister, 1998.
- Angyal, B.: Érdekvédelem és önszerveződés. Galanta-Dunajská Streda: Lilium Aurum-Forum Institute, 2002.
- Bárdi, N.: Tény és való. Bratislava: Kalligram, 2004.
- Kováč, D. (zost.): História... a politika. Bratislava: Československý výbor Európskej kultúrnej nadácie, 1993.
- Mannová, E.: Malé dejiny Slovenska. Bratislava: VEDA, 2004, 369 s.
- Pekník, M. (zost.): Pohľady na slovenskú politiku. Bratislava: VEDA, 2000.
- Szarka, L.: Kisebbségi léhelyzetek – közösségi alternatívák. Budapest: Kisebbségkutatás könyvek, 2004.
- Szarka, L.: Duna-táji dilemmák. Budapest: Ister, 1998.
- Zeidler M. (szerk.): Trianon. Nemzet és emlékezet. Budapest: Osiris, 2003.
- Zelenák, P. (zost.): Slovensko-maďarské vzťahy v 20. storočí. Bratislava: Slovak Academy Press, 1992.

Poznámky pod čiarou:

- 1 www.csemadok.sk
- 2 www.szmpsz.sk
- 3 www.selye.sk
- 4 www.komarano.sk/default_deu.asp
- 5 www.komarom.hu
- 6 pozri aj Findra / Hullová v kapitole 2

Rakúsko – Maďarsko – Slovensko

Perspektívy histórie hraničného regiónu medzi spolkovou krajinou Burgenland, západným Maďarskom a západným Slovenskom a Rakúsko – maďarsko – slovenský hraničný trojuholník

Alfred Lang

Napriek mnohým aspektom spoločnej histórie v oblasti rakúsko-maďarsko-slovenského hraničného trojuholníka, posledná história – predovšetkým od roku 1945 – načrtla mnoho deliacich čiar cez región, čo má dopad i dnes. Na základe existujúcich štruktúr miestnej správy a politiky tu môžeme zahrnúť oblasť spolkovkej krajiny Burgenland na rakúskej strane hranice, región Západného Zadunajska (maď. Nyugat-Dunántúl)¹ na maďarskej strane a Bratislavský kraj² a Trnavský kraj³ na Slovensku. Najdlhšia spoločná hranica beží medzi Burgenlandom a západným Maďarskom v dĺžke 356 km, zatiaľ čo najkratšia spoločná hranica 26 km je medzi Burgenlandom a Slovenskom. V severnej časti tohto hraničného územia sa nachádza hraničný trojuholník medzi štátmi Rakúsko, Maďarsko a Slovensko pri dedine Deutsch Jahrndorf (rak.) / Rajka (maď.) / Rusovce (slov.).

*Hraničný trojuholník
Rakúsko-Maďarsko-
Slovensko pri Nemeckom
Jahrndorfe (Rakúsko) /
Rusovciach (Slovensko) /
Rajke (Maďarsko).*

Hraničný región počas Rakúsko-uhorskej monarchie

Z historického hľadiska celý hraničný región patril do roku 1918 k Uhorskému kráľovstvu v rámci Rakúsko-Uhorskej duálnej monarchie⁴. Monarchia bola spravovaná rakúskym cisárskym dvorom Habsburgovcov, tak sa vytvoril multinárodný a multietnický štát (nem. "Vielvölkerstaat") s vnútornou hranicou, ktorá oddeľovala dve polovice ríše, Rakúsko a Uhorsko. Hoci hranica bola priepustná, jednako bola významná čo sa týka správy regiónu a jej obyvateľov v rámci ústavného zákona.

Hranica z toho obdobia nebola identická so súčasnou štátnou hranicou medzi Rakúskom, Maďarskom a Slovenskom, ani nebola vo vzájomnom vzťahu s etnickým a lingvistickým priradením obyvateľstva. Súčasná rakúska spolková krajina Burgenland patrila viac ako tisíc rokov pod Uhorské kráľovstvo a pretože sa tu usadila väčšina nemecky hovoriacich, toto územie sa popisovalo ako "Nemecké západné Uhorsko". Slovensko sa tiež stalo súčasťou Uhorského kráľovstva už v 11. storočí a nazývalo sa geograficky Horné Uhorsko (maď. Felvidék, slov. Horná Zem). Dokonca dnes maďarsky

hovoriaci tvoria väčšinu obyvateľstva južného Slovenska⁵ a vďaka Bratislava⁶ bola hlavným mestom Uhorska po dve storočia. Teda kvôli tejto hraničnej polohe Bratislava zostala trilingválnym mestom s rozsiahlou skupinou nemecky hovoriaceho obyvateľstva až do druhej polovice 19. storočia.

Na hraniciach osídlených území existovalo zmiešané obyvateľstvo príslušnej maďarskej, nemeckej a slovenskej väčšiny. Navyše existovali tam menšiny Chorvátov, Rómov a židovskí obyvatelia, ktorí sa usídlili v hraničných oblastiach. Chorváti prišli do regiónu v priebehu tureckých vojen a usídlili sa v dedinách, kde sa hovorilo nemecky, maďarsky a slovensky. Navyše existoval tu veľký počet židovských komunít,

roztrúsených po celom hraničnom regióne, spolu s čiastočne usadenými a čiastočne potulnými Rómami a obyvateľmi Sinti.

Koniec feudálneho systému vlády v revolučnom roku 1848 viedol k polarizácii v rámci štruktúr agrárnej spoločnosti. Na jednej strane tu boli veľké majetky uhorských barónov (napr. rodiny Esterházyovcov) a na druhej strane veľký počet sedliackych farmárov, kde podľa miestnych dedičských zvykov vlastníctvo pôdy bolo rozdeľované rovnako medzi potomkov až do malých častí s výsledkom, že mnoho rodín bývalo na farmách príliš malých na to, aby sa dali udržiavať. Mnoho rodín bolo schopných prežiť tak, že poslali svojich rodinných príslušníkov do susedného Rakúska na prácu ako migrantov v obchode a priemysle, alebo ako služobníkov v domácnostiach vo Viedni, cisárskom hlavnom meste. Uhorská vláda so záujmom odmietala narastajúce úzke spojenie medzi Nemeckým západným Uhorskom a Rakúskom.

Ku koncu 19. storočia Uhorsko uskutočňovalo politiku "Maďarizácie"⁷ s ohľadom na všetky svoje národné skupiny a etnické menšiny s cieľom integrácie nemaďarskej populácie v rámci vznikajúceho Uhorského národného štátu. Táto politika tiež ovplyvnila nemecky hovoriace územia západného Uhorska a slovenské župy v Hornom Uhorsku. Keď tento vývoj dosiahol svoj zenit na začiatku 20. storočia, maďarský jazyk bol úspešne zavedený na všetkých nemeckých a slovenských školách ako povinný vyučovací jazyk, zatiaľ čo nemčina a slovenčina sa učili iba ako cudzí jazyk. Zároveň dopravná infraštruktúra sa vyvíjala výlučne na východ od centrálného uhorského regiónu.

Hoci územie okolo Bratislavy, obzvlášť lokalita okolo Petržalky (nem. Engerau) na južnom okraji mesta, bola jedna z najviac spriemyselných častí ríše, hospodárstvo širšieho hraničného územia bolo charakterizované chudobou a zaostalosťou. To malo za následok značné vlny emigrácie, obzvlášť do USA, čo vlastne tiež ovplyvnilo hraničné regióny. Od roku 1871 do roku 1914 emigrovalo zo Slovenska cca 650.000 ľudí, z ktorých 500.000 odišlo do USA.

Hraničný región medzi dvomi svetovými vojnami

V roku 1918, po ukončení prvej svetovej vojny, sa Habsburská monarchia rozpadla do viacerých národných štátov. Malý zvyškový štát nazývaný Rakúska republika vznikol z bývalej Habsburskej ríše. Jediným teritoriálnym výdobytkom, ktorý sa mladej Rakúskej republike podarilo získať, bol veľký nemecky hovoriaci región západného Maďarska, ktorý bol daný Rakúsku víťaznými mocami v Mierovej zmluve Saint Germain (1919). Avšak maďarský odpor voči tomuto rozhodnutiu znamenal, že až v roku 1921 sa tento región pod novým názvom Burgenland⁸ konečne stal časťou Rakúska.⁹

V tom čase najmladšia rakúska spolková krajina pokrývala územie cca 4.000 km², a mala asi 286.000 obyvateľov, z ktorých cca 227.000 (80%) patrilo k väčšine nemecky

hovoriacich obyvateľov, 42.000 (15%) patrilo ku chorvátskemu obyvateľstvu a 15.000 (5%) boli etnickí Maďari¹⁰. Ďalej tam bolo veľa miestnych komunít s niekedy veľkou židovskou populáciou (podľa sčítania ľudu do 1934 celkovo cca 3.600 ľudí). Rómska etnická skupina bola v počte medzi 5.000 až 7.000¹¹. Okrem toho tam bolo aj pár nemecky hovoriacich komunít alebo komunity s niekoľkými nemecky hovoriacimi obyvateľmi, ktorí zostali v Maďarsku, tak ako tomu bolo aj s chorvátsky hovoriacimi komunitami.

Takto bola v roku 1918 vytvorená nová hranica medzi Rakúskom a Maďarskom, ktorá hoci korešpondovala s lingvistickou hranicou, predsa však išla cez región, ktorý bol geograficky, ekonomicky a administratívne integrovaný od dávnych čias. Najhlbší dopad bolo cítiť pri oddeľovaní od stredných a veľkých miest v regióne, ako sú Wieselburg (maď. Moson), Ödenburg (maď. Sopron), Güns (maď. Köszeg) a St. Gotthard (maď. Szentgotthárd), ktoré napriek pokusu Rakúska si ich oprávňovať ostali časťou Maďarska. Strata Ödenburgu / Sopronu bol osobitný úder, pretože sa očakávalo, že prevezme úlohu nového hlavného mesta spolkovej krajiny. Územie Burgenlandu, ktoré ostalo, bol len pás krajiny s prevažne agrárnym charakterom a bez akýchkoľvek dôležitých mestských centier. Toto viedlo nielen k strate miestnej administratívy a politických štruktúr, ale tiež oddeleniu miest od regiónu, k strate takmer celého stredného školského systému a všetkých kultúrnych inštitúcií. Dôležité trhy poľnohospodárskych produktov teraz tiež ležali na druhej strane hranice.

Táto situácia znamenala, že keď sa Burgenland pripojil k Rakúsku v roku 1921 ako najmladšia spolková krajina, bola i ďaleko najchudobnejšia a najmenej rozvinutá. Situácia sa trochu zmenila počas obdobia pred druhou svetovou vojnou a charakterizovala spolkovú krajinu vo veľkom meradle ešte dlho po tom, ako sa skončila vojna. Problémy spôsobené ťažkou ekonomickou situáciou tvorila i skutočnosť, že mnoho ľudí nevidelo nádej na zabezpečenie ich budúcnosti v ich rodnej krajine a emigrovali niekam inam. Väčšina emigrantov z Burgenlandu si želala usadiť sa v USA. V rozmedzí rokov 1919 až 1923 opustilo Burgenland a odišlo do Ameriky 13.600 ľudí. Odhaduje sa, že cca 22.500 ľudí opustilo Burgenland počas obdobia medzi dvoma vojnami.

Ako následok Mierovej zmluvy v Trianone (1920) po prvej svetovej vojne, Maďarsko stratilo nie iba 68% svojho štátneho územia, ale tiež 58% svojho obyvateľstva. To postihlo nielen súčasnú spolkovú krajinu Burgenland, ale i celé územie Slovenska. V prípade Burgenlandu, hraničné zobrazenie vo veľkej miere súhlasilo s lingvistickým zaradením miestneho obyvateľstva, avšak to neplatilo pre slovenskú časť novej Československej republiky, založenej v roku 1918 (ČSR). Maďarsky hovoriaca väčšina pokračovala v osídľovní územia pozdĺž česko-slovenskej južnej hranice¹²; zároveň izolované slovensky hovoriace komunity zostali na maďarskom území. Hranica medzi Maďarskom a Československom sledovala tok rieky Dunaj až ku Bratislave / Pressburg, kde sa objavil trojuholník medzi Rakúskom, Československom a

Maďarskom, na juh od priemyselnej časti Petržalky / Engerau. Hranica s rakúskou spolkovou krajinou Burgenland bola v tom čase skrátaná na pár kilometrov. Nový hraničný trojuholník tiež bežal priamo cez územie osídlené chorvátsky hovoriacimi obyvateľmi, ktorých komunity boli teraz rozdelené medzi štáty Rakúsko, Československo a Maďarsko¹³.

V roku 1918 sa bývalé Uhorské kráľovstvo najskôr stalo demokratickou republikou na základe krátkeho prípravného programu ako komunistickej republiky, v ktorej vládla robotnícka trieda, potom bolo znovu kráľovstvom. Vtedy však, keďže nebol žiadny uchádzač o trón, v Maďarsku musel vládnuť tzv. "cisársky správca" alebo "regent". V porovnaní s jeho susedmi, Československom, Juhosláviou a Rumunskom, Maďarsko nepožadovalo vážne revízie zobrazenia hraníc vo vzťahu k prenechaniu Burgenlandu Rakúsku a vzťahy medzi Rakúskom a Maďarskom zostali relatívne úzke. Jedným dôvodom pre to bolo, že národno-konzervatívny režim, vodcom ktorého bol maďarský regent admirál Miklós Horthy, bol príliš slabý sám osebe, aby implementoval do praxe svoju otvorenú politiku revizionizmu, ktorá bola zameraná na znovuzískanie všetkých území susediacich štátov Maďarska, ktoré stratili Trianonskou dohodou. Na začiatku 30-tych rokov 20. storočia Horthyovci preto prijali politiku aliancie s fašistickým Talianskom Mussoliniho a tiež s rovnako autoritatívnym režimom spolkového kancelára Engelberta Dollfussa v Rakúsku. Pretože zahraničná politická slabosť oboch týchto štátov sa stávala zjavnejšia, Horthy sa začal spoliehať viac a viac na nacistické Nemecko, ktoré získavalo na sile.

Revízia hraníc v roku 1938

12. marca 1938 Rakúsko bolo pripojené hitlerovským Nemeckom a stalo sa časťou "Tretej ríše". Spolková krajina Burgenland stratila svoj štatút ako nezávislá spolková krajina a bola rozdelená medzi susediace župné teritória Dolný Dunaj a Štajersko. To začalo tvoriť juhovýchodnú hranicu Tretej ríše.

V októbri 1938, v priebehu tzv. Sudetskej krízy¹⁴, Slovensko vyhlásilo najskôr autonómiu a krátko po tom nezávislosť v marci 1939, s premiérom Jozefom Tisom podrobiac sa tlaku Hitlera¹⁵. Hoci Slovensko sa tak stalo nezávislým po prvýkrát v histórii, ostalo veľmi závislé od hitlerovského Nemecka. V roku 1938, Horthy, maďarský regent¹⁶, uspel v znovuzískaní kontroly nad napr. väčšinou maďarsky hovoriacimi územiami na južnom Slovensku, takže hranica nevedla pozdĺž Dunaja, ale severne od rieky. Ďalej Slovensko¹⁷ muselo prenechať kontrolu nad priemyselným mestom Petržalka / Engerau¹⁸, ktoré ležalo na juhu Bratislavy a na hranici s Nemeckou ríšou. Mesto prešlo pod kontrolu Dolnodunajskej župy, ako aj severná časť bývalého Burgenlandu a počas vojny sa stalo dôležitým miestom výroby zbraní pre tretiu ríšu.

V roku 1941 Maďarsko a Slovensko sa aktívne zúčastnilo vo vojne na strane Nemecka proti Sovietskemu zväzu. V roku 1944 regent Horthy sa pokúsil podpísať separátnu

mierovú dohodu so Sovietskym zväzom, plán, ktorý skončil fiaskom. Na to nemecké jednotky obsadili Maďarsko a v krajine vládlo až do roku 1945 maďarské fašistické hnutie hákového kríža, ktoré popkračovalo s účasťou Maďarska vo vojne až do konečných bojov roku 1945. Na Slovensku sa zapísalo povstanie proti nacistickej vláde v meste Banská Bystrica veľkou krutosťou.

Jedna z najhroznejších kapitol tohto obdobia bolo vypovedanie a vraždenie židov a Rómov v oblastiach okupovaných a kontrolovaných Nemcami. Hneď po anexii Rakúska k Nemecku v roku 1938 cca 3.600 židov a Rómov na území bývalého Burgenlandu boli medzi prvými, ktorí boli prenasledovaní, vyhánaní a vraždení; a veľká väčšina Burgenlandských Rómov boli poslaní na smrť do nacistických koncentračných

Vľavo: Pamätník holokaustu na mieste bývalej synagógy v Bratislave.

Vpravo: Historická lekáreň s trojjazyčným nápisom (slov./nem./maď.) v Bratislave.

táborov. V Maďarsku deportácia židovských obyvateľov začala hneď po príchode nemeckých okupačných jednotiek v marci 1944. Viac ako 200.000 židov, ktorí žili v Maďarsku v roku 1937 zomrelo v koncentračných a vyhladzovacích táboroch. Ďalšie 200.000 obete pochádzali z oblastí okupovaných v roku 1938 Maďarskom na súčasnom Slovensku, Ukrajine a Rumúnsku. Z cca 90.000 židov žijúcich na Slovensku 10.000 sa podarilo utiecť z krajiny, zatiaľ čo cca 70.000 zomrelo v nemeckých koncentračných táboroch.¹⁹

Nové hranice po roku 1945

29. marca 1945 Červená armáda prekročila hranice Nemeckej ríše po prvýkrát blízko malej komunity v Burgenlande Klostermarienberg. To znamenalo začiatok oslobodenia Rakúska od národného socializmu. Krátko predtým Červená armáda tiež prevzala kontrolu nad Maďarskom, Českom a Slovenskom.

V roku 1945 Česi a Slováci znovu vytvorili Československú republiku (CSR); v Maďarsku vznikla republika vo februári 1946. Rakúsko tiež získalo štatút nezávislého štátu v roku 1945, hoci ostalo okupované spojencami (USA, Sovietsky zväz, Veľká Británia a Francúzsko) až do roku 1955. Burgenland sa znovu stal nezávislou rakúskou spolkovou krajinou a bol časťou sovietskej zóny, ovládaný do roku 1955. Deštrukcia

spôsobená vojnou a ťažkosťami, ktorým muselo obyvateľstvo po vojne čeliť, znamenala pre Burgenland, že nový začiatok sa ťažko dosiahne. Ekonomická obnova tohto slabo rozvinutého regiónu pokračovala oveľa pomalšie ako v iných častiach Rakúska. Iba malé množstvo zdrojov prístupných pomocou tzv. "Marshallového plánu"²⁰, ktorý poskytlo USA, sa dostalo do Burgenlandu, pretože sovietska okupácia odstrašovala potenciálnych investorov. Ekonomický pokrok stagnoval v neposlednom rade kvôli neadekvátnej a dislokovanej dopravnej infraštruktúre spolkovkej krajiny. Rozvoj výkonných cestných a železničných spojení je snaživý proces, tento nevýhodný aspekt Burgenlandu, čo sa týka jej polohy, ostáva závažným faktorom aj po ďalšie desaťročia.

Obnovenie poriadku a prestavba po roku 1945

V roku 1945 sa požadovalo od Maďarska, aby vrátilo územia pripojené v roku 1938 pod kontrolu Slovenska (v tom čase Československej republiky), s výsledkom, že rieka Dunaj už raz vytvorila hranice medzi Maďarskom a Slovenskom. Maďarské menšinové obyvateľstvo však malo svoje právo na občianstvo, ktoré im bolo zobraté medzi rokmi 1945 a 1948. Spojenci odmietli sankcionovať vyhostenia podobné vyhosteniam Nemcov z českého územia. Však "výmena obyvateľstva" bola dovolená, v priebehu ktorej cca. 68.000 Maďarov z maďarsky hovoriaceho regiónu na južnom Slovensku sa znovu usídlili v Maďarsku a naopak cca 73.000 Slovákov z Maďarska sa znovu usídlili na Slovensku. Hneď po ukončení vojny cca 44.000 Maďarov z bývalých Sudiet z českej polovice krajiny boli násilne presídlení²¹, z ktorých takmer polovica boli schopní sa vrátiť na južné Slovensko v roku 1949. Ďalší počet cca 32.000 Maďarov boli exulanti, pretože oni najskôr prišli na územie po anexii južného Slovenska Maďarmi v roku 1938. Toto obdobie, v ktorom maďarská menšina sa ocitla de facto bez práv, pokračovalo až do komunistckej revolúcie 1948, po ktorej Maďari dostali československé občianstvo a boli im prinavrátené všetky občianske práva. Z asi 720.000 etnických Maďarov, ktorí žili na Slovensku do roku 1945 asi 120.000 bolo vypovedaných po roku 1945. Dnes žije na Slovensku 580.000 etnických Maďarov.

Pred rokom 1945 žilo v Maďarsku celkovo asi 250.000 etnických Nemcov, z ktorých okolo 65.200 žilo v západnom Maďarsku. Títo ľudia, vrátane väčšiny obyvateľov nemecky hovoriacich komunit na území pozdĺž maďarskej hranice s Burgendlandom, boli vypovedaní z krajiny medzi rokmi 1946 a 1948.

Územná zmena sa uskutočnila i v hraničnom trojuholníku Burgenland (Rakúsko)-Maďarsko-Slovensko. Maďarsko muselo prenechať tri chorvátsky hovoriace mestá na juh od Bratislavy (Česko-)Slovensku a mesto na južnom okraji Bratislavy, ktoré tiež bolo zabraté Nemcami, Petržalka / Engerau²², bolo vrátené Slovensku. Následkom týchto zmien hraničný trojuholník sa posunul ďalej na juh a Burgenland získal dlhšiu spoločnú hranicu so Slovenskom.

Prevzatie moci komunistami v Maďarsku a v Československu

Medzi rokmi 1947 a 1949 Maďarskej komunistickej strane sa podarilo postupne zastaviť činnosť všetkých opozičných strán a konečne premeniť Maďarsko na "Ľudovú republiku" podľa sovietskeho modelu. Do roku 1953 Maďarsko nasledovalo Stalinistickú politiku pod vodcom strany Mátyásom Rákosim. Od júna 1953 po Stalinovej smrti, premiér Imre Nagy zaviedol obdobie obozretnej liberalizácie. Keď Nagy stratil moc v roku 1955 v prospech veľkých nereformistických vodcov strany, začalo sa obdobie obnovy. Politická situácia ostala napätá a nakoniec v roku 1956 sa uskutočnilo ľudové povstanie, v priebehu ktorého Imre Nagy bol znovu vymenovaný premiérom. Vytvoril vládu z viacerých strán, snažil sa o parlamentárnu demokraciu a maďarskú neutralitu. Avšak povstanie bolo potlačené Sovietskou armádou krutým spôsobom. Okolo 100.000 sovietskych vojakov ostalo v Maďarsku ako okupačná armáda. Imre Nagy bol odsúdený na smrť v júni 1958 počas tajného súdu a krátko na to bol popravený. V období do roku 1963 okolo 400 jednotlivcov, väčšina z nich robotníkov, bolo odsúdených na smrť ako odplata za povstanie. Mnoho Maďarov utieklo z krajiny po neúspešnej revolte a emigrovali do Západnej Európy a USA. Kvôli svojej hraničnej polohe Burgenland sa stal prvým útočiskom pre maďarských utečencov. V prvých dňoch po potlačení povstania až 20.000 ľudí utieklo cez Burgenland do Rakúska.

Vľavo a v strede: Hranica medzi Rakúskom a Maďarskom – zrekonštruovaný "Andauský most".
Vpravo: Pamätný kameň na pamiatku Maďarského národného povstania v roku 1956 pri Andau (Burgenlandsko).

Narýchlo sa v Burgenlande organizovali dočasné ubytovania a zhromažďovacie miesta. Jedno miesto získalo patričný význam počas tohto obdobia: malý most nad tzv. Einserkanálom, výtok z Neusiedlerského jazera v severnom Burgenlande urobený ľuďmi (jazerný kút), ktorý tiež tvorí hranicu s Maďarskom. Tento most ostal až do jeho prípadného zničenia dôležitou cestou pre utečencov²³. Dokopy cca 200.000 Maďarov opustilo svoje domovy ako následok povstania. Od roku 1968, pod vedením Jánoša Kádára, vodcu strany od roku 1956 do 1988 sa zavádzali nové reformy, ktorým sa tiež hovorilo "Gulášový komunizmus".

V Československu tiež komunisti prevzali moc v roku 1948, sledujúc Stalinov kurz v úzkom spojení so Sovietskym zväzom. Po zvolení Alexandra Dubčeka na jar 1968 začala komunistická strana implementovať liberalizačný a demokratizačný program. Tento vývoj bol ovplyvnený a podporovaný rapidne rastúcou kritickou a reformne orientovanou verejnou náladou. Tento pokus vytvoriť "socializmus s ľudskou tvárou" vošiel do historických kníh pod titulom "Pražská jar". Avšak invázia jednotiek Varšavskej zmluvy do Československa v auguste 1968 ukončila snahy o uskutočnenie reformy. Dubček bol odstránený z vlády a nahradený Gustávom Husákom, ktorý odstránil Dubčekove reformy na začiatku 70-tych rokov 20. storočia.

Železná opona

Vybudovanie tzv. Železnej opony sa stalo najviditeľnejším symbolom po roku 1945 pre izolovanie v hraničnom regióne. Počas svojej reči vo Fultone v USA v marci 1946, Winston Churchill hovoril výstižne o Železnej opone ako symbole zablokovania Východného bloku od Západu: "Od Stettina v Baltiku k Triestu v Jadranskom mori padla na kontinent Železná opona". Maďarsko (ako aj iné východeurópske štáty) začalo v roku 1948 vztyčovať bariéru s ostnatým plotom viac ako meter vysokú pozdĺž rakúsko-maďarskej hranice a budovať pozdĺž hranice strážne veže. Podobným spôsobom Československo zavrelo svoje hranice s Rakúskom ostnatým plotom a položením mín. Po potlačení ľudového povstania v Maďarsku v roku 1956 sa hranice stavali ďalej. V desaťmetrovej vzdialenosti od rakúskej hranice bol vybudovaný cca 2,5-metrov vysoký kovový plot za tri metre širokým mínovým poľom ako šachovnica. Po zvyšujúcom sa počte nehôd pri detonácii mín bolo mínové pole odstránené v rokoch 1966 až 1971. Namiesto toho Maďarsko vztyčilo druhý, husto sieťovaný plot z drôtu 200-1.000 metrov na svojom území od rakúskej hranice, ktorý bol vybavený elektrickým poplachovým mechanizmom. Napriek týmto hraničným opevneniam sa nespočetným jedincom podarilo utiecť na Západ. Tí, ktorí boli neúspešní, boli zvyčajne na dlho uväznení za pokus opustiť štát. Mnoho stoviek bolo zabitých, keď sa pokúšali prekročiť hranicu, hoci presný počet úspešných a neúspešných pokusov zostal dodnes neznámy.

Železná opona vytvorila trvalé rozdelenie v hraničnom regióne. Mnoho už predtým existujúcich spojení medzi susedmi na každej strane hranice sa za tie roky stratilo. Tiež pre ekonomické aktivity hranica vytvorila slepú uličku; existujúce obchody sa presťahovali kdesi inde a bolo ťažké vytvoriť nové. Na maďarskej strane sa vytvorili kilometre široké zakázané územia, ktoré miestne obyvateľstvo bolo čiastočne prinútené vysídliť, a ktoré bolo dané pod vojenskú kontrolu. Potrebovali zvláštne povolenie vstúpiť do mesta, alebo z neho výjsť, keď sa nachádzalo hneď pri hranici, ako napr. Sopron / Ödenburg. Dôsledkom toho mnoho obyvateľov hraničného regiónu opustilo územie. Lingvistické bariéry sa tiež stali oveľa väčšie ako predtým, pretože sotva nejakí ľudia v západných krajinách sa učili jazyk susediacich krajín, ktoré ostali

neprístupné. Vďaka svojej neutralite Rakúsko mohlo jemne posunúť bariéru na východ v nejakom rozsahu, keď nie na politickej úrovni, tak určite potom na kultúrnej. Výsledkom toho bolo, že Rakúšania boli schopní cestovať do Maďarska bez víz oveľa skôr ako iní Európania.

Uzavretá bývalá komunikácia medzi Halbtornom (Burgenlandsko) a Albert Kázmér-puszta (Maďarsko).

1989

Od roku 1987 Maďarsko začalo mierový proces systematických zmien s vytvorením prvých opozičných skupín. Ekonomickí reformátori prevzali moc komunistickej strane a 23. októbra 1989 bola vyhlásená tretia Maďarská republika. Rúcanie Železnej opony v Európe začalo na Rakúsko-maďarskej hranici. "Technicky staromódne a dlhšie politicky neakceptovateľné" bolo hnutie, na základe ktorého právny výbor vyšetrovania bol zriadený maďarským parlamentom počas stretnutia v Soproni / Ődenburgu v septembri 1988. 2. mája 1989 Maďarsko konečne začalo odstraňovať bariéry pozdĺž

Pamätný kameň na pamiatku obrazného búrania "Železnej opony" dvoma ministrami zahraničných vecí Gyulom Hornom (Maďarsko) a Aloisom Mockom (Rakúsko) v Nickelsdorfe (Burgenlandsko).

hranice s Rakúskom, sledované medzinárodnými médiami. 27. júna 1989 symbolické zbúranie hraničných bariér bolo uskutočnené ministrami zahraničných vecí oboch krajín, Aloisom Möckom (rak.) a Gyulom Hornom (maď.), blízko rakúsko-maďarskej hranice cez Nickelsdorf. Dokonca predtým sa to uskutočnilo, dvíhali víza, pasy a obmedzenia na výmenu meny.

Pretože prísne podmienky pre povolenie vycestovať stále ešte platili na začiatku roku 1989 vo Východnom Nemecku, Sovietskom zväze a Rumúnsku, ľudia zo strednej a východnej Európy využili výhodu liberalizácie v Maďarsku a pokúšali sa utiecť cez maďarské hranice. Prvá veľká vlna azylantov prišla z Východného Nemecka v lete 1989, ktorí sa zhromažďovali na tzv. "zelenej" (neopevnenej) hranici. Tisícny občianov Východného Nemecka uspeli v prekročení polí, lúk a viníc cez Burgenland na Západ počas leta 1989. Niektorí hraniční obyvatelia Burgenlandu ponúkli nepriamu pomoc tým, ktorí chceli utiecť, že im vyznačovali únikové cesty a chodníky cez hranicu. Prvý veľkolepý masový útek na Západ sa uskutočnil pri príležitosti tzv. Paneurópskeho pikniku 19. augusta 1989. To bola mierová demonstrácia na rakúsko-maďarskej hranici blízko Sopronu / Ödenburgu, na ktorom obe krajiny poskytovali povolenie na symbolické otvorenie hraničného vstupného miesta na tri hodiny. Viac ako 600 občianov Východného Nemecka využili prvé otvorenie Železnej opony na únik na Západ bez strážcov maďarskej hranice, ktorí nepodnikli nič, aby im v tom zabránili. Organizátori pikniku boli členmi maďarského opozičného hnutia Demokratického fóra a Paneurópskej

Vľavo: Stanica hraničnej kontroly medzi Nickelsdorfom (Rakúsko) a Hegyeshalom (Maďarsko). V strede a vpravo: Služba Rakúskych federálnych ozbrojených síl na rakúsko-maďarskej hranici v Andau.

únie²⁴. Táto udalosť sa všeobecne posudzuje ako významný medzník zvestujúci koniec Východného Nemecka a príchod zjednotenia Nemecka.

Komunistická vláda v Československu sa skončila v roku 1989 "Zamatovou revolúciou", relatívne mierovou a nenásilnou ľudovou revolúciou. Už v decembri 1989 Československo nariadilo zbúranie Železnej opony a v polovici mesiaca hraničné opevnenia okolo Bratislavy boli odstránené. Od decembra 1989 bolo tiež možné odísť z Českoslovenka bez víz. Skoro bolo jasné, že Československo nebude schopné si udržať svoju existenciu ako spoločný štát. Predseda vlády Českej federatívnej republiky (Václav Klaus) a Slovenskej republiky (Vladimír Mečiar), zvolení v roku 1992, uzavreli dohodu, ktorou sa Československá federácia mierovou cestou rozpustí. 1. januára 1993 sa Československo rozštiepilo na dva štáty, Českú republiku a Slovensko. 1. mája 2004 vstúpilo Slovensko do EÚ.

V marci 1990 Maďarsko zvolalo slobodné voľby a v roku 1991 sa sovietska armáda stiahla z krajiny, komunistická vláda rezignovala a Maďarsko opustilo Varšavskú zmluvu. 1. mája 2004 sa Maďarsko stalo členom Európskej únie.

Predsa však aj po vstupe Maďarska a Slovenska do EÚ, hraničné kontroly zostali na mieste, pretože Maďarsko a Slovensko stále nie sú schopné plniť podmienky Šenghenskej dohody²⁵, t.j. zabezpečiť ich vonkajšie hranice, čo sa týka ilegálnej imigrácie. Prekročenie hraníc je tak možné iba s platnými cestovnými dokladmi a na existujúcich hraničných kontrolách. Celková dĺžka zvyšnej hranice je kontrolovaná na rakúskej strane.

Alfred Lang, Výskumná spoločnosť Burgenland (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Rakúsko

Poznámky pod čiarou:

- 1 Zahŕňa tri západné maďarské "Komitate-župy" Győr-Moson-Sopron, Vas a Zala. Komitate (maď.megye) sú regionálne správne jednotky v Maďarsku.
- 2 Zahŕňa mestské okresy I až V v Bratislave, Malackách, Pezinku a Senci.
- 3 Zahŕňa okresy Trnava, Dunajská Streda, Galanta, Hlohovec, Piešťany/Piestany, Senica a Skalica.
- 4 Po tom čo uhorské panstvá sa úspešne obrátili pred ambíciami Habsburgovcov integrovať Uhorsko do Rakúskej ríše v druhej polovici 19. storočia, bola vytvorená Rakúsko-uhorská duálna monarchia v roku 1867, v rámci ktorej uhorská šľachta mala garantované rozsiahle práva.
- 5 Pozri tiež článok Miroslava Michela v tejto kapitole.
- 6 Meno Bratislava vzniklo v roku 1919. Mesto bolo predtým známe v slovenčine ako Prešporok (alebo Prešporek), v maďarčine ako Pozsony, a v nemčine ako Pressburg.
- 7 V maďarskom jazyku to isté slovo označuje "Hungarian" a "Magyar" (magyar).
- 8 Názov je odvodený od koncovky "-burg", označujúcej v nemeckom jazyku názov, ktorý dostali štyri maďarské župy, Pressburg (maď.Pozsony), Wieselburg (maď. Moson), Ödenburg (maď Sopron) a Eisenburg (maď. Vasvár), z ktorých vznikla terajšia Burgenland
- 9 Regionálne a lokálne opravy hraníc pokračovali až do 1923 / 1924.
- 10 Čísla sú odhadované na základe záznamov sčítania ľudu z roku 1923
- 11 Census a odhadované čísla sa menia.
- 12 Po prvej svetovej vojne celkovo viac ako 3 miliónov Maďarov ostali národnými menšinami v Rumúnsku a v Československu.
- 13 Toto sa vzťahuje na komunity Jarovce (nem., chorv. Jahrndorf, maď. Horvátjárfalu), Rusovce (nem. Karlburg, maď. Oroszvár) a Čunovo (nem. Sarndorf, maď. Dunacsúny) po železničnej trati do Csorna (H), ktorý patril Maďarsku až po druhej svetovej vojne (dnes tieto mestá patria tiež s Petržalkou / Engerau k štyrom burgenlandsko-chorvátskym mestám na Slovensku), a tiež burgenlandské mestá Kíttsee (chorv. Gijeca), Pama (chorv. Bijelo Selo) a Neudorf (chorv. Novo Selo).
- 14 Následkom toho Československo muselo prenechať svoje vnútorné hraničné územie s Nemeckom pod kontrolou Tretej ríše.
- 15 Hitler využil neskôr tento "rozpad" Československa ako zámienku na inváziu do Česka.
- 16 Na základe "Viedenského rozhodnutia".
- 17 Na základe dohody zahrnutej do Mníchovskej zrady.
- 18 Spolu s mestom Devín (nem. Theben) sever Bratislavy a celkovo cca 16.000 obyvateľov, žijúcich na území pokrývajúcim 43 km².
- 19 V bezprostrednom povojnovom období cca 10.000 židov žilo na Slovensku, niektorí z nich sa asimilovali a niektorí z nich emigrovali z krajiny.
- 20 Pomenovaný podľa ministra zahraničných vecí USA Georga Marshalla, bol to najvýznamnejší ekonomický program obnovy v Západnej Európe po roku 1945 (oficiálne pomenovaný Európsky program obnovy alebo ERP).
- 21 Na základe evakuácie nemeckého obyvateľstva pred koncom vojny.
- 22 Ako aj Devén / Theben tna sever od Bratislavy
- 23 Literárne zobrazenie možno nájsť v knihe "Most pri Andau" od Jamesa A. Michenera.
- 24 www.paneuropa.org / de
- 25 V júni 1985, päť členských štátov EÚ podpísali tzv. Šengenskú dohodu. To predstavovalo zbúranie hraničných kontrol a zavedenie neobmedzeného pohybu ľudí a tovaru medzi týmito členskými štátmi; naopak, bolo dohodnuté, že externé hranice (Šengenské hranice) budú prísne kontrolované.

Rakúsko

Burgenland. Z periférie do centra Európy

Alfred Lang / Andreas Polsterer

Obyvateľstvo a spoločnosť

Vzhľadom na veľkosť územia a obyvateľstva, Burgenland je najmenšou geografickou jednotkou v rámci rakúsko-maďarsko-slovenského hraničného regiónu. Počet obyvateľov v Burgenlande je v súčasnosti asi 279.000 na území o ploche 3,966 km². Burgenland je charakterizovaný maloplošnou štruktúrou ľudského osídlenia. Krajské hlavné mesto Eisenstadt je zďaleka najväčšie centrum osídlenia v spolkovej krajine, predsa však má len cca 12.000 obyvateľov. Burgenland hraničí so Slovenskom na severovýchode, s Maďarskom na východe a má spoločnú hranicu so Slovinskom na juhu. Kvôli zreteľnej predĺženej spolkovej krajine od severu na juh, ktorá sa tiahne viac ako 160 km, avšak má šírku iba medzi 4 až 60 km, sa dokázalo, že je veľmi ťažké ju rozvíjať ako regionálnu jednotku. Ostávajú tam ekonomické nerovnosti medzi periférnou polohou južnej časti spolkovej krajiny a severnou časťou, ktorá leží iba 50 km od rakúskeho hlavného mesta Viedeň.

Krajina v južnom Burgenlandsku.

Vo všeobecnosti sa tu zvýšil počet žijúcich obyvateľov v posledných dekádach v dôsledku imigrácie, pretože sú tu silné regionálne rozdiely v tomto trende. Južné vidiecke okresy bojujú o záchranu kvôli emigrácii, atak je to tiež u komunít pozdĺž hranice s Maďarskom a Slovenskom. Obzvlášť mladší a vyššie kvalifikovaní jedinci zvažujú, že odídu z regiónu a tento trend sa značne zvyšuje i u priemerného veku obyvateľstva.

Demografická štruktúra Burgenlandu bola vždy charakterizovaná diverzitou. Približne 10% súčasného obyvateľstva patrí ku každej z troch oficiálne uznávaných etnických skupín v spolkovej krajine. Najväčšia skupina pozostáva z burgenlandských Chorvátov. Podľa sčítania obyvateľstva v roku 2001 je tam cca 20.000 ľudí (7,3%), ktorí hovoria burgenlandskou chorvátčinou ako jazykom každodenného styku.

Etnická menšinová maďarská skupina predstavuje asi 5.000 ľudí (2%). Nemáme potvrdené čísla pre počty Rómov, ktorí žijú v Burgenlande, pretože na jednej strane, združovanie s etnickou skupinou je ešte spojené určitou sociálnou stigmatizáciou a na druhej strane je to burgenlandská rómština, pretože rómsky jazyk sa používa iba medzi mladšou generáciou, takže nie je tu jednoduché kritérium kategorizácie, ktoré sa môže používať. Etnické menšinové skupiny v Burgenlande sú organizované v množstve asociácií a ich záujmy sú zastupované prostredníctvom Rakúskeho poradného výboru etnickým skupinám (nem. Volksgruppenbeirat).

Čo sa týka náboženského zaradenia, Burgenland má relatívne vysoký pomer protestantov (13%) v porovnaní s ináč prevažne katolíckym Rakúskom, situácia, ktorá vyplýva z viac liberálnych zákonov riadiacich náboženstvo v uhorskej časti Habsburskej ríše, do ktorej Burgenland patrila.

Vzdelanie

Po druhej svetovej vojne, neadekvátne poskytovanie vzdelania znamenalo na jednej strane, že Burgenland sa stala zdrojom lacnej pracovnej sily a na druhej strane, že mnohí mladí ľudia boli prinútení odísť zo spolkovej krajiny študovať niekde inde a potom – keďže bol nedostatok pracovných príležitostí pre zručných robotníkov – málo sa vrátilo do spolkovej krajiny. Až donedávna nebolo tu prakticky poskytované terciárne vzdelanie. V 90-tych rokoch 20. storočia boli zriadené tzv. študijné programy univerzity aplikovaných vied, ktoré ponúkajú vzdelanie orientované na prax na terciárnej úrovni. Však v spolkovej republike univerzity nepribúdajú a množstvo akademikov v spolkovej republike je stále pod rakúskym priemerom.

Hospodárstvo

Hospodárstvo v Burgenlande čelilo ťažkostiam po druhej svetovej vojne. Vzhľadom na škody spôsobené vojnovým obdobím a sovietskou okupáciou spolkovej krajiny, ktorá trvala až do roku 1955 Burgenland dostávala menej prostriedkov z fondu ERP¹ (Európsky program na záchranu), ktorý bol založený na pomoc ekonomickej obnovy Európy po druhej svetovej vojne. Po ďalšie, sotva nejaká spoločnosť bola ochotná investovať do sovietskej okupačnej zóny. Dokonca aj po stiahnutí Sovietov zo spolkovej krajiny podmienky boli ovplyvnené periférnou polohou Burgenlandu mimo Železnej opony. Hrubý domáci produkt Burgenlandu v tomto období leží značne pod rakúskym priemerom.

Ekonomická štruktúra podstúpila hlboké zmeny za posledné desaťročia, ktoré po nej nasledovali. Vidiecka ekonomika stále prispievala 63% z celkovej domácej pridanej hodnoty pre spolkovú krajinu v roku 1951, zatiaľ čo dnes toto číslo predstavuje púhych 4,8%. Regionálny trh práce nebol schopný ponúknuť novú prácu pre tých, ktorí opúšťali zamestnanie v poľnohospodárstve, čo malo za následok vysokú mieru migrácie spojenú s prácou. Vzrast prichádzajúceho investovania priemyselnými firmami po rozšírení miestnej infraštruktúry (cesty, školy, nemocnice, atď.) sa nezaznamenal až do neskorých 60-tych rokov a začiatku 70-tych rokov 20. storočia. Od roku 1951 do 1991, pomer ekonomickej činnosti priemyselného sektoru v spolkev krajine stúpol z 24,5% na 46,5%. Toto sa týka predovšetkým ďalej produkujúcich firiem, napr. v priemysle dodávania elektriny a v textilnom priemysle, s málo kvalifikovanou pracovnou silou a veľkým pomerom nekvalifikovaných robotníčok, nízkych plátov a malej regionálnej pridanej hodnoty. Tieto tzv. "predĺžené pracovné stoly" (subdodávateľské výrobné spoločnosti) dokázali vytvoriť ekonomický rozmach a pracovné miesta, ale čiastočne nemohli zastaviť migráciu smerom von.

Najdôležitejší zamestnávateľia v sekundárnom sektore sú stavebný priemysel, po ktorom nasleduje kovospracujúci priemysel. Ešte aj dnes približne jedna tretina pracujúcich, ktorí bývajú v Burgenlande, je prinútená cestovať za prácou do inej spolkev krajiny, z ktorých väčšina sa vracia domov iba na víkend. Väčšina týchto dochádzajúcich cestuje za prácou do centra Viedne. Ďalšia nezvyčajná črta pracovného trhu Burgenlandu sa týka vysokého počtu sezónnych zamestnaní. Takmer tretina všetkých nezamestnaných je tvorená zo sezónnych zamestnaní (napr. cestovný ruch a stavebníctvo).

Takéto pracovné miesta, ako dôležitý prvok rastu ekonomiky Burgenlandu v 60-tych a 70-tych rokoch 20. storočia, sa neustále dostávali pod tlak konkurencie po páde Železnej opony. Otvorenie možností na východ vytvorilo novú situáciu pre konkurencieschopnosť ekonomiky Burgenlandu, ktorá už trpela štruktúrnou slabosťou. Obzvlášť tzv. "predĺžené pracovné stoly" sa často presťahovali do Maďarska, Slovenska alebo Rumunska, a taktiež do krajín Ázie s nízkou mzdou. Textilný a odevný priemysel trpeli najťažšími stratami pracovných síl, čo najviac nerovnomerne zasiahlo ženy a nekvalifikovaných robotníkov.

1995 – Vstup Rakúska do EÚ. Burgenland sa stáva "Cieľová oblasť 1"

Vstup Rakúska do EÚ 1. januára 1995 znamenal ďalší rozhodujúci krok, ktorým sa Burgenland začala sťahovať z periférie. Počas referenda v roku 1994, obyvateľstvo Rakúska volilo 66% za pripojenie do EÚ, a v Burgenlande 75% obyvateľova v prospech členstva v EÚ. Burgenland bolo zadelené Európskou úniou do kategórie na základe slabej ekonomickej sily ako "Cieľová oblasť 1"². Toto jej zaistilo, že Burgenland mala

prístup k širokému rozsahu prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ, ktoré boli investované v nasledujúcich rokoch.

Atraktívne podmienky poskytnuté podporou EÚ povzbudili rôznych investorov dať vznik spoločnostiam v regióne. Toto viedlo k vytvoreniu priemyselných a obchodných nehnuteľností ako aj výrobných centier, aby povzbudili budúce odvetvia priemyslu, aby sa nasťahovali do regiónu, a tak priniesli so sebou inovatívne pracovné možnosti, ktoré by poskytli popud miestnemu ekonomickému rastu. Rozvoju cestovného ruchu, ako významnému odvetviu ekonomiky, sa dostalo veľkej podpory. Jeho cieľom bol rozvoj kúpania pri jazere Neusiedler See v severnej časti spolkovej krajiny, ako aj rozvoj termálnych kúpeľov a národných parkov v stredných a južných regiónoch spolkovej krajiny. Konceptia "vedúcich podnikov" je kľúčovým aspektom regionálnej politiky. Sústreďuje sa na rozsiahle investovanie do kľúčových podnikov, aby sa poskytla ďalšia podpora dodávateľským podnikom a tak prispelo k rastu ekonomickej prosperity v regióne ako celku. Nové vzdelávanie na terciárnej úrovni, ktoré ponúkajú univerzity aplikovaných vied bolo zriadené, aby poskytlo požadovanú kvalifikáciu pre zamestnancov, ktorí pracujú v tejto oblasti.

V roku 1994 založená "Lyocell Faserproduktion" firmy Lenzing Fibres Ltd. v cezhraničnom obchodnom parku Heiligenkreuz (Rakúsko) – Szentgotthárd (Maďarsko).

V prvom období Cieľa 1 od r. 1995 do 1999, okolo 165 miliónov Euro prišlo do Burgenlandu vo forme grantov EÚ, čo celkovo s programami štátneho spolufinancovania a súkromným investovaním sa vyšplhalo na celkovú investíciu 831.370.000 Euro. Pre súčasné obdobie (2000-2006), 283 miliónov Euro je poskytnutých prostredníctvom EÚ a celkové investovanie zahŕňa 1,75 bilión Euro.

Počas obdobia od roku 1988 do 2002 počet zamestnancov vzrástol z 64.000 na 82.800. Avšak miera nezamestnanosti neklesla a súčasná miera 8,6% ostáva nad rakúskym

priemerom 6,9%. Čo sa týka kúpnej sily, Burgenland ostáva dosť nízko pod inými spolkovými krajinami Rakúska.

Počet cudzincov, ktorí si hľadajú zamestnanie v Burgenlande vzrástol dramaticky po tom, čo boli otvorené hranice do Maďarska a Slovenska v roku 1989. Oblasti ako cestovný ruch, doprava a stavebný priemysel a poľnohospodárstvo zamestnávajú nadpriemerný počet zahraničných robotníkov. K nim rátame obzvlášť denne dochádzajúcich robotníkov alebo cezhraničných robotníkov a sezónnych robotníkov z hraničných komunit Maďarska a Slovenska. Pretože toho času sú platy vyššie v Burgenlande, maďarský alebo slovenský robotník môže zarobiť pomerne oveľa viac ako v jeho vlastnej krajine. Od počiatku do rozšírenia EÚ bol v Burgenlande značný záujem o to, aby platy boli znížené kvôli prílevu lacnej pracovnej sily migrantov zo susediacich krajín z východu. Kvôli tomu politici Burgenlandu argumentovali, že tu by nemala nastať okamžitá liberalizácia pracovného trhu, keď Maďarsko pristúpi k EÚ. Bolo schválené sedemročné prechodné obdobie, ktoré napriek želaniu Maďarska a Slovenska zaviedlo v Burgenlande kvótu pre maďarských a slovenských zamestnancov.

Ekonomika Burgenlandu v súčasnosti spočíva veľmi na priemysle služieb, predovšetkým v oblasti cestovného ruchu. Zatiaľ čo v roku 1951 priemysel služieb vykazoval 11,3% pridanej hodnoty, tento pomer vzrástol na 65,0% do roku 2001. Cestovný ruch dnes sa sústreďuje hlavne na dovolenky v prírode, ozdravovací a rekreačný turizmus – "Wellness", a existencia prírodných kúpeľov posilnila stávanie kúpeľných centier v strednej a južnej časti spolkovej krajiny.

Alfred Lang / Andreas Polsterer, Výskumná spoločnosť Burgenland (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Rakúsko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Webová stránka spolkovej krajiny Burgenland: www.burgenland.at

Webová Výskumná spoločnosť Burgenland: www.forschungsgesellschaft.at

Poznámky pod čiarou:

1 Európsky program na obnovu tiež známy ako "Marshallov plán".

2 To znamená, že regióny EÚ, ktorých ekonomická sila meraná v zmysle HDP na hlavu je menšia ako 75% priemeru v EÚ.

Maďarsko

Západopanónsky región. Vstupná brána do Európy

Kornélia Csontos

Západopanónsky región (Západná Panónia) bol kedysi územím Rímskej ríše pod názvom Pannonia.¹ V súčasnosti región pozostáva z troch maďarských okresov Győr-Moson-Sopron, Vas a Zala a ich územie sa tiahne od severu na juh. Región hraničí so štyrmi krajinami: s Rakúskom na západe, so Slovinskom a Chorvátskom na juhozápade a nakoniec so Slovenskom na severe. Povrch o veľkosti 11.100 km² tvorí 10% celkového územia Maďarska. Prírodná geografia Západnej Panónie je rozmanitá. Sú tam tri veľké oblasti: Kisalföld (Malá plošina), Alpokalja (Nízke Alpy) a časť Západopanónskej pahorkatiny. Tieto tri oblasti dopĺňajú severné a západné okraje Západopanónskeho pohoria. Tento rozmanitý terén je bohatý na vodné toky ako aj na prírodné a umelé zdroje stojacej vody. Je tu veľký počet chránených prírodných území, ktoré sú chránené štátom (Národný park Fertő-Hanság, Národný park Őrség). Čo sa týka prírodných zdrojov je tu spústa termálnych a liečivých vodných prameňov, ktoré sú rozložené zhruba rovnako po celom území regiónu. Napriek existencii významných priemyselných centier región netrpí vážnymi problémami životného prostredia. Po páde komunizmu výroba niektorých priemyslov, ktorá predstavovala vážne ohrozenie životného prostredia (napr. textilný priemysel a baníctvo) sa buď zastavila alebo redukovala, alebo podstatne zmenila. Podobne dopad poľnohospodárskej produkcie na životné prostredie sa znížil, predovšetkým v dôsledku faktu, že cenová priepať medzi priemyselnými a poľnohospodárskymi produktmi sa stále rozširuje. Podstatné pre región je zachovanie vysokej úrovne biodiverzity, aj čo sa týka ekonomiky aj spoločnosti (cestovný ruch a kvalita života, jednotlivo).

Hospodárstvo

V dôsledku radikálnej transformácie politického systému v roku 1989 sa uskutočnili veľké zmeny v ekonomickej štruktúre a pracovnom trhu Maďarska. Ekonomika Západnej Panónie je klasickým príkladom vývoja ekonomiky v Maďarsku po páde komunizmu. Veľké podniky, ktoré boli zriadené počas socializmu, boli zavreté a tisícky robotníkov prepustili. Počet registrovaných nezamestnaných dosiahol svoj vrchol v roku 1994. Nezamestnanosť, formálne neznáma za socializmu, sa stala vážnym problémom, ktorý vyžadoval inovatívne riešenia. Navyše štruktúra dopytu po práci sa významne zmenila: zriadenie nových zahraničných a domácich podnikov viedlo k dôležitým zmenám a požiadavkám na kvalifikáciu. Prišli investície a vytvorili sa nové pracovné miesta v oblastiach, kde existovala infraštruktúra a príslušne kvalifikovaná pracovná

sila. To malo negatívny dopad na niektoré špecifické skupiny, obzvlášť nekvalifikovaných robotníkov, žiakov, ktorí predčasne opúšťajú školu, ľudí, ktorí si želajú sa reintegrovať do pracovného trhu a špecialistov, ktorých kvalifikácia sa stala zastaralá na súčasnom trhu práce.

Štruktúra ekonomiky je značne rôznorodá. Dominuje priemyselný sektor výrobou v strojnom inžinierstve, textilný, potravinársky, drevársky a papierenský priemysel. Priemysel služieb, predovšetkým v turizme má vzrastajúci význam pre región. Poľnohospodárstvo upadá, so svojim podielom na celkovom zamestnávaní klesol z 12% na 7% od roku 1992. Životná úroveň v regióne v zmysle HDP na hlavu je 15% nad národným priemerom.

Za posledné roky región sa tešil dynamickému ekonomickému rastu, obzvlášť v centrách priemyselného nárastu, ktorý je však nerovnomerne rozdelený. Medzi mestskými a vidieckymi oblasťami sú značné nerovnosti na jednej strane a geografická poloha na druhej strane. Výrobné činnosti s nízkou pridanou hodnotou sú sústredené v centrách priemyselného rastu, kde chýbajú podmienky kvôli zručnostiam a znalostiam ekonomického rozvoja. Schopnosť samostatného výskumu a vývoja (R&D) je skromná dokonca v národnom kontexte. Infraštruktúra dopravy v rámci regiónu je relatívne chudobná a v dôsledku toho najvyššími prioritami plánovania regionálneho rozvoja sa stávajú kvalitatívne a kvantitatívne dopravné spojenia.

Dnes maďarská ekonomika je otvorená a silne orientovaná na export. Západný zadunajský región v Maďarsku je jedinou vstupnou bránou krajiny do Európskej únie. Od pádu socialistického režimu je to jedna z najdôležitejších cieľových oblastí v Maďarsku pre priame investovanie zo zahraničia. Viac ako 70% činností maďarskej dopravy do zahraničia je sústredených v miestach regiónu, ktoré prekračujú hranicu. Produkcia krajiny na export sa strojnásobila medzi rokmi 1990 a 2000 (z 10 miliárd USD na 28 miliárd USD). Maďarsko bolo jednou z prvých krajín, ktorá pri prechode aktívne podporovala priame zahraničné investovanie. Počas toho istého obdobia priame zahraničné investovanie päťnásobne vzrástlo (z 311 miliónov USD v roku 1990 na 1,6 miliárd USD v roku 2000). Napriek klesajúcemu trendu v globálnom ekonomickom raste, úrovni investovania, ktoré tieklo do regiónu strednej a východnej Európy vcelku ostalo stabilné. Jedna z najväčších výziev pre Maďarsko dnes zahŕňa integrovanie zahraničných investorov organicky do maďarskej ekonomiky (ponukové reťazce, clustery), čím sa nahrádza výroba malej pridanej hodnoty založená na lacnej pracovnej sile výrobou vyššej pridanej hodnoty.

Fakt, že rozhodujúca časť veľkých spoločností sú v súkromnom vlastníctve v cudzine, demonštruje na jednej strane drvivú pomernú silu súkromného hospodárstva v Maďarsku a na druhej strane význam zahraničných spoločností pre maďarskú ekonomiku. Analýza ekonomických čísel pre 90-te roky ukazuje, že pomer spoločností,

ktoré sú aspoň v čiastočnom vlastníctve v zahraničí, sa ustálil na okolo 30%. Tiež je preukázateľné, že tieto (so zahraničným vlastníctvom) spoločnosti ponúkajú svojim zamestnancov lepšie odmeňovanie ako spoločnosti s maďarským vlastníctvom. Prevala veľkých spoločností (spolu s relatívnou slabosťou malých a stredných podnikov) predstavuje značný risk: jedno samotné obchodné rozhodnutie, ktoré urobí samostatná spoločnosť (nech je to rozhodnutie urobiť zmenu v portfóliu produktu, zmenšiť alebo ukončiť) spôsobí ekonomický šok, ktorého dopad môže byť závažný pre trh práce jednotlivého regiónu, na to aby to v krátkom čase absorboval.

Po roku 2002 bolo urobených niekoľko obchodných rozhodnutí, ktoré znamenali podstatný nadbytok a sú signály, že to najhoršie sa ešte neprekonalo. Nemalo to však ešte dopad na relatívne kladné čísla zamestnanosti, avšak v niektorých podregiónoch značne narástli ťažkosti (vrátane regiónu, ktorý je tu analyzovaný, napr. v Körmend, Szentgotthárd a najnovšie v Kapuvár). Tento nadbytok mal veľký dopad nie iba na miestnu úroveň, ale nezasiahol národnú situáciu. To je pravdou dokonca vo svetle

*Osídlenie maďarského prihraničného regiónu firmami v 90-tych rokoch:
Vľavo: Výrobný závod Opel v Szentgotthárde, 1992.
Vpravo: Výrobca froté ručníkov "Vossen" v Szentgotthárde (Maďarsko), 1994.*

faktov, že skutočné čísla o nezamestnanosti sú oveľa vyššie kvôli faktoru ponukových reťazcov a praxi poradenstva alebo zamestnania na dobu určitú. Okrem samotného trendu súčasného znižovania, predpoveď má tiež veľký význam: Maďarsko (a Západopanónsky región) sa zdajú byť menej a menej atraktívne pre určité obchodné aktivity (a ich zahraničných investorov). Stratené možnosti rastu sa musia tiež brať do úvahy kvôli investíciám, ktoré prípadne neuspeli pri zhmotnení v Maďarsku, ako i plánované investovanie zapojiť 3500- silnú pracovnú silu prostredníctvom firmy Peugeot-Citroën. Spomenuté nadbytky tiež znamenajú zníženie príjmu štátneho rozpočtu z daní pre štát a miestnu správu. Hoci však okamžité účinky v tomto procese predstavujú vážne problémy, širší obraz je viac komplexnejší a dáva príčinu na optimizmus. Po úspechu ekonomického rastu, založenom na investovaní veľkých zahraničných – často viacnárrodných spoločností v Maďarsku, celá oblasť strednej Európy vrátane krajín ako sú Česká republika a Slovinsko, ktoré predtým prijali alternatívny prístup k rozvoju, sa rozhodli nasledovať tento model. Na začiatku zjavnej

recesie svetovej ekonomiky, t.j. okolo roku 2001 sa začali objavovať nevýhody spojené s rozvojovým modelom, založenom na veľkých zahraničných spoločnostiach.

Cezhraničné vzťahy s Rakúskom

Kontakty s Rakúskom boli tradične dobré. Otvorenie hranice zintenzívnilo cezhraničné vzťahy čo sa týka pohybu pracovnej sily, obchodu a inštitucionálnej spolupráce. Toto sa preukázalo ako užitočný začiatok na formuláciu a implementáciu spoločných vývojových stratégií cez hranice. Takéto cezhraničné programy, ktoré dostali vysokú prioritu Európskou úniou, boli spustené s cieľom posilnenia spojení medzi ľuďmi, žijúcimi na oboch stranách hranice s podporou spolupráce v ekonomickej sfére a redukciou nerovností medzi susediacimi hraničnými regiónmi. Súčasne programy cezhraničnej spolupráce slúžia na účel prípravy kandidátskym krajinám na prijatie a riadenie zdrojov EÚ po vstupe.

V posledných rokoch tri Západné zadunajské zamestnanecké agentúry si vybudovali úzky vzťah medzi sebou ako aj s rakúskymi partnerskými organizáciami, ktoré im umožňujú stavať na regionálnych ako aj zahraničných (rakúskych) skúsenostiach. Avšak sa vynorila dilema ako následok toho. Na jednej strane región na západnej hranici je územím, ktoré spĺňa všetky kritériá pre cezhraničnú spoluprácu v zmysle programu PHARE CBC²; na druhej strane, podpora tejto oblasti prostredníctvom zdrojov PHARE nevyhnutne neprispieva k riešeniu problémov regionálnych nerovností v rámci krajiny.

Menšiny

Dve najväčšie menšiny v Západopanónskom regióne sú Nemci a Chorváti, zatiaľ čo ďalšie skupiny tvoria rómska a slovinská menšina v južnej časti regiónu.

Počet obyvateľov podľa jazyka, ktorý sa používa v rodine, medzi priateľmi a v komunite (2001)

Jazyk	Západná Panónia	Okres Győr-Moson-Sopron	Okres Vas	Okres Zala
Maďarský	953.347	414.522	256.398	282.427
Chorvátsky	6.678	2.027	2.139	2.512
Nemecký	6.210	3.757	1.631	822
Iný	7.899	1.610	2.758	3.531

Zdroj: EuRegio számköny – EuRegio v číslech

Okrem menšinových jazykov, ktoré sa používajú v regióne, znalosť cudzích jazykov u obyvateľov Západopanónskeho regiónu je vyššia ako v ostatných častiach Maďarska, hoci je dosť nízka oproti európskemu priemeru. Nemecky hovorí 4% obyvateľstva. Iné veľké cudzie jazyky sú angličtina (0,8%) francúzština a taliančina.

Kornélia Csontos, Rozvojová agentúra Západného Panónska (Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kft.), Maďarsko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Rozvojová agentúra Západného Panónska (Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.):

www.westpa.hu

VÁTI – Agentúra priestorového plánovania: www.pharereg.hu

Technická a hospodársko-vedecká Univerzita Budapešť / Výskumné centrum pre regionálny rozvoj

(BME TKK): www.tkk.bme.hu

Poznámky pod čiarou:

1 V Hornej Panónii prekvitali starobylé mestá na Jantárovej ceste ako Sale (Zalalövő), Savaria (Szombathely), Scarbantia (Sopron), Arrabona (Győr), Ad Flexum (Mosonmagyaróvár), Quadrata (Lébény). Tieto osady existujú aj dnes.

2 Cieľom programov cezhraničnej spolupráce PHARE – Maďarsko- Rakúsko je pomáhať regiónom, ktoré sú priľahlé k Európskej únii, aby prekonalí ich špecifické rozvojové problémy a podpora vytvorenia a rozvoja sietí spolupráce na oboch stranách hranice. Ciele sú stanovené v Smerniciach Komisie 1994 pod programom CBC. Pozri článok 3 Smerníc Komisie (EC) č. 1628 / 94 z 4. júla 1994, ktoré sa týkajú implementácie programu pre cezhraničnú spoluprácu medzi krajinami v strednej a východnej Európy a členskými štátmi Spoločenstva v rámci programu PHARE (OJ L 171, 6.7.1994, p. 14).

Slovensko

Bratislava-Trnava – Zlatý trojuholník

Eva Rajčáková

Vymedzenie a poloha prihraničného regiónu

Slovenská časť slovensko-rakúskeho prihraničného regiónu územne zaberá Bratislavský¹ a Trnavský² kraj, s celkovou rozlohou 6.201 km². Na území regiónu žije 1150,6 tis. obyvateľov³ (21,3% SR) s hustotou zaľudnenia 212 obyv. / km². Je to najhustejšie osídlený región na Slovensku. V širších súvislostiach na vývoj regiónu mala vplyv jeho strategická poloha. V minulosti bolo územie súčasťou Rakúsko-Uhorskej monarchie. Súčasný prihraničný región hraničí s územím troch krajín – Rakúska, Maďarska a Českej republiky. Centrálna časť regiónu je súčasťou rozvojovej

Most cez Dunaj v Bratislave.

osi medzinárodného významu, tiahnúcej sa pozdĺž Dunaja (München – Salzburg – Linz – Viedeň – Bratislava – Budapešť – Belehrad; Konceptia územného rozvoja Slovenska, MŽP SR 2001). Bratislava spolu s bezprostredným zázemím sa nachádza v najhustejšie obývanej časti sídelného pásu, medzi metropolami Viedeň a Budapešť, s približne 5 miliónmi obyvateľov. Po páde železnej opony sa Bratislava s okolím, stali súčasťou najdynamickejšie sa rozvíjajúceho regiónu strednej Európy – tzv. zlatého trojuholníka (Viedeň – Bratislava – Győr). Rozvojové predpoklady sú umocnené aj obslužnou, technickou a komunikačnou infraštruktúrou celoštátneho a medzinárodného významu, ktorá umožňuje napojiť región na multimodálny dopravný európsky systém.

Hospodárska charakteristika regiónu

V poslednom desaťročí región dosahuje pozitívny trend hospodárskeho vývoja. V rámci SR zaznamenáva najvyšší podiel na tvorbe HDP. HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily

je priestorovo diverzifikovaný, v roku 2000 Bratislavský kraj (22,7 tis.PKS, v bežných cenách) prevyšoval priemer EU15 (101%), kým Trnavský subregión bol približne na úrovni priemeru SR (48%, 10,8 tis.PKS b.c.). Do regiónu smeruje takmer tri štvrtiny objemu zahraničných investícií, ktoré významne prispievajú k reštrukturalizácii a rozvoju regionálneho hospodárstva.

Úspešná transformácia hospodárstva so sofistikovanými odvetvami (Volkswagen, Siemens, SONY, Slovnaft, Henkel, Jacobs Suchard Figaro or Coca-Cola), najmä v samotnej Bratislave, prispieva k nadpriemernej výške regionálnej hrubej pridanej hodnoty.

Výška mesačnej mzdy v Bratislavskom kraji, najmä v dôsledku koncentrácie subjektov peňažníctva a poisťovníctva, ako aj subjektov medzinárodnej a zahraničnej formy súkromného vlastníctva, prevyšuje úroveň ostatných regiónov SR. V regióne je vysoká koncentrácia inštitúcií finančného sektora (bankové subjekty, finančné nebankové inštitúcie, leasingové spoločnosti) ako aj zdravotných zariadení primárnej zdravotnej starostlivosti, (ne-)štátnych a nemocničných zariadení (Bratislava, Trnava, Modra, Pezinok, Piešťany), špecializovaných liečebných ústavov s celoslovenskou pôsobnosťou. V regióne je relatívne vysoký stupeň zamestnanosti obyvateľstva. Štruktúra zamestnanosti obyvateľstva regiónu sa približuje priemerným (primárny 5,4%, sekundárny 23,1% a terciárny sektor 71,5% pracovníkov NH), v Bratislavskom subregióne (primárny 1,5% a terciárny sektor až 81,4% pracovníkov NH) dokonca vyspelým trhovým ekonomikám. Miera nezamestnanosti bola v roku 1997 7,2% a v roku 2002 9,1%.

Demografická štruktúra a ľudské zdroje

Demografické procesy a štruktúra obyvateľstva vykazujú značnú vnútroregionálnu diferenciáciu. Región sa vyznačuje nerovnomerným rozmiestnením obyvateľstva. Maximálna hustota zaľudnenia je v Bratislavskom kraji (okres Bratislava I), minimálna hustota zaľudnenia v prihraničných oblastiach – okresoch Podunajskej (Dunajská Streda) a Záhorskej (Senica) nížiny. V demografickom správaní sa obyvateľstva sa v posledných rokoch, v súlade s celoslovenským trendom prejavuje, regresívny charakter prirodzenej mobility. V dobre dostupných sídlach zázemia Bratislavy, sa už niekoľko rokov rozhodujúcim demografickým procesom spojeným s intenzívnymi suburbanizačnými trendmi stal mechanický prírastok obyvateľstva. Typickým znakom demografickej štruktúry skúmaného územia je starnutie populácie, čo sa prejavuje rastúcim podielom obyvateľstva podproduktívneho veku, klesajúcim podielom obyvateľstva predproduktívneho veku a zvyšovaním hodnoty priemerného veku.

Zmeny nastali aj v stupni religiozity. Približne tri štvrtiny obyvateľstva regiónu sú veriaci, najpočetnejšie zastúpená je rímskokatolícka (71% veriacich), ďalej evanjelická

cirkvev augsburského vyznania (5%), bez vyznania je 18,3% obyvateľov regiónu. V okrese Dunajská Streda sa približne 10%, prevažne obyvateľstva maďarskej národnosti, hlási k reformovanej kresťanskej cirkvi.

Vzdelanie obyvateľstva

Základným predpokladom úspešného zapojenia SP do informačnej spoločnosti a globálnej ekonomiky je vysoká vzdelanostná úroveň obyvateľov. Kým v roku 1997 takmer tri pätiny obyvateľstva (región Bratislava 47%, Trnava 70%) malo ukončené základné a učňovské a len 12% (región Bratislava 18%, Trnava 5,5%) vysokoškolské vzdelanie, tak v roku 2002 sa mierne zvýšil podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním (región 13%), ale najmä s úplným stredoškolským vzdelaním (región 54%, Bratislava 49%, Trnava 59% obyv.). Skvalitnila sa i jazyková znalosť a to nielen u obyvateľstva mladých vekových kategórií, ale i u ekonomicky aktívneho obyvateľstva s úplným stredoškolským a najmä vysokoškolským vzdelaním.

Predpokladom zvýšenej vzdelanostnej úrovne obyvateľstva, pracovnej sily ako aj rozvoja regiónu je koncentrácia vzdelávacích, vedecko-výskumných a kultúrnych inštitúcií, z ktorých mnohé majú celoštátnu pôsobnosť. V Bratislave, najväčšom a najvýznamnejšom centre vysokého školstva v SR, pôsobí Univerzita Komenského (12 fakúlt), Slovenská technická univerzita (5), Ekonomická univerzita (5), Vysoká škola výtvarných umení (1), Vysoká škola muzických umení (3), ktoré garantujú všetky formy a stupne vysokoškolského vzdelávania. Spolu s Teologickou fakultou v Trnave tu študuje približne 35,6 tis. poslucháčov denného a 8,2 tis. externého štúdia. Vysoké školy sú aj v Trnave (Trnavská univerzita, Materiálovo-technologická fakulta STU, Univerzita sv. Cyrila a Metoda s filozofickou, prírodovedeckou a fakultou masmediálnej komunikácie). Pre seniorov je určená Univerzita tretieho veku. Realizuje sa na UK Bratislava a STU Bratislava, s participáciou fakúlt iných slovenských vysokých škôl.

Menšiny, kultúrna a jazyková rôznorodosť

Diferenciácia Slovenska podľa používania jednotlivých jazykov je úzko spätá s historickým vývojom a geopolitickými zmenami, ktorými bolo územie Slovenska poznačené. V minulosti Na Slovensku ako súčasť Rakúsko-Uhorskej monarchie bolo, popri materinskom slovenskom jazyku, rozšírené používanie maďarského a nemeckého jazyka. Uvedené jazyky sa v tomto období vyučovali na všetkých typoch škôl. V období po vzniku Československej republiky prišlo k prudkému poklesu podielu obyvateľov, ktorí aktívne používali nemecký a maďarský jazyk. Nielen so zmenou štátoprávneho usporiadania, ale aj s uvedomením si národného povedomia sa slovenčina stala dorozumievacím prostriedkom, ale aj literárnym a odborným jazykom.

Viac ako 80% obyvateľstva sa hlási k slovenskej národnosti, najpočetnejšou minoritou je obyvateľstvo maďarskej národnosti (14%; subregióny Bratislava 4,6% a Trnava 23,7%). V južných okresoch Podunajskej nížiny tvorí majoritný (Dunajská Streda 83%) resp. značný (Galanta 28,6%, Senec 20,4%) podiel populácie. Menej početnou minoritou je obyvateľstvo českej národnosti (1,3%), žijúce v okresoch slovensko-českého pohraničia (Skalica 2,6%, Malacky, Senica zhodne 1,1%). Ďalej rusínska, ruská a ukrajinská menšiny žijú najmä v severovýchodných regiónoch SR (približne

Pohľad cez rakúsko-slovenskú hranicu z Kittsee (Rakúsko) do Bratislavy / Petržalky (Slovensko).

25 – 33% obyv. v okr. Medzilaborce, Snina a i.) Pomerne početná rómska minorita používa rómsky jazyk. Rozšírenie nemeckého jazyka sa regionálne orientovalo najmä na Bratislavu, resp. regióny s tradíciou nemeckej kolonizácie (banské mestá Kremnica, Štiavnica, Spiš).

Štrukturálne fondy EÚ, INTERREG, PHARE a cezhraničná spolupráca

V budúcnosti situáciu na regionálnom pracovnom trhu môže pozitívne ovplyvniť aj výstavba investičných celkov, budovaných zahraničnými investormi (automobilový koncern Peugeot Citroën v Trnave) a z prostriedkov štrukturálnych fondov EÚ (priemyselné parky Malacky-sever, Malacky-juh, Pezinok-Lazarňa, Pezinok-juh, ktoré majú zabezpečovať široko diverzifikovaný sortiment produkcie a obslužných činností pre potreby Peugeot Citroën a vlastný región, ďalej priemyselné zóny s výrobou špičkových technológií – Euro Valley Záhorie a i.).

K rozvojovým možnostiam regiónu prispievajú aj štrukturálne fondy EÚ, ktoré v regióne smerujú najmä na podporu rozvoja priemyselných parkov, infraštruktúry, cestovného ruchu a ľudských zdrojov. Spolupráca v rakúsko-slovenskom cezhraničnom regióne sa začala realizovať v rámci programu INTERREG IIA PHARE-CBC.

V období rokov 1995-1999 bolo v rámci programu PHARE na bilaterálnu spoluprácu Slovenska a Rakúska vymedzených 13 mil. Euro, ktoré v roku 1999, ako súčasť

PHARE CBC, boli rozšírené o ďalších 4 mil. Euro. Prioritnými oblasťami PHARE CBC, v rámci ktorých sa realizovali zámery s cieľom podpory prihraničného regiónu pre programovacie obdobie 1994-1999 boli budovanie environmentálnej infraštruktúry (rekonštrukcia, resp. vybudovanie kanalizácie a čističky odpadových vôd v obciach Zohor, Malacky a Gajary) a štúdie smerujúce k zlepšeniu kvality životného prostredia (redukcia emisií v regióne juhozápadného Slovenska), rozvoj dopravnej infraštruktúry (hraničný priechod cez rieku Moravu medzi obcami Záhorská Ves-Angern s využitím kompy; návrh na výstavbu mostu cez rieku Morava medzi Moravským Sv. Jánom-March at Hohenau, plánovaná výstavba diaľničného uzla Stupava) a infraštruktúry pre cestovný ruch (projekt cyklotrás March Panorama v okrese Malacky). Cezhraničná spolupráca sa realizovala aj prostredníctvom štúdií, potrebných pre vybudovanie priemyselných (Jarovce-Kittsee, Lozorno, Zohor) a vedecko-technických (Bratislava) parkov.

V rokoch 2000 a 2001 sa v rámci slovensko-rakúskeho programu CBC PHARE začali realizovať viaceré konkrétne zámery: Vybudovanie prepojenia medzi železničnou stanicou Bratislava-Petržalka (priame železničné spojenie so Südbahnhof Viedeň), a ochranu pred povodňami v mikroregióne Petržalka-Wolfsthal-Kittsee.

Od vstupu Slovenska do EU môže Bratislavský aj Trnavský kraj v rámci programovacieho obdobia r. 2004-2006 čerpať prostriedky z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ďalej ERDF) a Európskeho fondu sociálneho (ďalej ESF) rozvoja. Bratislavský kraj je zaradený do čerpania prostriedkov podľa Jednotného programového dokumentu Cieľ 2 (výška príspevku z ERDF je 37,1 MEURO a Cieľ 3 (výška príspevku z ESF cca 38 MEURO).

Trnavský kraj spolu s ostatnými NUTS 2 SR, s výnimkou Bratislavského kraja, je vzhľadom na menej priaznivé ukazovatele zaradený do čerpania prostriedkov z Cieľa 1. Sem patrí podpora rozvoja a štrukturálnych zmien regiónov, ktorých HDP na obyvateľa meraný paritou kúpnej sily je menší ako 75% priemeru EÚ.

Eva Rajčáková, Univerzita Komenského, Slovensko

Poznámky pod čiarou:

1 Okresy Bratislava I až V, Malacky, Pezinok, Senec

2 Okresy Trnava, Dunajská Streda, Galanta, Hlohovec, Piešťany, Senica, Skalica

3 The Štruktúra obyvateľstva regiónu pozostáva z 290 vidieckych sídel a 23 mestských sídel, ktoré sa líšia najmä veľkosťou (Bratislava 427.049, Trnava 69.868 obyvateľov).

Cezhraničná spolupráca v Európe

Švédsko – Fínsko– Nórsko – Rusko

Príklady cezhraničnej spolupráce v regióne Severný Calotte a Barents

Ulf Olovzon / Anne Arrelo / Sirpa Hyttinen

Vzájomná súčinnosť medzi obyvateľstvom v pohraničnej švédsko-fínskej oblasti údolia rieky Torne (švéd. Tornedalen) má dlhú históriu. Ľudia žijúci na oboch stranách rieky Torne (švéd. Torneälv) jasne dokazujú, že tradičná koexistencia v oblasti je silne zakorenená. Povojnové desaťročia boli mierové, ale sa vyskytli rapidne zmeny v zmysle meny na jednej strane a colné obmedzenia na druhej strane hranice. Tieto niekedy neočakávané udalosti často vytvorili nové podmienky pre ľudí a podniky a boli hlavnou príčinou na zníženie viac a viac existujúcich bariér cezhraničnej spolupráce v regióne.

Pohľad zo Švédska do Fínska cez zamrznutú hraničnú rieku Torneälv. V zime sa zamrznutá rieka používa ako prírodný most medzi dvomi krajinami.

Rada Severného Calotte¹, v ktorej spolupracujú severné regióny Nórska, Švédska a Fínska, hrala rozhodujúcu úlohu v procese viacerými spôsobmi. Bola vytvorená v auguste 1967 na základe iniciatívy Škandinávskej rady². Oficiálna škandinávska spolupráca je riadená cez dve organizácie: Škandinávsku radu a Škandinávsku radu ministrov. Škandinávska rada bola vytvorená v roku 1952 a je fórom pre škandinávsku parlamentárnu spoluprácu. Rada má 87 členov, ktorí zastupujú päť krajín (Dánsko, Fínsko, Švédsko, Nórsko, Island) a tri autonómne územia (Faerské ostrovy, Grónsko, Åland). Členovia rady sú členmi národných parlamentov, ktorí sú nominovaní ich príslušnými politickými stranami, potom volení parlamentom. Škandinávska rada ministrov, vytvorená v roku 1971, je fórom pre škandinávsku vládnu spoluprácu. Napriek svojmu menu rada ministrov pozostáva z niekoľkých samostatných rád ministrov. Väčšina škandinávskych ministrov pre špecifické politické oblasti stretávajú

svojich škandinávskych partnerov v rade ministrov párkrát do roka. Škandinávská rada a Škandinávská rada ministrov, každá z nich má svoj sekretariát v Kodani. Ba čo viac, škandinávská rada ministrov má národné sekretariáty v škandinávskych parlamentoch, pridelených k delegáciám príslušných krajín.

Pôvodne postavenie Rady Severného Calotte bolo obmedzené na spoluprácu pracovného trhu, ale s programom INTERREG a so zvýšeným medzinárodným záujmom o miestne záležitosti právomoci, Rada zaujala novú úlohu v regionálnej politike. To iniciovalo veľa projektov spolupráce a rozšírilo sieť spolupráce. Udalosti v Rusku v 90-tych rokoch 20. storočia celkom zmenili situáciu a možnosti

Otvorená hranica medzi Haparandou (Švédsko) a Torniom (Fínsko).

spolupracovať so severozápadným Ruskom sa podstatne zlepšili Oblasť Barents³ (znovu) hrala ústrednú úlohu v cezhraničnej spolupráci na severe Európy. Členstvo Švédska a Fínska v Európskej únii konečne umožnilo, aby sa rozvíjali konkrétne cezhraničné projekty spolupráce.

Eurocity Haparanda a Tornio

Dnes cezhraničná spolupráca medzi mestami dvojčkami⁴ Haparanda⁵ na švédskej strane a Tornio⁶ na fínskej strane hranice je jedným z najlepších príkladov pre európske hraničné regióny. Obe mestá sa nachádzajú na hranici medzi Fínskom a Švédskom,

kde rieka Torne sa stretáva s najsevernejšou časťou Botnického zálivu. Tornio a Haparanda majú spoločnú históriu, ktorá siaha ďaleko do minulosti. Do roku 1809 Tornio bolo najdôležitejšie mesto na severe Švédska. Po vojne medzi Švédskom a Ruskom (1808-1809), hranice medzi Ruskom a Švédskom rozdelili územie do dvoch častí. Napriek národnej hranici, pokojné vzťahy medzi obyvateľmi pokračovali ako vždy, ale v mnohých kontextoch hranica bola vnímaná ako prekážka a nevýhoda. Spolupráca medzi mestami sa započala na začiatku 70-tych rokov 20. storočia a individuálne projekty dokázali, že spolupráca bola užitočná pre obe strany, a rušivá hranica by mohla poskytnúť zdroje a možnosti. V roku 1987 spolupráca medzi Tornio a Haparanda bola sformálnená a organizovaná pod menom "Provincia Bothniensis Haparanda-Tornio"⁷ a dve komunity vytvorili "bezhraničnú Švédsko – fínsku úniu".

Dnes táto spolupráca sa rozširuje do takmer všetkých oblastí činnosti miestnej vlády; mestá majú ich zjednotený oblastný systém vykurovania, majú spoločný systém čistenia odpadu, spoločne financované záchranné služby, spoločnú všeobecno-vzdelávaciu školu a jazykovú školu a spoločný program nadstavbového štúdia. Keď Švédsko a Fínsko vstúpili do Európskej únie, táto spolupráca dostala ďalší nový podnet a na jar 1995. Haparanda a Tornio sa vyhlásili za nové spojené mesto, nazývané Eurocity⁸, s 35 tis. obyvateľmi a 2 tis. podnikmi. V súčasnosti Tornio a Haparanda sú v procese vývoja, keď majú včleniť ich policajné zbory do spoločnej hliadkovej schémy pre pohraničné magistráty. Experiment je unikátny, čo sa týka charakteru. Ďalší projekt má vytvoriť nové spoločné územie centra mesta, kompletne s nákupným centrom, administratívnymi budovami a veľkým parkom.⁹ Funkcionári v Haparanda dokonca rozhodli o tom, že budú akceptovať Euro ako zákonné platidlo vedľa švédskej koruny, po tom, čo Fínsko sa pripojilo k jednotnej mene na začiatku tohto roku, hoci Švédsko nie je členom Eurozóny.

Centrum zamestnania v Eurocity

Je tam tiež spolupráca medzi zamestnávateľskými agentúrami v Tornio a Haparanda vo forme Centra zamestnania v Eurocity. Centrum zamestnania v Eurocity spolupracuje so zamestnávateľskými agentúrami vo Fínsku a Švédsku a podporuje prácu zamestnávateľských agentúr tak, že im poskytuje kontakty za hranicami. Centrum zamestnania informuje ľudí o práci a možnostiach štúdia na oboch stranách hranice, podporuje spoluprácu so spoločnosťami, školami a vysokými školami a sprostredkuje informácie o spoločnostiach, ako aj organizuje stretnutia so spoločnosťami. Centrum zamestnania v Eurocity je zaangažované do výstav, organizovania podujatí s témami práce a vzdelávania a členovia personálu tiež navštevujú školy a spoločnosti, aby zhromaždili informácie. Centrum je súčasťou siete EURES (Európskych služieb zamestnanosti)¹⁰ úradov EÚ, ktoré ho tiež financujú.

Sprievodcovia pre Nordkalotten

Projekt "Sprievodca" je projektom INTERREG IIIA, koordinovaný prostredníctvom Kemi-Tornio polytechnický inštitút (Fínsko)¹¹. Jeho cieľom je vytvoriť model vzdelania a rozvoja, špecificky prispôsobený na potreby regiónu Nordkalotten na vzdelávanie turistických sprievodcov a rozvoj konceptov turizmu pamiatok a kultúry. Projekt plánuje rozvoj turizmu kultúry v Nordkalotten výcvikom profesionálnych sprievodcov a regionálnych trénerov sprievodcov, ktorí budú potom pokračovať v práci v ich miestnych komunitách. Na podporu obhájiteľného regionálneho rozvoja, spolupráce vo vzdelaní a na rozvoj programov turizmu kultúry bude vybudovaná sieť sprievodcov a organizácia "Sprievodca Nordkalotten". "Sprievodca Nordkalotten" má cieľ pestovať prácu vzdelávania a rozvoja po skončení projektu. Cezhraničný produkt rozvoja a marketingové aktivity budú tiež posilnené. Cieľová skupina pre projekt zahŕňa sprievodcov z každej krajiny (Fínsko, Švédsko, Nórsko). Partnermi v tejto spolupráci na projekte sú Kemi-Tornio polytechnický inštitút (koordinátor), Aqua (Piteå, Švédsko) a Nordland Reiseliv (Bodö, Nórsko).

Z chodníka drog k starostlivosti

"Z chodníka drog k starostlivosti" je ďalší projekt v Kemi-Tornio polytechnickom inštitúte. Ciele projektu sú: skontaktovať sa s alkoholikmi a drogovými závislými a presvedčiť ich, aby hľadali prístup k systému starostlivosti. Ďalej k projektovým cieľom patrí zvyšovanie starostlivosti o zdravie robotníkov, profesionálne zručnosti a poznanie pracovných metód na prácu s drogovými závislými a ich rodinami. Ďalším cieľom je odhaliť drogové cesty v regióne Barents a využiť skúsenosti tých, ktorí pracovali s drogovými závislými v regióne, a nakoniec, načrtnúť cestu liečby pre drogových závislých a vytvoriť všeobecný návod. Partneri v spolupráci sú okrem Kemi-Tornio polytechnický inštitút Rovaniemi a Oulu polytechnický inštitút (oba vo Fínsku), Murmansk College vzdelávania (Rusko), Murmanský inštitút zdravotnej starostlivosti a Murmanský výbor mládeže a mládežnícke centrum.

Womennet – Vytvorenie siete pre ženy podnikateľky v regióne Barents a Škótsku

"Womennet" je pilotný projekt INTERREG IIIB / Severnej periférie, koordinovaný prostredníctvom Arktickej nadácie odborného vzdelávania (švéd. Utbildning Nord)¹² v Övertorneå, Švédsko. Tento pilotný vzdelávací inštitút bol financovaný prostredníctvom Správnej rady okresu Norrbotten, Správnej rady okresu Västerbotten a tiež z financovania Baltického regiónu. Účelom tohto pilotného štúdia bolo nájsť model na vytvorenie siete podpory podnikania žien v medzinárodnej perspektíve, ktoré majú schopnosť sa sami podporovať. Partneri v tomto projekte boli Arktická nadácia odborného vzdelávania (Švédsko), Kemi-Tornio polytechnický inštitút (Fínsko), Kirkenes Kompetansesenter (Nórsko)¹³ a UHI Millennium Inštitút v Inverness (Škótsko)¹⁴.

Profil

Iný projekt Severnej periférie III B koordinovaný prostredníctvom Arktickej nadácie odborného vzdelávania je "Profil". "Profil" je projekt zameraný na vytvorenie siete pre ženy vo vedúcom postavení zo spoločností, organizácií a úradov v oblasti Severnej periférie a severozápadného Ruska. Projekt posilní ženy vo vedúcom postavení v pracovných situáciách aktivizáciou nových modelov riadenia a lepším využívaním sietí, spracovaním rozdielnosti a vzdelávaním v kultúre spolupráce a komunikácie. Účastníci budú schopní využívať tieto zručnosti na rozvoj ich vlastnej organizácie a praktická práca v projekte podporí rozvoj obchodovania medzi spoločnosťami. Účastníci pochádzajú zo Švédska, Fínska, Ruska a Faerských ostrovov. Konkrétne aktivity zahŕňajú podporu kompetencií pomocou seminárov / workshopov, výskumnej práce v malých skupinách, prax v iných krajinách, kontakt s inými sieťami v Európe, a tréningom komunikačných technológií. Partneri v projekte sú okrem Arktickej nadácie odborného vzdelávania Kemi-Tornio polytechnický inštitút, Obchodná rada Faerských ostrovov a Správa regiónu Archangeľsk v severnom Rusku. Projekt je financovaný partnermi a INTERREG IIIB / Severná periféria, partnermi zo štátneho rozpočtu zo Správnej rady okresu Norrbotten a Västerbotten, Radou severného Calotte a Ministerstvom vnútra Fínska.

Učňovská škola (stredisko) v Tornedalene

Učňovská škola Tornedalen je pilotný projekt INTERREG IIIA, koordinovaný Arktickou nadáciou odborného vzdelávania v Övertorneå, Švédsko. Jeho víziou je ponúknuť viac prakticky a odborne orientované odborné vzdelávanie použitím "netradičných" vyučovacích metód na učňovskej škole. Účelom projektu bolo tak určiť potreby a možnosti pre učňovskú školu v údolí rieky Torne a vytvoriť vzdelávací model prispôsobený na pomery učňovskej školy. Cieľová skupina pilotnej štúdie zahŕňa spoločnosti, mestá, úrady, pracovný trh, činiteľov, existujúce školy s pevným odborným profilom a študentov (mladých ľudí vekovej skupiny 16-25). Projekt zahŕňa hlavne mestské samosprávy Pello a Ylitornio vo Fínsku a Övertorneå vo Švédsku. Partneri a účastníci v tomto projekte sú: Länsi-Lapin ammatti-instituutti¹⁵ v Tornio, Fínsko, Breivika videregående skole¹⁶ v Tromsø, Nórsko a Gränsälvgymnasiet v Övertorneå, Švédsko. Projekt je financovaný Európskym fondom regionálneho rozvoja, mestskou samosprávou Pello vo Fínsku, mestskou samosprávou Ylitornio vo Fínsku a mestskou samosprávou Övertorneå vo Švédsku.

*Ulf Olovzon / Anne Arrelo, Arktická vzdelávacia nadácia (Stiftelsen Utbildning Nord), Švédsko
Sirpa Hyttinen, Kemi-Tornio odborný inštitút (Kemi-Tornion ammattiopisto), Fínsko*

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Škandinávská rada: www.norden.org

Región Barents: www.barents.info

Mesto Haparanda: www.haparanda.se

Mesto Tornio: www.tornio.fi

Družobné mestá Haparanda-Tornio: www.citytwins.net

"Bothnische Provinz Haparanda-Tornio": www.provinciabotheniensis.org

"Eurocity": www.eurocitynet.nu

Poznámky pod čiarou:

1 www.norden.org/Gransreg_samarbete_en/sidorna/nordkalotten-eng.htm

2 www.norden.org

3 www.barents.info

4 www.citytwins.net

5 www.haparanda.se

6 www.tornio.fi

7 www.provinciabotheniensis.org

8 www.eurocitynet.nu

9 www.pagransen.com

10 <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>

11 pozri: Profil partnera

12 pozri: Profil partnera

13 www.kirkeneskompetansesenter.no

14 www.uhi.ac.uk

15 www.llai.fi

16 www.brevika.vgs.no

Dánsko – Nemecko

Interkultúrálna výmena. Projekt cezhraničnej spolupráce na škole Højskolen Østersøen a v regióne Sønderjylland-Schleswig

Jesper Nielsen

Højskolen Østersøen – regionálne centrum interkultúrnej výmeny

Od svojho založenia v roku 1993 škola Højskolen Østersøen získala dobrú povesť strediska pre interkultúrnú výmenu v regióne, kde sa stretávajú Nemci a Dáni, ktorí sú nositeľmi svojich kultúr a jazykov a tiež strediska, ktoré má potrebné vedomosti a skúsenosti v oblasti cezhraničnej spolupráce medzi Dánskom a Nemeckom. Takéto hodnotenie si škola vyslúžila vďaka skúsenostiam, ktoré má v zabezpečovaní rôznych

Højskolen Østersøen

aktivít cezhraničnej spolupráce a tiež preto, že študenti a pracovníci školy tvoria zmiešaný tím z Dánska a Nemecka,, čo pozitívne prispieva k rozvoju vzájomnej spolupráce v rôznych oblastiach.

Príkladom takejto vzájomnej spolupráce môže poslúžiť jednotýždňový kurz, ktorého sa zúčastňujú pracovníci mestských a krajských samospráv z Dánska, väčšinou z prihraničných oblastí. Účastníci kurzu nie iba nadobúdajú jazykové zručnosti, ale, čo je veľmi dôležité, spoznávajú nemeckú kultúru a stretávajú sa s obyčajnými ľuďmi z Nemecka. Napríklad, samosprávy v južných okresoch Dánska posielajú do kurzov okrem svojich zamestnancov aj sociálnych pracovníkov

V roku 2001 v rámci spolupráce na projekte INTERREG všetci príslušníci dánskej hraničnej polície (asi 150 policajtov) navštevovali jednoročný jazykový kurz nemčiny. Projektoví manažéri pochopili význam a účelnosť tejto Ľudovej vysokej školy (angl. folk high school), ktorá je centrom vzdelávania a na ktorej príslušníci hraničnej polície majú možnosť spoznať nemeckú kultúru a naučiť sa jazyk vďaka stretnutiam s nemeckými občanmi.

Ďalším príkladom môže poslúžiť spolupráca na projekte INTERREG z roku 2001, kedy škola slúžila ako otvorené kultúrne a vzdelávacie centrum, konkrétne spolupráca medzi zdravotnými strednými školami z Sønderborgu (Dánsku) a Flensburgu (Nemecko). Úlohou tejto spolupráce bolo vytvoriť spoločné učebné osnovy, pripraviť spoločné kurzy a pod. Avšak ihneď na začiatku spolupráce vedúci projektu zistili, že existuje veľa prekážok na splnenie tohto zámeru: jazyková bariéra, rozdiely v pracovných návykoch, mentalite, v systémoch vzdelávania a zdravotníctva. Za účelom odstránenia týchto nedostatkov škola Højskolen Østersøen spolu s vedúcimi projektu zorganizovala dva semináre zamerané na zdokonalenie jazykových zručností, na vzájomné spoznávanie sa a pochopenie mentality jeden druhého. To, že účastníci seminára sa snažili pochopiť mentalitu jeden druhého, prispelo k pochopeniu rozdielov v pracovných návykoch, v organizácii práce v podobných inštitúciách a zariadeniach v Dánsku a Nemecku. Zistilo sa napríklad, že Nemci sú otvorenejší v jednaní, ako Dáni, ale dánske úrady sú flexibilnejšie, rýchlejšie a väčšinou nevyžadujú schválenie od vyšších orgánov. Neskôr sa projektoví manažéri zhodli na tom, že škola Højskolen Østersøen bude koordinátorom projektu. Avšak kvôli nedostatku pracovných kapacít, škola nebola schopná prevziať na seba túto zodpovednosť, prevzala na seba iba povinnosť organizovať semináre. Uskutočnilo sa niekoľko podobných seminárov aj pre policajných úradníkov, za účelom ich zaškolenia pre prácu na týchto projektoch vzájomnej spolupráce.

V roku 2001 počas Európskeho roka jazykov škola Højskolen Østersøen spolu s Asociáciou učiteľov nemeckého jazyka v Dánsku a učiteľov dánskeho jazyka v regióne Šlezvicko-Holštajnsko zorganizovala kurz pod názvom "Učme sa jazyky navzájom" (angl. "Learning languages of and with each other"). Účastníkmi kurzu boli učitelia základných a stredných škôl a učitelia dospelých. Cieľom kurzu bolo prediskutovať a vyskúšať nové metódy a postupy výučby, ako napríklad, skupinová práca alebo rôzne IT metódy (výučbové moduly jazyka na internete). V jednotýždňovom kurze "Učenie sa jazyka hrou" (angl. "Learning language through play") sa na škole stretli žiaci z Dánska a Nemecka. Cieľom bolo vytvoriť partnerstva medzi učiteľmi a triedami na juhu Dánska a v oblasti Šlezvicko-Holštajnsko v Nemecku za účelom budúcej spolupráce. Kurz mal veľký úspech, vytvorili sa partnerstva medzi školami, nasledoval aj jeden víkendový seminár v roku 2002. Bol by býval záujem o ďalšie semináre, ale škola Højskolen

Østersøen nemala dostatočné kapacity administratívnej sily na zabezpečenie projektu. Pôvodne škola požiadala o financie z fondov Európskej únie v rámci programu vytvoreného počas Európskeho roka jazykov, ale žiadosť bola zamietnutá. Neskôr na poslednú chvíľu peniaze boli poskytnuté zo Šlezvicko-Holštajnska (Nemecko).

Škola Højskolen Østersøen nadviazala výhodnú spoluprácu s Krajským úradom v Sønderjylland-Šlezvicku a jeho zamestnancami. Vďaka tomu získala potrebné peniaze na projekty, úrady pomohli nadviazať kontakty so školami a iniciovali nové projekty v rámci interkultúrnej výmeny. Neformálny prístup ku vzdelávaniu na škole a možnosť zabezpečenia internátneho bývania prispeli k získaniu jej dobrej povesti v rámci regiónu. Príkladom toho je fakt, že regionálni politici, ktorí sú poslancami v Krajskom výbore uskutočnili na škole víkendový seminár, cieľom ktorého bolo vzájomné spoznávanie rozdielov v pracovných návykoch v Dánsku a Nemecku. Využili sa priestory školy ako otvoreného a priaznivého prostredia na spoločenské posedenia (spolu s rodinami), čo vytvorilo základ ďalšej úspešnej spolupráce. Krajský úrad Sønderjylland-Šlezvicku pomohol založiť cezhraničnú Asociáciu učiteľov jazykov. Asociácia vytvorila pracovné skupiny za účelom výučby jazykov a kultúrnej výmeny. Škola Højskolen Østersøen je členom asociácie a spolupracuje s ostatnými jej členmi na tvorbe spoločných učebných osnov.

Naviac škola Højskolen Østersøen je členom cezhraničnej pracovnej skupiny v oblasti vzdelávania dospelých, ktorú zastrešuje nemecká asociácia inštitúcií vzdelávania

Vľavo: Flensburg (Nemecko). V strede a vpravo: Dánska vyššia stredná škola vo Flensburgu.

dospelých / ľudových vysokých škôl (de. Volkshochschulen) v Šlezvicku-Holštajnsku. Pracovná skupina sa stretáva za účelom výmeny skúseností, nadväzovania nových partnerstiev a tvorby spoločnej databázy informácií o kurzoch pre nemeckú verejnosť v oblasti Šlezvicko-Holštajnsko (prostredníctvom spoločnej webovej stránky). Avšak pre

školu Højskolen Østersøen je veľmi obtiažne sa zaväzovať ku skutočnej spolupráci s partnerskými inštitúciami v Nemecku kvôli súpereniu o získanie tých istých študentov do kurzov a kvôli rozdielom vo financovaní kurzov v Dánsku a Nemecku, čo sťažuje spoluprácu v organizovaní spoločných kurzov. Keďže reputácia školy Højskolen Østersøen ako experta v oblasti interkultúrnej výmeny, ktorá je miestom stretávania sa dánskej a nemeckej kultúry, rokmi vzrastala, podarilo sa vytvoriť aj iné formy spolupráce. Napríklad, často sa pozývajú nemeckí učitelia zo škôl prednášať pre miestne asociácie učiteľov, na otvorených univerzitách a inde.

Minority – majority. Interkultúrny dialóg

V roku 1997 škola Højskolen Østersøen začala zabezpečovať 3-4-týždňové kurzy pod názvom Minority Course (kurz pre menšiny) určené mladým Európanom pôsobiacim v neziskových organizáciách (NGO). V období 1997 až 2001 asi 325 mladých ľudí pochádzajúcich z prostredia menšín alebo väčšinového národa z východnej, strednej a západnej Európy sa zúčastnili tohto kurzu (65 účastníkov v každom kurze, polovica z tohoto počtu sú zástupcovia menšín). Cieľom kurzu bolo preskúmať, ako sa podporuje vzájomné spolunažívanie minorít a majorít, ako sa uchovávajú politické, kultúrne a jazykové práva menšín najmä v prihraničných regiónoch. To nebol tradičný kurz, ale kurz, ktorý spojil mladých ľudí z rozdielneho prostredia, s rôznymi životnými skúsenosťami, aby spoločne diskutovali na tému, prečo a ako sa darí ochraňovať kultúrnu a jazykovú rôznorodosť s pohľadu ich doterajších životných skúseností v rámci vlastnej komunity. Pomocou kľúčovej vyučovacej metódy sa všetci zapojili do práce a za 3-4 týždne sa dopracovali ku konkrétnym výsledkom v prospech širšej verejnosti na dánsko-nemeckej hranici, ako aj v prospech ich vlastných komunít. Sprievodnými aktivitami boli: vydanie brožúry na tému menšiny, diskusné stretnutia, spustenie webovej stránky a pod. Počas práce v menších skupinách si účastníci kurzu navzájom vymenili skúseností zo života v menšine alebo vo väčšinovom národe, oboznámili sa s tradíciami, regiónmi a komunitami. So skúseností školy toto je práve ten typ skutočných, nie iba predstieraných situácií, ktoré napomáhajú lepšiemu spoznávaniu sa navzájom Procesu spoznávania sa navzájom a pochopenia svojich kultúr prospela aj dĺžka trvania kurzov, priaznivé prostredie na škole, ubytovanie na internáte, kde študenti spolu bývali, spolu diskutovali, pracovali, jedli, spali pod jednou strechou, čo nakoniec prispelo k pocitu vzájomnej súdržnosti. V ďalších rokoch sa súčasťou kurzov stali aj krátke študijné návštevy Transilvanie v Rumunsku, Západného Fieslandu v Holandsku, Lotyšska, Poľska, Českej republiky s cieľom pripraviť ďalšie projekty cezhraničnej spolupráce a zapojiť mladých ľudí do spoločného interkultúrneho dialógu. Celkovo tieto študijné návštevy prispeli aj k spoznávaniu a porovnávaní postavenia menšín vo východnej a západnej Európe.

Dôvodom, prečo škola Højskolen Østersøen usporiadala tieto kurzy bol ten, že škola sa nachádza v dánsko-nemeckom prihraničnom regióne, kde žijú dánska, nemecká a friska menšiny. Podmienkou otvorenia týchto kurzov bolo pre školu rozhodujúce nadviazať úzku spoluprácu s menšinami, ich organizáciami, inštitúciami (kultúrnymi spolkami, médiami, politickými stranami, výskumníkmi, mládežníckymi organizáciami a pod.) na obidvoch stranách hranice. Bolo treba dosiahnuť, aby tieto subjekty súhlasili s projektom a aby predstavili menšiny účastníkom kurzu, aby ďalej vybudovali kontakty s mladými predstaviteľmi menšín v celej Európe. Úzka spolupráca s menšinami zabezpečila legitimitu a ohlas, čo bolo rozhodujúce pre získanie politickej podpory na regionálnej a národnej úrovni a pre financovanie projektu.

Spolupráca s organizáciami a spolkami menšín na dánsko-nemeckej hranici je mimoriadne prínosná. Škola Højskolen Østersøen spolu s kultúrnymi a mládežníckymi organizáciami menšín plánujú uskutočniť rozšírený kurz pre menšiny pod názvom "Interkultúrny dialóg" pre 180 mladých Európanov v lete roku 2005. Kurzy budú na škole Højskolen Østersøen a na dvoch ďalších školách, jedna patrí dánskej menšine, druhá – nemeckej. Cultures in Dialogue 2005 si pripomenie 50. výročie Kodansko-Bonskej Deklarácie (angl. Copenhagen-Bonn Declaration), ktorú podpísali dánska a nemecká vlády v roku 1955 za účelom ochrany práv menšín v dánsko-nemeckom prihraničnom regióne. Táto deklarácia sa stala dôležitým dokumentom pre ďalší rozvoj mierumilovného spolunažívania menšín s väčšinovým národom v regióne. Cultures in Dialogue 2005 sa zavŕši tým, že účastníci predložia európskej verejnosti a vládam uznesenie o dôležitosti uchovania kultúr a jazykov menšín a podpory ich vzájomného

*Nemecká centrálna knižnica
a úrad Asociácie
Nemcov Severného Šlezvicka
v Aabenraa (nem. Apenrade).*

spolužitia, ktorý bude príkladom európskej rôznorodosti, s odporúčaním, ako preniesť tieto myšlienky do reality súčasnej Európy. S cieľom uskutočnenia projektu Cultures in Dialogue 2005 bola založená asociácia, ktorej členmi sú kultúrne a mládežnícke spolky nemeckej menšiny, nemecká škola pre menšiny, Ľudová vysoká škola dánskej menšiny, kultúrne a mládežnícke spolky dánskej menšiny, Dánska pohraničná

asociácia (na podporu dánskej menšiny) a škola Højskolen Østersøen . Bol vytvorený Sekretariát asociácie na škole Højskolen Østersøen a škola zamestnala projektového manažéra, ktorý bude zodpovedný za realizáciu projektu. Je to ďalší dôkaz toho, že škola je regionálnym strediskom dánskej a nemeckej interkultúrnej spolupráce.

Po roku 2001 škola Højskolen Østersøen každoročne zabezpečuje kurzy pre mladých Európanov, ale nie o otázkach menšín, ale o problematike EÚ, napríklad, otázka rozšírenia EÚ, budúcnosti Európy regiónov, nová Európska ústava, príprava k aktívnemu občianstvu a pod.

Jesper Nielsen, Vysoká ľudová škola "Baltické more" (Højskolen Østersøen), Dánsko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Ministerstvo školstva Dánska: www.amu.dk

Škola Højskolen Østersøen: www.hojoster.dk, www.people.hojoster.dk

Dánske vysoké ľudové školy (Volkshochschulen): www.hojskolerne.dk

Výskumný inštitút prihraničného regiónu (dánsky Institut for Grænseregionsforskning): www.ifg.dk

Univerzita Syddansk: www.sam.sdu.dk

Sieť odborných škôl v regióne Sønderjylland / Schleswig: www.hla.flensburg.de

VUC Sønderjylland: www.vucsyd.dk

Zväz Vysokých ľudových škôl regiónu Schleswig-Holsteins: www.vhs-sh.de

Holandsko – Nemecko

Učiace sa Euregio Rýn-Waal

Lenny van Kempen

Správna únia Euregia Rýn-Waal¹ spája v súčasnosti 51 miest, miestnych úradov, regionálnych úradov a organizácií, ako sú Obchodná a priemyselná komora (hol. Kamer van Koophandel) v nemecko-holandskom hraničnom regióne. Oblasť pôsobnosti Euregia zahŕňa na území 4.000 km² regióny Arnhem, Nimwegen, Severovýchodný Brabant a Severný Limburg na holandskej strane hranice a správne okresy Wesel a Kleve spolu s mestom Duisburg na nemeckej strane hranice. V tejto pohraničnej oblasti žije celkovo 2.500.000 ľudí.

Učiaci sa región

Projekt Učiace sa Euregio Rýn-Waal má za cieľ zlepšiť spoluprácu medzi regionálnymi činiteľmi a podporiť rozvoj euregionálneho trhu práce a kvalifikačnej infraštruktúry. Konceptia učiaceho sa regiónu je ešte relatívne nová, ale za krátky čas od svojho uvedenia už získala popularitu nie iba v akademických debatách, ale aj z hľadiska politiky a praxe.

Ukazuje sa, že popularita tejto koncepcie má dva dôvody: na jednej strane, vyvinula sa hlavne z rastúcej potreby podnikov efektívne sa umiestniť na trhu práce v kontexte globalizačných a internacionalizačných trendov a to prostredníctvom učenia sa k vzájomnému pôsobeniu a spolupráci v regionálnych asociáciách; na druhej strane, v politickej sfére je dôsledkom klesajúcej dôležitosti národnej úrovne v prospech medzinárodnej, ale tiež regionálnej / lokálnej úrovne.

Existujú rôzne definície výrazu učiaci sa región. Do určitej miery môže byť použitý na označenie spoločenskej konštrukcie, ktorá môže byť využitá rôznymi činiteľmi pre rozvoj stratégie, prinášajúcej výhody všetkým stranám. Inými slovami, učiaci sa región sa týka vytvorenia sietí, pozostávajúcich z rôznych činiteľov v tzv. situáciách výhra-výhra, čo sú konštelácie, poskytujúce využitie a výhody všetkým zainteresovaným. V tomto kontexte sa dá učiaci sa región vidieť ako inovačná stratégia, ktorá sa zameriava na optimálny vývoj, distribúciu a využitie kompetenčného potenciálu, ktorý sa nachádza v regióne. Kľúčové slová sú: komunikácia, spolupráca a informácie.

Charakteristikou učiaceho sa regiónu sú: spoločný cieľ, učenie jeden od druhého, využitie vedomostí / zručností všetkých činiteľov, geografická blízkosť, efektívna podporná štruktúra.

Efektívnosť učiaceho sa regiónu závisí na vzájomnej dôvere, prístupe zdola nahor, do budúcnosti orientovanej spolupráci s dlhodobým cieľom, otvorených flexibilných sieťach, v ktorých ústrednú úlohu hraje výmena informácií a iné formy spolupráce, transparentné a na prax orientované procesy rozhodovania, neutrálne riadenie siete.

Čím väčší je pokrok smerom k európskej jednote, tým ostrejšie zameranie nadobúda dôležitosť regiónu. Pokiaľ ide o oblasti činnosti, regióny majú niektoré významné výhody, napríklad ponúkajú jasnosť v zmysle politiky a tvorcov politiky (dopad prijatého rozhodnutia je hneď evidentný), geografickej blízkosti (partneri stačí málo času na získanie vzájomnej dôvery), potreby vyhľadávať situácie výhra-výhra, pretože všetci zainteresovaní majú záujem na dosahovaní najväčšieho možného synergického efektu a hľadani dlhodobej dohody pri ich danej životnej a pracovnej situácii.

Tieto výhody plánovania vo veľkom rozsahu sú obzvlášť primerané pre oblasti trhu práce a vzdelávanie, kde nielen podniky a inštitúcie, ale aj tí, ktorí pracujú, tí, ktorí hľadajú prácu a tí, ktorí sa vzdelávajú / prechádzajú tréningom majú byť aktívni hráči a preukázať iniciatívu. A práve v tejto oblasti sa zdá že regionálne siete zohrávajú stále dôležitejšiu úlohu: na oboch stranách hranice je rad regionálnych sietí, v ktorých spolupracujú činitelia z priemyslu, pracovného trhu a sektoru vzdelávania v inštitucionalizovanej alebo aspoň stálej forme spolupráce. Tento typ regionálnej iniciatívy vytvoril nové, nebyrokratické formy spolupráce.

Učiace sa Euregio

Projekt Učiace sa Euregio ² má dvojitý účel. Na jednej strane má za cieľ vytvorenie podmienok, ktoré umožnia rozvoj "Učiaceho sa Euregia", t.j. informačnej a skúsenostnej siete v Euregiu Rýn-Waal so schopnosťou kontinuálneho prispôsobenia sa požiadavkám času, a to posilňuje spojenie medzi vývojom na trhu práce a tým čo sa deje v rámci kvalifikačnej štruktúry. Na druhej strane sa projekt zameriava na rozvoj, hodnotenie a optimalizáciu základnej používanej metodológie. Na základe skúseností získaných rozvojom a implemetáciou projektu "Učiaceho sa Euregia I" boli stanovené nasledovné ciele projektu:

- (1) rozšíriť existujúcu sieť na vytvorenie komplexného informačného systému za účelom zdokumentovania a výmeny skúsenosti, vedomostí a údajov, týkajúcich sa odborného vzdelávania.
- (2) vyvinúť a aktualizovať sériu digitálnych máp Euregia Rýn-Waal za účelom ulhčenia prístupu škôl a malých a stredných podnikov k sektorálnym a tematickým informáciám.
- (3) vytvoriť sektorálne siete pre školy a podniky v tých odvetviach, kde existuje požiadavka na výmenu informácií a skúseností.

- (4) vo vzťahu k bodu 3: vytvoriť sériu euroregionálnych projektov, ktoré sa zamerajú na odborné vzdelávanie a trh práce v rôznych sektoroch.
- (5) Inicovať, vytvoriť a implementovať rozličné cezhraničné inovačné projekty v odbornom vzdelávaní, vrátane získania finančnej podpory zo zdrojov mimo INTERREG
- (6) zostaviť a popísať zoznam prípadov "najlepšej praxe" ktorý bude podľa možnosti zahŕňať všetky projekty v Euregii, ktoré sa zaoberajú odborným vzdelávaním a trhom práce.
- (7) uľahčiť prístup k daným informáciám z iných Euregií, týkajúcich sa iniciatív v oblasti odborného vzdelávania a pracovného trhu.

IBER – Informačný bod Odborné vzdelávanie v Rýn-Waal

Jedna z kľúčových aktivít projektu zahŕňa rozširovanie siete podporou dialógu a komunikácie medzi činiteľmi. Cieľom tejto aktivity je formulovať katalóg úloh pre zavedenie inovácií do odborného vzdelávania v Euregii. Projekt v tomto kontexte sa volá IBER – Informačný bod Odborné vzdelávanie v Euregii Rýn-Waal (nem. IBER – Informationspunkt Berufsbildung)³. Cieľom projektu IBER je podnietiť kontakty medzi školami odborného vzdelávania v Euregii Rýn-Waal. Príkladom takéhoto druhu kontaktu je spolupráca medzi školami odborného vzdelávania Berufskolleg Wesel (Nemecko) a ROC Rijn Ijssel v Arnheme (Holandsko), cieľom ktorej je vybudovanie chápania školského systému a trhu práce v susednej krajine a ponúknuť poradenstvo pri výbere povolání a zlepšenie jazykových schopností. Projektu sa zúčastnila trieda z Holandska (20 školákov) a nemecká trieda (20 školákov). Cez projektové dni 10 nemeckých školákov navštívilo Holandsko a 10 holandských školákov navštívilo Nemecko. V každej zmiešanej triede v Arnheme a Weseli sa paralelne konalo vyučovanie na tému "fotovoltaická energia". Jazykové problémy boli vyriešené zúčastnenými učiteľmi.

Stretnutie kontaktných osôb internacionalizácie

V marci 2004, sa konalo stretnutie kontaktných osôb, zodpovedných za oblasť internacionalizácie zo všetkých škôl odborného vzdelávania v Euregii Rýn-Waal. Stretnutia sa zúčastnilo 50 ľudí. Účastníci sa dozvedeli o vývoji a aktivitách Učiaceho sa Euregia, prezentované boli projekty, ktoré už boli schválené a konal sa veľmi zaujímavý a inšpirujúci workshop. Okrem toho sa vytvorilo mnoho kontaktov a prediskutovalo sa mnoho myšlienok budúcej spolupráce.

Výmena vo vzdelávaní Holandsko-Nemecko

Informácie týkajúce sa početných možností pre spoluprácu vo vzdelávaní v rámci nemecko-holandského výmenného programu môžete nájsť na internete na

www.austausch.nl. Prvotné zameranie webovej stránky je orientované na prax, zamerané na školy a semináre učiteľov, ale taktiež sa vzťahuje na výmenu mimo osnov a na základné otázky týkajúce sa politiky vzdelávania.

EURES databáza pracovného umiestnenia

EURES⁴ databáza pracovných miest⁵ je zostavená z viac ako 400 adries podľa sektorov. Ponúka užívateľom priamy prístup na kontaktné osoby v podnikoch, ktoré pôsobia v rámci nemecko-holandského pohraničného územia.

Elektronické učenie sa v priemysle maloobchodu

Tento projekt je euregionálnou iniciatívou na zlepšenie kvality tréningových programov v priemysle maloobchodu hraničného územia. Cieľom projektu je vytvorenie materiálu, ktorý môžu používať uční v maloobchode, známy ako "Detailhandel" v Holandsku a ako "Einzelhandel" v Nemecku.

Komunikovanie cez hranice

Prvotným cieľom projektu je skúmať príslušné materiály a metódy, ktoré sa používajú pri vyučovaní jazykových zručností a na komunikovanie a pochopenie kultúry susednej krajiny. Výsledky tohto výskumu sa poskytnú kolegom z iných odborných škôl v oboch častiach Euregia. Užívateľská skupina sa zúčastní na sériách stretnutí, ktoré vyhodnotia výsledky a vypracujú záverečnú správu zaujímavú pre všetky zúčastnené školy.

Pracovná konferencia: "Účel a kompetencie manažmentu škôl"

Aby sme načrtli trvalo udržateľnú formu cezhraničnej spolupráce, predmetom diskusie by mali byť existujúce obmedzenia v účeli politiky škôl a hľadanie spoločného riešenia. Tieto a iné podobné výsledky boli stredobodom konferencie "Účel a kompetencie manažmentu škôl". Cieľ konferencie zahŕňal výmenu skúseností a myšlienok týkajúcich sa použitia nových metód na poli manažmentu škôl.

Lenny van Kempen, Regionálne centrum vzdelávania Rijn Ijssel (Regionaal Opleidingen Centrum Rijn Ijssel / ROC Rijn Ijssel), Holandsko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Web stránka "Učiace sa Euregio": www.leurning.org

Poznámky pod čiarou:

- 1 www.euregio.org; pozri tiež článok Rolanda Wolfa v kapitole 1.
- 2 www.leurning.org
- 3 pre viac informácií o projekte IBER pozri kapitolu 4.
- 4 EURES (Európske služby zamestnanosti), <http://europa.eu.int/eures/index.jsp>
- 5 www.euregio.org / stage

Belgicko – Nemecko - Holandsko

Učenie bez hraníc v hraničnom trojuholníku Belgicko – Nemecko – Holandsko

Nicole Ehlers / Filip Dedeurwaerder-Haas

Pracovná skupina "Bez hraníc" (nem. "Grenzen-Los")

Od roku 1982 aktivity Ľudovej vysokej školy vo Východných Kantónoch (nem. Volkshochschule der Ostkantone) v Eupene sú zamerané na kritický prieskum pracovného trhu, spoločnosti a dejín v regióne. Všetko sa začalo projektom po názvom. "Pracujúci skúmajú svoje dejiny" (angl. "Workers research their history"). V tom istom čase Ľudová vysoká škola v Aachene (Volkshochschule Aachen) zorganizovala výstavu venovanú dejinám mesta Aachen z roku 1933. V nasledujúcich rokoch pokračovala výmena názorov a vzápätí sa nadviazala úzka spolupráca medzi dvoma inštitúciami vzdelávania dospelých. Táto spolupráca sa dotýkala aj vzájomnej výmeny informácií o cezhraničnej spolupráci v otázke dejín v tomto Európskom regióne. Zámerom bolo zvýšiť povedomie a pochopenie rôznych spôsobov interpretácie dejín na oboch stranách hranice. Bežným javom týchto spoločných aktivít boli exkurzie a turistické prehliadky so sprievodcom.

*Cintorín americkej armády
(Henri Chapelle).*

Skúsenosti z tejto spolupráce viedli k tomu, že v polovici 90-tych rokov minulého storočia vznikla pracovná skupina "Bez hraníc" (angl. "Without Borders", nem. "Grenzen-Los"). Táto skupina bola presnejšie založená v roku 1994 tesne pred oslavami 50 výročia ukončenia druhej svetovej vojny. Zakladatelia skupiny chceli urobiť niečo významné v porovnaní s tým, čo sa doteraz na takýchto oslavách dialo, a zároveň niečo, čo by oponovalo presvedčeniu, že s touto témou je navždy skoncované. Ku skupine VHS Aachen a VHS der Ostkantone sa pripojili cirkevné organizácie,

predstavitelia miestnych samospráv, ďalšie vzdelávacie inštitúcie z Belgicka, Nemecka a Holandska. Musíme zdôrazniť, že iniciatíva vytvoriť túto skupinu vyšla od Euregia farnosti protestantskej cirkvi v Euregiu Maas-Rhine. Pracovná skupina zorganizovala prvú akciu – spoločnú prehliadku miest spojených s obdobím odboja a potlačovania, ktoré sa udiali v tomto hraničnom trojuholníku. Počas pamätnej bohoslužby sa účastníci prehliadky stretli so svedkami tých historických udalostí z troch krajín.

Prehliadka pod názvom "Turistická prehliadka Euregia" (angl. Euregional tour) je dnes stálou súčasťou aktivít tejto pracovnej skupiny. Obyčajne sprievodcami počas prehliadky sú inštruktori z troch krajín. Veľmi často účastníci prehliadky, hlavne špeciálne školy, požadujú naplánovanie ďalšieho pokračovania prehliadok. To bol podnet na vytvorenie ďalšieho pokračovania vzdelávacieho programu pre učiteľov škôl a centier vzdelávania dospelých v pohraničnom regióne Belgicko – Nemecko – Holandsko. Hlavným cieľom je poskytnúť učiteľom možnosť zorganizovať a viesť prehliadku samostatne alebo spolu s ostatnými kolegami. Školenie učiteľov prebieha

*Najvyšší bod Holandska vo Vaals (322,5 m)
v hraničnom trojuholníku Nemecko-Belgicko-
Holandsko, populárny cieľ cesty.*

formou dvojdnových seminárov, počas ktorých sa im poskytnú informácie o historickej minulosti, o súčasných nadnárodných hľadiskách a názoroch na tieto historické udalosti, čím motivujú účastníkov seminárov, aby tému histórie Euregia súčasnosti tiež zakomponovali do výučby. Tento program ďalšieho vzdelávania prebieha od roku 1998. Medzitým vznikli ďalšie tematické oblasti, ktoré boli zakomponované do výučby. napríklad, problematika pašovania v pohraničných oblastiach, alebo migrácia (čo súvisí s nezamestnanosťou) v Eureiu, či tematika obdobia prvej svetovej vojny.

Zvláštna pozornosť sa venuje výberu miesta uskutočnenia seminárov. To nie je vždy iba iné miesto v pohraničnej oblasti, ale vybrané miesto musí priamo súvisieť s témou seminára. Na začiatku hlavnou náplňou seminárov boli stretnutia a diskusie so svedkami vtedajších udalostí. Avšak dnes na základe viacerých požiadaviek od

učiteľov sa dominantnými stali príklady dobrej praxe, ktoré sa dajú využívať vo výučbe. Región alebo školy poskytujú učiteľom učebné plány, aby podporili začlenenie týchto príkladov dobrej praxe do výučby. Učители poskytujú tieto pracovné materiály študentom, ktorí pripravujú diplomové práce alebo prezentácie na príslušné témy.

V krátkosti opíšeme priebeh týchto kurzov na príklade kurzu na tému "Pašovanie v pohraničnej oblasti". V prvý deň seminára sa prednáša o histórii pašovania všeobecne. Okrem prednášok, účastníci kurzu si prezrú historické fotografie a krátke filmy. Na druhý deň navštívia hraničný prechod a oboznámia sa so súčasnou prácou colníkov. Presne táto súčasná práca na hranici nebola známa účastníkom kurzu, mali predstavu o práci colníkov iba ako kontrolného orgánu vo vzťahu k medzinárodnému cestovaniu. Poobede sa prezentujú rôzne projekty na tému pašovania v minulosti a súčasnosti. Účastníci navštívia aj múzeum colnej správy v Antverpách a vypočujú správu Rotterdamskej polície o prevencii tohto zločinu. Cieľom tohoto podrobného vniknutia do skutočného pracovného procesu na hranici je poskytnúť učiteľom možnosť vytvoriť si predstavu o tom, ako majú tému pašovania spracovať pre účely výučby.

Z priemerného počtu 25 účastníkov kurzu väčšina pochádza z nemeckej strany hranice. I keď počet účastníkov kurzu z Dánska za posledné roky vzrástol, je stále problematické zapojiť Belgických partnerov do kurzu, a to i napriek spolupráci s ľudovou vysokou školou vo Východných Kantónoch (nem. VHS der Ostkantone) v Eupene, (Belgicko). Jednou z príčin tohoto javu môže byť ten fakt, že belgickí učители nedostávajú pracovné voľno na účasť v programoch ďalšieho vzdelávania tohto druhu. Doteraz sa nikto neprihlásil do kurzu z belgických provincií Lüttich alebo Limburg. Na príčine je čiastočne aj veľká vzdialenosť. Provincia Limburg je príliš vzdialená. Čo sa týka provincie Lüttich, je tu aj jazykový problém. Nakoľko až donedávna semináre sa viedli v jednom, nanajvýš dvoch, jazykoch. Ak sa seminára zúčastnil niekto z Lüttichu, musel sa robiť preklad do francúzskeho jazyka. V roku 2004 pozvánky pre učiteľov z Lüttichu boli rozposlané vo francúzštine, ale odozva nebola žiadna. Musia sa urobiť ďalšie kroky na oslovenie novej skupiny potenciálnych účastníkov kurzu.

Ďalšou oblasťou práce pracovnej skupiny bolo zorganizovanie Euregio udalosti pod názvom "27. január". Tento dátum je pamätným dňom obetí nacistického diktátorstva. Do pracovnej skupiny sa malo zapojiť čo najviac obetí Národného socializmu. Prípravný výbor od roku 1998 podáva výzvu na zapojenie sa do školskej súťaže na tému "Dejiny druhej svetovej vojny a dnešná situácia v prihraničných regiónoch". Účastníci súťaže môžu prezentovať akúkoľvek prácu a použiť rôzne metódy prezentácie vrátane plagátov, video / audio nahrávok alebo počítačovú animáciu. Výsledky budú zverejnené 27. januára. Nemenej dôležité je to, že pracovná skupina "Bez hraníc" (angl. "Without Borders") sa snaží pôsobiť proti tendenciám a aktivitám ultrapravicových, rasistických, antisemitských a xenofóbnych skupín a jednotlivcov, ktorí sa začali prejavovať na začiatku 90-tých rokov minulého storočia.

Pracovná skupina spolupracuje s rôznymi partnermi I v oblasti zvyšovania profesionálnych kompetencií učiteľov. I keď skupina nedostáva financie, niektoré aktivity sú financované z fondov tretej osoby. Programy ďalšieho vzdelávania učiteľov dostávajú finančnú pomoc napríklad, od samosprávy nemeckej hovoriacej komunity v Belgicku, ako aj od regiónu Aachen (Regio Aachen) a od Krajiniského centra politického vzdelávania Severného Vestfálska (angl. Provincial Centre for Political Education) of Nordrhein-Westfalen). Projekt "27 január" bolo možné uskutočniť vo veľkom aj vďaka finančnej pomoci štyroch sponzorov. Pracovná skupina získala štrukturálne fondy z projektu "Učenie bez hraníc" (angl. Learning without Borders, nem. Lernen ohne Grenzen alebo LoG)¹ v rámci programu federálnej vlády "Učiaci sa regióny" (angl. Learning Regions, nem. Lernende Regionen)² v roku 2003, keď sa Ľudová vysoká škola v Aachene zapojila do projektu "Učenie bez hraníc" (angl. Learning without borders) je vlastne sieť zameraná na posilnenie vzdelávania, kvalitatívne zlepšenie v štruktúre vzdelávacích programov a vytváranie nových foriem učenia v regióne Aachen, ktorý sa nachádza blízko hraníc. Cieľom je zlepšiť postavenie regiónu Aachen v súlade s politikou v oblasti vzdelávania a pomôcť vytvoriť otvorené vzdelávacie prostredie v Euregiu Maas-Rýn, vytvoriť v tomto priestore európsky región učenia schopný čeliť výzvam v budúcnosti. Partnermi tejto spolupráce (okrem VHS Aachen) sú: management Centra učenia a riadenia vedomostí univerzity v Aachene (nem. Zentrum für Lern- und Wissensmanagement der Rheinisch-Westfälischen Technischen Hochschule Aachen, alebo RWTH Aachen), Katedra prípravy odborníkov v oblasti odpadového hospodárstva na tej istej univerzite, Solárny inštitút Julich na Univerzite aplikovaných vied, Vysoká odborná škola v Aachene a Aachenská konfederácia priemyselných oblastí v priemysle (nem. Vereinigung der Unternehmerverbände im Aachener Industriegebiet e.V.). Katedra politického vzdelávania vo VHS Aachen je zodpovedná za podsieť "Učenie pre budúcnosť Euregia" (nem. Lernen für eine euregionale Zukunft alebo EuZ). Táto sieť spája vzdelávacie subjekty v regióne a jej cieľom je podporovať rozvoj cezhraničnej identity, čo spočíva v prvom rade v odstránení "psychologickej hranice". Kroky týmto smerom vedú cez rozvoj a testovanie nových foriem poznávacích exkurzií v Euregiu. Spôsobilosť multiplikátora, vzdelávacie moduly ako aj inovačné metódy na pomoc nezamestnaným mladým ľuďom v tomto regióne si vyžadujú nové kvalifikačné predpoklady. Ľudová vysoká škola vo Východnom kantóne (nem. VHS der Ostkantone) je zapojená do podsiete EuZ spolu so subkontraktorom Ľudovou vysokou školou v Aachene.

Dejiny hranice

Vznikol nápad využiť skúsenosti, ktoré získala pracovná skupina "Bez hraníc" v projekte INTERREG. Cieľom bolo podujat' sa na kritický prieskum a zdokumentovať dejiny hranice Euregia z obdobia 19. a 20. storočia z hľadiska vzdelávacieho a všeobecného. Výsledky majú byť sprístupnené školám a organizáciám cestovného

ruchu. Nakoľko región Maas-Rýn pozostáva z piatich krajov, v projekte musí byť päť zástupcov, t.j. z každého z piatich krajov jeden zástupca. Týmito zástupcami sú: Holandsko zastupuje the Gemeente Kerkrade, Nemecko a Belgicko zastupuje Ľudová vysoká škola v Aachene, Lüttich zastupuje Nadácia André Renarda, Limburg zastupuje Univerzitné centrum (hol. Universitair Centrum Diepenbeek bei Hasselt) a Ľudová vysoká škola vo Východnom Kantóne (nem. VHS der Ostkantone). Posledný z partnerov je koordinátorom projektu. Úlohou projektu "Dejiny hranice" je nájsť a prebádať málo známe historické udalosti z minulosti. Každodenné skúsenosti a život ľudí v pohraničnej oblasti budú zdokumentované a výsledky použité v praxi. Projekt odhalí aj kultúrne tradície v regióne a dá ľuďom možnosť pochopiť ich rozdielnosť, zdokumentujú sa historické udalosti, ktoré rozdeľujú a spájajú ľudí v regióne a všetci sa budú môcť s nimi oboznámiť. Ďalším cieľom je preniesť tieto historické poznatky do budúcnosti, zmapovať hraničnú oblasť a udeliť jej nové výnimočné postavenie, znížiť štrukturálne rozdiely, uchovať v pamäti pôvodnú hranicu ako takú. Projekt má za cieľ upozorniť na existenciu kultúrnej rôznorodosti v tomto Euregiu v rámci európskej jednotnosti, iniciovať spoločné postupy v oblasti nadväzovania vzájomných kontaktov, interkultúrnej výmeny a trhovísk.

Dôležitým aspektom projektu "Dejiny hranice" by malo byť aj zistenie, ako dlho dejiny prežívajú a dajú sa spoznávať. V tomto smere pre budúcich užívateľov boli vypracované a zabezpečené tieto materiály a aktivity: všeobecná historická štúdia o spoločnej pohraničnej oblasti, materiály a koncepcia výučby, projekty spolupráce, ďalšie vzdelávanie pre učiteľov, výstavy, exkurzie, spolupráca medzi učiteľmi, spoločná publikačná činnosť, konferencie, diskusie expertov a pod. Celkový rozpočet činí 648.000 Euro, z toho 50% bude financovaných z fondov programu INTERREG, 30% – z verejných zdrojov v regiónoch a 20% činí spolufinancovanie projektových partnerov.

Ďalšie iniciatívy v rámci cezhraničnej spolupráce v Euregiu Maas-Rýn

Projektom Európskeho významu je program spolupráce pod názvom "Kvalifikácie a pracovný trh", na ktorom sa podieľajú tri vzdelávacie siete v rámci Euregia: ALMA³, HORA EST⁴, ProQuA – Projektové zručnosti a pracovný trh a Európske služby zamestnanosti. Táto spolupráca tiež prispieva k realizácii programu INTERREG tým, že poskytuje odborné posudky v oblasti trhu práce a kvalifikácií. ALMA je Euroregionálnou asociáciou univerzít. Bola založená v roku 1991 a združuje Univerzitu v Maastrichte, Limburské univerzitné centrum, Univerzitu v Liége a Technickú univerzitu v Porýni-Vestfálsku. Jej úlohou je podporovať spoluprácu medzi partnermi v oblasti vzdelávania, výskumu a zabezpečovania spoločenských aktivít. Od roku 1998 spolupracujú technické univerzity v Euregiu Maas-Rýn v rámci podobnej siete pod názvom "HORA EST".

Projekt Kvalifikácie a trh práce beží od roku 1998 v rámci programu INTERREG I v regióne Maas-Rýn. Zaoberá sa problematikou meniacej sa štruktúry odbornej prípravy a ďalšieho profesijného vzdelávania v Euregiu a požiadavkami v oblasti uznávania získaných kvalifikácií. Výsledky budú spracované v jednom výstupe pod názvom "Euregio competence", ktorý má prispieť k neustálemu zdokonaľovaniu a zblížovaniu štandardov pre kvalifikácie v odbornej príprave v Euregiu a ďalšom profesijnom vzdelávaní. "Euroregio competence" znamená neustály rozvoj odborných kvalifikácií a

*Informačný autobus EÚ
v Aachene.*

jazykových zručností v cudzom jazyku v jednotlivých regiónoch pre potreby pracovného trhu, ako aj pochopenie "interkultúrneho správania" na pracovisku, poznatky z oblasti právnych predpisov pre prácu v zahraničí (legislatíva v oblasti zamestnanosti, sociálneho poistenia, daňového systému a predpisov súvisiacich so založením firmy). Tieto programy budú začlenené do systému základného odborného a ďalšieho profesijného vzdelávania a budú certifikované ako doplnkové odborné zručností. Sieťový workshop bol zorganizovaný medzi HORA EST, ALMA a projektom "Učenie bez hraníc". Poskytol príležitosť na výmenu názorov a spoločné vypracovanie plánov do budúcnosti, na preskúmanie spoločných možností a na nadviazanie nových kontaktov. Doteraz však vyšla iniciatíva iba od Ľudovej vysokej školy v Aachene, ktorá chce spolupracovať s ALMA a HORA EST. Bol vypracovaný predbežný návrh na uskutočnenie spoločnej cesty – návštev týchto európskych regiónov v rámci podsiete EuZ "Učenie pre budúcnosť Euregia" (angl. Learning for a Euregional Future) Zámerom je umožniť študentom lepšie spoznať región. Plán sa nepodarilo zrealizovať kvôli rozdielnym predpisom v oblasti financovania potrebných aktivít.

Nicole Ehlers, Centrum vzdelávania dospelých (Volkshochschule Aachen), Nemecko
Filip Dedeurwaerder-Haas, Centrum vzdelávania dospelých vo východnom Belgicku (Volkshochschule der Ostkantone), Belgicko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Celoštátny program "Učiace sa regióny": www.lernende-regionen.info

Projekty "Učenie bez hraníc": www.lernen-ohne-grenzen.de

Centrum vzdelávania dospelých (nem. Volkshochschule Aachen): www.vhs-aachen.de

Centrum vzdelávania dospelých vo východnom Belgicku (nem. Volkshochschule der Oskantone):
www.vhs-ostkantone.org

Regionálne sieť inštitúcií vzdelávania ALMA: www.alma-emr.nl

Regionálna sieť inštitúcií vzdelávania HORA EST: www.hora-est.org

Univerzita v Maastrichte (hol. Universiteit Maastricht): www.unimaas.nl

Univerzitné centrum v Limburgu (hol. Limburgs Universitair Centrum): [www.universities.com/Schools/L/](http://www.universities.com/Schools/L/Limburgs_Universitair_Centrum.php)

[Limburgs_Universitair_Centrum.php](http://www.universities.com/Schools/L/Limburgs_Universitair_Centrum.php)

Univerzita v Liège (franc. Université de Liège): www.ulg.ac.be

Technická vysoká škola v Rheinisch-Westfälischen: www.zhv.rwth-aachen.de

Univerzitné centrum v Limburgu (hol. Limburgs Universitair Centrum): [www.universities.com/Schools/L/](http://www.universities.com/Schools/L/Limburgs_Universitair_Centrum.php)

[Limburgs_Universitair_Centrum.php](http://www.universities.com/Schools/L/Limburgs_Universitair_Centrum.php)

Univerzita v Liège (franc. Université de Liège): www.ulg.ac.be

Poznámky pod čiarou:

1 www.lernen-ohne-grenzen.de

2 www.lernende-regionen.info

3 www.alma-emr.nl

4 www.hora-est.org

Nemecko – Francúzsko

Cezhraničná spolupráca v regióne Saar-Moselle

Wilfried Schmidt

Geografické vymedzenie hraníc diskutovaného regiónu

Nasledovný opis sa vzťahuje na nemecko-francúzsky pohraničný región v rámci ďaleko väčšieho regiónu Saar-Lor-Lux, t.j. v rámci skutočnej pohraničnej oblasti podregiónu Sárska (tu: mesto Saarbrücken / Nemecko) a Lorraine (tu: Département Moselle / Francúzsko, ktorý je v skutočnosti zastupovaný spolu s krajinou vládou Sárska v stálej delegácii spolkovej krajiny Sárska na úrovni federálnej vlády v Berlíne). Existujú rôzne názory týkajúce sa presného vymedzenia hraníc celého regiónu, ktorý sa definuje odlišne v závislosti na používaných kritériách, ale vo všeobecnosti je v špecifických prípadoch pragmaticky založené na rozmeroch cezhraničnej spolupráce medzi miestnymi úradmi regiónu.

Most cez rieku Mosel z Nemecka do Luxemburgska v Schengene.

Zatiaľ čo je veľký počet organizácií na úrovni širšieho regiónu Saar-Lor-Lux, ktoré podporujú spoluprácu v rámci sub-regiónov, tam, kde sa téma týka cezhraničnej spolupráce vo vzdelávaní, predmetom najväčšieho záujmu je spolupráca na mikro úrovni malých komunít pozdĺž existujúcej hranice medzi Sárskom a Département Moselle. Tieto existujú v relatívne zvládnuteľnej miere a obyvatelia pohraničného regiónu sa s nimi najľahšie identifikujú a aktívne sa v nich zúčastňujú.

Totro je taktiež prípad týkajúci sa cezhraničných aktivít, ktoré podniká Ľudová vysoká škola (fr. collège) mesta Saarbrücken (nem. Volkshochschule des Stadtverbandes Saarbrücken alebo VHS des Stadtverbandes Saarbrücken), ktoré sa uskutočňujú hlavne s inštitúciami v rámci Département Moselle. Obzvlášť na tomto území sa v priebehu nedávnych desaťročí rozvinuli početné projekty zahŕňajúce rôznych projektových partnerov a založené na rôznych zmluvách o spolupráci a vo všetkých možných oblastiach. Vo všeobecnosti možné si všimnúť, že zatiaľ čo je do cezhraničnej spolupráce zapojený veľký počet organizácií, v širšom regióne ako celku neexistuje žiadna koordinačná štruktúra pre cezhraničnú spoluprácu – a to obzvlášť v oblastiach, týkajúcich sa vzdelávania – čo má za následok to, že každá organizácia pracuje v izolácii. Neschopnosť zvládnuť situáciu skutočne brzdí efektívnosť

*Otvorená nemecko-francúzska hranica pri Saarbruckene:
Vľavo: Francúzska (naľavo)
a nemecká (napravo) telefónna
búdka bok po boku.
Vpravo: Smerová tabuľa
Departmentu Moselle.*

cezhraničnej spolupráce. V súčasnosti sú prediskutované plány na vytvorenie budúcej inštitucionálnej architektúry širšieho regiónu.

Cezhraničná spolupráca na úrovni orgánov miestnej správy

Miestne verejné inštitúcie, ktoré boli spojené správnymi dohodami vytvorenými mestskými sieťami spolupracujú v rôznych oblastiach, napr. rozvoj podnikania, alebo kultúrne projekty. Asociácia Budúcnosť SaarMoselle Avenir (nem. Zukunft SaarMoselle Avenir) bola mnoho rokov aktívna v projektoch, týkajúcich sa spolupráce na miestnej úrovni v Sársku-Lorraine a tvorí základ plánovaného euroregiónu Eurodistrikt Saarbrücken – Moselle-Est. Zahŕňa 77 miest a okresov na oboch stranách hranice. Inštitucionalizovaná spolupráca v pohraničnom regióne Sársko – Lorraine sa o krok priblížila podpísaním memoranda o porozumení, ktoré znamenalo založenie Euroregiónu v máji 2004 a konaním konferencie, na ktorej boli vymieňané názory a know-how s už existujúcimi euroregiónmi.

Cezhraničné vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie

Hoci existujú početné formy cezhraničnej spolupráce vo vzdelávaní a ďalšom vzdelávaní v oblasti zariadení všeobecného vzdelávania a odborného vzdelávania ako aj na úrovni univerzít, ktoré sú podporované v rámci dohôd a zmluvných dohôd medzi krajinou vládou Sárska a francúzskym ministerstvom školstva (vzdelávanie nemecko-francúzskych učiteľov a kontinuálne vzdelávanie, poskytnutie pracovných miest v zahraničí, nemecko-francúzske kurzy, atď.), ďalšie cezhraničné vzdelávanie, obzvlášť ako je predstavované inštitúciami vzdelávania dospelých v Sársku zatiaľ nedostalo inštitucionálnu formu. Ostáva teda obmedzené na jednotlivé aktivity, ktoré by mohli byť veľmi dobre premenené na trvalé formy cezhraničnej spolupráce.

Štruktúra ďalšieho vzdelávania vo Francúzsku vo všeobecnosti a obzvlášť vo francúzskej hraničnej oblasti zostala až do nedávnej doby neznáma pre školy vzdelávania dospelých a taktiež pre príslušnú inštitúciu mesta Saarbrücken. Jedinú formu spolupráce predstavovala organizácia *Peuple et Culture*¹, ktorá v 60-tych a 70-tych rokoch 20. storočia ponúkala napríklad spoločné semináre na politické témy. Intenzívnejšie a rozširujúce sa formy spolupráce a výmeny, týkajúce sa vzdelávania dospelých a obzvlášť inštitúcií vzdelávania dospelých sú registrované iba v posledných 20 rokoch. Špecifikom hraničného regiónu Saar-Moselle je vytvorenie školy cezhraničného vzdelávania dospelých (*Université Populaire Transfrontalière*) vo Völklingen-Forbach², ktorá vyrástla z mestského partnerstva a ponúka kurzy na oboch stranách hranice. Avšak, ešte stále je málo projektov cezhraničného ďalšieho vzdelávania, ktoré sú vo svojom prístupe interkultúrne, cielené a zamerané na výsledky alebo na produkt.

Cezhraničné aktivity Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken³

VHS prevádzkovaná magistrátom Saarbrücken je súčasne mestskou a miestnou školou vzdelávania dospelých mesta, pretože jej pole pôsobnosti zahŕňa mesto Saarbrücken a približne desať väčších miestnych zastupiteľstiev z okolia, kde má škola externé oddelenia. Ako mesto Saarbrücken tak aj niekoľko týchto miestnych komunít leží priamo na hranici so susediacim francúzskym regiónom. Preto je prirodzené, že časť ich zákazníkov, t.j. účastníkov kurzu pochádza z francúzskej strany hraničného regiónu.

Táto účasť môže byť vysvetlená skutočnosťou, že na francúzskej strane hraničného regiónu⁴ neexistuje ekvivalentná forma organizácie ďalšieho vzdelávania s komplexným radom kurzov. Väčšie školy vzdelávania dospelých (fr. *collèges*) na nemecko-francúzskej hranici je možné nájsť iba oveľa ďalej v Alsasku, v Štrasburgu a Mulhouse, ale nie v hraničnom území Lorraine. Nasledovná sekcia sumarizuje rad aktivít cezhraničnej spolupráce, uskutočnených VHS Stadtverband Saarbrücken.

Spolupráca medzi VHS Stadtverband Saarbrücken a GRETA

Od roku 1988 VHS Stadtverband Saarbrücken uskutočňoval vzdelávaciu spoluprácu v rámci dohody o spolupráci v partnerstve s GRETAs (GRoupements d'ETAbissements pour la formation continue) vo francúzskom hraničnom regióne. GRETAs reprezentujú inštitúcie ďalšieho vzdelávania, ktoré ponúkajú odborné vzdelávanie a sú vedené francúzskym Ministerstvom školstva. Sú pripojené k školám (všeobecne ku gymnáziám) a sú riadené ich správnymi orgánmi. Jedným z ich hlavných zameraní je ponuka osvedčení o znalosti nemeckého jazyka. GRETAs ponúkajú rôznorodý rad kurzov a seminárov kontinuálneho vzdelávania pre spoločnosti, v ktorých zohráva dôležitú úlohu multilingválna kvalifikácia. Aby bol zabezpečený dôkaz o jazykových zručnostiach, získaných týmto štúdiom, účastníci vykonávajú skúšky jazykovej zručnosti a získavajú certifikát v nemčine (Zertifikat Deutsch, Deutsch für den Beruf / profesionálnej nemčine, skúšky Goetheho inštitútu) na VHS Stadtverband Saarbrücken. Ďalej sú vo VHS každoročne umiestnení priemerne štyria francúzski výmenní učitelia, ktorí práve absolvujú ďalšie vzdelávanie v GRETAs. GRETA Freyming-Merlebach, ktoré leží priamo na hranici bol partnerom v projekte Saar-Lor-Curriculum (pozri kapitolu 4.).

Spolupráca medzi VHS Stadtverband Saarbrücken a Univerzitou Metz

Spolupráca s GRETAs, popísaná hore, kladie veľký dôraz na vyučovanie cudzieho jazyka v kontexte orientovanom na prácu. Kultúrne a interkulturálne výsledky ako také hrajú sekundárnu úlohu. Naopak, spolupráca nadviazaná s Univerzitou Metz (fr. Université Paul Verlaine-Metz)⁴, ktorá má svoje vlastné oddelenie ďalšieho vzdelávania zamerané na neštudujúce obyvateľstvo, kladie silnejší dôraz na vyučovanie cudzieho jazyka a kultúrnu výmenu. Od roku 1986 bol intenzívny kontakt medzi VHS Stadtverband Saarbrücken a Univerzitou Metz. O rok neskôr (ako to bolo v prípade GRETAs), viedol tento kontakt k dohode o spolupráci medzi dvomi organizáciami. V priebehu rokov sa rozvinul široký rad aktivít: letné kurzy francúzskeho jazyka a sobotňajšie výcvikové kurzy francúzštiny na Univerzite v Metz, študijné cesty s nemeckými a francúzskymi účastníkmi, exkurzie a denné výlety do regiónu Saar-Lor-Lux, nemecko-francúzske večerné kurzy a projekt "Saar-Lor-Curriculum".

Projekt spolupráce "Jazykové siete v hraničných regiónoch"

Toto je projekt vedený spoločne VHS Stadtverband Saarbrücken, Ministerstvom školstva, umenia a vedy Sárska a Sárskym krajským inštitútom vzdelávania a médií v rámci BLK modelového pilotného projektu celoživotného vzdelávania, ktorý je podporované Nemeckým federálnym ministerstvom školstva a výskumu a Európskou úniou (európsky sociálny fond). Orgán zodpovedný za dohľad nad programom je Nemecký inštitút pre vzdelávanie dospelých (nem. Deutsches Institut für Erwachsenen-

bildung). Projekt sa uskutočnil ako skúšobný program od januára 2001 do decembra 2004. Rozšíril sa na všetky oblasti vzdelávania a zahŕňal francúzske a nemecké školy, univerzity a inštitúcie pokročilého tréningu učiteľov. Konkrétnym cieľom projektu bolo uviesť vzdelanostne znevýhodnených mladých ľudí a tých, ktorí majú neschopnosť učiť sa, do príslušného jazyka ich susednej krajiny.

Úvodným bodom pre projekt bolo pozorovanie, že dobrá znalosť francúzskeho jazyka je nevyhnutnou požiadavkou pre úspech na trhu práce v Sársku – podstatne väčšou ako v iných spolkových krajinách republiky. Zo všetkých nemeckých provincií má Sársko najvyššie percento územia, hraničiace s inou krajinou, a v každom prípade má spoločnú hranicu s francúzsky hovoriacou krajinou (Luxembursko, Francúzsko). Z geografického hľadiska je Francúzsko tiež susediacou krajinou, v ktorej by zvažovala pracovať väčšina študentov. A teda znalosť francúzskeho jazyka sa nevyžaduje len na vysokokvalifikovaných profesionálnych pracovných miestach, ale v skutočnosti hlavne pre tie odborné oblasti, ktoré sa najviac hodia pre vzdelanostne znevýhodnených mladých ľudí a tých, ktorí trpia neschopnosťou učiť sa. Z tohto dôvodu získavanie každodennej spôsobilosti vo francúzskom jazyku na nemeckej strane hranice a v nemeckom jazyku na francúzskej strane hranice je veľmi dôležité pre ďalšiu kariéru študentov. Takéto vzdelávacie pilotné projekty však vo všeobecnosti zlyhávajú v prípadoch mladých ľudí s neschopnosťou vzdelávania a učenia, keď sú prezentované "iba" ako predpokladané rozšírenie perspektívy pre kariéru. Z tohoto dôvodu sa používa "pozornosť odvracajúci" prístup s použitím tém, ktoré sú mimoriadne zaujímavé pre mladých ľudí (ako napríklad popová hudba), hoci práve na poli populárnej kultúry je problém, pretože angličtina má tendenciu prevziať prioritu nad jazykom susediacej krajiny.

Druhým hlavným cieľom projektu bolo v poskytnúť v škole toľko samoriadenia študijných úloh s použitím nových médií, ako je len možné. Mediálne zručnosti majú pre cieľovú skupinu takú istú dôležitosť ako znalosť francúzskeho jazyka, pretože schopnosť pracovať s novými informačnými a komunikačnými technológiami v ich budúcej kariére sa javí ako nepostrádateľná. Mladí ľudia tiež vidia učenie s "novými médiami" ako pozitívnu skúsenosť, ktorá na oplátku zvyšuje motiváciu. V rámci projektu boli v spolupráci nemeckých a francúzskych študentov vytvorené spoločné nemecko-francúzske produkty médií.

Projekt ukázal, že zvolené metódy boli podstatne efektívne. Na konci projektu zainteresovaní mladí ľudia vykazovali nápadne väčšiu motiváciu a výkon v kontexte školy ako inštitúcie, než tomu bolo na začiatku. Práve tí študenti, ktorí sa v kontexte "normálnej" triedy môžu sústrediť iba s veľkou námahou, považovali tento nový prístup k učeniu za veľmi nápomocný. Dúfame, že tento typ projektu bude rozšírený na trvalom základe.

Spolupráca medzi VHS Stadtverband Saarbrücken a Chambre de Commerce et d'Industrie Nancy

Najnovšou formou aktivít cezhraničnej spolupráce je spolupráca s IHK Nancy. Nancy je hlavným mestom Département Meurthe-et-Moselle, susediacim departmánom Moselle. IHK Nancy ponúka tréning a tréning pokročilých mladým dospelým ľuďom pracujúcim v hotelovom priemysle a priemysle cestovného ruchu. Program zahŕňa niekoľkotýždňový pobyt v Sársku, v tomto prípade v meste Saarbrücken, v priebehu ktorého VHS ponúka jazykový kurz špecifický pre danú profesiu a organizuje návštevy podnikov v tomto sektore. V súčasnosti je spolupráca iba jednostranná, pretože VHS nemá klientelu, ktorá by bola schopná čerpať výhody z tohto programu. V priebehu niekoľkých budúcich rokov sa očakáva, že Hotelová škola Saarbrücken (nem. Hotel-fachschule Saarbrücken) a Sárska turistická kancelária (nem. Tourismuszentrale Saar) sa stanú partnermi programu. Taktiež dúfame, že mladým ľuďom zo Sárska budú môcť byť ponúknuté bilaterálne výmenné návštevy, spolufinancované nemecko-francúzskym sekretariátom pre odborné výmeny (nem. Sekretariat für den beruflichen Austausch) v Saarbrückene.

Projekt spolupráce EUROP'AGE

Od roku 1990, pri VHS existuje pracovná skupina, ktorá sa zaoberá výmennými návštevami pre starších občanov: Europäische Altenwerk Saar-Lor-Lux alebo EUROP'AGE, ktorá taktiež zahŕňa Luxembursko. Asociácia organizuje cezhraničné podujatia a výmenné aktivity pre starších občanov a tiež publikuje bilingválny informačný bulletin.

Spolupráca medzi VHS Stadtverband Saarbrücken a Obecným zastupiteľstvom v Sarreguemines (fr. Communauté d'Agglomération Sarreguemines Confluences)

Obecné zastupiteľstvo Sarreguemines (nem. Saargemünd), francúzske hraničné mesto, ktoré už niekoľko rokov spolupracovalo s magistrátom Saarbrücken v oblasti cestovného ruchu a ochrany životného prostredia plánuje v roku 2005 založiť školu vzdelávania dospelých, ktorá bude úzko spolupracovať s VHS Stadtverband Saarbrücken. To je určite vývoj s veľkým potenciálom, ktorý v budúcnosti ponúkne početné formy spolupráce.

Wilfried Schmidt, *Ľudová vysoká škola mesta Saarbrücken (Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken), Nemecko*

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Politika a samospráva:

Web stránka mesta Saarbrücken: www.saarbruecken.de
Web stránka regiónu Lotrinsko / Lorraine: www.cr-lorraine.fr
Web stránka departementu Mosel (fr. Département Moselle): www.moselle.pref.gouv.fr
Web stránka Veľkoregiónu: www.grossregion.net
Web stránka regiónu Saargemünd / Sarreguemines: www.sarreguemines.fr

Vzdelávanie:

Web stránka Ľudovej vysokej školy mesta Saarbrücken: www.stadtverband-saarbruecken.de/vhs/
Web stránka Ľudia a kultúra (fr. Peuple et Culture): www.peuple-et-culture.org
Web stránka cezhraničnej ľudovej vysokej školy Völklingen-Forbach (fr. Université Populaire Transfrontalière Völklingen-Forbach): www.vhs-voelklingen.de/vhs/upt.htm
Web stránka európskeho diela Saar-Lor-Lux / EUROP'AGE: www.altenwerkkultur.de
Web stránka modelového výskumného programu celoživotného vzdelávania: www.blk-III.de
Web stránka Univerzity Metz (nem. Universität Metz, fr. Université Paul Verlaine-Metz): www.univ-metz.fr
Web stránka Združenia zariadení ďalšieho vzdelávania GRETA (fr. Groupements d'établissements pour la formation continue – GRETA): www.education.gouv.fr/fp/greta.htm

Poznámky pod čiarou:

- 1 www.peuple-et-culture.org
- 2 www.vhs-voelklingen.de/vhs/upt.htm
- 3 Aktuálna kapitola tejto štúdie je limitovaná podľa ústupu projektu CBCnet na priame formy cezhraničnej spolupráce. To nezahŕňa činnosti Volkshochschule (VHS) Stadtverband Saarbrücken, ktoré sú časťou širšieho európskeho kontextu a prekračujú špecifickú oblasť hraničnej spolupráce vzhľadom na ich nadnárodný prístup.
- 4 www.univ-metz.fr

Nemecko – Poľsko

Región Oberlausitz

Detlef Heuke / Ute Grun

Spoločný dorozumievací jazyk je veľmi dôležitý a slúži na uľahčenie komunikácie a na kultúrnu výmenu. Hoyerswerda sa nachádza v regióne, ktorý spája hraničný trojuholník Poľsko – Nemecko – Česká republika. V dôsledku spoločných historických udalostí sa po nemecky hovorí v niektorých častiach Poľska a Českej republiky. I keď nemčina by bola vhodná ako dorozumievací jazyk v tomto regióne, používa sa s neochotou rovnako z historických dôvodov. Všeobecne povedané, Nemci nehovoria po poľsky a česky, Česi nehovoria po poľsky a Poliaci nehovoria po česky. Dejiny sú hlavnou príčinou tejto dilemy. Po druhej svetovej vojne bola nemčina diskreditovaným jazykom a vzťahy medzi krajinami, ktoré vtedy tvorili súčasť "socialistického bratstva" sa zredukovali na minimum. Kurzy češtiny alebo poľštiny na ľudových vysokých školách (nem. Volkshochschulen) sú raritou. Jednotlivé projekty, do ktorých sú zapojené nemecko-české materské škôlky a školy, by mali pomôcť napraviť tento stav, ale v skutočnosti sú to stále iba ojedinelé prípady. Mladá generácia jednoznačne uprednostňuje angličtinu, čo sa v tomto prípade chápe ako neutrálny jazyk. Angličtina sa ešte viac preferuje ako dorozumievací jazyk medzi silne národne orientovanými Čechmi a Poliakmi a slúži na účely interkultúrnej výmeny medzi Nemcami, Čechmi a Poliakmi. Tento vývoj môže kritizovať niekto zvonku, avšak vyzerá to tak, že to je jediná reálna možnosť pre región s takou minulosťou, pretože predsudky z nej prameniace tu majú väčší vplyv, ako kdekôľvek inde v Európe.

Kľúčovým momentom histórie je určite obdobie druhej svetovej vojny. Avšak snahy zmieriť sa s obdobím vojny, jej príčinami a následkami sú takmer vždy považované za tabu. Poliaci si vytrpeli najdlhšie obdobie nacistickej nadvlády, čo spôsobilo traumu, ktorá dodnes nie je zahojená. To nadobudlo skoro osobný charakter, čo bol aj prípad počas návštevy VHS Hoyerswerda v partnerskej inštitúcii v Opole, Poľsko. Riaditeľka školy, ktorá hovorí po nemecky, nebola schopná na začiatku prekonať psychologickú bariéru a rozprávať po nemecky. Pri pokuse to prekonať sa jej vracali traumatizujúce spomienky na roky okupácie. Iba po niekoľkých po sebe nasledujúcich stretnutiach dokázala nájsť v sebe silu použiť tento jazyk. Tento príklad je dôkazom toho, aké hlboké sú ešte stále tieto historické trhliny. Mníchovská dohoda z roku 1938¹ sa rovnako vryla do povedomia Čechov. Na druhej strane mnohí Nemci sa dodnes nezmiernili s traumou vyhostenia po nemecky hovoriaceho obyvateľstva z Poľska a Českej republiky a s masakrami Nemcov v Českej republike následkom Benešových dekrétov². Tieto údery osudu sa prenášali na nasledujúce generácie a zohrávajú

dôležitú úlohu v súčasnom politickom živote. Rakúsko a Nemecko trvali do poslednej chvíle na tom, aby sa Benešove dekréty oficiálne vyhlásili za "nespravodlivé", čo malo byť nevyhnutnou podmienkou prijatia Českej republiky do Európskej únie. I keď táto požiadavka bola na poslednú chvíľu stiahnutá, faktom zostáva, že Česká republika a jej politické vedenie neboli schopní verejne odsúdiť Benešove dekréty, pretože sa bez pochyb obávali nepopulárnosti tohoto kroku doma, a urobili veľmi málo na podporu vzájomného pochopenia medzi oboma krajinami. To znamená, že táto otázka zostáva aj naďalej tabu. Inštitúcie ďalšieho vzdelávania budú musieť zohrávať dôležitú úlohu v jej riešení.

Niekoľko krokov týmto smerom sa už urobilo. Avšak skúsenosti, ktoré má Vysoká ľudová škola Hoyerswerda naznačujú, že je efektívnejšie vyhľadávať spoluprácu v politicky "neutrálnej" oblasti. Projekty zamerané priamo na politické vzdelávanie nemajú dobrú povest' medzi obyvateľstvom všetkých troch krajín. To priamo súvisí s nedávnymi spoločnými skúsenosťami z obdobia socializmu a s vtedajšími "uzavretými spoločnosťami". Z toho pramení snaha tabuizovať pretrvávajúce historické predsudky a problémy s tým súvisiace. Každý pokus bol odmietnutý ako revanšizmus. Je očividné, že štrnásť rokov po páde socialistického systému nie je dostatočný čas na zmenu názorov na všetkých stranách hranice. V tomto prípade môžeme hovoriť iba o "generačnom probléme", nakoľko posledné skúsenosti v oblasti spolupráce v Poľsku ukazujú, že vo vedúcich pozíciách v inštitúciách ďalšieho vzdelávania sú väčšinou ľudia, ktorí sú priamo poznačení skúsenosťami z čias socializmu. Obyvateľstvo prihraničného regiónu sa musí naučiť vysporiadať sa s týmito predsudkami, ktoré zasahujú do každodenného života a musí podporovať interkultúrnu výmenu. Táto výmena sa stala skutočnosťou s prijatím Poľska a Českej republiky do EÚ. Nakoľko tento fakt ovplyvňuje celý región, "učiaci sa región" by mohol byť založený na tomto základe. Interkultúrna výmena by mala byť prioritou v tomto smere a VHS Hoyerswerda už iniciovala túto výmenu. V jednom významnom projekte je interkultúrna výmena stredobodom aktivít. Téma projektu "Sliezske zámky v Poľsku" odráža historický a politický postoj a nabáda k diskusiám na túto tému, čo je vlastne prípad, keď kultúra je nástrojom na dosiahnutie hlbšieho spoznávanie, pochopenia a vzájomného uznania. Avšak toto nie je príklad iba zladenia (harmonizácie) rôznych foriem kultúry. Každý národ má svoju vlastnú kultúru a pôvodnú kultúru, i keď niekedy spoločnú a vzájomné prepojenú. Tieto kultúry sa budú i naďalej vyvíjať a modernizovať, a práve preto je potrebné zaobchádzať so spoločnou kultúrou citlivo a podporovať jej toleranciu a uznávanie. Prihraničná oblasť medzi Nemeckom, Poľskom a Českou republikou má veľa dôvodov na dobehnutie strateného času. Inštitúcie ďalšieho a celoživotného vzdelávania dospelých môžu významne prispieť k súčasnému procesu obnovenia priateľských vzťahov medzi štátmi.

Projekty financované z fondov EÚ zohrávajú významnú úlohu v uskutočnení týchto ideí na obidvoch stranách hranice hlavne preto, že finančná podpora na tento typ projektov

nie je dostatočná v dôsledku politických rozhodnutí každej krajiny. Štátna politika v týchto troch krajinách má veľmi malé dotácie a preto sa spolieha na jednotlivé veľké projekty.

Nakoniec záujem o cezhraničnú spoluprácu závisí od ekonomického rozvoja prihraničného regiónu. Vo všetkých troch štátoch za posledné roky badať pokles ekonomiky, čo má za následok sociálne problémy, a preto sa ľudia viac starajú o zabezpečenie svojich životných potrieb a nemajú čas na problémy cezhraničnej spolupráce a interkultúrnu výmenu.

Na druhej strane pozitívna vzájomná súhra domácej politiky a hospodárstva a európska podpora môžu pomôcť prihraničnému regiónu dostať sa z postavenia na okraji spoločnosti a vytvoriť úspešné regionálne centrum, ako to naznačuje vývoj v ostatných prihraničných regiónoch Európy. Vstup Poľska a Českej republiky do EÚ uľahčil spoluprácu medzi Hoyerswerda (Nemecko) a Opole (Poľsko). Ďalšími príkladmi cezhraničnej spolupráce sú napríklad spoločná nemecko-poľská univerzita vo Frankfurte nad Odrou (nem. Europa Universität Viadrina)³ a niektoré prípady nemecko-českej spolupráce medzi jednotlivými školami.

Existuje veľký potenciál pre rozvoj cezhraničnej spolupráce medzi Nemeckom, Poľskom a Českou republikou. So vstupom týchto krajín z východného bloku do EÚ bolo vytvorené politické zázemie na túto spoluprácu. Prioritou vo vzdelávaní dospelých v regióne sa stalo vyhľadávanie cezhraničných kontaktov. Je to úloha pre inštitúcie vzdelávania dospelých podporiť interkultúrnu výmenu a pomôcť odstrániť predsudky na všetkých stranách hranice. Je dôležité udržať kontakty vo veľmi otvorenej a osobnej rovine, tak povediac kontakty osoby s osobou. Právne a finančné základy pre túto spoluprácu majú vytvárať politici. I keď nemenej dôležitá je ekonomika, ktorá sa môže stať hnacím motorom v napredovaní kultúrneho rozvoja.

Detlef Heuke / Ute Grun, Hoyerswerda mestské kultúrne a vzdelávacie centrum (Kommunaler Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda / EKUB), Nemecko

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Mesto Hoyerswerda: www.hoyerswerda.de
VHS Hoyerswerda: www.vhs-hoyerswerda.de
Európska univerzita Viadrina: www.euv-frankfurt-o.de

Poznámky pod čiarou:

1 29. septembra 1938 ministerskí predsedovia Veľkej Británie a Francúzska za sprostredkovania Mussoliniho podpísali Mníchovskú zmluvu s Hitlerom v Mníchove. Na základe dohody odstúpili tie časti Československa, ktoré boli osídlené väčšinou sudetskými Nemcami, Nemeckej ríši; pripojili provinciu Teschen k Poľsku. Mníchovská dohoda sa považuje za čierny deň v dejinách českého ľudu.

2 Eduard Beneš bol ministerským predsedom Československa v rokoch 1945-1948. Za obdobie svojho pôsobenia vydal 143 dekrétov, z ktorých jeden c.15 bol o zbavení práv a práva vlastníctva Nemcov a Maďarov v Československu, čo spôsobilo oprávnené nepokoje.

3 www-frankfurt-o.de

Slovensko – Maďarsko

Cezhraničná spolupráca v euroregióne Neogradiensis

Tomáš Findra / Danica Hullová

Pôsobnosť euroregiónu Neogradiensis¹ zahŕňa oblasť historického Novohradu – na slovenskej strane, a to okresy Lučenec, Poltár a Veľký Krtíš a na maďarskej strane, kraj Nógrád. Po Rakúsko-uhorskej dualistickej monarchii vytvorenej cez "Ausgleich" (vyrovnanie) v roku 1867², región prešiel procesom rýchleho rozvoja, ktorý bol prerušený príchodom 1. svetovej vojny. Následkom dezintegrácie Rakúsko-uhorskej monarchie severná časť Novohradu bola integrovaná do novej republiky Československo (okrem rokov 1938-1945, keď časť slovenského Novohradu patrila Uhorsku). Po oslobodení v roku 1945, slovenský región patril kraju Banská Bystrica, a neskôr kraju stredného Slovenska. Zakladajúca deklarácia euroregiónu Neogradiensis bola podpísaná v septembri 1999 zástupcami kraja Nógrád na maďarskej strane a zástupcami okresov Lučenec, Veľký Krtíš a Poltár na slovenskej strane. Cieľom je pomôcť úspešnej a konkurenčnej ekonomickej oblasti v euroregióne Neogradiensis, ktorý je podporovaný oboma krajinami využívaním spoločných zdrojov a zaisťovaním dobrej kvality života a budúcej perspektívy pre jej občanov. Aktivity a projekty, ktoré boli podniknuté doteraz: výmenný program stredných škôl v oblasti jazyka a vedomostí, Pevnosť Fiľakovo – záchrana nášho historického dedičstva pre budúce generácie možnosť výskumu Stavanie mosta cez rieku Ipeľ blízko Kolárova.

Rozvoj vzťahov na poli kultúry a športu

Sila euroregiónu na poli spolupráce v kultúre a športe má korene v historickej minulosti. Územie historického Novohradu leží v južnej časti kraja Banská Bystrica, t.j. na strednom Slovensku. Čiastočne leží v Krupinskej planine a čiastočne v Slovenskom Rudohorí. Na juhu je definované a tiež spojené štátnou hranicou s Maďarskom časťou územia kraja historického Novohradu (maď. Nógrád). Dôkaz o kultúrno-historickom spojení medzi oblasťami vidno v skutočnosti, že centrum historického kraja bol najskôr hrad Novohrad (v 10. a 11. storočí) a potom od 16. storočia centrum bolo alternatívne Lučenec a Balassagyarmat. Z tohto dôvodu aj kultúrna aj ekonomická spolupráca medzi obyvateľmi žijúcimi v Novohrade má hlboké korene. Nespočetné historické pamiatky a lokality regionálnej, európskej a dokonca svetovej dôležitosti, kultúrne tradície a po stáročia staré remeslá a architektúra pridávajú na dôležitosť euroregiónu Neogradiensis. V modernej histórii Slovenska a Maďarska spolupráca na poli kultúry a športu bola aspektom cezhraničnej spolupráce s najdlhšími tradíciami. Na maďarskej strane euroregiónu sú asociácie a organizácie na zachovanie slovenskej kultúry

a maďarskej kultúry na slovenskej strane euroregiónu. Väčšina kultúrnych inštitúcií, ktoré pôsobia v euroregióne pestuje vzťahy s partnerskými organizáciami na druhej strane hranice. Na tomto území vzdelávacie inštitúcie ako aj kultúrne centrá, knižnice a múzeá hrajú dôležitú úlohu v ďalšom rozvoji cezhraničnej spolupráce. Neformálne vzťahy v oblasti kultúry a športu majú vždy pozitívny dopad na vzájomné vzťahy. Vytvárajú základ na zlepšenie vzťahov medzi Slovákami a Maďarmi, a tak zvyšujú kvalitu života obyvateľov euroregiónu.

Ťažká socio-ekonomická situácia, ktorej čelí región a jeho obyvatelia, zanechala svoje stopy v tejto oblasti. Nedostatok zdrojov v mestách a inštitúciách, slabá ekonomická situácia a vysoká nezamestnanosť, to všetko bráni rozvoju aktivít na poli kultúry a športu a zažíva dokonca v niektorých prípadoch regresiu. Situácia sa zhoršila, pretože u mladej generácie nebol záujem udržiavať a rozvíjať takéto aktivity. Cezhraničná spolupráca stráca svoj význam, keď neexistuje revitalizácia kultúrnych vzťahov a spoločných aktivít alebo ochrana historických hodnôt a kultúrneho dedičstva, zvlášť vo veku globalizácie. Preto je dôležité zachovávať slovenskú a maďarskú identitu cez spoločný vývoj slovensko-maďarskej kultúry a zachovávanie kultúrneho dedičstva našich predkov pre budúce generácie v oblasti euroregiónu Neogradiensis. Bohatstvo slovenských a maďarských tradícií a spoločensky súhlasné pôsobenie jednotlivých komunit, lokalít a mikroregiónov vytvára jedinečnú situáciu nie iba pre obyvateľov, ale aj pre návštevníkov regiónu. Preto sa zdá dôležité pre zvyšovanie povedomia a záujem u obyvateľstva regiónu.

Rozvoj ľudských zdrojov

V oblasti euroregiónu je dostatočný vzdelanostný predpoklad, čo sa týka inštitúcií a škôl na zvyšovanie štandardov zručností a kvalifikácie u obyvateľov v súlade s potrebami súčasného trhu práce po vstupe do EÚ. Tieto inštitúcie a školy tvoria dôležitý pilier euroregiónu a pomáhajú pripravovať mladšiu generáciu na rozvoj ľudských zdrojov. Zabezpečenie vzdelania v regióne zahŕňa štátne základné a stredné školy (stredné odborné školy a učňovské školy), gymnáziá a tiež regionálne pobočky univerzít. Existujúce programy, ktoré sa týkajú podpory zdravia, pedagogicko-psychologické poradne, osobitné školy a centrá voľného času tiež posilňujú rozvoj cezhraničnej spolupráce v euroregióne. Tradícia aktívnej spolupráce na poli vzdelávania medzi maďarskými a slovenskými inštitúciami v euroregióne sa môže znovu oživiť. V minulých rokoch nedostatok financií a investícií spôsobil, že rozvoj spolupráce sa spomalil, alebo v niektorých prípadoch celkom zastavil. V súčasnosti záujem na zabezpečení spoločensko-ekonomického rozvoja a integrácie do Európskej únie môžu obnoviť a rozšíriť v rámci cezhraničnej spolupráce partnerstvá medzi školami, učiteľmi a iné inštitúcie vzdelávania a odborného vzdelávania. Relatívne malé vzdialenosti v rámci dochádzania pracovných síl podľa potrieb rozširujúceho sa trhu práce

v euroregióne prispievajú k vytvoreniu nových šancí pre uchádzačov o zamestnanie z regiónu. Kvalifikácia, ktorú majú pracovníci v slovenskej a maďarskej časti euroregiónu, nie vždy spĺňa potreby ekonomiky, ktorá prechádzala a prechádza cez proces transformácie, a ktorá má novú štruktúru. V regióne hľadá prácu viac ľudí, ako je k dispozícii pracovných miest. Miera nezamestnanosti u ľudí v produktívnom veku stúpa a je väčšia ako v iných porovnateľných regiónoch Slovenska a Maďarska.

Ďalší spoločný problém slovensko-maďarskej oblasti sa týka migrácie kvalifikovaných robotníkov z regiónu za porovnateľne nízke priemerné platy, čo vedie k nedostatku kvalifikovaných robotníkov v rozdielnych sektoroch ekonomiky. Tento trend sa zosilnil všeobecne nízkou vzdelanosťou úrovňou obyvateľov, zvyšujúcim sa počtom uchádzačov bez zručností (obzvlášť u rómskej populácie) a neadekvátnym stavom niektorých školských zariadení, čo sa týka ich vybavenia. Spoločná snaha slovensko-maďarskej cezhraničnej spolupráce v oblasti prípravy a rozvoja ľudských zdrojov by sa mala zamerať na štruktúrnu zmenu školského systému a systému vzdelávania tak, aby to prispelo k zvýšenej konkurencii pracovnej sily regiónu na domácom trhu (vo vnútri euroregiónu, na slovensko-maďarských trhoch práce) a tiež na vonkajšom trhu práce (mimo euroregiónu). Slabým aspektom euroregiónu Neogradiensis je tiež fakt, že ani občania, ktorí hľadajú zamestnanie alebo lepšie postavenie na pracovnom trhu, ani zamestnávateľské organizácie nemajú k dispozícii adekvátne informácie; napr. nie sú spoločné databázy, ktoré by mapovali aktuálnu situáciu na pracovnom trhu. Z tohto dôvodu je dôležité vytvoriť agentúru na disemináciu informácií o požiadavkách trhu práce na oboch stranách hranice, o poskytovaní bezplatného vzdelávania a o možnostiach spolupráce. Spolupráca všetkých zainteresovaných organizácií v oblasti by mohla znížiť emigráciu mladšej generácie do priemyselne viac rozvinutých regiónov a mohla by vytvoriť nové možnosti pre rozvoj cezhraničného pracovného trhu. Mala by sa vytvoriť nová informačná sieť, ktorá by bola založená na databázach existujúcich úradov. Táto sieť by mala byť umiestnená v rámci miest, mala by mať cezhraničnú pôsobnosť a mala by poskytnúť jasnú a prístupnú databázu podľa spoločných potrieb. Podobné formy spolupráce by mohli pomôcť zvýšiť zamestnanosť a vzdelanostné štandardy medzi vidieckymi obyvateľmi euroregiónu. Tento druh spolupráce je tiež dôležitý pre lákanie investícií a investičných zdrojov do euroregiónu.

Skúsenosti s cezhraničnou spoluprácou

Cezhraničná spolupráca medzi Slovenskom a Maďarskom v hraničnom regióne predovšetkým zahŕňala pracovnú mobilitu, kultúrne aktivity (stretnutia organizované medzi mestami-dvojičkami a dedinami) a limitované výmenné aktivity organizované strednými školami na Slovensku s ich partnermi v Maďarsku. Avšak veľa z týchto podujatí bolo organizovaných v nedostatočnej kvalite. To sa týka partnerských organizácií ako aj miest. Chýbali konkrétne programy alebo projekty, ktoré by

zabezpečili dlhodobú trvácnosť takejto spolupráce. Z praktického hľadiska inštitúcií, ktoré sa zúčastňujú na cezhraničnej spolupráci, je kritický prístup k výsledkom efektívnej podpory zo strany úradov. Práca inštitúcií, ktoré poskytujú podporu a pomoc (napr. informačné centrá vedené magistrátom) je dosť hmlistá a neefektívna a nie je organizovaná prakticky. Následkom toho ich potencionálnym klientom – organizáciám schopným a ochotným uskutočňovať projekty cezhraničnej spolupráce – sa odmieta akákoľvek skutočná pomoc. Pravidlá použité na výzvy návrhov projektov, ktoré sa týkajú cezhraničnej spolupráce, nie sú jasné a transparentné a zdá sa, že je tu určitá úroveň korupcie v schvaľovacom procese. Keď takáto situácia pokračuje, snáď to môže mať dosť odradzovací dopad na organizácie, ktoré sa zúčastňujú cezhraničnej spolupráce. Ako príklad uvádzame občianske združenie Fundament, ktoré aktívne pracuje na rozvoji občianskej spoločnosti. Združenie podporuje projekty, ktoré podávajú magistráty, aktívne skupiny občanov a mimovládne organizácie. Spolupracujú s veľkými slovenskými nadáciami a s organizáciami zahraničných darcov. Za posledné tri roky Fundament spolupracuje s maďarským partnerom Életfa Környezetvédő Szövetség Eger. Spolupráca zahŕňa stálu výmenu informácií, ktorá sa týka individuálnych aktivít.

Tomáš Findra / Danica Hullová, Centrum vzdelávania neziskových organizácií, Slovensko. Táto kapitola bola vypracovaná s pomocou a podporou občianskeho združenia Fundament.

Kľúčové dokumenty a web stránky:

Web stránka Euroregiónu Neogradiensis: www.euroregion-neogradiensis.sk

Poznámky pod čiarou:

1 www.euroregion-neogradiensis.sk

2 pre ďalšie informácie pozrite článok Alfreda Langa v kapitole 1.

Rakúsko – Slovensko – Maďarsko

Od železnej opony k spoločnej hraničnej oblasti

Alfred Lang

Po roku 1945 boli vzťahy v hraničnej oblasti medzi Rakúskom, Maďarskom a Slovenskom definované takzvanou železnou oponou¹. Až do jej odstránenia na konci 80-tych rokov boli cezhraničné kontakty možné iba za veľmi obmedzených podmienok. Do zmeny režimu v Maďarsku a na Slovensku v roku 1989 nebol cezhraničný kontakt možný. Počiatočná fáza eufórie bola rýchlo vystriedaná triezvym uznaním skutočných príležitostí, ktoré existovali a k intenzívnejšiemu kontaktu nedochádzalo až do vstupu Rakúska do Európskej únie v roku 1995 a neskoršieho prijatia Maďarska a Slovenska do EÚ v roku 2004. Prax cezhraničnej spolupráce zostáva na mnohých miestach akosi novou koncepciou. Toto je skutočnosťou obzvlášť charakteristická aj pre oblasť vzdelávania dospelých.

1989 – nové perspektívy a staré hranice

V rokoch bezprostredne nasledujúcich po páde železnej opony v roku 1989 odstránenie obmedzení pre cestovanie a výrazné rozdiely v cenách podporili čulú, ale jednostrannú spotrebiteľskú turistiku medzi nákupcami, cestujúcimi z Rakúska na nákup do Maďarska a na Slovensko (hlavne do Bratislavy). Populárnymi výrobkami boli benzín, potraviny, alkohol a tabakové výrobky, ošatenie a tovar pre domácnosť. Mnoho návštevníkov z Rakúska bolo pritiahnutých aj reštauráciami a termálnymi kúpeľmi, ako aj podnikmi sektora služieb, akými sú salóny krásy, kadernícke salóny, optiky a zubná chirurgia.

Už od 1. januára 1988, to znamená viac ako jeden rok pred odstránením železnej opony, boli v Maďarsku vydávané medzinárodné pasy, ktoré uľahčovali do veľkej miery bezproblémový vstup do Rakúska. To viedlo k rýchlo rastúcej spotrebnej turistike v Rakúsku. V rakúskych obciach pri hraničných prechodoch z Maďarska a obzvlášť pozdĺž dopravnej trasy z hraničného prechodu Nickelsdorf / Hegyeshalom do Viedne sa otvárali do veľkej miery improvizované obchody (často v garážach a narýchlo postavených privesoch), ponúkajúce všetky druhy tovaru. Toto Maďarsku rýchlo spôsobilo značné problémy pokiaľ ide o pohyb valút. V apríli 1989, keď boli sprísnené colné predpisy, 114.000 maďarských občanov zaplavilo v priebehu dvoch dní hraničnú oblasť: maďarské colné štatistiky zaznamenávajú nasledovné deklarované nákupy uskutočnené v dňoch 2. a 4. apríla 1989: 5.664 videorekordérov, 4.013 farebných televízorov, 4.714 počítačov a častí počítačov, ako aj 3.506 mrazničiek. Keď v polovici

apríla nové colné predpisy vstúpili do platnosti, spotrebiteľské aktivity zaznamenali značný pokles a mnoho improvizovaných obchodov muselo byť v dôsledku toho zatvorených. V tom istom čase maďarská vláda podstatne zjednodušila zakladanie spoločných podnikov a zahraničným investorom poskytla garanciu päťročného oslobodenia od dane, ako aj voľného prevodu zisku.

2. mája 1989 maďarské špeciálne jednotky začali demontovať bariéry na rakúsko – maďarských hraniciach a 27. júna 1989 ministri zahraničia každej z krajín, Alois Mock (Rakúsko) a Gyula Horn (Maďarsko), na voľnom priestranstve neďaleko hraničného prechodu Nickelsdorf / Hegyeshalom symbolicky prestrihli časť železnej opony.

Vľavo a v strede: Pozostatky bývalej "Železnej opony", strážna veža a hraničný stĺp.
Vpravo: Protest v hraničnej komunite v Burgenlande proti otvoreniu hranice s Maďarskom na začiatku 90-tych rokov.

Masy ľudí na hraniciach v relatívne krátkom čase vyvolali nevôľu u mnohých obyvateľov Burgenlandu. Spôsobili to úplne preplnené tranzitné trasy v prihraničnej oblasti, zvýšenie počtu dopravných nehôd a údajné, alebo aj skutočné zvýšenie drobnej trestnej činnosti a problémy s pašeráctvom a pokútnou zamestnanosťou. V tomto kontexte sa vytvoril značný stupeň nevôle, podnecovaný niektorými frakciami v rakúskej politike.

Zároveň do Rakúska prichádzalo rastúce množstvo rumunských a poľských občanov. Obzvlášť mnoho Rumunov pri svojom príchode žiadalo o politický azyl: z 23.000 žiadateľov o azyl v Rakúsku v roku 1990 bolo viac ako 12.000 z Rumunska. To viedlo Rakúsko k opätovnému zavedeniu vízových obmedzení pre poľských a rumunských občanov. Následne na to dramaticky vzrástol počet ilegálnych imigrantov, prechádzajúcich cez rakúske hranice, obzvlášť cez ich rakúsko – maďarskú časť. Vysoko emotívna debata týkajúca sa prílevu utečencov a turistov zo strednej

a východnej Európy v lete 1990 v Rakúsku prebiehala súčasne s blížiacimi sa národnými voľbami v októbri 1990. Desiat ministrov vnútra v tom čase vyhlásilo, že "hraničná kontrola už nemôže zaručiť potreby bezpečnosti našich občanov. Každý deň sa uskutočnia stovky ilegálnych prechodov hraníc. Aktuálna situácia nie je trvalo udržateľná", čím sa odôvodnilo rozhodnutie rozmiestniť rakúskych vojakov pozdĺž hranice. Následne značne poklesol počet ilegálnych prechodov hraníc, pričom krajiny pôvodu imigrantov sa v priebehu rokov menili a odrážali ohniská krízy v Európe, Ázii a Afrike. Zdôrazňovala sa nevojenská povaha tohto rozmiestnenia, podľa ktorej boli vojaci oficiálne rozmiestnení iba na podporu policajných a colných dôstojníkov, a preto sa používal výraz "pomocné rozmiestnenie" (nem. Assistenzeinsatz).

Kritici rozprávali o postavení novej železnej opony, tentoraz na ochranu bohatého "Západu" pred ekonomicky zaostalým Východom. Táto situácia sa vstupom Rakúska do Európskej únie v roku 1995 nielen skonsolidovala, ale v kontexte toho, že hranica je zároveň aj šenghenskou hranicou (externá hranica EÚ), takéto prísne hraničné kontroly taktiež predstavovali povinnú podmienku členstva Rakúska v EÚ².

Na politickej úrovni sa už koncom 70-tych a začiatkom 80-tych rokov začala spolupráca medzi Burgenlandom a západomaďarskou župou Győr-Moson-Sopron a Vas. V roku 1978 bola založená "Plánovacia komunita Východ" a v roku 1985 sa vykryštalizovala Rakúsko – Maďarská regionálna rozvojová konferencia (nem. ÖUROK), ktorá pozostávala z viacerých pracovných skupín, v ktorých boli zástupcovia burgenlandského kraja a západomaďarskej župy. V roku 1992 nasledovalo vytvorenie cezhraničnej Panónskej regionálnej rady, s cieľom vytvoriť určitú formu regionálneho parlamentu, ktorý mal pracovať ako spoločný rozhodovací orgán pri riešení cezhraničných záležitostí hoci v skutočnosti sa obmedzil na vypracovávanie "odporúčaní".

V kontexte burgenlandských vzdelávacích programov pre dospelých boli prvé kontakty nadviazané v roku 1989 s maďarskými a slovenskými susedmi. V rokoch 1991 a 1992 Europahaus Burgenland³ organizoval sériu takzvaných interkulturálnych diskusných fór pod názvom "Bunter Tisch" (čo približne znamená "dúhový stôl"), ktoré sa konali striedavo v Burgenlande, Maďarsku a na Slovensku, s účastníkmi, pochádzajúcimi z Rakúska, Maďarska a Slovenska. Boli to neformálne stretnutia, umožňujúce jednotlivcom a inštitúciám z oblasti kultúry, vzdelávania a výskumu navzájom sa spoznať. Organizátori kurzov, v prvom rade univerzity pre vzdelávanie dospelých v Burgenlande⁴ v tomto období zaznamenali zvýšený počet záujemcov o kurzy maďarského jazyka, na ktorý reagovali ponúknutím inovatívnej koncepcie kurzov tandemového vyučovania, alebo medzinárodnej jazykovej výmeny IST (nem. Interkultureller Sprachentausch)⁵.

V jeseni 1989, po otvorení železnej opony, organizovala Výskumná spoločnosť Burgenland takzvané "Oponové diskusie" v obciach okolo burgenlandsko – západomaďarskej hranice. Cieľom týchto akcií bolo spojiť obyvateľov susedných obcí, ktoré boli od seba oddelené hranicou. Tieto stretnutia skúmali rozdiely vo vývoji rôznych komunít, vplyv rozdelenia hranice a budúce potenciálne zmeny. Uskutočňovali sa v miestnych hostincoch alebo radniciach, striedavo v maďarských a burgenlandských dedinách a boli uskutočňované v oboch jazykoch⁶. V januári 1991 začala práca na výskumnom projekte "Zaungespräche". Do prieskumu boli vybrané štyri obce na základe ich geografickej blízkosti a spoločného jazyka⁷. Hlavnými témami štúdie boli jazyk a rozvoj jazyka a vplyv rozdelenia hranicou na vzory spoločenského kontaktu v rámci regiónu.⁸.

Dočasné otvorenie hranice medzi Loipersbachom (Rakúsko) a Ágfalvou (Maďarsko) v roku 1991 pri príležitosti projektu „Zaungespräche“ realizovaného Výskumnou spoločnosťou Burgenland.

Počiatkové nadšenie s výhľadom na cezhraničnú spoluprácu bolo v polovici 90-tych rokov nahradené triezvym uvedomením si toho, že mnohé z úvodných kontaktov neboli udržiavané a že záujem o učenie sa jazykov taktiež ochaboval. Cezhraničná spolupráca sa k pôvodnému programu vrátila iba vtedy, keď sa Rakúsko a neskôr Maďarsko a Slovensko stali členmi Európskej únie.

1995 – Vstup Rakúska do Európskej únie

Vstup Rakúska do Európskej únie 1. januára 1995 bol taktiež predzvesťou nových perspektív cezhraničnej spolupráce s Maďarskom a Slovenskom. Vstup do Európskej únie mal obzvlášť významný dopad na Burgenland, nakoľko to bol jediný rakúsky spolkový kraj, ktorý dostal štatút regiónu v rámci Cieľa 1, konkrétne prístup k celému spektru možností finančnej podpory poskytovanej štrukturálnymi fondami EÚ. Počas referenda o vstupe do EÚ, ktoré sa konalo v Rakúsku 12. júna 1994 dalo Burgenlandsko najväčší počet hlasov v prospech vstupu do EÚ (pribl. 75%) zo všetkých spolkových krajov⁹.

Katalyzátorom zvýšenej cezhraničnej spolupráce bol v prvom rade program INTERREG, prostredníctvom ktorého bola smerovaná finančná podpora pre cezhraničnú spoluprácu medzi Rakúskom a Maďarsko, a Rakúskom a Slovenskom.¹⁰

V roku 1996 si Výskumná spoločnosť Burgenland zobrala tento rámec financovania ako príležitosť na usporiadanie novej špecializovanej konferencie Burgenlandské výskumné dni (nem. Burgenländische Forschungstage)¹¹, zameranej na nové perspektívy, ktoré boli týmto spôsobom vytvorené. Dvaapoldenné rozhovory a workshopy dali medzinárodným špecialistom a národným a regionálnym politikom možnosť prediskutovať si dve témy regionálneho financovania EÚ a cezhraničnej spolupráce v Európe. Bola to prvá rozsiahla diskusia tohto typu, ktorá sa v Burgenlande konala po vstupe Rakúska do EÚ. Jedna z tém diskusie sa zamerala na spoluprácu v oblasti kultúrnej a vzdelávacej politiky.

Počas úvodnej fázy programu od roku 1995 do 1999, bolo v rámci rakúsko – maďarského programu INTERREG IIA dané k dispozícii 28.2 milióna EUR, z toho bolo ako finančná podpora z EÚ obdržaných 11 miliónov EUR. Dôležité projekty, ktoré boli v tom čase realizované, zahŕňali Technologické centrum v Eisenstadte, cezhraničný podnikateľský park v Heiligenkreuz-St.Gotthard a tri prírodné parky, taktiež sa nachádzajúce v cezhraničnej oblasti, ako aj závod na bioplyn v Güssingu a celý rad cyklistických tratí.

Nakoľko, na rozdiel od hraničných regiónov, zahŕňajúcich iba členské štáty EÚ, financovanie INTERREG pre projekty na rakúsko – maďarskej hranici bolo k dispozícii iba pre investície na rakúskej strane hranice, spolupráca s Maďarskom v priebehu tejto prvej fázy od roku 1995 do 1999 bola iba formálna. Hoci Európska únia vytvorila špecifické podporné programy pre prístupové kandidátske krajiny v strednej a východnej Európe, medzi ktorými bol špecificky pre pohraničné regióny program PHARE CBC (od 1995 do 1999, Maďarsko malo prístup k 42 miliónom EUR pre projekty v rámci PHARE CBC programu s Rakúskom), spoločné projekty (takzvané "zrkadlové projekty", ktoré museli byť v Maďarsku žiadané v rámci PHARE CBC a v Rakúsku v rámci INTERREG IIA) často prepadli, nakoľko formálne postupy pri žiadosti, implementácii a postupe, definované vo dvoch programoch, neboli navzájom zosúladené.

Priebežné vyhodnotenie prvého obdobia programu INTERREG z roku 1998 odhalilo, že iba 10% projektov vykazovalo spoločný aspekt plánovania, finančného aj prevádzkového; ďalších 53% bolo hodnotených ako projekty, majúce prinajmenšom nejaký dopad na Maďarsko a 36% bolo hodnotených ako projekty, konajúce sa v hraničnej oblasti, avšak nemajúce priamy cezhraničný dopad. Z maďarskej strany bola v tomto prvom financovacom období vznesená kritika, že Burgenland dal podporu iba tým maďarským projektom, ktoré v žiadnom prípade neboli konkurenciou pre

vlastné investičné plány Burgenlandu a že Burgenland bol “mimoriadne opatrný“ tam, kde išlo o proces modernizácie v západomaďarskej župe.

V priebehu druhého programovacieho obdobia v rokoch 2000-2006, znamenal následný program INTERREG IIIA Rakúsko – Maďarsko približne 77 miliónov EUR z regionálnych, národných a EÚ zdrojov financovania. Ďalších 55.8 miliónov EUR je k dispozícii prostredníctvom PHARE CBC programu pre Maďarsko. Spoločný plánovací dokument programov pre Rakúsko – Maďarsko na roky 2000-2006 má ako svoj spoločný cieľ pre sedemročné plánovacie obdobie rozvoj ekonomicky, spoločensky a psychologicky integrovaného hraničného regiónu. Projekty, ktoré mali dostať “zelenú“ mali preukázať, “že vedú ku kontinuálnemu procesu výmeny v zmysle cezhraničných perspektív, skúseností a vízie, zahŕňajúcich čo najširšiu komunitu“. Ďalej, jasne budujúc na skúsenostiach z prvého plánovacieho obdobia, tento dokument konštatuje, že “je oveľa zložitejšie podporovať zavádzanie stratégie, ktorá má skutočne cezhraničný charakter, než podporovať sériu projektov, ktoré sú umiestnené iba v pohraničnej oblasti.“ Praktická skúsenosť z vedenia takýchto projektov ukazuje, že bilaterálne partnerstvo ustanovené v ich rámci často spĺňa iba formálne kritériá takéhoto partnerstva, t.z. projektoví partneri zo susediacich krajín sa zapájajú iba za účelom dosiahnutia väčšieho uznania, zatiaľ čo každý projektový partner sleduje svoje vlastné národné projekty. Hoci priebežné hodnotenie z roku 2003 odhadlo, že 74% projektov dosiahlo najvyššie stupne hodnotenia pokiaľ ide o spoluprácu a dopad, tieto kritéria boli v skutočnosti jednoducho splniteľné.

INTERREG a PHARE CBC boli určite katalyzátormi pre zvýšenú spoluprácu v regióne rakúsko – maďarsko – slovenskej hranice po eufórii rokov, bezprostredne nasledujúcich po roku 1989. Ako už bolo uvedené, aktivity a projekty boli silno ovplyvnené národnými a regionálnymi politickými záujmami a nie stále mali cezhraničné komponenty, ktoré charakterizujú programy, akými sú SOCRATES alebo LEONARDO DA VINCI. Taktiež sa stalo, že veľká väčšina projektov zahŕňala partnerstvo medzi Burgenlandom a západným Maďarskom. Zo začiatku bolo podstatne menej projektov spolupráce so Slovenskom, čiastočne preto, lebo Maďarsko má podstatne dlhšiu spoločnú hranicu s Rakúskom než Slovensko¹², a čiastočne preto, lebo západné Slovensko je ovládané prítomnosťou hlavného mesta Bratislavy, čo robí blízko ležiacu Viedeň, hlavné mesto Rakúska, prirodzeným partnerom cezhraničných projektov spolupráce. Program INTERREG Rakúsko – Slovensko teda dostal podstatne menší rozpočet, než ekvivalentný program s Maďarskom.

Nakoniec bol v roku 1998 založený EuRegio West / Nyugat Pannonia medzi Burgenlandom (Rakúsko) a susedným západomaďarskou župou (Győr-Moson-Sopron a Vas, po roku 1999 doplnených Zalou). V oblasti EuRegio žije približne 1,3 milióna ľudí na ploche okolo 15.000 km². Rada EuRegio je zložená zo 40 zástupcov štyroch

partnerov EuRegio. Riadiaci výbor pozostáva zo štyroch politických zástupcov, poverených vytváraním stratégie rozvoja EuRegio a stanovovaním strednodobých cieľov. Programové vyhlásenie EuRegio West / Nyugat Pannonia zdôrazňuje nasledovné tématické oblasti: inovatívny rozvoj poľnohospodárskej oblasti, rekreácia a zdravie. V novom programovom vyhlásení vypracovanom v roku 2004 pre EuRegio West / Nyugat Pannonia organizácia prezentuje vysoko ambiciózne ciele do budúcnosti: "Od Ja k My: EuRegio v rozhodovacom procese integruje miestnych ľudí a ich myšlienky, pričom posilňuje cezhraničné identity. Vytváranie priaznivých podmienok: EuRegion je viac ako abstraktná inštitucionálna konštrukcia. Z tohto dôvodu sa odstraňujú cezhraničné administratívne prekážky."¹³

Tento príklad dokumentuje, že EuRegio West / Nyugat Pannonia pracuje takmer výlučne ako nástroj spolupráce v politickej a administratívnej sfére a má veľmi malý vplyv na každodenný život ľudí žijúcich v pohraničnom regióne. V prieskume z roku 2001 konštatovalo 79% opýtaných obyvateľov Burgenlandu, že nikdy nepočuli o EuRegio West / Nyugat Pannonia; je nepravdepodobné, že by sa táto situácia v priebehu rokov veľmi zmenila. Hoci to samo osebe nie je argumentom proti EuRegio – určite má dôležitú úlohu ako nástroj vytvárania siete a koordinácie medzi oficiálnymi orgánmi a administratívnymi jednotkami participujúcich krajín – zaangažovanie miestnej populácie, uvedené v programovom vyhlásení zostáva cieľom, ktorý bude dosiahnutý v budúcnosti. Ďalšou slabou stránkou v tomto kontexte je absencia spolupráce a integrovanie regionálnej občianskej spoločnosti (MVO) a vzdelávacích organizácií dospelých. Je to skutočne organizácia občianskej spoločnosti, ktorá by mohla vytvoriť dôležité spojenie medzi EuRegiom a miestnou populáciou a ktorá by bola schopná významne prispieť k rozvoju cezhraničnej identity, uvedenej v dokumente EuRegion. Stojí taktiež za to povšimnúť si, že susedné slovenské oblasti a oblasti slovinskej hranice nie sú do EuRegio-nu integrované.

2004 – Vstup Maďarska a Slovenska do Európskej únie

V diskusiách okolo vstupu Maďarska a Slovenska do Európskej únie na rakúskej strane prevládala otázka možného dopadu na domáci trh práce. Iba v samotnej EuRegio oblasti (región rakúsko – maďarskej hranice) vykazuje objem pracovnej sily približne 560.000 ľudí, z ktorých približne 85.000 je v Burgenlande. Po páde železnej opony bol veľmi veľký rozdiel medzi úrovňou miezd v Burgenlande a v Maďarsku, čo v tom čase predstavovalo pomer 1:13.¹⁴ Z dôvodu svojej geografickej blízkosti k prístupujúcim krajinám sa mali Nemecko a Rakúsko najviac čo obávať, pokiaľ ide o dopad voľného pohybu pracovných síl v situácii pokračujúceho veľkého rozdielu v úrovni príjmov. Ostatné členské štáty EÚ a Komisia EÚ mali na začiatku iba malý záujem na obmedzení mobility na trhu práce. Avšak neistota súvisiaca s voľnou mobilitou pracovných síl rástla hlavne v oblastiach hraničiacich s novými členskými krajinami.

Zatiaľ čo v Rakúsku sa prudká diskusia v danej záležitosti sústredila na "lacnú prácu", v Maďarsku boli zdôrazňované pozitívne aspekty tejto situácie pre obe strany. Maďarsko nevidelo otázku migrácie ako skutočný problém, nakoľko Maďari v žiadnom prípade neboli veľmi mobilnou populáciou. Okrem toho, bol tu pocit, že rýchly proces integrácie do EÚ oživí maďarskú ekonomiku a tým utlmí migračné trendy.

V priebehu tejto fázy politickej osobnosti v Rakúsku zo všetkých oblastí a obzvlášť z odborových organizácií opakovane požadovali prechodné opatrenia prinajmenšom na zjemnenie predpokladaného negatívneho dopadu na domáci trh práce. S prihliadnutím taktiež na rastúcu verejnú akceptáciu rozšírenia EÚ v rámci existujúcich členských krajín bolo v priebehu prístupových rokovaní dohodnuté, že počas prechodného obdobia budú zavedené kvóty pre migrujúcich pracovníkov, aby sa obmedzila pracovná mobilita pokiaľ ide o čas a množstvo. Odsúhlasený model predvídal revidovanie obmedzení do siedmich rokov, v ktorom kontexte v intervale siedmich rokov môže byť odsúhlasené predĺženie, alebo nová definícia kvót. Po tom, ako sa EÚ a prístupové kandidátske krajiny dohodli na tomto kompromise, Maďarsko a Slovensko hlasovali v jeho prospech pod podmienkou, že by im taktiež malo byť umožnené chrániť svoj vlastný domáci trh práce.

Bilaterálne zmluvy, ktoré následne vznikli, splnili svoj krátkodobý regulačný účel, politici, zamestnanci a zamestnávateľi sú ale konfrontovaní so zložitou otázkou toho, ako nájsť správnu rovnováhu na stále viac deregulovanom trhu práce medzi Rakúskom a Maďarsko, medzi stanovovaním kvót na jednej strane a umožňovaním pracovnej mobility na strane druhej, aby sa zabezpečila zamestnanosť a ekonomický rast v panónskom regióne ako celku.

Od júla 2002 predstavitelia odborov z Burgenlandu a západného Maďarska spoločne pracovali na príprave projektu INTERREG IGR – Interregionaler Gewerkschaftsrat Burgenland-Westungarn, aby sa zmenšil prípadný negatívny dopad rozšírenia EÚ. Od marca 2004 IGR poskytovala právne poradenstvo v maďarskom jazyku pre maďarských pracovníkov, zamestnaných v Burgenlande. Bilingválne právne poradenské služby poskytujú týmto jednotlivcom informácie o ich zamestnaneckých a sociálnych právach. Do októbra 2005 využilo tieto služby takmer 4.000 ľudí, čo dokázalo veľkú potrebu takýchto služieb.¹⁵

Cezhraničné služby vzdelávania dospelých v rakúsko – maďarsko – slovenskom hraničnom regióne

Z kritického uhla pohľadu možno konštatovať, že cezhraničné aktivity v oblasti vzdelávania dospelých v pohraničnej oblasti medzi Burgenlandom, západným Maďarskom a západným Slovenskom ostávajú v rannom štádiu. Hoci existuje rastúci záujem o cezhraničnú spoluprácu vo vzdelávaní a začatí vzdelávacích partnerstiev

a spoločnej účasti na európskych projektoch, momentálne kontakty a spolupráca sú ešte stále výnimkou z pravidla. To málo existujúcich projektov spolupráce je vo väčšine prípadov založených na individuálnych iniciatívach obmedzeného časového rozsahu a ich dopad sa obmedzuje na miestnu úroveň.

Ako bolo uvedené v predchádzajúcom, program INTERREG bol katalyzátorom zvýšenej cezhraničnej spolupráce, predovšetkým v Burgenlande a západnom Maďarsku, ale vzdelávanie dospelých z nej malo iba čiastočný prospech. Okrem toho, tých málo projektov, financovaných z INTERREGu v oblasti vzdelávania dospelých takmer bez výnimky súviselo s odbornými školeniami a pokračujúcim vzdelávaním pre pracujúcich. Predovšetkým, Berufsförderungsinstitut Burgenland (bfi)¹⁶ sa dostal do úlohy pioniera, pokiaľ ide o cezhraničnú spoluprácu.¹⁷ Príklady činnosti zahŕňajú projekt popísaný v kapitole 4, týkajúci sa zamestnancov pohostinských služieb v zdravotnom cestovnom ruchu, alebo projekt WGL – Wellness Grenzenlos, poskytujúci tréningy pre pracovníkov zamestnaných v termálnych kúpeľoch v regióne. Cezhraničná vzdelávacia sieť poskytuje trojročný tréningový program pre kvalifikovaných kovorobotníkov z Maďarska a Rakúska. Od oboch skupín sa vyžaduje, aby sa učili jazyk svojich susedov a školiace programy sa uskutočňujú striedavo v Szombathely (Maďarsko) a Großpetersdorfe (Rakúsko). bfi Burgenland sa po niekoľko rokov taktiež pravidelne zúčastňoval na vzdelávacej obchodnej výstave v Szombathely. Od augusta 2002 v Szombathely pracovala dcérska organizácia bfi Burgenland. bfi Bildungshaus Szombathely (maď. Burgenlandi Felnőttképzési Intézet Szombathely)¹⁸ odvtedy dostal akreditáciu ako maďarská organizácia vzdelávania dospelých. Kurzy sú ponúkané skupinám do 12 účastníkov a veľký dopyt je po jazykových kurzoch.

V oblasti všeobecného vzdelávania dospelých boli Výskumná spoločnosť Burgenland (nem. Burgenländische Forschungsgesellschaft) spolu s Konferenciou vzdelávania dospelých (nem. Konferenz der Erwachsenenbildung – BuKEB) prvými iniciátormi pokiaľ ide o podporu cezhraničnej spolupráce v pohraničnej oblasti Burgenland – Maďarsko – Slovensko a budovanie informačných a komunikačných sietí.

Prvým významným projektom v tomto kontexte bol GRUNDTVIG 2 projekt – Vzdelávacie partnerstvo, ktoré začalo v roku 2001 pod názvom "Cezhraničná spolupráca v oblasti vzdelávania dospelých v Európe" (nem. Grenzübergreifende Zusammenarbeit im Bereich der Erwachsenenbildung in Europa). Tento projekt, iniciovaný a koordinovaný Výskumnou spoločnosťou Burgenland, zahŕňal vzdelávacie organizácie v Burgenlande, spolu so Západnou cezduňajskou agentúrou regionálneho rozvoja (maď. Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.) z Maďarska a Centrom vzdelávania neziskových organizácií (CVNO)¹⁹ zo Slovenska. Švédsky partner, Arktická nadácia pre odborné školenia a pokračujúce vzdelávanie (švéd. Utbildning Nordkalotten) poskytla dobrý príklad cezhraničnej spolupráce na vzdelávacích projektoch.²⁰

V skutočnosti dokázala, že je možné zvýšiť frekvenciu kontaktov s maďarskými a slovenskými vzdelávacími inštitúciami. Medzi iným sa rozvinula úzka spolupráca medzi Výskumnou spoločnosťou Burgenland a Akadémiou vzdelávania. Akadémia vzdelávania²¹ je najväčšou a najstaršou vzdelávacou inštitúciou na Slovensku s približne 40 pobočkami v rámci celej krajiny. V rámci projektu PHARE CBC, v ktorom Výskumná spoločnosť Burgenland bola rakúskou partnerskou organizáciou, boli medzi inštitúciami pre vzdelávanie dospelých v Burgenlande a na Slovensku organizované študijné cesty a workshopy.²²

Na maďarskej strane sa rovinula spolupráca s Univerzitou Dániela Berzsényiho (maď. Berzsényi Dániel Főiskola²³) v Szombathely. Výskumná spoločnosť Burgenland bola a je partnerom v celom rade projektov PHARE CBC a SOCRATES / COMENIUS.

Výskumná spoločnosť Burgenland nebola úspešná vo svojich pokusoch zriadiť prostredníctvom programu INTERREG IIIA cezhraničnú platformu pre vytváranie sietí. Napriek veľkému vynaloženému úsiliu žiadosť zo strany Burgenlandu nebola úspešná. Na rozdiel od tejto skutočnosti, európsky projekt spolupráce, zahŕňajúci vytvorenie inštitúcie pre vzdelávanie dospelých, pracujúcej v cezhraničnej polohe v rámci SOCRATES / GRUNDTVIG zaznamenal väčší úspech: vytvorenie tzv. "CBCnet" – sieť cezhraničnej spolupráce vo vzdelávaní dospelých.

Ostatný projekt Výskumnej spoločnosti Burgenland, zahŕňajúci EQUAL rozvojové partnerstvo na tému rodového mainstreamingu sa týka financovania trilaterálnej siete žien medzi Slovenskom, Maďarskom a Rakúskom a pokračoval aj po ukončení obdobia financovania z EQUALu vo forme SOCRATES / GRUNDTVIG 2 vzdelávacieho partnerstva s maďarskou a slovenskou partnerskou organizáciou.

Výskumná spoločnosť Burgenland podnikla takto s inštitúciami vzdelávania dospelých v Burgenlande celú sériu iniciatív, so spoločným cieľom vytvorenia budúcej základne pre spoluprácu v tomto pohraničnom regióne. V každom prípade sa predpokladá, že osobný kontakt by mal pomôcť odstrániť historické, ekonomické a kultúrne prekážky, ktoré rozdeľujú ľudí v regióne a podporiť docenenie príležitostí, ktoré môže ponúknuť zjednotená Európa.

Alfred Lang, Výskumná spoločnosť Burgenland (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Rakúsko

Poznámky pod čiarou:

- 1 Vid' článok od Alfreda Langa v kapitole 1.
- 2 V júni 1985 bola podpísaná takzvaná Schenghenská dohoda medzi piatimi členskými krajinami EÚ. Predpokladá odstránenie hraničnej kontroly a zavedenie voľného pohybu osôb a tovaru medzi členskými štátmi EÚ: odsúhlaseným protiopatrením taktiež bola prisna kontrola externých hraníc (Schenghenské hranice).
- 3 V tom čase známa ako Europahaus Eisenstadt (www.europahausburgenland.net)
- 4 Vid' profil partnera.
- 5 Vid' popis projektu v kapitole 4.
- 6 Akcie boli organizované v siedmich burgenlandských a západomaďarských obciach: Ober-, Unterbildein/ Felső-, Alsobeled – Pornapáti / Pernau; Eisenstadt / Kismarton – Sopron / Ödenburg; Narda / Nahring – Schandorf / Cemba; Loipersbach / Lépesfalva – Ágfalva / Agendorf, Rábafüzes / Rabfidisch (Szentgotthard / Sankt Gotthard) – Heiligenkreuz / Rábakeresztur; Lutzmannsburg / Lösmand – Zsira / Tening).
- 7 Ober-, Unterbildein / Felső-, Alsobeled; Pornóapáti / Pernau; Schandorf / Cemba; Narda / Nahring.
- 8 Vid' publikáciu: Traude Horvath, Eva Müllner (Ed.): Hart an der Grenze. Burgenland und Westungarn. Vienna, Verlag für Gesellschaftskritik 1992.
- 9 S pozitívnym hlasovaním 86%, malá burgenlandská osada Draßburg vytvorila najvyšší pozitívny výsledok hlasovania v Rakúsku.
- 10 Program EÚ financovania INTERREG bol založený v roku 1995 a slúžil pohraničným regiónom Európskej únie. Jeho cieľom je podporiť spoluprácu s príslušnými susednými krajinami.
- 11 9. burgenlandské výskumné dni, 21. – 22. november 1996, Eisenstadt.
- 12 Vid' kapitola 1.
- 13 RMB Burgenland (Ed.): "Leitbild. EuRegio West", Eisenstadt 2004, p. 9.
- 14 Čísla z poslednej kohéznej správy Európskej komisie, 2004.
- 15 www.igr.at
- 16 Vid' profil partnera
- 17 Vid' napríklad projekt pracovníkov pohostinských služieb v zdravotnom cestovnom ruchu v kapitole 4.
- 18 www.bfi.hu
- 19 Vid' profil partnera
- 20 Vid' profil partnera
- 21 Vid' profil partnera
- 22 Vid' štúdiu projektu siete vzdelávania dospelých v regióne Bratislava – Trnava – Burgenland v kapitole 4.
- 23 www.bdf.hu

Cezhraničné vzdelávanie v Európe – prípadové štúdie

*Spolupráca na
inštitucionálnej úrovni*

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten – Arktická vzdelávacia nadácia

Arktická vzdelávacia nadácia je výnimočným príkladom cezhraničnej spolupráce v oblasti vzdelávania dospelých na medzivládnej úrovni, ktorá organizuje svoje aktivity podľa požiadaviek Arktického regiónu. Nachádza sa v malej dedinke Övertorneå na severe Švédska blízko hraníc s Fínskom. Vlády Fínska, Nórska a Švédska spoločne riadia a spravujú túto inštitúciu.

Prihraničný región: Švédsko – Fínsko – Nórsko
Inštitúcia: Arktická vzdelávacia nadácia (Stiftelsen Utbildning Nordkalotten), Övertorneå (Švédsko)

Viac-menej všetky aktivity Arktickej vzdelávacej nadácie (švéd. Stiftelsen Utbildning Nordkalotten, v skratke Utbildning Nord)¹⁾ sú príkladom toho, ako cezhraničná odborná príprava prebieha v praxi. Cieľom Utbildning Nord je vytvárať priaznivé podmienky pre každého študenta a pripraviť ho na prácu vo Fínsku, Nórsku a Švédsku, čo prispeje ku zvýšenej mobilite na trhu práce v Nordickom regióne. Utbildning Nord zabezpečuje základnú odbornú prípravu pre stredné školy a v rámci ďalšieho vzdelávania a odbornej prípravy poskytuje svoje služby i dospelým. Všetky tri vlády – Fínska, Nórska a Švédska – sú spoluzodpovedné za fungovanie inštitúcie Utbildning Nord. Aktivity tejto inštitúcie sú usmerňované na základe spoločného štatútu a zmluvy o spolupráci medzi týmito krajinami.

Arktická vzdelávacia nadácia poskytuje odbornú prípravu v štyroch hlavných oblastiach

- remeslá
- informačné technológie
- služby cestovného ruchu
- strojárstvo

Utbildning Nord má kapacity pre školenie asi 350 študentov súčasne. Veková kategória študentov sa pohybuje v rozpätí od 16 do 60 rokov. Študenti pochádzajú z Fínska, Nórska a Švédska. Podľa medzivládnej dohody medzi Švédskom, Fínskom a Nórskom je ročne 70 študentov z Fínska, 85 z Nórska a 195 zo Švédska, vrátane 50 študentov na vyššej strednej škole. Študenti zvyčajne zotrávajú na škole počas jedného roka. Výučba prebieha v materinskom jazyku študentov a učebnice sú k dispozícii vo fínčine, nóřčine a švédčine. Niektoré učebné pomôcky sú v angličtine (napr. v IT kurzoch). Tréneri sú skúsenými odborníkmi vo svojich profesiách, ich prístup k výučbe je založený na metódach, ktoré podporujú u študentov samostatnosť a zodpovednosť. Všetci vyučujúci sa aktívne zapájajú do plánovania svojej výučby a dosiahnutie stanovených cieľov výučby sa prísne monitoruje. Pedagogický profil trénerov sa vytvára na základe nepretržitého náboru / prílevu študentov do kurzov dotyčného trénera.

Utbildning Nord sa snaží presadiť, aby kurzy odbornej prípravy boli uznávané vo Fínsku, Nórsku a Švédsku. To znamená, že študenti, ktorí absolvujú prípravu na Utbildning Nord obdržia certifikát platný v každej z týchto troch krajín. Je to možné na základe dohôd uzatvorených so strednými školami v Nórsku (nór. Breivika vidaregående skole, Tromsø) a vo Švédsku (švéd. Gränsälvs gymnasiet, Övertorneå), ako aj s niektorými inštitútmi vyššieho vzdelávania. Osem učiteľov z Utbildning Nord pôsobilo v oblasti ďalšieho vzdelávania vo Fínsku, takže sú kvalifikovaní, aby mohli poskytnúť študentom prípravu v súlade s požiadavkami fínskeho systému odborných skúšok. Utbildning Nord bola vybraná pre účely mobility projektov v rámci programu Leonardo da Vinci. Výmenné a pracovné pobyty študentov školy sa v rámci týchto projektov uskutočňujú s Rakúskom, Estónskom, Fínskom, Francúzskom, Nemeckom, Gréckom, Írskom, Portugalskom, Španielskom a Veľkou Britániou.

Utbildning Nord poskytuje ubytovanie pre svojich študentov vo forme študentských izieb pre jednotlivcov a bytov pre rodiny. Ubytovanie je zabezpečené v ubytovni Utbildning Nord v mestečkách Övertorneå (Švédsko) a Aavasaksa (Fínsko), ktoré sú vzdialené tri kilometre od školy, alebo v prenajatých bytoch v Övertorneå-Hedenäset. Počas týždňa a cez víkendy sa pre študentov organizujú rôzne voľnočasové aktivity.

Utbildning Nord. Vľavo: Administratívna budova v Övertorneå. V strede: Trojjazyčná (švédčina, nórcina, fínčina) informačná tabuľa. Vpravo: Snežný skúter určený pre praktickú prípravu mechanikov.

Utbildning Nord spolupracuje s dvomi miestnymi organizáciami. Po prvé, s miestnym hotelom Tornedalia v Övertorneå, kde študenti absolvujú prax v rámci odbornej prípravy v oblasti hotelových a reštauračných služieb, čo im umožňuje sa školiť v autentickom prostredí hotela a reštaurácie. Učitelia z Utbildning Nord pracujú v hoteli a pripravujú študentov a zamestnancov hotela a zároveň vystupujú v úlohe inštruktorov odborného výcviku. Po druhé, s miestnou vyššou strednou školou – Gränsälvs gymnasiet v Övertorneå, kde sa zabezpečuje základná odborná príprava, ktorá je súčasťou učebných osnov školy v týchto predmetoch: hotelové a reštauračné služby, strojná inžinierstvo, elektroinžinierstvo, automatizácia, automobilový priemysel. V niektorých

špecifických prípadoch AVF spolupracuje s vybranými miestnymi firmami, alebo v rámci cezhraničnej spolupráce s inštitúciami a firmami vo Fínsku.

Zváračské kurzy EWS

Príkladom toho, ako funguje cezhraničná spolupráca v praxi je odborná príprava – kurz pod názvom Európsky systém zvárania, skrátene EWS (angl. European Welding System), ktorý prebieha v meste Pello vo Fínsku, asi 50 km od Övertorneå vo Švédsku, kde je sídlo nadácie AVF. V spolupráci s fínskym inštitútom Länsi-Lapin Ammatti-instituutti fínski odborníci školia študentov zo Švédska a Nórska pre nórsky trh práce. Títo študenti ukončia kurz ako vysoko kvalifikovaní pracovníci pripravení pracovať na ropných montážach (Snow-white, Hammerfest) v Nórsku. Utbildning Nord spolupracuje s Barentsovým technologickým centrom (angl. the Barents Technology Centre – BarTech) v Hammerfeste, Nórsko.

Odborná príprava – murárske a betonárske práce

Ďalším príkladom spolupráce je odborná príprava v oblasti murárskych a betonárskych prác. Z prevádzkových dôvodov je pre Utbildning Nord veľmi finančne nákladné zabezpečiť praktický výcvik v oblasti technológie spevňovania betónu, preto účastníci kurzu absolvujú praktický výcvik ako aj 40-80% vyučovacích hodín vo fínskej betonárskej firme (Ylitornion Betonituote OY), ktorá sa nachádza v Ylitornio, Fínsko, asi 10 km od sídla Utbildning Nord v Övertorneå.

Prípravný kurz opatrovateliek

Tretím príkladom spolupráce je odborná príprava opatrovateliek. V tejto oblasti prípravy existujú rozdiely v učebných osnovách vo Švédsku, Fínsku a Nórsku. Znamená to, že napríklad študentovi, ktorý absolvoval prípravu vo Švédsku (podľa tamojších osnov), sa neuznáva kvalifikácia vo Fínsku a naopak. Utbildning Nord bola nútená pripraviť učebné osnovy, ktoré sú akreditované vo Fínsku, Nórsku a Švédsku. Na príprave osnov spolupracovali vzdelávacie inštitúcie z Fínska, Nórska a Švédska. Prípravný kurz bol otvorený po prvý krát v januári roku 2005. Zúčastnilo sa ho 16 študentov, ktorí po ukončení prípravy získajú certifikát platný vo všetkých troch krajinách. Gränsälvs gymnasiet v Övertorneå je subdodávateľom pre Arktickú vzdelávaciu nadáciu.

Ulf Olovzon / Anne Arrelo, Arktická vzdelávacia nadácia (Stiftelsen Utbildning Nordkalotten), Övertorneå (Švédsko)

Kontakty:

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten
Skolvägen 12 (Box 42), SE-957 21 Övertorneå, Švédsko
Anne Arrelo
anne.arrelo@utbnord.se
www.utbnord.se

Poznámky pod čiarou:

1 Pozri: Profily partnerov

Euroregionálna akadémia

V prihraničnom trojuholníku Belgicko – Nemecko – Holandsko sa veľa rozpráva o Európskych regionálnych sieťach, ktoré by mali obyvateľom tohoto územia uľahčiť vzájomné nadväzovanie kontaktov. Avšak iba málokto si uvedomuje, aké široké možnosti v oblasti vzdelávania existujú v tomto regióne.

Hraničný región:	Belgicko – Nemecko – Holandsko
Inštitúcia:	Centrum vzdelávania dospelých Aachen (Nemecko) Centrum vzdelávania dospelých vo východnom Belgicku (Belgicko) Arcus College (Holandsko)
Program financovania:	Program federálnej vlády pod názvom "Učiace sa regióny"

Hraničný trojuholník, ktorý tvoria Belgicko – Nemecko – Holandsko predstavuje z hľadiska dejín a tradícií, politiky a každodenného života, systému vzdelávania a miestnych predpisov oblasť, kde sa stretávajú tri rôzne kultúry. To znamená, že v okruhu iba zopár kilometrov sa dá nájsť obrovské množstvo možností vzdelávať sa. Po dôkladnejšom preskúmaní tejto situácie sa zistilo, že iba veľmi málo ľudí vie o tom, že tieto možnosti sú tu dostupné. Príčina tohoto javu spočíva hlavne v psychologickom vnímaní štátnych hraníc, ktoré neodzrkadľuje súčasný politický vývoj. Veľa ľudí sa riadi vžitou predstavou, že sused je cudzí človek, a preto mnohí sa neodvážia na prvý krok na neznáme územie. Tomu zodpovedá aj správanie obyvateľstva pri výbere možností vzdelávať sa, keď ponuka vzdelávania za hranicami štátu zostáva bez povšimnutia, o takej možnosti sa ani neuvažuje. Pomoc v tomto smere ponúka "Euroregionale Academie". Úlohou tejto inštitúcie je oboznámiť širšiu verejnosť so širokým výberom študijných programov v regióne, ako aj pripravovať nové vzdelávacie programy.

"Európa regiónov" sa stane realitou iba vtedy, keď občania v prihraničných oblastiach pochopia, čo je to cezhraničná spolupráca a vedome sa do nej zapoja. Euroregionálna akadémia má za cieľ prispieť k formovaniu euroregionálneho uvedomenia, ktoré sa buduje na pochopení zmyslu "euroregionálnej totožnosti". Dôležitým predpokladom formovania tohto uvedomenia je aktívna komunikácia medzi občanmi v rôznych častiach prihraničného regiónu.

Partneri

Partnermi na nemeckej strane hranice je Ľudová vysoká škola Aachen (nem. Volkshochschule Aachen alebo VHS Aachen). Je to druhá najväčšia vzdelávacia inštitúcia v meste (po Aachenskej univerzite), ktorá ponúka programy v oblasti všeobecného a ďalšieho odborného vzdelávania. Študijné programy zabezpečované v 1.400 rôznych kurzoch sú rozdelené na semestre.

Arcus College v Heereln, Holandsko, je regionálnym vzdelávacím centrom vo východnej časti Južneho Limburgu. Arcus College ponúka tieto študijné programy: manažment a obchod, cestovný ruch, strojárstvo, zdravotná a sociálna starostlivosť. Ľudová vysoká škola vo Východnom Kantóne (nem. Volkshochschule der Ostkantone alebo VHS der Ostkantone) v Eupene, Belgicko, je vzdelávacia inštitúcia pre nemecký hovoriacu komunitu v Belgicku a je súčasťou Hnutia kresťanského pracujúcich v skratke (nem. Christliche Arbeiterinnen- und Arbeiterbewegung alebo CAB), ktoré je najväčším spoločenským hnutím v Belgicku. Študijným programom tejto VHS sú v prvom rade spoločensko-politické vedy a oblasť sociálnej ekonómie, pôsobia tu pracovné skupiny z oblasti dejín a prostredníctvom organizácie B.I.S.A. sa zabezpečuje aj štúdium v oblasti sociálnej ekonómie.

Predošlá spolupráca

V 90-tych rokoch 20. storočia existovali bilaterálne vzťahy medzi jednotlivými inštitúciami tejto Euregionálnej Akadémie. Na tomto základe v období rokov 1999-2000 Arcus College a VHS der Ostkantone založili Euroregionale Akademie pre starších občanov. Keďže finančná podpora EÚ skončila skôr, táto Akadémia nemala dlhú existenciu na báze inštitucionálnej. Ale intenzívna neformálna spolupráca medzi VHS Aachen a VHS der Ostkantone pokračuje už viac ako desať rokov v rámci pracovnej skupiny "Bez hraníc".

V kontexte podporného programu "Učenie bez hraníc" (nem. "Lernen ohne Grenzen" alebo LoG) je iba jedným zoi 70 sieťových projektov v rámci Ministerstva kultúry a výskumu financovaných z Európskeho sociálneho fondu. Tento program okrem iného pracuje aj na vytvorení euroregionálnej vzdelávacej siete. Projekt využíval aj prostriedky z fondov "Euroregionale 2008". Každé dva roky sa región Severné Vestfálsko (nem. Nordrhein-Westfalen) má možnosť prezentovať na výstave "Regionale". Na výstave sa prezentujú cestovný ruch, významné kultúrne udalosti spolu s ekonomickým pokrokom, čo má následne podporiť nové dlhodobé iniciatívy. Tak sa podarilo získať ďalšiu finančnú podporu na základe smerovania aachenského "Regionale" k európskym regiónom.

Vznik Akadémie

Tri inštitúcie – Ľudová vysoká škola Aachen, Ľudová vysoká škola východných kantónov a Vysoká škola Arcus v Heerlene sa rozhodli formálne schváliť vzájomnú spoluprácu s novým zameraním na európske regióny vo vnútri partnerských organizácií a navonok. To viedlo k oficiálnemu otvoreniu Euroregionálnej akadémie 1. marca 2004. Na oficiálnom otvorení boli prítomní: riaditeľ oddelenia kultúry miestneho zastupiteľstva v Aachenbe (Nemecko), primátor mesta Vaals (Holandsko) a minister kultúry nemeckej komunity (Belgicko). Zmluva o spolupráci bola podpísaná riaditeľmi a výkonnými

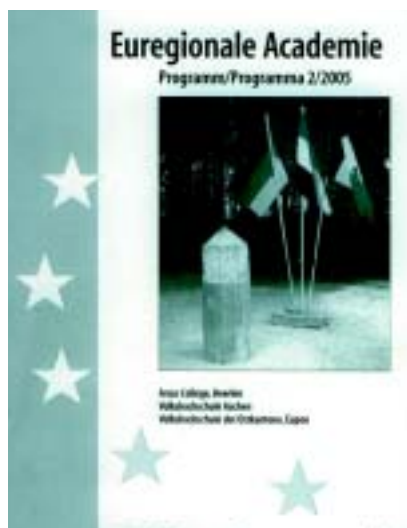
predsedami partnerských organizácií. Oficiálne založenie tejto Akadémie na základe vôbec prvej formálnej a inštitucionálnej zmluvy o spolupráci v oblasti vzdelávania dospelých malo veľký ohlas v médiách.

Euroregionálna akadémia bola oficiálne založená a jej ciele stanovené a zakotvené v zmluve, hoci táto zmluva dodnes nenadobudla právny charakter. To bude asi nevyhnutné urobiť kvôli získaniu finančnej podpory z fondov EÚ. Najpravdepodobnejšou formou Akadémie by mohla byť Európska ekonomická asociácia. Pokus o založenie takejto inštitúcie ešte nebol urobený hlavne kvôli obavám, že toto formálne schválenie by mohlo narušiť doteraz veľmi plodné pracovné vzťahy. Partneri sú naklonení od toho upustiť v prospech postupného, ale tým pádom udržateľného rozvoja Akadémie.

Ďalšia fáza spolupráce si vyžiada vytvorenie spoločnej marketingovej stratégie na zabezpečenie uznania a určitého postavenia tejto akadémie v danom hraničnom trojuholníku. Bude sa musieť vybudovať taká interná organizačná a komunikačná štruktúra, ktorá by prispela k efektívnemu zabezpečovaniu rôznych požadovaných aktivít Akadémie.

Vzdelávanie v Euroregióne

Všetky tri partnerské organizácie uskutočňujú svoje aktivity a kurzy so zameraním na Európsky región. Avšak doteraz nebol urobený spoločný cezhraničný marketingový

Program Euregionálnej akadémie.

prieskum. Prednášky, študijné návštevy a turistické prehliadky zamerané na Európsky región sa podarilo spojiť do uceleného spoločného programu a tri krát zverejniť v podobe publikovanej brožúry.

Spoločná publicita a marketing partnerských organizácií za účelom šírenia euroregionálnych vzdelávacích programov do susedných krajín sa neosvedčila ako postačujúce na zabezpečenie budúcnosti Akadémie z dlhodobého hľadiska. Pretrvávajúce vžitie názory na obyvateľstvo v susedných krajinách, ktoré ešte dodnes existuje v myslení ľudí v regióne, často viedlo k tomu, že ľudia odmietali nápad ísť študovať do susednej krajiny. Euroregionálna akadémia preto plánuje zvýšiť záujem o kultúru v regiónoch za hranicami a za tým účelom vypracuje svoj vlastný program aktivít Tematickými okruhmi budú napríklad: "Život a práca v zahraničí", "Kuchyňa našich susedov" alebo "Spoločné príbehy". Tieto tematické okruhy sú spojené s každodenným životom, komunikatívny charakter týchto aktivít je zameraný na podporu výmeny v zmysle hesla "Vzdelávanie prostredníctvom zábavy". Hlavným zámerom metodiky v tomto smere je motivovať ľudí k tomu, aby využívali svoje vlastné nápady pri vyhľadávaní cezhraničných kontaktov. Tieto tri partnerské inštitúcie vypracovali sprievodné programové moduly šité na mieru pre jednotlivé cieľové skupiny. Cezhraničné stretnutia sa vďaka tomu môžu opakovať a šíriť tam, kde je to potrebné, žiadúce alebo možné.

Konkrétnym príkladom tohoto druhu výmeny bola spolupráca medzi miestnymi historickými spoločnosťami a historikmi zo všetkých troch krajín v júni roku 2004. Stretnutie iniciovali partnerské organizácie Akadémie, ktoré tieto aktivity pozorovali a prezentovali v deň stretnutia. Súčasne účastníci prediskutovali svoje požiadavky na vytvorenie možností uskutočnenia ďalších stretnutí. Nemeckí partneri navrhli termín v roku 2005 s tým, že Euroregionálna akadémia bude zastrešovať toto podujatie.

Euroregionálne kompetencie

Termín "euroregionálne kompetencie" zahŕňa zručnosti, postupy a modely správania, ktoré napomáhajú orientovať sa v euroregióne Maas-Rýn. Znamená to rozšírenie svojich vlastných aktivít na aktivity za príslušnou štátnou hranicou. Tí, ktorí nadobudnú tieto vedomosti, zistia, že sa pred nimi otvárajú väčšie možnosti na trhu práce v celom regióne. V tomto smere mladí ľudia a mladí dospelí tvoria najdôležitejšiu cieľovú skupinu.

Informácie o tomto európskom regióne sa kompletizujú vo vyučovacích materiáloch a sú rozdelené na moduly. Tieto moduly tvoria samostatné celky, ktoré sa môžu vyučovať osobitne a v ľubovoľnom poradí, a môžu sa použiť v domácom alebo cezhraničnom prostredí. Môžu tvoriť súčasť vzdelávacieho programu alebo sa integrovať do existujúcich programov (vlastná príprava, kariérne poradenstvo, IT, jazykové kurzy a pod.).

Financovanie

Ako bolo spomenuté vyššie, práca Euroregionálnej akadémie je čiastočne financovaná z projektu "Učenie bez hraníc" a čiastočne z Euroregionale 2008. Tieto prostriedky sú ale nepostačujúce. Náklady na výrobu výstupných materiálov Akadémie (brožúr s ponukou vzdelávacích programov, vypracovanie špecifických vzdelávacích aktivít) vysoko prevyšujú terajšie pridelené financie. Zdroje financovania z regiónov nemá ani jedna z organizácií. Európske finančné zdroje z programov SOCRATES alebo LEONARDO DA VINCI sa tiež nedajú využiť na tieto účely, hoci ciele Akadémie veľmi dobre korešponujú s týmito programami. Príčinou je zemepisná blízkosť týchto troch partnerov. Finančná podpora z podprogramu INTERREG III nie celkom korešponduje s témami, na ktoré sa orientuje Akadémia, ale zo zemepisného hľadiska sa tento program javí ako najvhodnejší z hľadiska zabezpečenie financií. Problém spočíva v tom, že organizácie môžu čerpať financie z podprogramu INTERREG iba na jeden projekt. Keďže partneri už dostali peniaze na jeden INTERREG projekt, nová spoločná prihláška by bola v rozpore s týmito podmienkami a bola by zamietnutá.

Filip Dedeurwaerder-Haas, Centrum vzdelávania dospelých vo východnom Belgicku (Volkshochschule der Ostkantone), Eupen (Belgicko)

Kontakty:

Volkshochschule Aachen
Fachbereich Politik und Geschichte
Peterstraße 21-25, D-5206 Aachen, Nemecko
Dr. Holger Dux
holger.dux@mail.aachen.de
www.vhs-aachen.at

Volkshochschule der Ostkantone
Rotenbergplatz 19, B-4700 Eupen, Belgicko
info@vhs-ostkantone.org
www.vhs-ostkantone.org

Arcus College / ROC-OZL Contracting bv / Volksuniversiteit
Diepenbrockstraat 15, NL-6411 TJ Heerlen, Holandsko
Ria Freijser-Zeegers
info@arcuscollege.nl
www.arcuscollege.nl

Interkultúrna jazyková príprava

Vyučovanie jazykov a interkultúrne vzdelávanie pre Dánov a Nemcov

Højskolen Østersøen (Dánsko) poskytuje kurzy jazyka a kultúry, kde cieľom nie je len zlepšiť zručnosti študenta v nemčine a dánčine; práve tak dôležité je i interkultúrne vzdelávanie. Interkultúrne vzdelávanie znamená oboznámenie sa so spoločenskými konvenciami a tradíciami inej krajiny a zistenie, že ľudia sú osoby a nie len jednoducho Dáni a Nemci.

Hraničný región: Dánsko – Nemecko
Inštitúcia: Vysoká ľudová škola "Baltické more" (Højskolen Østersøen),
Aabenraa (Dánska)

Pôvodnou činnosťou školy Højskolen Østersøen¹ od jej založenia v roku 1993 boli kurzy jazyka a kultúry v trvaní od dvoch do štyroch mesiacov, ktoré boli odvtedy doplnené jednotýždňovými kurzami. V dlhších kurzoch sa pôvodne vyučovali iba dánski študenti s priemerným vekom okolo 35 rokov, pre ktorých to vo väčšine prípadov bolo už ďalšie vzdelávanie. Ich motiváciou bolo zlepšiť svoje šance dostať sa do lepšej oblasti zamestnania tým, že si zlepšia svoje zručnosti v nemeckom jazyku (v obchode, doprave, akademickej oblasti, atď). Avšak, nakoľko sa následne menila dánska

Program Højskolen Østersøen.

legislatíva, vekový priemer študentov je teraz 25 rokov a sú to mladí ľudia, z ktorých mnohí majú práve prestávku pred ďalším vzdelávaním a využívajú príležitosť vyskúšať si život na ľudovej vysokej škole a zažiť život a prácu v inej krajine, v nemecky hovoriacom svete, pre ktorý potrebujú lepšie vedieť nemecký jazyk. Avšak, je mnoho ďalších dôvodov účasti na rozšírených kurzoch na ľudovej strednej škole, akými sú príprava na štúdium nemeckého jazyka na univerzite alebo jednoducho vybranie si pracovného voľna na osobné zamyslenie.

Na začiatku kurz nenavštevovali žiadni nemeckí študenti. Højskolen Østersøen preto vytvorila programy spolupráce so školami a nemeckými školami vzdelávania dospelých (nem. Volkshochschulen) v Šlesvicku Holštajnsku a tiež ďalej na juhu Nemecka za účelom zorganizovania stretnutí a študijných návštev, kde si dánski študenti mohli otestovať svoj nemecký jazyk so "skutočnými Nemcami", ako aj oboznámiť sa s nemeckou kultúrou, každodenným životom a spoločnosťou. Však v prvých piatich rokoch alebo tak, Højskolen Østersøen tiež navštevovali i nemeckí študenti s trochu iným profilom ako dánski študenti: Sú v priemere 35-roční a odborníci s kvalifikáciou z ďalšieho vzdelávania, ktorí hľadajú prácu v Dánsku. Mnohí sú lekári (za posledných 5 rokov navštevovalo školu asi 85). Niektorí sú dôchodcovia s celoživotným záujmom o Dánsko a dánsku kultúru. To, že aj nemeckí aj dánski študenti relatívne dlhú dobu žijú a učia sa spolu pod jednou strechou enormne zlepšuje hodnotu vyučovania jazyka a kultúry.

Højskolen Østersøen dlhé roky tiež poskytovala jednotýždňové jazykové kurzy pre Dánov a Nemcov. Väčšina dánskych študentov sú dospelí odborníci, ktorí pracujú v takých oblastiach ako vyučovanie a cestovný ruch. To isté sa vzťahuje na nemeckých študentov, hoci mnohí z nich sú tiež dôchodcovia so všeobecným záujmom o Dánsko, dánsku kultúru a jazyk (navštívili Dánsku mnoho krát cez letnú dovolenku). Napriek tomu, že mnoho účastníkov pracuje v širokom rade povolání, vyučovanie dánskeho alebo nemeckého jazyka nie je priamo spojené s ich profesiami, hoci kurz je prispôbený ich stupňu jazykovej kompetencie.

Hoci momentálne sa na dlhodobých alebo krátkodobých kurzoch jazyka a kultúry v Højskolen Østersøen's zúčastňujú dánski aj nemeckí študenti, spolupráca so školami a inými inštitúciami v severnom Nemecku, ako je cirkev, opatrovateľské domy, podniky rôzneho druhu naďalej uľahčuje študijné návštevy študentov za účelom oboznámenia študentov s rôznymi aspektmi nemeckej kultúry a spoločnosti.

Študenti v krátkodobých aj dlhodobých kurzoch jazyka a kultúry nemusia nevyhnutne bývať v dánsko-nemeckom hraničnom regióne; v skutočnosti väčšina pochádza z oblastí mimo regiónu. Nábor účastníkov do kurzov sa robí pomocou internetu, cez sieť bývalých študentov, posielaním letákov vzdelávacím inštitúciám a asociáciám v Dánsku a Nemecku, a v prípade krátkodobých týždenných kurzov v niektorých prípadoch formálnou spoluprácou s organizáciami v Dánsku alebo v Nemecku (na viac ako týždenné kurzy pozri dole).

Interkultúrne vzdelávanie

Keď Højskolen Østersøen (Dánsko) poskytuje kurzy jazyka a kultúry, cieľom nie je len zlepšiť zručnosti študenta v nemčine a dánčine. Práve tak dôležité je i interkultúrne vzdelávanie. Interkultúrne vzdelávanie znamená oboznámenie sa so spoločenskými

konvenciami a tradíciami druhej krajiny a zistenie, že ľudia sú osoby a nie len jednoducho Dáni a Nemci. Získanie takéhoto porozumenia je potrebné na prípravu študenta, aby bol schopný žiť a pracovať v inej krajine. Napríklad, pre nemeckého lekára by nebolo možné získať prácu v dánskej nemocnici bez čiastočného poznania nehierarchickej štruktúry a neformálnych spoločenských noriem v dánskej nemocnici, vrátane dôležitých vzťahov medzi lekármi a sestričkami. Formát dánskej High School, kde študenti žijú a učia sa pod jednou strechou až štyri mesiace je veľmi potrebný pre započatie takéhoto vzdelávania a prípravy. Pokiaľ ide o metodológiu učenia sa jazykov, kľúčovým slovom je "voľný priestor". Ako ľudová stredná škola, Højskolen Østersøen nie je obmedzená zákonmi a predpismi pokiaľ ide o obsah a nie sú tam skúšky a testy. To znamená, že pokiaľ ide o úroveň vedomostí, záujmov a vedomostí, vzdelávanie má ako svoj štartovací bod veľmi priužne berie skupinu a jednotlivca. Dôraz je na verbálnom používaní jazykov a nie gramatiky a písaného slova. Dôležitým rozmerom vyučovania je, že študenti preberú zodpovednosť za svoje vlastné učenie.

Tandemové učenie

Dôležitým aspektom vyučovania je tzv. "tandemová metóda", metóda, ktorú vyvinula Højskolen Østersøen, aby zosúladiť svoje potreby a potreby účastníkov: Dánsky a nemecky hovoriaci účastníci pracujú spolu v skupinách po dvoch alebo v malých skupinkách a riešia otázky, týkajúce sa života v jednej z oboch krajín (napr. návštevy pôšt alebo lekára, nakupovanie a pod). Kurz tiež zahŕňa exkurzie do inštitúcií na oboch stranách dánsko-nemeckej hranice, prednášky a besedy o historických, spoločenských a kultúrnych spojeniach medzi Dánskom a Nemeckom a medzi dánskym a nemeckým jazykom. Program začína verbálnym testom účastníkov za účelom vytvorenia skupín s rovnakou znalosťou jazyka a tancovaním ľudových tancov, aby sa prelomil ľad v spoločenskej interakcii. Vyučovanie jazyka pozostáva z 12 hodín dánčiny a nemčiny, každé zvlášť a účastníci sú rozdelení do dánskych a nemeckých skupín s max. počtom účastníkov 14 s približne rovnakou znalosťou jazyka. Okrem toho sú zaradené tri tandemové moduly, kde sa dánski a nemeckí účastníci učia spolu a o sebe, vrátane večerných workshopov a "jazyka v pohybe", ktorý sa uskutočňuje v blízkej športovej hale. Kurz sa uzavrie s predĺženým hraním rolí, pri ktorom sa jedno kolo hrá po nemecky a druhé po dánsky, a účastníci môžu testovať, čo sa naučili počas týždňa v rôznych každodenných situáciách. Dodatočne sa konajú prednášky a ranné sedenia v dánčine a nemčine s cieľom poskytnúť účastníkom náhľad do kultúry a spoločnosti Dánska a Nemecka. Účastníci vo všeobecnosti považujú kurzy za hodnotné. To potvrdzuje i veľký počet účastníkov, ktorí sa na tieto kurzy vracajú. Obsah a metodológia kurzu sa preto za posledné roky nezmenili alebo sa viac rozvinuli. Postupne sa však kontinuálne menili témy tak, aby bol zbraný do úvahy posledný vývoj v regióne všeobecne v Dánsku a Nemecku. Konali sa diskusie o cieľoch špecifických odborných skupín, a tak sa obsah zamerával na témy viac špecificky

orientované na jednu odbornú skupinu. Avšak, Højskolen Østersøen si cení fakt (a tiež je to požadované zákonom), že kurzy by mali byť prístupné pre všetkých občanov a so všeobecným záujmom, čo obmedzuje možnosti viac špecializovaných kurzov.

Propagácia cezhraničnej mobility pracovnej sily

Dôležitým cieľom Højskolen Østersøen je propagovanie cezhraničnej mobility tak, že účastníci sa vyzbroja potrebnými jazykovými a kultúrnymi zručnosťami, aby boli schopní pracovať v inej krajine. Højskolen Østersøen dodatočne pomáha účastníkom, ktorí navštevujú dlhodobé kurzy, hľadať zamestnanie ešte počas pobytu na škole a uľahčuje im kontakty so zamestnávateľmi v Nemecku i Dánsku, v dánsko-nemeckom pohraničnom regióne, ale i mimo neho (ďalej na sever v Dánsku a dokonca až na juh do Rakúska). Højskolen Østersøen verí, že osobný rozvoj a posilnenie, hlavný cieľ jej práce, ako aj skúsenosť zo života a práce v inej krajine sa navzájom dopĺňujú.

Dánski študenti, ktorí chcú pracovať v Nemecku, sú väčšinou mladí ľudia, ktorí hľadajú zamestnanie v obchodoch a reštauráciách, v remeslách ako tesárstvo alebo ako robotníci, atď. Højskolen Østersøen vytvorila spoluprácu s reťazcami dánskych obchodov a podnikov, ktoré existujú v Nemecku vrátane LEGO, Dánsky sklad lôžok a iné, ktoré boli v roku 2000 v dánskom pavilóne na EXPO 2000 v Hannoveri. Tieto miestne kontakty potom vedú svoje vlastné prijímacie pohovory so študentmi, buď

Plagáty Højskolen Østersøen:
Vľavo: "Bezhraničné možnosti".
Vpravo: "Prečo stále potrebujete pas?"

pokiaľ sú na Højskolen Østersøen alebo potom (väčšina dohôd o spolupráci je na začiatku urobených s dánskymi pobočkami podnikov). Højskolen Østersøen má tiež miestne kontakty dánskeho pôvodu v Hamburgu, ktorí uskutočňujú pohovory v severnom Nemecku v príslušných oblastiach (v závislosti na skúsenosti a záujmoch študenta). Højskolen Østersøen študentom nezaručuje zamestnanie, ale v určitých

prípadoch zaručuje pohovory k zamestnaniu. Od roku 2000 asi 125 mladých Dánov išlo za prácou do Nemecka a Rakúska, niektorí s podporou programu EÚ LEONARDO.

Pretože nemeckí študenti sú starší a zväčša odborníci, predovšetkým lekári, úloha pomoci pri hľadaní ich zamestnania je trochu odlišná od mladých dánskych študentov. Od roku 2000 keď sa Højskolen Østersøen sa rozhodol aktívne sa zapojiť do pomoci hľadať študentom prácu, asi 110 nemeckým študentom sa podarilo nájsť prácu v Dánsku, z ktorých asi 85 sú lekári. Väčšina týchto našli prácu pomocou aktívnej spolupráce Højskolen Østersøen. V prvých dvoch rokoch boli lekári pomerne mladí, práve ukončili univerzitu. V tom čase bol veľký nedostatok lekárov v dánskych nemocniciach, obzvlášť v periférnych regiónoch ako sú južné Dánsko, a bolo veľmi ľahké prostredníctvom telefonického hovoru a krátkej návštevy v nemocnici pomôcť sa skontaktovať so skúsenými konzultantmi v nemocniciach a dohodnúť pohovor. To znamenalo, že mladí lekári prišli do Dánska a Højskolen Østersøen nemalo zamestnanie, ale mali vedomosť, že to bude ľahké zamestnanie získať. Avšak, v posledných pár rokoch dánske nemocnice, dokonca aj v periférnych oblastiach Dánska, neboli také ochotné prijímať mladých lekárov (z dôvodu očakávanej reformy dánskeho zdravotného systému, pri ktorej budú v blízkej budúcnosti zavreté niektoré malé nemocnice). To znamená, že Højskolen Østersøen nasmerovalo svoju pozornosť na pomoc špecializovaným lekárom, ktorí sú ešte stále veľmi potrební. Avšak, nakoľko títo sú zväčša usadení dospelí s rodinami, nemajú taký záujem cestovať do Dánska a zúčastniť sa jazykového kurzu, bez toho, aby mali vopred vybavené zamestnanie.

Taktiež bola vytvorená spolupráca so zamestnaneckou agentúrou vo Flensburgu s cieľom robiť nábor študentov s inými, než lekáorskými odbornými znalosťami na ďalekom severe Nemecka. V severnom Nemecku je vysoká miera nezamestnanosti, zatiaľ čo v regióne južného Dánska v mnohých profesiách chýbajú kvalifikovaní robotníci. Všeobecne povedané, pohyb pracovnej sily v regióne dánsko-nemeckej hranice nie je vysoký, napriek faktu, že na juh od hranice je vysoká miera nezamestnanosti a veľká potreba mnohých odborných pracovníkov severne od hranice. Jazyk je hlavnou bariérou, a je ťažké presvedčiť uchádzačov o prácu, aby využili možnosti, ponúkané takouto cezhraničnou spoluprácou.

Jesper Nielsen, Vysoká ľudová škola "Baltické more" (Højskolen Østersøen), Aabenraa (Dánska)

Kontakty:

Højskolen Østersøen
Flensborgvej 48-50, DK-6200 Aabenraa, Dánsko
Peter Buhrmann
adm@hojoster.dk
www.hojoster.dk

Poznámky pod čiarou:

1 Viac informácií nájdete na partnerských profiloch.

Interkultúrálna maďarsko-nemecká a nemecko-maďarská jazyková príprava

V roku 1989 sa otvorili hranice medzi Maďarskom a Burgenlandom (Rakúsko). Školy a iné vzdelávacie inštitúcie z oboch krajín nadviazali vzájomné kontakty, ale kvôli nedostatočným jazykovým kompetenciám sa veľmi ťažko navzájom dorozumievali. Vznikol nápad pripraviť jazykový kurz, v ktorom by sa účastníci spoločne učili jazyk jeden druhého v jednom kurze.

Hraničný región: Rakúsko – Maďarsko
Inštitúcia: Krajinské združenie ľudových vysokých škôl v Burgenlande (Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen), Eisenstadt (Rakúsko)

Projekt po názvom "Interkultúrálna jazyková výmena" (nem. "Interkultureller Sprachentausch" alebo IST) je zameraný na vytvorenie vzorového jazykového kurzu založeného na dvoch dôležitých princípoch. Po prvé, na princípe interkultúrneho učenia na základe vzájomných a spoločne zdieľaných spôsoboch učenia; po druhé, na princípe uplatňovania najnovších metód vo výučbe cudzích jazykov. Cieľovou skupinou sú hlavne ľudia žijúci pozdĺž spoločnej hranice, ktorí majú záujem spoločne sa učiť jazyk jeden druhého. V skupinách sú rakúski a maďarskí študenti, ktorí sa učia spoločne a navzájom si pomáhajú. Kurzy vedú učitelia maďarského jazyka z Maďarska a učitelia nemeckého jazyka z Rakúska. Účastníci kurzu museli prejavíť záujem pracovať v kurze v rámci projektu, súhlasiť s programom výučby a mať záujem lepšie spoznať svojich kolegov zo susednej krajiny, nie iba sa naučiť jazyk.

Model kurzu a koncepciu výučby pripravili učitelia z Burgenlandskej ľudovej vysokej školy (nem. Volkshochschule) spolu s Burgenlandským pedagogickým inštitútom (nem. Pädagogisches Institut Burgenland) pod odborným vedením Univerzity v Klagenfurte.

Po niekoľkých rokoch trvania týchto spoločných kurzov záujem naučiť sa jazyk susednej krajiny začal opadávať v polovici 90-tych rokov. Navyše, získať finančnú podporu na tieto kurzy bolo veľmi náročné, čo prispelo k rozhodnutiu, že kurzy musia skončiť. Avšak v roku 2001 celá koncepcia bola zmenená a pripravená na ďalšie použitie a rozvoj.

Koncepcia výučby

Myšlienka projektu "Interkultúrálna jazyková výmena" alebo skrátene "IST" je založená na koncepcii výučby jazykov so zameraním na interkultúralný aspekt vo vyučovaní a riadi sa určitými základnými parametrami. Podstatou IST kurzov je to, že účastníci kurzu si vo veľkej miere sami určujú témy a intenzitu výučby, pretože prispievajú svojimi predchádzajúcimi skúsenosťami a vedomosťami, ktoré získali pred kurzom.

Spoločné stretnutia a komunikácia v jazyku sú hlavnou náplňou týchto večerných kurzov. Dôležitou formou spoločenskej interakcie je spolupráca s partnerom. Každý účastník kurzu akoby mal svojho vlastného učiteľa jazyka v podobe svojho kolegu. Účastníci kurzu pracujú v monolingválnych alebo zmiešaných skupinách, v skupinkách alebo spolu v jednej veľkej skupine.

Zmiešané skupiny učiacich sa poskytujú ideálne podmienky na vzájomnú pomoc a zdieľané učenie. Materinský jazyk, ktorým hovoria účastníci v zmiešaných skupinách, sa využíva naplno a učiaci sa potýkajú s každodennými situáciami, v ktorých si môžu navzájom pomôcť. Tento prístup je zameraný hlavne na vzájomné spoznávanie správania sa v bežných situáciách každodenného života v susednej krajine. Zvládnutie týchto autentických situácií každodenného života v susednej krajine v nemalej miere závisí od toho, ako ovládame jazyk. Čím viac si osvojíme tón, melódiu a rytmus cudzieho jazyka, tým viac rozumieme, a sme lepšie pripravení sa tento jazyk naučiť. Každý sa rýchlejšie prispôsobí schopnosti vnímať tento cudzí jazyk a pochopí, čo ten druhý myslí a cíti.

Účastníci kurzu si môžu vyberať témy z oblasti spoločenského, kultúrneho a politického života susednej krajiny, ktoré sú pre nich zaujímavé. Priama komunikácia tvorí základ učenia. Gramatika je podriadená cieľu, ktorý má spĺňať komunikácia. Prístup k výučbe jazyka založený na pojmoch využíva celý rad moderných metód na získanie jazykových zručností v cudzom a druhom cudzom jazyku.

Organizácia kurzu

IST kurzy navštevujú ľudia, ktorí ovládajú iba svoj materinský jazyk – maďarský alebo nemecký. Tieto dva jazyky musia mať pomerné zastúpenie v kurze, ale na druhej strane, jazykové kompetencie v cudzom jazyku môžu byť na rôznych úrovniach. Kurzy sa konajú striedavo v prihraničných mestách na oboch stranách rakúsko-nemeckej hranice. Program IST kurzu plánujú, zabezpečujú a spoločne vyhodnocujú dvaja lektori z rôznych jazykových skupín. Aspoň jeden z učiteľov musí ovládať obidva jazyky, aby si navzájom rozumeli.

Príprava lektorov

Lektori majú možnosť si vyskúšať celý rad vyučovacích metód a spätne reagovať na tieto skúsenosti. Počas prípravných seminárov sa dodržiavajú rovnaké kritériá ako aj v IST kurzoch. Základom je koncepcia interaktívneho učenia, kedy sa počíta s tým, že v skupine sa stretnú účastníci kurzu, ktorí ovládajú dva rozličné jazyky na rôznych vedomostných stupňoch.

Vypracovanie materiálov

Pre tento druh výučby neexistujú žiadne vopred pripravené materiály na prípravu. To znamená, že učiteľ sa musí na každú hodinu intenzívne pripravovať, čo je časovo náročné. Obidvaja učitelia sa musia spoločne podieľať na príprave učebných plánov, čo si tiež vyžaduje viac času na plánovanie, prípravu, ďalšiu prípravu a vypracovanie materiálov. Okrem toho učitelia môžu mať rôzne názory na danú prípravu (napríklad na spôsob výučby, úlohu študenta vo vyučovacom procese, samotnú koncepciu, výber okruhu tém, postupov a pod.). Pre tento druh spoločnej výučby nie je možné vopred pripraviť vyučovacie materiály. Rozdielne postupy v učení, výučbe a organizácii výučby sa musia spojiť do jednej spoločnej osnovy. Iba niektorí vyučujúci dokázali zmeniť svoj zabehaný systém výučby a vyskúšať tento nový otvorený spôsob interkultúrnej skupinovej výučby.

Skúsenosti študentov

Študenti považujú tento prístup k učeniu sa jazykov za užitočný hlavne kvôli prekonávaniu zábran v hovorení, strachu z rozprávania. Hovorili o tom, že získali cit pre nový jazyk, že zažili veľa zábavy počas učenia (napr. "Musel som čakať celé roky, aby som zistil, že učenie môže byť zábavné") a že im nikto počas kurzu nevyčítal, že robia chyby. Rozdiel medzi študentami bol ten, že takmer všetci účastníci kurzu z Maďarska sa predtým učili nemčinu na školách, kým ich rakúski partneri sa učili maďarčinu po prvýkrát.

Organizačná štruktúra kurzu a iniciatíva študentov

Organizačná štruktúra kurzu napomáha tejto forme vzájomného učenia. Niektorí účastníci kurzu si pozývali kolegov z kurzu na návštevu svojho pracoviska. Nadviazali sa pracovné kontakty a často sa organizovali spoločné oslavy narodenín, Vianoc, Veľkej noci podľa vlastných alebo spoločných tradícií. Všetky tieto prvky každodenného života sa stávali tým pádom aj predmetom výučby počas kurzu. V období medzi kurzami sa účastníci často stretávali súkromne. Zámerom projektu bolo zapojiť obyvateľov prihraničných komunít do kurzu.

Získať podporu od organizácií a nájsť vhodnú inštitúciu v týchto malých prihraničných komunitách nebolo jednoduché. Ukázalo sa nemožným v oboch fázach projektu nájsť partnerskú organizáciu v Maďarsku, ktorá by riadila projekt a pracovala rovnakým spôsobom, ako rakúsky partner, čím by na seba prevzala organizačnú prácu v danej lokalite (nábor účastníkov kurzu, vybrala miesto na výučbu a pod.). I keď sa našli partneri pre jednotlivé kurzy, spolupráca sa rýchle rozpadla, keď sa zistilo, že finančné krytie bude nedostačujúce. Maďarské vzdelávacie inštitúcie musia prispievať väčším

finančným podielom na projekt, ako rakúske, a preto sa zriedkavo odhodlali na takúto spoluprácu, až kým nemali pridelené štrukturálne finančné prostriedky.

Financovanie projektu

Interkultúrne jazykové výmenné kurzy sú a vždy boli veľmi nákladnou záležitosťou. Na jednej strane sa musia zaplatiť učitelia v každom kurze, na druhej strane sa do nákladov musí zaradiť aj intenzívna práca na príprave kurzu.

Rôzne platové podmienky a cenové relácie v prihraničných regiónoch vždy spôsobujú celý rad problémov. Maďarskí a rakúski tréneri pracujú pre organizáciu, ktorá riadi projekt, a dostávajú rovnakú mzdu. To niekedy spôsobuje to, že rakúski kolegovia sa cítia byť nedostatočne finančne ohodnotenými práve kvôli platovým a cenovým rozdielom v oboch krajinách. Na rozdiel od toho cenové kalkulácie za kurzovné poplatky sa vypočítavajú podľa cien v každej z týchto krajín, čo znamená, že maďarskí študenti zaplatia za kurz menej ako rakúski. Preto sa rakúski študenti sťažovali, že oni svojimi vyššími platbami za kurz finančne prispievajú na nižšie platby maďarských kolegov.

Christine Teuschler, Rafaela Weninger, Elisabeth Deinhofer, Krajské združenie ľudových vysokých škôl v Burgenlande (Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen), Eisenstadt (Rakúsko)

Kontakty:

Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen
Pfarrgasse 10, A-7000 Eisenstadt, Rakúsko
Elisabeth Deinhofer
e-deinhofer@vhs-burgenland.at
www.vhs-burgenland.at

Pädagogisches Institut Burgenland
Wolfgarten, A-7000 Eisenstadt, Rakúsko
office@pib-bgld.at
www.pib-bgld.at

Učebné osnovy Saar-Lor

Medzinárodné učebné osnovy na zlepšenie jazykových zručností, vedomostí o regióne a interkulturálnej kompetencie u obyvateľov hraničného regiónu Sársko-Lorraine.

Hraničný región: Nemecko – Francúzsko
Inštitúcia: Centrum vzdelávania dospelých v meste Saarbrücken
(Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken), Saarbrücken
(Nemecko)
Program financovania: INTERREG II

Cieľom projektu pod názvom Saar-Lor Curriculum bolo rozvinúť koncepciu prototypického kurzu na získanie znalosti cudzieho jazyka v spojení s informáciami o hraničnom regióne Sársko-Lorraine. Tento kurz cudzieho jazyka bol navrhnutý, aby dal účastníkom nielen púhe znalosti jazyka, ale aj väčší náhľad do inej príslušnej kultúry a mentality. Navyše koncepcia spája integráciu získavania jazykových zručností so znalosťou regiónu každodenného života a spoločenské kontexty učiacich sa s požiadavkami kontinuálneho vzdelávania.

Súčasťou projektu bolo vytvorenie učebných, vyučovacích a pracovných materiálov, ktoré sa zaoberajú rôznymi témami. Teematické oblasti sú zamerané na to, aby odrážali živo a presne obraz sub-regiónu Sárska a Lorraine, toho, ktorý zachytáva realitu cezhraničných kontaktov a činností v každodennom živote obyvateľov, či je to z perspektívy osobnej alebo pracovnej. Individuálne sa tematické oblasti chápu ako vyučovacie moduly, ktoré sú v podstate nezávislé od seba, čo znamená, že v princípe sa kurzy môžu kombinovať v rôznych variáciách podľa potrieb a záujmov účastníkov.

Skupina projektových partnerov zahŕňa nasledovné inštitúcie:

- Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken (Nemecko) ako projektový koordinátor,
- Stiftung für die deutsch-französische kulturelle Zusammenarbeit v Saarbrückene (Nemecko),
- Faculté des Lettres et Sciences Humaines de l'Université de Metz (Francúzsko), obzvlášť Service d'Education Permanente de l'Université de Metz (S.E.P.U.M.) v Metz (Francúzsko),
- Groupement d'Etablissements Scolaires du Bassin Houiller Lorrain (GRETA BHL) vo Freyming-Merlebach / Forbach (Francúzsko).

Projekt bol financovaný v rámci komunitnej iniciatívy INTERREG II z Európskej únie. Trval tri roky. Práca na projekte začala 1. marca 1988 a skončila 28. februára 2001. Päťdesiat percent nákladov bolo financovaných cez INTERREG IIA, zostávajúcich 50% boli príspevky zúčastnených inštitúcií.

Samotné kurzy sa konali počas fázy vyhodnotenia a boli vedené paralelne projektovými partnermi v Saarbrückene, Metz a Forbachu pod titulom Bývanie a práca na hranici (fr. tour d'horizon). Integrovanou zložkou súčasných kurzov a celkovej koncepcie kurzu je stretávanie sa účastníkov kurzu. Toto "edukačné stretávanie" ako prístup využilo pomery geografickej hranice ako zdroj na posilnenie učenia a motivácie a je ústredným prvkom interkulturálneho zamerania na celý projekt.

Vytváranie nových materiálov

Tento nasledovný základný proces bol formulovaný už vo fáze vývoja projektu:

- definícia zásob regionálnych štúdií projektovým tímom,
- zostavenie konkrétnych kontextov (expertné štúdia) externými konzultantmi,
- transformácia odborných štúdií do pracovných a učebných materiálov cez tandemy
- vyhodnotenie.

Na základe kompletného výskumu materiálov o regionálnych témach a výsledkoch, ktoré vyplynuli zo situácie každodenného života, boli urobené zmluvy s externými konzultantmi nemeckými i francúzskymi, aby vypracovali detailnú obsahovú náplň:

Zameranie na každodenný život: Táto učebná jednotka zahŕňa konkrétne situácie a podmienky, ktoré sa vzťahujú na každodenný život, napr. nákupy rôznych tovarov v obchodoch a zvlášť na trhovisku, prehliadka pamiatok mesta a používanie verejnej dopravy.

Regionálna identita: Historické spojenie oboch sub-regiónov je vypracované so zameraním na spoločné nite v histórii od čias Rimanov, na rozličné charaktery dedín a foriem osídlenia a na špeciálne črty v zmysle histórie umenia a architektúry v mestách Metz a Saarbrücken. Rozdelenie tejto spoločnej histórie je javom posledného vývoja kvôli určeniu pevných politických hraníc.

Politika a správa: Tento modul rozvíja rôzne štruktúry a pridelenie zodpovednosti regionálnym správnym orgánom, ktoré vyplynuli z rozdielov v politických systémoch Francúzska a Nemecka. Modul tak zahŕňa detailné posudzovanie ústredných inštitúcií a štruktúry politických úradov, aby sa nám naskytlo jasnejšie porozumenie vo väčšej ilustrácii.

Komunikácia a kultúra: Táto oblasť kurzu zahŕňa na jednej strane vypracovanie rôznych pracovných praktík a podávania správ v tlači a audiovizuálnych prostriedkoch a na druhej strane exkurziu do oblasti literárneho života v dnešnom regióne s dôrazom na dialektovú literatúru. Regionálne dialektové formy často ostávajú najdôležitejšie formy komunikácie pre každodennú interakciu medzi mnohými obyvateľmi regiónu.

Ekonomika: Prezентujú sa špeciálne črty ekonomiky, pracovného trhu, budúca a vývojová tendencia, používanie spoločenských a ekonomických údajov ako dôkaz a zvýraznenie rozličného prístupu na riešenie štrukturálnych problémov týkajúcich sa ekonomiky.

Pracovný život: Tento modul pozerá na jednej strane na rôzne systémy sociálneho poistenia v regióne a na druhej strane na rôzne individuálne možnosti a stratégie, ktoré využívajú uchádzači pri hľadaní práce v susedných krajinách. Navyše sú predstavované inštitúcie, ktoré ponúkajú (odborné) kontinuálne vzdelanie, obzvlášť nadnárodné študijné programy, ponúkané združením univerzitného partnerstva Saarbrücken a Metz (nem. Universitätsverbund Saarbrücken-Metz).

Počas konferencie odborníkov v lete 1999 v Saarbrückene boli predstavované správy konzultantov odbornému obecnstvu na diskusiu, zatiaľ čo koncepčný prístup k teórii vzdelávania a metodológii, ktorý by podchytil učebné materiály, je potrebné vytvoriť. Následný program kurzu bol predstavený tiež detailne. Po čiastočnom prepracovaní odborných štúdií ako výsledok konferencie odborníkov projektový tím musel čeliť počas nasledujúcej projektovej fázy komplexnej výzve prekladania expertných štúdií na tému regionálnych štúdií do pracovných a učebných materiálov. Navrhovalo sa, že vytvorenie dvojnárodných tímov teórie vyučovania by pomohlo zaistiť, aby interkulturálna orientácia projektu hrala aktívnu úlohu počas vývojovej fázy projektu. Tieto tandemy sa vytvorili z dvoch členov partnerov zúčastňujúcich sa na projekte a externých pracovníkov pre každú tematickú oblasť s úlohou premeny existujúcich správ odborníkov do príslušných materiálov pre vyučovanie dospelých. Tento organizačný prístup zároveň zaisťoval, že interkulturálny prístup bol integrovaný do náčrtu projektu, a tiež, že materiály by sa produkovali v bilingválnej forme.

Učebné materiály, vytvorené v každom prípade v oboch jazykoch, vo francúzskom i nemeckom, boli vytvorené v dvoch rozdielnych úrovniach kurzu: pre prípravnú úroveň, tzv. *tronc commun*, a pre pokročilú úroveň, tzv. *options de spécialisation*. Od účastníkov sa očakávalo, že budú mať strednú úroveň jazykovej kompetencie, aby sa mohli zúčastniť kurzu *tronc commun*.

Vedľa všeobecného zamerania projektu na špeciálny charakter hraničného regiónu bol tam i špecifický zámer používať prístup "učenie prostredníctvom stretávania" na spoločné učenie, aby sa rozvinul tradičný prístup k inštitucionálnemu učeniu. Tak by bolo možné učiť sa francúzsky a nemecky nie iba na (tradičných) kurzoch v Saarbrückene, Forbachu a Metz, jednotlivo, ale tiež spolu v *in situ*. Programy kurzu, ktoré obsahujú stretávanie tohto druhu, dávajú možnosť priameho použitia jazykových zručností v príslušnej krajine, povoľujú hlbšie porozumenie príslušnej susediacej krajiny, a tak povzbudzujú účastníkov, aby videli kultúru a mentalitu tej krajiny v inom

svetle. Ďalej aspekt vzájomného stretávania posilní interkultúrny prístup kurzu, čo môžu študenti tiež podporiť, pokiaľ je to len možné, napr. vzájomné vyriešenie nedorozumení a bez zásahu učiteľov.

Testovacia fáza

Testovacia a evaluačná fáza projektu sa uskutočnila vo forme praktickej skúšky nových učebných materiálov počas obdobia dvoch semestrov. Prvá praktická skúška zahŕňala moduly každodenného života, regionálnej identity, politiky a správy na úrovni *tronc commun*, spolu s možnosťou celých dvoch dní pre účastníkov kurzu, aby sa stretli na spoločnej exkurzii. Samotné vzájomné stretávanie sa vzťahovalo na obsah tém, ktorými sa zaoberali počas programu kurzu. Vedúci kurzu boli zvyčajne jednotlivci, ktorí boli zodpovední za rozvoj učebných materiálov, ale výmena pedagogického zboru sa uskutočnila medzi partnerskými inštitúciami v Saarbrückene (Nemecko) a Forbachu (Francúzsko). Vyhodnotenie urobili vedúci kurzu v každom prípade v mieste kurzu a tiež prostredníctvom spätnej väzby účastníkov vo forme dotazníkov. Výsledky testovacej fázy hovoria, že celková koncepcia sa prijala pozitívne účastníkmi v Sársku a v Lorraine, a tiež pracovný materiál, ktorý sa používal, hoci i s detailnými zmenami a modifikáciami, jasne plní svoj účel i v obsahu i v metodológii.

Na základe toho otázky metodiky sa majú využiť pri výcviku kvalifikovaných vedúcich kurzov. Ako prvý krok v tomto smere Volkshochschule Saarbrücken organizovala dvojdenný kontinuálny vzdelávací seminár v máji 2000, aby predstavila potencionálnych učiteľov kurzu nemčiny a francúzštiny pre nový kurz, aj pre obsah a j pre teóriu vyučovania.

Inovácia

Na prvý pohľad sa prístup k učeniu a vyučovaniu zdá dosť nenáročný v zmysle jeho syntézy získavania zručností v cudzom jazyku a regionálnych štúdií. Takmer každý jazykový kurz a štandardná učebnica ponúka študentom nejaké regionálne informácie, týkajúce sa geografických, politických, kultúrnych a historických aspektov. Vyučovanie francúzskeho jazyka zahŕňa informácie o Carmargue, francúzskej revolúcii v roku 1789 a o Paríži, ktoré je napr. vlastné pre študentov v Berlíne alebo Mníchove. V prípade Sárska a Lorraine, však aspoň pre Départements Moselle, ktorý sa nachádza priamo na štátnej hranici, projekt kladie dôraz na aspekty regionálnych štúdií ako živú skúsenosť, ktorá ovplyvňuje obyvateľov hraničného regiónu.

Za týmto účelom sa projekt pôvodne podujal kombinovať učenie cudzieho jazyka s regionálnymi štúdiami skôr v konkrétnej ako abstraktnej forme, čo integrovalo bežný život obyvateľov do procesu učenia. Dôležitosť poznania regiónu sa všeobecne prijíma

v politike a priemysle, predsa však kontinuálne vzdelávanie vo svojich programoch s takýmto zameraním je v súčasnosti zriedkavé.

Konkrétny pracovný prístup tohto projektu dôsledne zahrnul cezhraničnú orientáciu, aby zaručil, kde je len možné, aby sa zachoval interkultúrny charakter. Tento prístup začal s témami, z ktorých nemeckí a francúzski konzultanti zostavovali hlavné témy štúdia regiónu a siahal od vytvorenia tímov teórie vyučovania, ktoré vytvorili bilingválnu prácu a učebné materiály cez organizáciu paralelných kurzov s výmenou pedagogického zboru k spoločnej evaluácii in situ.

Kvalitatívna inovácia, ktorá by sa mala podčiarnuť, je cielené použitie umiestnenia geografickej hranice ako metodologického zdroja, ktorá včleňuje každodenný život obyvateľov na oboch stranách hranice do obsahu kurzu, a umožňuje spoločné formy a procesy učenia organizovaním programov paralelných kurzov, v ktorých spoločné stretávanie je integrálnou časťou. Táto úroveň interkultúrneho výcviku umožňuje, aby boli rozšírené i hĺbka i rozsah normálnych jazykových kurzov.

Projekt sa pokúšal spolu so všeobecných cieľom učenia zlepšiť jazykové zručnosti, ísť ďalej v stanovení štandardov pre medzikultúrne porozumenie v zmysle ocenenia a ochoty zapojiť sa do inej cudzej kultúry.

Dlhodobé ciele, ktoré siahajú za pôsobnosť projektu, zahŕňali inštitucionalizovanie a spodobenie stálej spolupráce medzi ústrednými inštitúciami, ktoré sa zaoberajú vzdelávaním dospelých cez hranice. Veľa by sa získalo transformovaním skôr sporadických foriem kooperácie, ktoré existujú doteraz na politickej úrovni do siete kontinuálneho vzdelávania s bežnou štruktúrou, cez implementáciu konkrétnych opatrení, ako je stály program výmeny učiteľov, spoločný marketing zúčastnených inštitúcií vo vzťahu k ich programom kontinuálneho vzdelávania, atď.

Hodnotenie

Práca tímov teórie vyučovania na výber homogénnych pracovných a učebných materiálov v súlade s definovanými požiadavkami podľa správ odborníkov, vytvorených externými konzultantmi, sa ukázala ako veľmi ťažká. Problém vznikol z rôznych štandardov správ odborníkov, napr. v zmysle úrovne abstrakcie, ktorá sa vzťahuje na obsah, ktorý sa nedá obísť, pretože má rôzne témy a z odborného vzdelania konzultantov napriek detailnej špecifikácii.

Základné rozhodnutie definovať prv obsah a potom až metódy učebných programov sa preukázalo ako prospešné so spätočným ohliadnutím na problematiku. Pravdepodobne by sa bola uľahčila práca tímov teórie vyučovania, keby boli pôvodne diskutované otázky týkajúce sa metodológie a teórie vyučovania.

Interkultúrna podstata alebo charakter jednotlivých modulov sa tiež líšil, t.j. interkultúralný aspekt sa dostal do popredia v jednom prípade, zatiaľ čo v inom kvôli tematickej komplexnosti, bol zámer obsahu založený na vedomostiach v komunikácii, hoci interkultúralný prístup ostáva spoločným vláknom, ktoré sa tiahne cez celý projekt.

Bežný kritický problém sa týka širokej vhodnosti pedagogického zboru s dostatočnými zručnosťami v odbornosti, metodológii a teórii vyučovania, hoci modernejšie metódy vyučovania cudzích jazykov a interkultúralne tréningové metódy nie vždy tvoria časť kurzov prípravy učiteľov. Zároveň je treba poznamenať, že inštitúcie, ktoré sa zúčastňujú na projekte, aspoň interne začali zvyšovať povedomie v týchto otázkach medzi svojimi učiteľmi prostredníctvom špeciálnych kurzov kontinuálneho vzdelávania.

V spojení s cieľmi projektu sa zaznamenal transfer projektových výsledkov, ktorý sa môže uskutočňovať horizontálne (k iným hraničným regiónom) alebo vertikálne (k iným oblastiam vzdelania ako je všeobecná úroveň stredného vzdelania, odborné vzdelávanie alebo terciárna úroveň vzdelávania). Konceptia vertikálneho transferu ostáva jasnou výzvou pre budúcnosť, pretože odhliadnuc od chronologických výstupov aj v Sársku aj v Lorraine, rozdiely vo (vzdelanostných) politických štruktúrach vo Francúzsku vytvorili prekážky, pretože inovácie v učebných osnovách spadajú pod národnú jurisdikciu (Education nationale).

Výhľad

Po formálnom ukončení projektu a uzavretom ohodnotení výsledkov počas dvoch evaluačných fáz, sa moduly z projektu prijali ako súčasť programov kontinuálneho vzdelávania u projektových partnerov. Môžu sa uskutočniť ďalšie aktivity, ktoré umožnia transfer obsahového a metodologického prístupu (prispôsobené špecifickým cieľovým skupinám) do iných oblastí vzdelávania (školy, univerzity), v ktorých vertikálny transfer sa prijme súčasne akademickými inštitúciami v susednom regióne Lorraine. Nakoniec dlhodobý cieľ ostáva výdobytkom certifikovaných (kontinuálnych) kvalifikácií vzdelania, ktoré sú interregionálne uznávané. To však závisí od stálej garancie poskytovania zdrojov pre administráciu údajov, pokračujúceho rozvoja štandardizovaných testov, atď.

V prípade, že projekt bude pokračovať, bolo by podstatné, keby výsledky, ktoré boli doteraz získané, boli prístupné v novej forme používaním nových prostriedkov informačných a komunikačných technológií. "Starý" pilotný projekt bol úplne založený na používaní klasických, tradičných prostriedkov, t.j. tlačeného textu a (audiovizuálnych) video materiálov. Okrem (prirodzene tiež dostupných) možností využívať samoučenie a samoštúdium, dôraz učebného procesu spočíval na

inštitucionálnom učení. Následný projekt by mal mať cieľ zmeniť tento základný princíp sústredením na rozvoj a poskytovanie zdrojov samoučenia. Multimediálne zaobchádzanie s pracovným materiálom vyžaduje nie iba integráciu videových úryvkov, ústnych cvičení a cvičení na porozumenie, ale tiež interaktívne premostenie jednotlivých modulov; tiež požadujúc, aby prostriedky (v zmysle teórie vyučovania a metodológie) vyhovovali novým médiám.

Wilfried Schmidt Centrum vzdelávania dospelých v meste Saarbrücken (Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken), Saarbrücken (Nemecko)

Kontakty:

Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken
Altes Rathaus / Schlossplatz, D-66119 Saarbrücken, Nemecko
Wilfried Schmidt
wilfried.schmidt@svsbr.de
www.svsbr.de/vhs

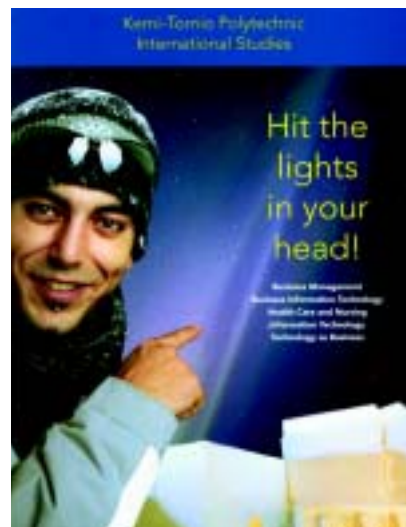
Odborná príprava

Škandinávské štúdiá v ošetrovatelstve. Cezhraničný diplomový program v starostlivosti o zdravie, ktorý spĺňa potreby hraničných miest v zdravotníckych službách

Niektoré hraničné mestá v švédsko-fínskej hraničnej oblasti vytvorili spoločné služby v starostlivosti o zdravie. Zdravotnícka pohotovostná služba vrátane prepravy pacienta je organizovaná striedavo mestami a je veľmi dôležité, aby bol personál schopný hovoriť oboma jazykmi.

Hraničný región: Fínsko – Švédsko
Inštitúcia: Kemi-Tornio odborný inštitút (Kemi-Tornion ammattiopisto),
Kemi (Fínsko)

Pred pár rokmi, keď bola v profesii zdravotných sestier vo Fínsku vysoká miera nezamestnanosti, zatiaľ čo v tom istom čase vo Švédsku bol nedostatok personálu, Kemi-Tornio polytechnický inštitút¹ v Kemi, Fínsko organizovalo kurzy švédskeho jazyka pre nezamestnané fínske zdravotné sestry. Zdravotné sestry mohli tiež ukončiť

*Program medzinárodného oddelenia
Polytechniky Kemi-Tornio.*

ich výcvikové obdobie na švédskej strane hranice. Po ukončení kurzu mnoho fínskych zdravotných sestier našlo prácu vo Švédsku.

Toto sa stalo začiatkom pre diplomový program v zdravotníctve – Škandinávské štúdium ošetrovatelstva. Tento program ponúka štúdium, ktorý umožňuje študentom pracovať ako registrovaná zdravotná sestra / ošetrovateľ (RNs) v nemocniciach alebo zdravotníckych centrách, ako aj domovoch dôchodcov, domoch opatrovateľskej starostlivosti a iných rezidenčných zariadeniach.

Cieľom tohto programu je poskytnúť študentom široké základné vedomosti, ako aj pokročilé vedomosti potrebné na uspokojenie súčasných a budúcich potrieb v zdravotníckej starostlivosti. Študenti dostávajú dobré vedomosti v ošetrovateľstve a jeho výskume tak, aby boli schopní prispievať k rozvoju ošetrovania. V učebnom procese si študent si vytvára spojenie medzi praktickými skúsenosťami a teoretickými vedomosťami. Toto spojenie vyžaduje integráciu teórie a praxe a toto je uľahčované napríklad úvahami o praxi. Študentom sa ponúka dobrá možnosť propagovať ich osobný rast a rozvoj taktiež v medzinárodnom prostredí. Úlohou lektora je byť v procese učenia zdrojom i facilitátorom. Každý rok zahŕňa obdobie klinickej praxe v špecifickej oblasti. Klinická prax sa môže uskutočňovať vo Fínsku alebo v zahraničí.

Diplomový program zahŕňa

- základné štúdium
- odborné štúdium
- pokročilé odborné štúdium
- praktické vyučovanie a učenie prácou
- voliteľné štúdium
- bakalársku diplomovú prácu

Študenti, ktorí úspešne ukončili vzdelanie sú kvalifikovaní na prácu vo Fínsku ako aj vo Švédsku a v iných európskych krajinách. Vzdelanie je v súlade s príslušnými smernicami EÚ. Hodnosť je automaticky uznávaná vo Fínsku a tiež môže byť uznaná v študentovej rodnej a / alebo pracovnej krajine. Trvanie tohto diplomového programu je 3.5 roka a končí titulom bakalár v zdravotníckej starostlivosti. Vyučovací jazyk je kombináciou švédčiny a angličtiny, čo znamená, že študenti musia mať adekvátne zručnosti v oboch jazykoch.

Väčšina študentov v tomto programe pochádza zo Švédska, ale sú tam i nejakí fínski študenti. Takmer všetci študenti, ktorí pochádzajú zo Švédska, tiež hovoria fínsky a majú nejaké spojenie s Fínskom, napr. žijú blízko hranice a majú príbuzných na fínskej strane hranice. Pretože Kemi sa nachádza tak blízko švédskej hranice (asi 25 km), môžu ľahko denne prechádzať hranicu.

Niektoré hraničné mestské samosprávy na švédsko-fínskej hranici vytvorili spoločné zdravotnícke služby ako Haparanda (SE) – Tornio (FI), Övertorneå (SE) – Ylitornio (FI) a Pajala (SE) – Pello (FI). Pohotovostná zdravotnícka služba vrátane prepravy pacienta je organizovaná striedavo mestami a je veľmi dôležité, že personál je schopný hovoriť oboma jazykmi. Študenti, ktorí ukončia tento program, sú vyhľadávaní ako zamestnanci, obzvlášť pre hraničné mestá a väčšina z nich ostáva v údolí rieky Torne.

Sirpa Hyttinen, Kemi-Tornio odborný inštitút (Kemi-Tornion ammattiopisto), Kemi (Fínsko)

Kontakty:

Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu
Sociálne služby a zdravotníctvo
Meripuistokatu 26 (P.O. Box 506), FI-94101 Kemi, Fínsko
Leena Leväsvirta
leena.levasvirta@tokem.fi
www.tokem.fi/english

Poznámky pod čiarou:

1 Viac informácií nájdete v profile partnera.

Stravovacie služby v ozdravovacom turizme

Geologické termálne pramene prevádzkované prostredníctvom spolkovej krajiny Burgenland a Maďarskom. Tento spoločný zdroj by mal byť predávaný na trhu efektívnejšie. Potreby kúpeľných operátorov v regióne poskytli motiváciu pre spoločný cezhraničný projekt: tréningový program pre stravovacie služby v ozdravovacom turizme.

Hraničný región: Rakúsko – Maďarsko
 Inštitúcia: Berufsförderungsinstitut Burgenland / Gesundheitsakademie Burgenland (Inštitút odborného vzdelávania v Burgenlande / Zdravotná Akadémia Burgenland), Oberwart (Rakúsko)
 Program financovania: INTERREG IIIA

Po vstupe Rakúska do Európskej únie v roku 1995 sa Burgenland stal územím Cieľa 1 a tak bol uznaný za európsky región zvlášť vyžadujúci podporu štrukturálnych fondov pre svoj rozvoj. Následkom toho boli zostavené nové na budúcnosť orientované súradnice pre menej významné územia turizmu v Burgenlande, ktoré by sa mohli zlepšiť v zmysle kvality. Cieľ rozvíjajúceho sa kúpeľníctva a turizmu zameraného na udržiavanie dobrého kondičného stavu sa stal primárnym. Boli uskutočnené dôležité investície, podporované štrukturálnym financovaním z EÚ na vytvorenie nových termálnych kúpeľov. Geologická zlomová čiara, ktorá dáva predpoklad vzniku termálnym prameňom prechádza cez tento región, ktorý hraničí s Maďarskom a Slovinskom. Spolu s rozvojom infraštruktúry sa stali podstatnými tréning a kvalifikácia zručného personálu, aby bolo možné v kúpeľných centrách a wellness centrách ponúkať konkurenčné služby. Na jeseň roku 2000 sa konala trilaterálna konferencia vedúcich zamestnaneckých agentúr z Rakúska, Maďarska a Slovinska. Účastníci súhlasili, že spoja sily, aby efektívnejším spôsobom priniesli na trh spoločný potenciál turizmu regiónu a aby preskúmali požiadavky pre kvalifikovaný personál v tomto sektore.

Výsledky výskumu a workshopov organizovaných s kúpeľnými operátormi v Burgenlande ukázali, že existuje potreba zručného personálu v oblasti činnosti zdravotníckych služieb, ale aj personálu stravovacích služieb, ktorý pracuje v kúpeľníctve. Tréningový program koncipoval Inštitút pre podporu profesijného vzdelávania v Burgenlande (nem. Berufsförderungsinstitut Burgenland alebo bfi Burgenland).

Personál stravovacích služieb zabezpečí bod spojenia medzi zdravotnými špecialistami (lekármi, športovými odborníkmi, diétnymi sestrami a pod.) a hosťami v kúpeľoch, ktorých podporia radou a osobnou starostlivosťou. Sú potrební na pomoc hosťom v kúpeľoch, ozdravovniach, zotavovniach, termálnych kúpeľoch a centrách zdravotníckej starostlivosti, vo fitness centrách a ich povinnosti tiež môžu zahŕňať

projektový manažment, ktorý sa týka poskytovania kúpeľníctva. Obsah takýchto tréningových programov siaha od anatómie, fyziológie a zdravotníckej psychológie až po relaxačné techniky, komunikáciu, výcvik, animáciu, výživu a pohybovú kultúru a rôzne formy športu.

Cieľová skupina pre tréningové programy pozostáva zo žien a mužov, ktorí sa uchádzajú o takúto prácu vo veku 20 a viac rokov, ktorí majú ukončené odborné vzdelanie a minimálne tri roky skúseností s prácou v kúpeľníctve. Program trvá deväť mesiacov a zahŕňa 1.100 vyučovacích hodín. V Burgenlande sa tréningový program poskytuje na Zdravotníckej akadémii (nem. Gesundheitsakademie) na zámku Jormannsdorf. Tí, ktorí ukončia vzdelávanie dostanú podporu pri hľadaní práce za pomoci integrovaného vedenia pri hľadaní zamestnania.

Okrem bfi Burgenland (Rakúsko) a ReMeK (Maďarsko), rakúski partneri obsiahli i operátora kúpeľného centra Bad Tatzmannsdorf (nem. Kurbad Tatzmannsdorf AG) a Burgenlandskú agentúru práce (nem. Arbeitsmarktservice Burgenland alebo AMS Burgenland). Projekt bol financovaný programom INTERREG IIIA Rakúsko-Maďarsko.

Cezhraničná spolupráca

Tréningové centrum ReMeK v Szombathely bolo presvedčené, aby sa pripojilo k projektu ako partner z Maďarska. Táto vzdelávacia inštitúcia má za cieľ aplikovať rozvoj politiky pracovného trhu v programoch vzdelávania a ďalšieho vzdelávania dospelých. bfi Burgenland už pracoval s ReMeK ako partner v skorších cezhraničných programoch vzdelávania (kurzy orientované na kariéru). V priebehu projektu sa uskutočnila cezhraničná výmena informácií, ktorá sa týkala už existujúcich programov získavania kvalifikácie pre kúpeľníctvo, zostavenia pracovných skupín, preloženia a prispôsobenia rakúskeho programu kurzu prostredníctvom tréningového centra ReMeK tak, aby vyhovoval potrebám maďarských kúpeľných operátorov.

Prvého tréningového kurzu, ktorý sa konal od októbra 2004 do júna 2005 v Burgenlande, Rakúsko, sa zúčastnilo devätnásť ľudí. Jedna osoba pochádzala z kúpeľov v Bük v Maďarsku a dostala dovolenku na vzdelávanie od svojho zamestnávateľa. Rakúski účastníci považovali prítomnosť maďarskej spolužiačky za veľký bonus, pretože sa naskytla šanca priučiť sa aj jazyku a kultúre susediacej krajiny. Účastníci sa obzvlášť zaujímali o rozdiely v pracovných podmienkach v oblasti zdravotníctva a utužovania zdravia oboch krajín. Na druhej strane, maďarská účastníčka sa naučila veľa v priebehu tréningového programu o Rakúsku, čo sa pre ňu ukáže obzvlášť užitočné, keď bude poskytovať služby rakúskym hosťom v Maďarsku.

Časť programu tvorili i výlety do Maďarska (Köszeg, kúpele Bük). Štvortýždenná povinná prax sa uskutočnila pre rakúskych účastníkov v kúpeľoch Bük alebo v blízkom hoteli RÉPCE v Maďarsku. Maďarská účastníčka absolvovala svoju prax v kúpeľoch

Bad Tatzmannsdorf v Rakúsku. Všetci účastníci a kúpeľní operátori sa naučili veľa prostredníctvom praxe. Rovnako obidve partnerské inštitúcie, bfi Burgenland a ReMeK organizovali pravidelnú výmenu informácií vo forme pracovných stretnutí v Maďarsku a v Rakúsku. Na základe úspešného ukončenia projektu možno uzavrieť, že spolupráca medzi projektovými partnermi bola mimoriadne konštruktívna a efektívna.

Medzitým bola podaná prihláška pre ďalší projekt INTERREG, ktorý by mal umožňovať tréningový program v Maďarsku ako aj v Rakúsku. Predpokladá sa, že 20 účastníkov sa podrobí tréningu v kúpeľoch Bük.

Sabine Unger, Berufsförderungsinstitut Burgenland / Gesundheitsakademie Burgenland (Inštitút odborného vzdelávania v Burgenlande / Zdravotná Akadémia Burgenland), Oberwart (Rakúsko)

Kontakty:

Gesundheitsakademie Burgenland
Schloss Jormannsdorf 1, A-7431 Bad Tatzmannsdorf, Rakúsko
gesundheit@bfi-burgenland.at
www.bfi-burgenland.at

ReMeK – Szombathelyi Regionális Munkaerőfejlesztő és Képző Központ
Akacs M. u. 1-3, H-9400 Szombathely, Maďarsko
titkarsag@remek.hu
www.remek.hu

IBER – informačné centrum odbornej prípravy v eurozóne Rijn-Waal

Príklad toho, ako ľahko dostupné výmeny a vzájomné stretnutia vyústili do konkrétnych foriem cezhraničnej spolupráce v oblasti odbornej prípravy.

Príhraničný región: Holandsko – Nemecko
 Inštitúcia: Regionálne centrum vzdelávania Rijn IJssel (Regionaal Opleidingen Centrum/ROC Rijn IJssel), Arnhem (Holandsko)
 Program financovania: INTERREG IIIA

Pozadie vzniku

Od roku 1999 školy, ktoré poskytujú odbornú prípravu v tomto euroregióne vyskúšali rôzne možnosti spolupráce. V rámci projektu INTERREG bol financovaný prvý spoločný projekt pod názvom "Učiaci sa euroregión"¹. Výsledkom tohto prvého projektu bolo vytvorenie webovej stránky s informáciami o všetkých školách, ktoré poskytujú odbornú prípravu spolu s informáciami o poskytovaných učebných programoch. Táto webová stránka spolu s konferenciami pre učiteľov poskytovala školám, ktoré vyhľadávali spoluprácu, užitočné informácie o možnostiach spolupráce, pomáhala im sprostredkovať stretnutia za účelom spoznávania sa navzájom.

Avšak hoci holandské a nemecké školy prejavovali záujem o spoluprácu, ku skutočnej výmene alebo stretnutiam došlo iba v ojedinelých prípadoch. Bolo to zapríčinené tým, že, po prvé, školy (špeciálne nemecké) nedisponujú finančnými prostriedkami na financovanie výmenných aktivít. Po druhé, bolo jasné, že proces spojený s požiadanim o finančné príspevky na tieto výmeny bol príliš administratívne nákladný.

IBER – informačné centrum (agentúra) pre odbornú prípravu

Predošlé skúsenosti vytvorili základ na pokračovanie v projekte "Učiaci sa euroregión" IBER, ktorý je tiež financovaný z podprogramu INTERREG. Skrátka IBER znamená informačné stredisko v oblasti odbornej prípravy v euroregióne Rijn-Waal. Hlavným cieľom projektu IBER je pomôcť školám, ktoré hľadajú partnerov na spoluprácu za účelom uskutočnenia programu výmeny predovšetkým v euroregióne Rijn-Waal.

IBER propaguje výmeny študentov s možnosťou pracovného umiestnenia a sprostredkúva vzájomné kontakty medzi vybranými školami. Za týmto účelom IBER publikuje užitočné materiály a faktografické informácie o systéme vzdelávania v Nemecku a Holandsku.

Školy môžu požiadať IBER (čo je veľmi jednoduchý postup) o finančnú podporu na výmenné pobyty študentov. Jedinou podmienkou, ktorá je ošetrená v zmluve o výmennom pobyte je, že študenti sa musia navzájom stretávať so svojimi kolegami z inej krajiny. Navyše do programu výmeny môžu byť zakomponované aj spoločenské a športové podujatia, spoločné vyučovacie hodiny, návštevy múzeí, športových klubov, návštevy oddelení starostlivosti o starších, návštevy oddelení strážnej služby v obchodných domoch a nákupných strediskách.

IBER napríklad umožňuje, aby sa študenti zo susedných krajín navzájom spoznávali a spoločne sa vzdelávali v oblasti európskej regionálnej politiky. Tento program sa

Brožúry.
Vľavo: Projekt IBER.
Vpravo: Euregio Rýn-Waal.

využíva na rôzne účely. Napríklad učitelia nemčiny ako cudzieho jazyka využívajú IBER na zabezpečovanie študijných pobytov svojich študentov v Nemecku. Títo študenti získavajú jazykovú prax v autentickom prostredí, keď musia splniť úlohy prostredníctvom priamej komunikácie s obyvateľmi Nemecka.

Učitelia technických predmetov využívajú IBER na vytváranie zmiešaných holandsko-nemeckých skupín študentov, ktorí pracujú vo firmách s pôsobnosťou v oblasti solárnej energie v Nemecku. Počas jedného zo študijných pobytov študenti absolvovali spoločnú exkurziu vo veľkom futbalovom ihrisku, kde sa využíva solárna energia. Študenti následne napísali správy, v ktorých opísali svoje skúsenosti v nemeckom jazyku. Týmto spôsobom študenti získali odborné poznatky o solárnej energii a zároveň sa zdokonalili v nemeckom jazyku.

Výsledky

Dostupné finančné prostriedky, jednoduchý postup prihlásenia sa a užitočné informácie o možnosti nadviazania spolupráce s partnerskými školami sa veľmi osvedčili. Za posledné dva roky asi 1.700 študentov sa zúčastnilo jednodňového študijného pobytu a 650 študentov – niekoľkodňových pobytov.

Projekt IBER je príkladom toho, ako konkrétne formy cezhraničnej spolupráce sa stávajú dostupnými na základe vzájomných výmen a ako sa dá dosiahnuť vzájomné porozumenie na základe spoznávania sa navzájom.

Lenny van Kempen, Regionálne centrum vzdelávania Rijn IJssel (*Regionaal Opleidingen Centrum /ROC Rijn IJssel*), Arnhem (Holandsko)

Kontakty:

Regionaal Opleidingen Centrum (ROC) Rijn IJssel
Velperweg 39, PO box 5162, NL-6802 ED Arnhem, Holandsko
Lenny van Kempen
L.v.Kempen@rocrijijssel.nl
www.rocrijijssel.nl

Poznámky pod čiarou:

1 Podrobné informácie pozri v článku Lenny van Kempen v kapitole 2.

Maďarsko – slovenská cezhraničná spolupráca v oblasti odbornej prípravy mládeže

Účastníkmi v projekte sú mladí ľudia z prihraničných oblastí kraja Heves (severná časť Maďarska) a Rimavsko-Sobotského okresu (južná časť Slovenska). Cieľom projektu je prispieť ku zvýšeniu možnosti zamestnať sa a tým sa vyhnúť sociálnej závislosti od štátu. Účastníkmi kurzu sú mladí ľudia, ktorí sa ocitli v nevýhode z rôznych príčin, a preto hlavným kritériom výberu bola nezamestnanosť uchádzačov, čiže budúcich účastníkov kurzu vyberali z radov nezamestnaných.

Prihraničný región: Maďarsko– Slovensko
Inštitúcia: EVENTUS – Odborná škola na prípravu v oblasti umenia a obchodu (Üzleti Tudományok Szakközépiskola), Eger (Maďarsko)

Kraj Heves (12 tis. obyv.) sa nachádza v severnej časti Maďarska a hraničí s okresom Rimavská Sobota (14 tis. obyv.), ktorý sa nachádza na juhu Slovenska. V každej z týchto krajín pomerne 5 tis. a 6 tis. obyvateľov má vekový priemer 30 rokov. Z tohto počtu mladých ľudí asi 50% (5,7 tis.) má iba základné vzdelanie. Okrem toho je tu skupina mladých ľudí (5% z celkového počtu), ktorí sú znevýhodnení z iných dôvodov, a preto tvoria potenciálnu cieľovú skupinu pre tento kurz (celkovo asi 6 tis. mladých ľudí).

Najzávažnejším problémom a prekážkou pre týchto mladých ľudí je fakt, že nemajú potrebné kvalifikácie na získanie zamestnania. Z tohto dôvodu sa projekt zameriava na odbornú prípravu týchto mladých ľudí s nižším vzdelaním v profesiách ako košíkárstvo, výroba prúteného nábytku a hrnčiarstvo.

Dôvodom prečo bola zvolená odborná príprava hrnčiarov a výrobcov prúteného nábytku je ten, že tieto remeslá sú aj dnes rozšírené, okrem toho sa dajú naučiť relatívne rýchlo a majú aj svoju tradíciu v tomto regióne. Projekt tak napomôže tomu, aby sa profesie hrnčiarov, košíkárov a výrobcov prúteného nábytku udržali ako tradícia v regióne. Na záver účastníci kurzu obdržia certifikát, ktorý je uznávaný a registrovaný v OKJ (zoznam oficiálne registrovaných profesií v Maďarsku). Tento doklad umožní absolventom kurzu podnikať v oblasti získaných zručností / remesiel. Ďalšou výhodou je to, že absolventom kurzu bude poskytnutá pomoc pri hľadaní zamestnania alebo pri založení vlastnej živnosti v novozískanej profesii.

Tento projekt poskytuje priestor a možnosť prípravy aj nezamestnaným s vyšším ako základným vzdelaním, ktorí by sa radi rekvalifikovali a založili si vlastnú živnosť. Táto skupina nezamestnaných má možnosť si urobiť ECDL skúšku, ktorá je kombinovaná s odbornou prípravou. Dôvodom na zabezpečenie tejto odbornej prípravy je fakt, že v táto

cieľová skupina študentov požaduje prípravu v oblasti informačných a komunikačných technológií, praktických zručností, ktoré im pomôžu v budúcnosti si nájsť prácu.

Na začiatku bude vytvorená jedna trieda s 15 študentami. Tento projekt spolu organizujú: maďarský inštitút EVENTUS – Odborná škola na prípravu v oblasti umenia a obchodu, Eger, Maďarsko, Inštitúcia prvostupňovej prípravy v oblasti umení a študentský domov v meste Eger.

O tento projekt je záujem aj medzi občanmi maďarskej menšiny na Slovensku. Slovenským partnerom je pobočka Akadémie vzdelávania v Rimavskej Sobote. Táto pobočka plánuje začať s takzvaným "mirror programme" (zrkadlovým projektom) a bude ponúkať ten istý program ako partneri v Maďarsku. Počíta sa aj s vytvorením zmiešaných maďarsko-slovenských skupín, v ktorých sa budú pripravovať študenti z Maďarska a Slovenska v jednej triede.

Dôvodom na zapojenie sa maďarského a slovenského partnera do projektu a na vytvorenie týchto zmiešaných skupín je to, že na obidvoch stranách hranice mladí ľudia majú rovnaké problémy zapojiť sa do pracovného procesu v rámci trhu práce kvôli zmenám súvisiacimi s transformáciou politického a ekonomického systému v obidvoch týchto krajinách po roku 1989. Tento projekt si kladie za cieľ aj pomôcť študentom lepšie pochopiť systém práce a hodnôt, ekonomickú situáciu v susednej krajine a tým im uľahčiť vstup na pracovný trh v týchto krajinách.

EVENTUS – maďarský partner v projekte – už má skúsenosti v príprave slovenských študentov, deväť z nich momentálne navštevuje kurzy na katedre umenia. Títo študenti dobre zapadli do kolektívu, ich prístup k práci a usilovnosť sú nadpriemerné, často ich pozícia "cudzincov" v tomto kolektíve je podnetom k motivácii na dosiahnutie lepších výsledkov. Slovenskí študenti po ukončení kurzov nezostávajú v Maďarsku, ale sa vracajú na Slovensko, kde si rýchlo nachádzajú prácu a môžu naďalej pokračovať v štúdiu na Slovensku v inštitúciách ďalšieho vzdelávania s vyučovacím jazykom maďarským. EVENTUS má silné prepojenie na školy poskytujúce vyššie vzdelávanie v Maďarsku, propaguje svoje vzdelávacie programy na slovenských základných a stredných školách a spolupracuje s organizáciou CSEMADOK¹ v Rimavskej Sobote, ktorá je významnou občianskou a kultúrnou organizáciou na Slovensku. Okrem toho EVENTUS zorganizoval konferenciu o zabezpečení celoživotného vzdelávania v Maďarsku, ktorej sa zúčastnili maďarskí a slovenskí učitelia.

Tento projekt tiež prispeje k národnému plánu rozvoja tým, že podporí cezhraničnú spoluprácu medzi krajom Heves a Rimavskou Sobotou a postupne odstráni rozdiely na obidvoch stranách hranice.

Výsledkom projektu je fakt, že doteraz 60 účastníkov získalo certifikáty v odbornej príprave, čo im dáva predpoklady zamestnať sa na slovenskej strane, spolu 120 absolventov prípravy získalo certifikát, čo predstavuje 2% z počtu všetkých predstaviteľov v tejto cieľovej skupine. Študenti získali najnovšie poznatky a zručnosti zodpovedajúce štandardom EÚ, ktoré môžu využiť na obidvoch stranách hranice. EVENTUS si kladie za cieľ poskytovať tieto typy kurzov aj naďalej v rámci svojej programovej ponuky. Predpokladá sa, že spolupráca so slovenskou stranou na odbornej úrovni sa časom posilní a nakoniec nadobudne inštitucionálnu podobu. Nemenej dôležitým je fakt, že tento projekt prispieva k procesu európskej integrácie.

Attila Sajtos, EVENTUS – Odborná škola na prípravu v oblasti umenia a obchodu (Üzleti Tudományok Szakközépiskola), Eger (Maďarsko)

Kontakty:

EVENTUS Professional Training School of Arts and Business and the First Grade Institution of Arts Education and Students Hostel
Servita u. 28. HU-3300 Eger, Maďarsko
Attila Sajtos
eventus@eventus.axelero.net
www.eventus.hu

Akadémia vzdelávania / Academy of Education
Školská 7, SK-97980 Rimavská Sobota, Slovakia

Poznámky pod čiarou:

1 Pozri článok: Miroslav Michela v kapitole 1.

Spoločná príprava kariérnych poradcov

Cieľom projektu je v spolupráci s rakúskym partnerom vypracovať nové inovačne nástroje pre aktívnu politiku trhu práce v prihraničnom maďarsko-rakúskom regióne. Na dosiahnutie tohoto cieľa sa vytvoril spoločný program odbornej prípravy pre 14 maďarských a 14 rakúskych profesionálnych poradcov v oblasti poskytovania kariérneho poradenstva pre nezamestnaných alebo záujemcov o zmenu alebo ďalší rozvoj svojej odbornej kvalifikácie.

Hraničný región: Maďarsko – Rakúsko
Inštitúcia: Úrad práce Vas County, Maďarsko
Program financovania: PHARE CBC, INTERREG II

Zabezpečenie a riadenie projektu

Zadáateľom projektu bol Úrad práce v kraji Vas, ktorý sa nachádza v Szombathely, Maďarsko. Tento úrad prevzal na seba celú zodpovednosť za riadenie a kontrolu nad projektovými aktivitami. Realizáciu projektu zabezpečila firma Reginnov Consulting Ltd., ktorá sa nachádza v meste Vasvár a s ktorou bola podpísaná zmluva na tieto účely. Počas projektu úzko spolupracovali Krajský úrad práce Vas a Inštitút pre podporu profesionálneho vzdelávania v Burgenlande (nem. Berufsförderungsinstitut alebo skráteno bfi Burgenland), ktorý sa nachádza v Oberwarte na rakúskej strane hranice.

Projekt v skutočnosti trval od januára 1998 do septembra 1999. Po ukončení projektu sa pokračovalo v ďalších "follow-up" aktivitách usporiadaním sympózia a poznávacím zájazdom do Bavarska. Projekt skončil v decembri 2000. Projekt sa podarilo ukončiť aj napriek menšiemu časovému sklzu čiastočne zapríčinenému inkompatibilitou medzi programami PHARE CBC a INTERREG (pozri ďalej). Úrad práce v Maďarsku poskytol financie pre ďalšie neskoršie odborné kurzy.

Príprava kurzu

Tento odborný kurz bol pripravovaný ako zrkadlový program. Počítalo sa s tým, že účastníkmi kurzu budú maďarskí odborníci zo západných okresov Transdanubian. Kritéria na výberové konanie boli nasledovné: schopnosť riešiť bežné problémy, zrelosť a vyrovnanosť, dobré komunikačné schopnosti, záujem o vykonávanie rôznorodej práce, vyhovujúci stupeň vzdelania. Po absolvovaní testov bolo vybraných 14 účastníkov.

Rovnaký počet účastníkov z Maďarska a Rakúska sa pripravoval v zmiešaných skupinách v mestách Szombathely a Oberwart. V kurze prednášali lektori a odborníci z regiónu – z Rakúska, Maďarska a Nemecka. Do projektu boli zakomponované tri týždne prípravy, počas ktorých sa rakúski a maďarskí študenti podieľali na spoločnej práci.

Program odbornej prípravy bol rozdelený na tri časti: teóriu, praktické využitie a skupinové riadenie, vyhodnotenie kurzu. Súčasťou učebného plánu teoretickej časti bola aj jazyková príprava v nemeckom jazyku, plánovanie seminárov, umenie komunikácie a negociácie, štúdium problematiky pracovného trhu, otázky zamestnanosti / nezamestnanosti, odbornej praxe, stratégia zvládania náročných situácií a prax v oblasti kariérneho poradenstva. Táto časť programu sa uskutočnila v období január – júl 1998. Na konci teoretickej prípravy účastníci kurzu mali za úlohu pripraviť záverečnú esej na niektorú z tém riešených v kurze. Kurz bol ukončený skúškou, súčasťou ktorej bolo vypracovanie a príprava odborného kurzu samotnými účastníkmi prípravy. Na základe úspešného absolvovania skúšky frekventanti kurzu obdržali certifikát (osvedčenie).

Po absolvovaní prípravného programu sa očakáva, že noví tréneri budú samostatne pripravovať trojmesačné prípravné kurzy a poskytovať kariérne poradenstvo pre príslušné cieľové skupiny. Doteraz sa uskutočnilo 12 týchto tréningových kurzov. Podľa informácií z Úradu práce sa týchto kurzov zúčastnilo celkovo 212 nezamestnaných.

Dokumentácia o výsledkoch konferencie, príručky o metódach práce v oblasti kariérneho poradenstva a ďalšie písomné materiály k tejto problematike boli publikované a distribuované po celej krajine.

Problémy

Počas realizácie projektu sa niekoľkokrát vyskytli problémy kvôli časovým sklzom. Prvý časový sklz nastal počas prípravy dokumentácie k tendru a druhýkrát počas obdobia medzi vyhodnotením tendra a uzatváraním kontraktu na jeho vyhodnotenie. Pre prvú časť projektu boli kontrakty nakoniec uzatvorené v marci 1997. V prípade druhej časti projektu vznikol vážny problém. Rakúskemu partnerovi schválili rozpočet, ale maďarský partner neobdržal potvrdenie o schválení. Bez potvrdenia PHARE CBC sa spoločný projekt namohol uskutočniť. Ale napokon projekt začal v januári 1998.

Finančná podpora pre tento projekt dosahovala výšku 240 tis. Euro. Podľa podmienok tendra z roku 1996 Maďarsko malo prispieť iba 10% vlastných financií, ale v roku 1997 výška spolufinancovania narástla na 25%. To spôsobilo vážne problémy finančnému oddeleniu Úradu práce, ktoré bolo zodpovedné za spolufinancovanie za maďarskú stranu.

Realizácia cezhraničnej spolupráce

Úzka spolupráca s Rakúskom začala a projekt bol realizovaný na obidvoch stranách hranice: v Szombathely na maďarskej strane (financovaný z programu PHARE CBC) a v Oberwart na rakúskej strane (financovaný cez INTERREG II). Maďarskí účastníci

mali možnosť absolvovať intenzívnu jazykovú prípravu. Počas tejto prípravy sa účastníci kurzu zdokonalili v nemeckom jazyku a zároveň sa zoznámili s novými inovačnými metódami pri riešení odbornej problematiky v rámci pracovného trhu. Na záver prípravy účastníci kurzu obdržali certifikát (osvedčenie) EÚ, ktorý im vydala rakúska bfi Burgenland.

Výsledkom projektu bolo 13 vysokoškolských absolventov (jedna účastníčka kurzu odstúpila zo súkromných dôvodov). Držitelia certifikátov EÚ majú oprávnenie organizovať a realizovať ďalšie odborné kurzy v oblasti kariérneho poradenstva pre nezamestnaných mladých ľudí bez kvalifikácií a pre dospelých, ktorí sú nútení zmeniť zamestnanie, z rôznych krajov Maďarska. Vďaka projektu sa získali nástroje na uskutočnenie aktívnej politiky v oblasti trhu práce v tomto prihraničnom regióne. Spolupráca s Rakúskom prispela k tomu, že sa využili skúsenosti rakúskych partnerov v oblasti adaptácie sa na nové podmienky na trhu práce podľa požiadaviek EÚ a na riešenie problémov nezamestnanosti.

Kornélia Csontos, Západopanónska agentúra regionálneho rozvoja (Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.), Sopron (Maďarsko)

Kontakty:

Vas Megyei Munkaügyi Központ
Hollán Ernő u. 1, H-9400 Szombathely, Maďarsko

Reginnov Tanácsadó KFT
Alkotmány út 8, Pf. 28, H-9800 Vasvár, Maďarsko
reginnov@reginnov.hu
www.reginnov.hu

Berufsförderungsinstitut Burgenland
Grazer Straße 86, A-7400 Oberwart, Rakúsko
info@bfi-burgenland.at
www.bfi-burgenland.at

Vzdelávacie siete

Vzdelávacia sieť Euregia Maas-Rýn

Vzdelávacia sieť Euregia Maas-Rýn (nem. Bildungs-Netzwerk Euregio Maas-Rhein) je komunikačná platforma, ktorá podporuje siete medzi učiteľmi v Euregiu Maas-Rýn s cieľom ponúknuť možnosti na kontinuálne vzdelávanie s tematikou euroregiónu.

Hraničný región: Nemecko – Belgicko – Holandsko
Inštitúcia: Centrum vzdelávania dospelých Aachen (Volkshochschule Aachen), Aachen (Nemecko)
Program financovania: Spolkový program Učiaci sa regióny

Vzdelávacia sieť Euregia Maas-Rýn bola oficiálne spustená v júni 2004, aby nadviazala na aktivity pracovnej skupiny "Bez hraníc" (nem. "Grenzen-Los"), ktorá každoročne organizovala dvojdný kurz v kontinuálnom vzdelávaní pre učiteľov od roku 1998. Pretože väčšina z priemerného počtu 25 účastníkov pochádzala z nemeckej časti hraničného regiónu, cieľom bolo a je rozšíriť účasť na iné oblasti. Aby sa cieľ dosiahol, nadviazal sa kontakt s už existujúcimi pracovnými skupinami pre odborných učiteľov v oblastiach ako sú geografia, história a vyučovanie cudzích jazykov v Euregiu Maas-Rýn (Euregio Historici, Euregio-geografi a Euregiomag).

V polovici 90-tych rokov 20. storočia, bola založená cezhraničná pracovná skupina pre históriu s názvom Euregio Historici. Vedúci skupiny pochádzali z Holandska a belgického Limburgu, regiónu Aachen a belgickej provincie Lüttich. Akcie, ktoré skupina organizovala, sa konali striedavo v každom zúčastnenom regióne. Účastníci pochádzali zo všetkých účastníckych regiónov. Obzvlášť treba spomenúť účasť až do dvadsať študentov z Lüttichu, čo vlastne znamenalo, že región bol dobre zastúpený v študentskej skupine. Vo všeobecnosti účastníci pochádzali z väčších geografických oblastí, ako bolo zvyčajné pri kurzoch kontinuálneho vzdelávania, ktoré organizovali pracovné skupiny "Bez hraníc". Z finančných dôvodov a v dôsledku klesajúceho záujmu niektorých organizátorov sa činnosť zúžila a do roku 2002 kontinuálne vzdelávania úplne prestalo.

Pracovná skupina Euregio-geografi (nem. Euregiogeografen) bola založená okolo roku 1980 profesorom na Geografickom Inštitúte pri Rýnsko-vestfálskej technickej univerzite v Aachen s cieľom zvýšenia povedomia o rôznych aspektoch geografie regiónu. Pracovná skupina, ktorá začleňovala učiteľov geografie z každého zo štyroch podregiónov, organizovala ročne akciu Geografické dni Euregia (nem. Euregio-Geografentage) vo všetkých štyroch regiónoch. Program konferencie spájal jednu až dve akademické prednášky dopoludnia s popoludňajšími exkurziami. Polovicu nákladov na túto akciu hradil Euregio Maas-Rýn. Účastníci, zhruba 30 mužov a 30 žien pochádzali predovšetkým z južného Limburgu a regiónu Aachen a pár ich pochádzalo z belgickej provincie Lüttich a Limburg. Táto pracovná skupina však tiež trpela

poklesom záujmu počas tohto obdobia. Jeden z hlavných problémov bol nedostatok zručností v cudzích jazykoch medzi mladšími kolegami. Posledný geografický deň sa konal v marci 2001 v južnom Limburgu.

Od konca 70-tych rokov 20. storočia učitelia jazykov v Belgicku v katolíckom systéme vzdelávania pracovali spolu, aby vytvorili spoločné učebné materiály. V roku 1994 vznikla myšlienka hľadania kontaktov medzi kolegami v iných podregiónoch Euregia. V roku 1996 pracovná skupina Euregiomag dostala finančnú pomoc po prvýkrát od Euregia Maas-Rýn. Toto umožnilo výmenný program pre školákov a program kontinuálneho vzdelávania pre učiteľov, aby bol finančne podporovaný. Pozoruhodný aspekt tohto bol, že pracovná skupina tiež dostala podporu z väčšieho regiónu Saar-Lor-Lux². Až do 100 učiteľov navštevovalo kontinuálne vzdelávanie, ktoré viedla pracovná skupina Euregiomag; inými slovami oveľa viac ako v kurzoch, ktoré viedli iné dve pracovné skupiny spomenuté hore. Zostalo však problémom, že napriek účasti partnerskej inštitúcie v Holandsku, iba pár holandských učiteľov bolo presvedčených, aby sa zapojili do vedenia projektu. V roku 2003 finančná podpora z Euregia Maas-Rýn poklesla.

Všetky tri pracovné skupiny tak zápasili s tými istými problémami: nedostatkom financovania pre program kontinuálneho vzdelávania. Dôvodom prečo financovanie nepokračovalo bolo, že Euregio Maas-Rýn si želal financovať iba projekty, ktoré boli vedené spoločne tromi pracovnými skupinami a naliehal na skupiny, aby sa spojili do jednej pracovnej skupiny. Práve v tom čase Ľudová vysoká škola Aachen (nem. Volkshochschule Aachen)³ vytvorilo kontakty s každou pracovnou skupinou oddelene. To viedlo k návrhu, že jedna žiadosť sa vypracuje pre Euregio pre ďalší program kurzov kontinuálneho vzdelávania. Ľudová stredná škola bola nielen žiadateľom v tomto prípade, ale tiež prevzala i organizátorskú úlohu. Bolo veľa dobrých dôvodov na to. Jedným z nich bolo, že tam bolo iba málo zainteresovaných mladých geografov a historikov a to znamenalo, že pár jednotlivcov museli sami prevziať organizátorské bremeno. Iba pracovná skupina "Euregiomag" vlastne mala aktívny riadiaci výbor. Ľudová vysoká škola mohla použiť podporu prostredníctvom projektu Učenie bez hraníc (nem. Lernen ohne Grenzen alebo LoG) v rámci federálneho vládneho programu Učiace sa regióny⁴ a tak prevzala organizačný manažment, obzvlášť týkajúci sa procesu, ktorý zabral veľa času na vyplňanie žiadostí na podporu. Ďalej Ľudová vysoká škola získala veľké skúsenosti svojou účasťou na iných projektoch o cezhraničnej spolupráci a tiež pri vytváraní nových učebných materiálov a organizovaní vedených exkurzií do hraničného regiónu. To druhé je dôležitou zložkou v programoch kontinuálneho vzdelávania, obzvlášť tých, ktoré sa týkajú geografov a historikov.

Aby sa vyhodnotili potreby pre učiteľov kontinuálneho vzdelávania euregiónu, zostavil sa dotazník a bol poslaný do rôznych inštitúcií pre učiteľov kontinuálneho vzdelávania

a tiež veľkému počtu škôl. Celkovo bolo vyplnených 47 dotazníkov, z ktorých môžeme formulovať nasledovné závery: Euregionálny prístup vyučovania sa považuje za menej dôležitý ako učenie o národných, lokálnych a regionálnych témach. V skutočnosti trochu menej ako desatina respondentov povedala, že počas vyučovania sa nikdy nezmienila o euregionálnych témach. Pri opýtaní, prečo je to tak, dve tretiny respondentov povedali, že sa to nedá začleniť do súčasných osnov. Zhruba polovica respondentov povedala, že im chýbal čas, potrebný na získanie porozumenia tejto témy. Štyridsať percent respondentov dávali za vinu nedostatku základných znalostí. Zároveň všetci respondenti súhlasili s tým, že téma je dôležitá. Problémy s osnovami a nedostatkom času boli častejšie spomenuté u nemeckých respondentov. Naopak holandskí respondenti uvádzali častejšie dôvod v nedostatku pochopenia základných vedomostí ako dôvod, prečo sa nevenujú tejto téme. Respondenti považovali tvorbu nových učebných materiálov za tak isto dôležitú ako rozširovanie ich vedomostí o regióne. Ďalej v zozname bolo želanie dostávať konkrétne návrhy na učebné prístupy k tejto téme. Výmena myšlienok s inými kolegami bola jasne považovaná ako menej relevantná. Spoznávanie nových kolegov sa považovalo za viac dôležitejšie, ako výmena skúseností s kolegami, ktorých respondenti už poznali. Všeobecne veľký záujem nemeckých respondentov o euregionálne témy sa odrážal v ich odpovedi na otázku o účasti učiteľov na kontinuálnom vzdelávaní euroregiónu. Aby sme urobili sumár, programy kontinuálneho vzdelávania pre učiteľov na euroregionálne témy boli považované za dôležité, alebo keď to chceme formulovať rozdielne, kontinuálne vzdelávanie pre učiteľov na euroregionálne témy môže byť niečo, na čo sa dá získať financovanie.

Ďalšie otázky pri výskume sa týkali tvorby učebných materiálov. Kladná odpoveď bola na tému "Začiatok industrializácie v Euregiu". Však iné témy ako "Sociálne aspekty ťažobného priemyslu uhlia v Euregiu" patrili medzi tie, pri ktorých učitelia poukázali na potrebu mať viac informácií. Veľký záujem o tieto témy je snáď spojený s faktom, že mnoho tých, ktorí odpovedali, už skončili kurz kontinuálneho vzdelávania na tému industrializácie. Môžeme to vidieť však aj ako naznačenie silných ekonomických cezhraničných pút vo vnútri Euregiónu Maas-Rýn. Iné témy, ktoré sa tiež posudzovali ako dôležité, boli migrácia (spojená s pracovnou silou) západný múr (obranná fortifikačná línia z obdobia národných socialistov), prenasledovanie Židov počas nacistického obdobia a revolučný rok 1848. Pri posudzovaní niektorých tém bol zrejmy rozdiel v záujmoch medzi nemeckými a holandskými učiteľmi. Vo všeobecnosti nemeckí učitelia preukázali väčší záujem okrem tém, ktoré sa týkali kultúrneho konfliktu a dialektu, holandskí učitelia ukázali tu viac záujmu. To vysvetľuje fakt, že dialekty ostali silnejšie na holandskej strane hranice. Katolícka cirkev hrala významnú úlohu v spoločenskom živote na nemeckej strane hraníc. To, čo obaja aj holandskí aj nemeckí učitelia považovali za rovnako dôležité, boli prvá svetová vojna zmeny hraníc,

dlhoročný život a dochádzanie cez hranice, infraštruktúra, ľudové povesti a porekadlá a dôležitosť Európskej únie pre euroregión. Keď rekapitulujeme: je mnoho tém na výber, keď chceme načrtnúť spoločný program kontinuálneho vzdelávania pre učiteľov.

1. júna 2004 bola formálne založená Vzdelanostná sieť Euregia Maas-Rýn podpísaním dohody o spolupráci. Dohodlo sa, že spoločné stretnutie sa bude organizovať pravidelne raz do roka, vždy v inom účastníckom podregióne Euregia. Toto stretnutie by malo ponúknuť aj ďalšie vzdelávanie aj šancu učiteľom vymeniť si názory a skúsenosti so svojimi kolegami. Na jeseň 2003, VHS Aachen organizovala dva kurzy kontinuálneho vzdelávania spolu s pracovnou skupinou historikov a geografov na témy "Priemyselný rozvoj textilného priemyslu v Euregiu" (nem. "Die industrielle Entwicklung der Textilindustrie in der Euregio") a "štrukturálna transformácia bývalých banských oblastí v Euregiu Maas-Rýn" (nem. "Der Strukturwandel in den ehemaligen Bergbaurevieren der Euregio Maas-Rhein"), na ktorom sa zúčastnilo 40 účastníkov a 15 jednotlivo. V októbri 2004 sa konal prvý spoločný kurz kontinuálneho vzdelávania, ktorý organizovala Vzdelanostná sieť, na tému "Verviers"⁵. Hoci sa očakávalo 100 účastníkov, v skutočnosti sa ich zúčastnilo 80. Predsa však len kladným aspektom bolo to, ako sa i dúfalo, že prišli noví účastníci. A hoci všeobecne účasť v kurze na tému štrukturálnej transformácie baníckych oblastí bola nízka, niekoľko ľudí sa zúčastnilo z belgického Limburgu, z oblasti, kde nebola schopná predtým pracovná skupina "Bez hraníc" prilákať ľudí na takéto akcie. Akcia Verviers naopak mala veľa účastníkov z belgickej provincie Lüttich. Väčšina z nich avšak boli učители jazyka, ktorým spolupráca v Euregióne pripadá viac prirodzená.

Pracovné skupiny angažované vo Vzdelanostnej sieti Euregia Maas-Rýn sa dodnes zaoberajú rozdielne s problémom jazykovej diverzity. Geografi pôvodne chceli prekladateľské služby, ktoré neskôr boli vynechané kvôli finančným dôvodom. Učители jazyka prirodzene nemali problém s touto otázkou. Navyše oni vždy ponúkajú niekoľko workshopov súčasne, tak každý workshop sa môže konať iba v jednom jazyku. Predsa však len bolo by dôležité pre účastníkov sa stretávať s jazykmi susediacich regiónov, aby sa celkovo zvýšil záujem o učenie jazykov. Toto je dôvodom prečo kurzy ponúkané pracovnou skupinou "Bez hraníc" zapájali účastníkov z regiónu na to isté podujatie. Hoci myšlienkou mimo toho je, aby všetci účastníci mali šancu hovoriť ich vlastným jazykom. Z praktických dôvodom rokovacím jazykom na konferencii bola nemčina. Kde sú prednášky v holandčine, poskytuje sa preložené resumé po nemecky. Neposkytuje sa simultánne tlmočenie, ale sa to obmedzuje na sumár v intervaloch počas trvania prednášky. Účastníci to považujú za pozitívne, aj keď ešte stále je problém, keď sa pripojí tretí jazyk, čo takáto forma komunikácie nie je už dlho použiteľná.

Problémy vznikajú, keď sa organizujú spoločné kurzy pre učiteľov jazyka na jednej strane a učiteľov zemepisu a dejepisu na druhej strane. Ich záujmy sú jednoducho veľmi odlišné. Sú tu aj rôzne očakávania čo sa týka kurzových poplatkov medzi historikmi a geografmi na jednej strane a učiteľmi cudzích jazykov na druhej strane. Ďalej belgickí kolegovia naliehajú na čo možno najnižších kurzových poplatkoch, pretože sa od nich očakáva, že budú niesť náklady sami. Sú rozdielnosti i vo vzťahu ku dňu, cez ktorý sa takéto akcie majú konať. Učitelia zemepisu a dejepisu sa stále stretávali uprostred týždňa, zatiaľ čo učiteľia jazykov mali svoje stretnutia v sobotu. Po novembri 2004, keď historici a geografi experimentovali pri organizovaní svojich stretnutí v sobotu a stretli sa so sklamaním v úrovni návštevnosti, prijalo sa rozhodnutie, že stretnutia sa majú konať v rozdielnych dňoch, so stretnutím geografov a historikov v piatok a učiteľov jazyka deň neskôr v sobotu. Bola tu nádej, že ponúknutím kurzov v nasledujúce dni tieto dve akcie mohli by sa prezentovať ako jedna kurzová jednotka. Ponúkla sa malá zľava pre tých, ktorí sa zúčastnili oboch podujatí, aby spoločná účasť bola atraktívnejšia.

V neposlednom rade tieto malé organizačné detaily ukazujú iba, koľko prekážok ostáva v oboch medzidisciplinárnej ako aj cezhraničnej spolupráci pre Vzdelanostnú sieť Euregia Maas-Rýn. Hoci ich práca len začína, zdá sa, že šance na úspešnú spoluprácu do budúcnosti sú predsa len vysoké.

Nicole Ehlers, Centrum vzdelávania dospelých Aachen (Volkshochschule Aachen), Aachen (Nemecko)

Kontakty:

Volkshochschule Aachen
Oddelenie politiky a histórie
Peterstraße 21-25, D-5206 Aachen, Nemecko
Nicole Ehlers
nicole.ehlers@mail.aachen.de
www.vhs-aachen.at

Poznámky pod čiarou:

- 1 Ďalšie detaily nájdete u Ehlers / Dedeurwaerder-Haas v kapitole 2.
- 2 www.grossregion.net / pozrite tiež článok Wilfrieda Schmidta v kapitole 1.
- 3 Viac informácií nájdete v partnerských profiloch .
- 4 pozri www.lernen-ohne-grenzen.de a www.lernende-regionen.info. Ďalšie detaily nájdete u Ehlers / Dedeurwaerder-Haas v kapitole 2.
- 5 Do 20. storočia Verviers bolo svetoznáme ako centrum vlny a textilného priemyslu.

Cezhraničná sieť vo vzdelávaní dospelých Bratislava – Trnava – Burgenland

Rastúci záujem o cezhraničnú spoluprácu v oblasti vzdelávania, ktorý nasledoval po páde železnej opony a vstupe Slovenska do Európskej únie bol katalyzátorom sieťových aktivít v oblasti vzdelávania dospelých v rakúsko-slovenskom hraničnom regióne.

Hraničný región: Slovensko – Rakúsko
 Inštitúcia: Akadémia vzdelávania (Slovensko)
 Program financovania: PHARE CBC

Od pádu železnej opony v roku 1989, alebo minimálne odkedy vstúpilo Slovensko do Európskej únie 1. mája 2004, nastal viac-menej rastúci záujem o nadnárodnú spoluprácu v oblasti vzdelávania, o rozvoj vzdelávacích partnerstiev a spoločnú účasť v európskych projektoch; mnoho inštitúcií vzdelávania dospelých má záujem o cezhraničnú spoluprácu a hľadanie partnerov v susedných krajinách. Musíme pripustiť, že pokiaľ pokračujúce a ďalšie vzdelávanie sa v rakúsko – slovenskom cezhraničnom regióne reálne uskutočňuje, cezhraničná spolupráca je v na tomto poli len v začiatkoch.

Projekt "Cezhraničná sieť vo vzdelávaní dospelých Slovensko – Rakúsko" sa preto zameriaval na prepojenie inštitúcií, podnikov a iniciatív, ktoré pôsobia vo všeobecnom a profesijnom vzdelávaní dospelých, ako aj univerzitných inštitúcií a inštitúcií ďalšieho

Zľava doprava: Študijné návštevy Burgenlandskej hospodárskej komory, Centra vzdelávania dospelých v Burgenlande a Inštitútu profesijného vzdelávania v Burgenlande.

vzdelávania na univerzitnej úrovni v rakúsko – slovenskom cezhraničnom regióne. Projektovým zámerom bolo pozdvihnutie všeobecnej úrovne vedomostí a vzájomnej informovanosti o vzdelávacích a kvalifikačných systémoch susediacich krajín, ako aj vytvorenie základne pre budúcu spoluprácu (a to tak na inštitucionálnej, ako aj projektovej úrovni) medzi vzdelávacími inštitúciami v cezhraničnom regióne. Predpokladali sme, že aktivity by mali podporiť rozvoj spoločných trvalo udržateľných

stratégií týkajúcich sa celoživotného vzdelávania, pripraviť inštitúcie a podniky na blízku expanziu Európskej únie smerom k východnej Európe, ako aj posilniť európsku a medzinárodnú dimenziu v programoch vzdelávania dospelých.

Cieľovou skupinou boli inštitúcie poskytujúce formálne a neformálne profesijné a všeobecné vzdelávanie dospelých, mimovládne organizácie a súkromné podniky zapojené do vzdelávania a ďalšieho vzdelávania, ako aj univerzity a mimouniverzitné inštitúcie ďalšieho vzdelávania.

Projekt sa realizoval v období mesiacov január – september 2003 a bol implementovaný spoločne Akadémiou vzdelávania v Bratislave (Slovensko), Burgenländische Forschungsgesellschaft / Burgenlandskou výskumnou spoločnosťou (Rakúsko) a Centrom ďalšieho vzdelávania Ekonomickej univerzity (Slovensko). Koordinátorskou inštitúciou bola Akadémia vzdelávania, ktorá podala projekt v rámci Spoločného fondu malých projektov programu PHARE CBC Slovensko – Rakúsko, Projektovými lídrami bol zástupca Výskumnej spoločnosti Burgenlandu (Alfred Lang) a zástupcovia Akadémie vzdelávania (Klaudius Šilhár, Renáta Kopaničáková).

V apríli 2003 sa uskutočnilo prípravné stretnutie v Akadémii vzdelávania v Bratislave. Z obidvoch krajín – Rakúska aj Slovenska, sa stretnutia zúčastnili zástupcovia mnohých vzdelávacích inštitúcií. Na tomto stretnutí boli naplánované nasledovné projektové aktivity:

Dve cezhraničné študijné cesty do Eisenstadtu (Rakúsko), zahŕňajúce exkurzie v inštitúciách vzdelávania dospelých a spoločné "get together" (zoznamovacie) stretnutia. Návštevy trvali 2-3 dni a zúčastnilo sa ich 15 ľudí / inštitúcií reprezentujúcich definované cieľové skupiny.

Študijné cesty mali za cieľ posilniť kontakty medzi vzdelávacími inštitúciami v Burgenlande a na Slovensku a cezhraničnú spoluprácu na poli vzdelávania, v kontexte blížiaceho sa vstupu Slovenska do Európskej únie. Dlhodobým cieľom bol prenos know-how medzi vzdelávacími inštitúciami v cezhraničnom regióne, príprava výmenných programov pre študentov, učiteľov a manažérov, a spoločná účasť v celoeurópskych vzdelávacích a výskumných programoch vo forme projektových partnerstiev. Workshopy mali podporiť rozvoj kontaktov medzi inštitúciami, ako aj medzi jednotlivcami, s cieľom vzájomnej výmeny cezhraničných perspektív, skúseností a očakávaní, a pomohli nárastu uvedomenia si pozitívneho vplyvu na budúce spoločné cezhraničné aktivity v rámci regiónu.

Spoločne zorganizovaná záverečná konferencia v Bratislave na tému cezhraničná spolupráca, na ktorú mali byť pozvané inštitúcie zo Slovenska a Burgenlandu, ktoré sa zúčastňovali študijných návštev v Rakúsku.

Vytvorenie web stránky vrátane databázy inštitúcií vzdelávania dospelých v projektovom regióne Bratislava a Trnava. Na jej naplnenie mal byť pre relevantné inštitúcie v regióne naformulovaný a následne týmto inštitúciám zasielaný dotazník. Návratnosť dotazníka od inštitúcií bola nevyhnutnou podmienkou pre ich zaradenie do databázy. Slovenská verzia web stránky bola podporená z rozpočtu projektu v programe PHARE CBC. Taktiež mali byť vytvorené verzie v nemčine a angličtine.

Nemčina a angličtina boli vybrané ako pracovné jazyky projektu a bola odsúhlasená aj účasť tlmočníkov počas spoločných aktivít.

Cezhraničné študijné cesty v Rakúsku

Prvá študijná cesta do Eisenstadtu (Rakúsko) sa uskutočnila v júli 2003 a na mieste bola organizovaná Burgenlandskou výskumnou spoločnosťou. Účastníkmi zo Slovenska boli zamestnanci Akadémie vzdelávania a niekoľkých pobočiek Akadémie vzdelávania v cieľovom regióne, ako aj zamestnanci partnera – Centra ďalšieho vzdelávania Ekonomickej univerzity v Bratislave. Cieľom oboch workshopov bolo umožniť účastníkom stretnúť sa so vzdelávacími inštitúciami z Burgenlandu a diskutovať o potenciáli cezhraničnej spolupráce a spoločných projektov. Ďalšou dôležitou súčasťou študijnej návštevy bola exkurzia vo Economic Promotion Institute of Burgenland (nem. Wirtschaftsförderungsinstitut Burgenland alebo WIFI Burgenland) a vo Vyššia odborná škola (nem. Fachhochschule Eisenstadt), ako aj v inštitúcii vzdelávania dospelých (nem. Volksbildungswerk Regionalstelle Nord Burgenland).

Druhá študijná návšteva sa uskutočnila v septembri 2003. Pri tejto príležitosti boli zorganizované výmenné a sieťové stretnutia, na ktorých sa zúčastnili predstavitelia rôznych vzdelávacích a akademických inštitúcií zo Slovenska. Aj táto študijná cesta bola organizovaná Burgenlandskou výskumnou spoločnosťou. Spolu bolo na workshopoch zastúpených 16 inštitúcií z Burgenlandu a Slovenska. Počas tejto návštevy bol dohodnutý termín plánovanej spoločnej konferencie v Bratislave. Exkurzie v organizáciách boli tiež súčasťou študijnej cesty, tentoraz to bola návšteva skúšobnej firmy, ktorá pôsobí v rámci bfi Burgenland v Eisenstadte.

Záverečná konferencia v Bratislave

Záverečná konferencia sa konala v septembri v Bratislave. Boli na ňu pozvaní aj zástupcovia inštitúcií vzdelávania dospelých z Burgenlandu, ktorých privítali koordinátori projektu Klaudius Šilhár a Renáta Kopaničáková z Akadémie vzdelávania. Prerokované témy zahŕňali otázky perspektív cezhraničnej spolupráce – hlavne z hľadiska možností a príležitostí účasti v projektoch EÚ – ktoré boli diskutované mnohými odborníkmi zúčastnenými na konferencii. Celá konferencia bola simultánne tlmočená do nemčiny / slovenčiny.

Internetový portál

Internetový portál projektu bol spustený v decembri 2003. Bol vytvorený Akadémiou vzdelávania a dostupný v slovenskom, nemeckom a anglickom jazyku. Databáza bola jadrom portálu a zahŕňala zoznam všetkých členov siete vzdelávania dospelých. Dotazník vytvorený Akadémiou vzdelávania a zaslaný vzdelávacím inštitúciám v slovenskom prihraničnom regióne vytvoril základ údajov, ktoré môžu byť prezentované v tejto internetovej databáze. Na rakúskej strane hranice v Burgenlande boli do databázy zahrnuté inštitúcie, ktoré sa zúčastnili stretnutí v rámci študijných ciest a záverečnej konferencie.

Problémy

Projekt mal relatívne málo času na implementáciu, nakoľko bol schválený s oneskorením v januári 2003, zmluva bola podpísaná koncom februára 2003 a projekt mohol trvať do 30. septembra 2003, dokedy museli byť uskutočnené všetky projektové aktivity. Ba čo viac, takzvaný "zrkadlový projekt", o ktorý sa uchádzala Burgenlandská výskumná spoločnosť v rámci rakúsko – slovenského programu INTERREG IIIA, nebol úspešný a nezískal finančnú podporu. Napriek veľkému úsiliu presvedčiť ich, Krajská vláda v Burgenlande odmietla projekt schváliť. To viedlo ku skutočnosti, že projektové aktivity na burgenlandskej strane boli obmedzené, konkrétne nemohla byť vytvorená spoločná databáza tak, ako bolo naplánované.

Pokračovanie

Nasledujúca aktivita zahŕňa účasť dvoch predstaviteľov Burgenlandskej výskumnej spoločnosti na Týždni celoživotného učenia na Slovensku koncom novembra 2003, na základe pozvania Akadémie vzdelávania. Počas celého týždňa realizovali mobilné tímy okružnú cestu po regionálnych pobočkách Akadémie vzdelávania, v rámci ktorej sa partneri z iných krajín (Burgenlandská výskumná spoločnosť spolu s kolegami z Bavorských vysokých ľudových škôl a Akadémie J. A. Komenského z Prahy) delili o svoje skúsenosti z realizácie európskych projektov s cieľom motivovať regionálne pobočky Akadémie pri hľadaní príležitostí na účasť v takýchto projektoch. Počas týchto stretnutí bolo nadviazaných mnoho nových kontaktov, ktoré už dokonca viedli k formulácii nových projektových zámerov.

Alfred Lang, Výskumná spoločnosť v Burgenlande (Burgenländische Forschungsgesellschaft), Eisenstadt (Rakúsko)

Renáta Kopaničáková, Akadémia vzdelávania (AV), Bratislava (Slovensko)

Kontakty:

Akadémia vzdelávania

Gorkého 10

815 17 Bratislava

Renáta Kopaničáková, Klaudius Šilhár

kopanicakova@aveducation.sk, silhar@aveducation.sk

www.aveducation.sk

Burgenländische Forschungsgesellschaft

Domplatz 21, A-7000 Eisenstadt, Rakúsko

Alfred Lang

alfred.lang@forschungsgesellschaft.at

www.forschungsgesellschaft.at

Projekty európskej spolupráce organizované Ľudovou vysokou školou Hoyerswerda ako prostriedok boja proti rasizmu a xenofóbii

Negatívna publicita, ktorú spôsobili xenofobické výtržnosti v roku 1991 v Hoyerswerde vytvorila základnú úvahu a katalyzátor pre aktivity európskej spolupráce, ktoré vedie Ľudová vysoká škola v Hoyerswerde. Vysoká ľudová škola (nem. Volkshochschule) chcela využiť svoje zdroje na zlepšenie predstavy o svojom meste a regióne ako celku.

Hraničný región: Nemecko – Poľsko – Česká Republika
Inštitúcia: Inštitút vzdelávania dospelých v meste Hoyerswerda (Volkshochschule Hoyerswerda / Kommunalen Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda - EkuB), Hoyerswerda (Nemecko)
Program financovania: LEONARDO DA VINCI, SOCRATES / GRUNDTVIG

Cezhraničné aktivity organizované prostredníctvom Ľudovej vysokej školy v meste Hoyerswerda (nem. Volkshochschule Hoyerswerda alebo VHS Hoyerswerda) sú úzko spojené s európskymi programami a spojili partnerov vo viac ako 10 európskych krajinách od roku 1994. Európske aktivity VHS Hoyerswerda sa započali, keď bola podpísaná partnerská dohoda medzi VHS Hoyerswerda a Greenwich Community College v Londýne. Videlo sa to ako dôležité, že partnerstvo malo by byť potvrdené nielen na papieri, ale aj vnesené do života cez výmenu účastníkov kurzov a lektorov. Ďalší krok tejto spolupráce zahrnul implementáciu projektov európskej spolupráce (pilotné projekty), čo vyžadovalo nájsť aspoň jednu ďalšiu partnerskú inštitúciu. Ľudová vysoká škola Huittisten Kansalaisopisto v Huittinen, Fínsko, sa stala náležite druhou európskou partnerskou inštitúciou VHS Hoyerswerda.

Všetky tri inštitúcie, VHS Hoyerswerda, Greenwich Community College a Huittisten Kansalaisopisto, sa dohodli na spoločnej téme v oblasti politického vzdelávania. Inštitúcia, ktorá mala na starosti manažment projektu bola Greenwich Community College. Cieľom bolo formulovať spoločný učebný program na seminár k téme Európa, ktorý by sa mohol ponúknuť s tým istým obsahom na všetkých troch inštitúciách. Spolupráca medzi inštitúciami sa týkala nielen diskusie o materiále s odborným obsahom, ale tiež metodológie, ktorá by sa mala použiť. Na základe účasti dvoch partnerov z Veľkej Británie a Fínska sa pripojili noví partneri do projektu z Írska, Švédska, Talianska, Španielska, Belgicka a Poľska. Boli podniknuté pilotné projekty v oblasti kultúry / tvorivej práce s Anglickom a Fínskom a s Fínskom a Poľskom. Vo všetkých prípadoch koordinujúcou a manažujúcou inštitúciou bola Ľudová stredná škola Hoyerswerda. V rámci programov EÚ LEONARDO DA VINCI a SOCRATES / GRUNDTVIG bola uskutočnená výmena v zmysle odborného vzdelávania a kontinuálneho lingvistického vzdelávania s príslušnými partnerskými inštitúciami.

Dopad

Podstatný dopad sa zaznamenal i na región i na samotnú VHS Hoyerswerda ako inštitúciu. Zo začiatku to bolo po prvýkrát, čo sa v regióne ponúкло odborné vzdelávanie a kontinuálne lingvistické vzdelávanie, neskôr sa program rozširoval z roka na rok. Vo forme rôznych pilotných projektov tieto európske aktivity tiež mali dopad na VHS Hoyerswerda. Nové študijné programy sa mohli ponúknuť, ktoré boli navrhnuté v spolupráci s európskymi partnermi, obzvlášť v predmetných oblastiach politiky / spoločnosť a kultúra / tvorivý dizajn. Študijné programy, ktoré začali fungovať následkom pilotných projektov sa medzitým stali dôležitými zložkami všetkých študijných programov v kontinuálnom vzdelávaní dospelých na VHS Hoyerswerda. Tieto aktivity tiež získali reputáciu pre VHS Hoyerswerda, pretože to bola taká inštitúcia v regióne, ktorá mala zjednotiť európsku dimenziu v rámci poskytovania študijných programov. V skutočnosti VHS Hoyerswerda bola jedinou VHS Hoyerswerda v Nemecku s oblasťou odborných predmetov, európskymi vzťahmi, ktorú viedol člen personálu na plný úväzok, čo umožňovalo vykonávať proces prihlasovania a účtovania rýchlejšie a s väčšou sústredenosťou.

Problémy

Dôvod, prečo VHS Hoyerswerda preukázala toľko angažovanosti v európskom kontexte bolo, ako už bolo popísané na začiatku, túžba napomôcť zlepšeniu reputácie mesta Hoyerswerda v Nemecku a v Európe. Však miestni politici ukázali stály nedostatok záujmu o úspechy, ktoré sa v priebehu dosahovali. Je to všetko klamné, pretože takíto politici stále hovoria o potrebe vytvoriť pozitívny imidž mesta a regiónu ako celku. To znamenalo, že pravidelný kontakt s miestnymi úradmi magistrátu Hoyerswerda prinášal skôr problémy ako skutočnú podporu a uznanie pre prácu VHS Hoyerswerda.

Zdvojovanie miest

Na základe počtu spoločných úspešných projektov sa VHS Hoyerswerda snažila obzvlášť posilniť svoje vzťahy s Ľudovou vysokou školou v Huittinen, Fínsko. V priebehu spolupráce riaditeľ VHS Hoyerswerda viedol rozhovory s patričnými primátormi o možnostiach rozšírenia spojenia medzi školami v oboch mestách. V roku 1998 mestá podpísali dohodu o partnerstve miest. Na základe toho VHS Hoyerswerda spolu s mestským oddelením kultúry zorganizovali prvý kultúrny Hoyerswerdský festival (nem. Hoyerswerdaer Kulturtag) v Huittinene v septembri 2001. Počas troch dní bola prezentovaná kultúra mesta a regiónu Hoyerswerda vo fínskom družobnom meste. V máji 2003 VHS Hoyerswerda a mestské oddelenie kultúry zorganizovali odvetnú návštevu, ktorou po prvýkrát prezentovali Huittinenskú kultúru na festivale v Hoyerswerde. Tak sa pôvodné partnerstvá medzi dvomi inštitúciami vzdelávania dospelých rozvinuli do stáleho partnerstva medzi dvomi mestami.

Ľudová vysoká škola proti xenofóbii

Aby sa účastníkom vzdelávania v Ľudovej vysokej škole poskytol adekvátny program v odbornom kontinuálnom vzdelaní, zorganizovali sa návštevy s niekoľkotýždňovým trvaním na rôznych európskych partnerských inštitúciách v rámci programu LEONARDO DA VINCI. Navyše to boli jazykové kurzy v národných jazykoch host'ovskej inštitúcie, odborný kurz k téme projektu a prax v príslušných spoločnostiach a inštitúciách, účastníci sa tiež dozvedeli o spoločenských rozdieloch a podobnostiach, mentalite, histórii a kultúre host'ovskej krajiny. Na druhej strane exkurzie pomohli zápasit' s imidžom Hoyerswerdy ako xenofobického mesta. N konci týchto kurzov kontinuálneho odborného vzdelávania účastníci dostali certifikáty podľa schémy, ktorá je uznávaná a štandardizovaná celej Európe. Tento certifikát zaznamenáva rôzne obdobia vzdelávania a kontinuálneho vzdelávania, ktorým sa podrobili účastníci v zahraničí a má veľké použitie pre tých, ktorí hľadajú zamestnanie ako potvrdenie ich osobnej zaangažovanosti, flexibility a motivácie. Ďalej špeciálne tréningové programy v iných krajinách boli tiež ponúknuté pedagogickému zboru Ľudovej vysokej školy. Táto iniciatíva začala cez spoluprácu s Jazykovou školou Bay v Inverine, Írsko. Učítelia jazyka boli financovaní cez európske programy SOCRATES a LINGUA B, aby si rozšírili vedomosti v metodológii a teórii vyučovania špeciálne zameranej na klientelu ľudových vysokých škôl. Zručnosti, ktoré získali v týchto kurzoch, mali okamžitý dopad na kvalitu vyučovania jazykových kurzov na VHS Hoyerswerda. Od roku 1995, lektori na voľnej nohe sa pravidelne zúčastňovali na tejto forme kontinuálneho vzdelávania. Poskytovanie tohto kurzu sa neskôr rozšírilo na lektorov, ktorí učia iné predmety. O roku 1999 sa konali pravidelné podujatia na partnerských inštitúciách, na ktorých riaditelia kurzov vo všetkých predmetoch na VHS Hoyerswerda mali príležitosť aktualizovať svoje vedomosti. Táto forma kontinuálneho vzdelávania bola financovaná programom SOCRATES a GRUNDTVIG 3. V tomto kontexte VHS Hoyerswerda teraz pôsobí po celom Nemecku ako facilitátor. V programe SOCRATES, GRUNDTVIG 2, VHS Hoyerswerda tiež pôsobí v učebných partnerstvách spolu s inštitúciami z piatich iných európskych krajín. Témou projektu je aktívna integrácia etnických nemeckých znovuosadlíkov, zahraničných imigrantov a azylantov v ich príslušných komunitách. Pre tento účel sa musia vyvinúť učebné programy, ktoré podporujú lingvistickú a spoločenskú integráciu.

Detlef Heuke / Ute Grun, Inštitút vzdelávania dospelých v meste Hoyerswerda (Volkshochschule Hoyerswerda / Kommunalen Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda - EKuB), Hoyerswerda (Nemecko)

Kontakty:

Volkshochschule Hoyerswerda / Kommunalen Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda (EKuB)
Heinrich-Mann-Straße 35, D-02977 Hoyerswerda, Nemecko
Ute Grun
u.grun@e-kub.de
www.vhs-hoyerswerda.de

Profil partnerských inštitúcií

Volkshochschule Aachen **Ľudová vysoká škola Aachen**

Všeobecné informácie o inštitúcii

Centrum vzdelávania dospelých v meste Aachen Nemecko poskytuje rôzne programy v oblasti ďalšieho vzdelávania. Je to nezisková organizácia, ktorá má status verejnoprávneho zariadenia vo forme vlastného podniku (nem. Öffentlich-rechtliche Einrichtung in Form eines Eigenbetriebes). Je to druhá najväčšia inštitúcia ďalšieho vzdelávania v regióne Aachen prvou je Porinsko-vestfalská vysoká škola technická (nem. Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen), ktorá ponúka celý rad aktivít v oblasti všeobecného a profesijného vzdelávania

Z celkového počtu 120 zamestnancov inštitúcie 80 sú zamestnaní na plný úväzok. Približne 60.000 študentov ročne (z toho 70% žien) – zástupcov 70 národností navštevuje rôzne kurzy, prednášky a absolvuje poznávacie zájazdy v rámci centrum vzdelávania dospelých.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Centrum vzdelávania dospelých pôsobí v troch hlavných oblastiach, ktoré tvoria náplň jej činnosti. Prvou oblasťou je poskytovanie druhej šance Druhou je vyššia odborná príprava, súčasťou ktorej sú spracovanie dát a práca na počítači. Treťou oblasťou je intenzívna jazyková príprava, kde dominujú kurzy nemeckého jazyka pre cudzincov. Okrem toho súčasťou vzdelávacích programov sú: politika, kultúra, fyzika a technológie, medicína a zdravotná starostlivosť, tanec a pohybová kultúra, a veľa ďalších. Programy "šité na mieru" pre firmy a rôzne inštitúcie sú v ponuke v celom rozsahu vzdelávacích programov. Jedným z najzaujímavejších programov centrum vzdelávania dospelých je návšteva mestského observatória, kde sa dá pozorovať planetárny systém. Kurzy sú organizované v semestroch od septembra do júna, v ponuke sú aj letné prázdninové kurzy.

Cezhraničná spolupráca

Centrum vzdelávania dospelých Aachen má skúseností s organizovaním odborných seminárov pre učiteľov v prihraničnom regióne Nemecko – Holandsko – Belgicko. Tieto odborné semináre sú na témy z histórie tohto regiónu. Neoddeliteľnou súčasťou seminárov sú poznávacie zájazdy na miesta zaujímavé z historického hľadiska. Okrem toho centrum vzdelávania dospelých vypracúva odborné prípravné materiály pre

učiteľov, ktoré súvisia s tematikou regiónu Nedavno sa centrum vzdelávania dospelých zapojila do projektov cezhraničnej spolupráce, ktoré sú financované z fondov Európskych programov INTERREG a SOCRATES / GRUNDTVIG. Dôležitú úlohu v rozhodovaní o zapojení sa do týchto programov zohral ten fakt, že pokojné spolužitie v tomto prihraničnom regióne je možné iba v tom prípade, ak sa vie o historickej minulosti ľudí žijúcich na tomto území. Kedysi sa tu odohrali konflikty, ktoré dodnes majú vplyv na vzťahy medzi komunitami. Hlavným záujmom centrum vzdelávania dospelých Aachen je preskúmať túto minulosť, hlavne obdobie druhej svetovej vojny a zistiť, nakoľko živá je ešte táto minulosť. Tento zámer nie je možné uskutočniť bez spolupráce so susedmi, ktorí veľmi trpeli počas nemeckej okupácie v rokoch 1940-1945.

Kontaktné údaje:

Volkshochschule Aachen
Peterstraße 21-25. D-52062 Aachen, Nemecko
Winfried Casteel, Nicole Ehlers
winfried.casteel@mail.aachen.de
nicole.ehlers@mail.aachen.de
www.vhs-aachen.de

Akadémia vzdelávania / AV

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcie

Akadémia vzdelávania (AV) je neziskovou vzdelávacou inštitúciou pôsobiacou v oblasti neformálneho vzdelávania na poli vzdelávania dospelých a ďalšieho vzdelávania. AV je najväčšou a najstaršou inštitúciou vzdelávania dospelých na Slovensku s 37 pobočkami po celej krajine.

Ústredie organizácie sídli v Bratislave. AV má viac ako 2000 registrovaných členov pracujúcich ako volení predstavitelia v rámci odborných orgánov, ako lektori, vedúci kurzov, profesijní poradcovia a koordinátori vzdelávania, ročne jej kurzy navštevuje viac ako 80.000 klientov.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Akadémia vzdelávania sa zameriava na celoživotné vzdelávanie vedúce k získaniu a rozvoju profesijných, kultúrnych a sociálnych vedomostí a zručností v mene humanizmu, demokracie a politického pluralizmu. Aktivity Akadémie vzdelávania sú orientované na všetky sociálne skupiny obyvateľstva. Ich cieľom je umožniť všetkým študentom zlepšenie ich šancí na trhu práce a zdokonaľiť ich profesijné zručnosti, znalosti v oblasti cudzích jazykov a poskytnúť im tak konkurenčnú výhodu.

Klientmi AV sú významné slovenské inštitúcie a spoločnosti z mnohých oblastí súkromného sektora, úrady práce a samoplatcovia.

Vďaka portfóliu poskytujúcemu celú škálu vzdelávacích kurzov a seminárov má AV klientov takmer zo všetkých oblastí spoločenského života: bankovníctva, poisťovníctva, priemyslu, vzdelávania, verejnej a štátnej správy a mnohých ďalších.

Sieť 37 pobočiek po celom Slovensku ponúka rastúcu škálu programov. Profesijné a vzdelávacie programy Akadémie vzdelávania pozostávajú z: profesijného vzdelávania pre nezamestnaných, programov v oblasti ekonomiky a manažmentu, sociálnej práce a tréningových programov pre učiteľov, jazykových kurzov, kurzov počítačových zručností, vzdelávacieho a profesijného poradenstva, remesiel a služieb. V spolupráci s niekoľkými slovenskými a zahraničnými univerzitami zabezpečuje AV aj realizáciu programov vysokoškolského štúdia.

Orientujúc sa zvlášť na celoživotné vzdelávania dospelých je v ponuke AV široká škála kurzov pre študentov, manažérov a odborníkov z rôznych oblastí, vrátane prípravy na

získanie medzinárodne uznávaných certifikátov. AV vydáva certifikáty akreditované Ministerstvom školstva Slovenskej republiky, ako aj medzinárodne platné certifikáty, napr. Xpert (Európsky počítačový pas), TELC (Európsky jazykový certifikát) a certifikát FAMP (v spolupráci s britskou inštitúciou City & Guilds). Ročne navštevuje rôzne typy kurzov viac ako 80 000 účastníkov.

V rámci AV pôsobí aj Centrum projektov, ktoré od svojho vzniku administruje všetky aktivity spojené s prípravou a realizáciou rôznych projektov. Mnohé pobočky v rôznych regiónoch Slovenska realizovali projekty PHARE v oblasti vzdelávania dospelých a rozvoja ľudských zdrojov. AV získala podporu pre 17 projektov v rámci grantových schém programu PHARE – Rozvoj ľudských zdrojov, vyhlasovaných Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny. AV je momentálne zapojená aj do realizácie niekoľkých medzinárodných projektov.

Tradícia v jazykovom vzdelávaní v AV má svoje začiatky v roku 1990, kedy Akadémia vzdelávania začala realizovať program výučby jazykov. V tomto období sa výučba cudzích jazykov stala najdôležitejšou a základnou súčasťou celoživotného vzdelávania dospelých. Tvorí 40% všetkých aktivít na poli vzdelávania dospelých a každoročne navštevuje jazykové kurzy v AV okolo 30.000 študentov.

V Akadémii vzdelávania sa vyučuje podľa jednotnej metodiky vyvinutej v Centre jazykov AV na Ústredí AV v Bratislave. Centrum jazykov tiež zodpovedá za monitoring vyučovacieho procesu vo všetkých 37 pobočkách po celom Slovensku. Na rozvoj jazykových zručností študentov má vplyv výučba vedená klasickými metódami s dôrazom na komunikačnú stránku jazyka, ktoré sú v súlade so štandardami definovanými v Spoločnom Európskom referenčnom rámci, ktorý bol vydaný Radou Európy a je používaný pre celú škálu európskych jazykov.

Ciele účasti v cezhraničnej spolupráci

Akadémia vzdelávania je v stálom kontakte s podobnými vzdelávacími inštitúciami z mnohých európskych krajín a je členom EAEA (Európskej asociácie vzdelávania dospelých). Má mnoho skúseností získaných v rámci medzinárodných aktivít a projektov. Cieľom účasti v cezhraničnej spolupráci je snaha o využitie obrovského potenciálu pre kooperačné aktivity v cezhraničných regiónoch.

Keďže je Slovensko relatívne malou krajinou, viac ako 50% pobočiek Akadémie vzdelávania pôsobí v cezhraničných regiónoch, vrátane Ústredia AV v Bratislave. Existujú aj historické dôvody pre takýto druh spolupráce, ktoré majú svoje korene ešte v časoch Rakúsko – uhorskej monarchie, kedy bolo Slovensko súčasťou ríše a Bratislava, hlavné mesto Slovenska, bola oblasťou s tromi oficiálnymi jazykmi

(nemčina, maďarčina a slovenčina). Potreba navzájom si porozumieť je vo väčšej miere dôležitá práve v cezhraničnom regióne vzhľadom na každodenný kontakt medzi obyvateľmi z oboch strán hranice. Vzdelávanie dospelých je príležitosťou pre upevňovanie a zlepšovanie tejto komunikácie.

Kontaktné údaje:

Akadémia vzdelávania (AV)
Gorkého10. SK-81517 Bratislava, Slovensko
Renáta Kopaničáková
kopanicakova@aveducation.sk
www.aveducation.sk

Berufsförderungsinstitut Burgenland / bfi **Inštitút pre podporu profesijného vzdelávania v** **Burgenlande**

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcii

Vo všetkých spolkových krajinách Rakúska sú inštitúcie odborného vzdelávania. Pokrývajú najväčšie inštitúcie vzdelania a výcviku, ktoré slúžia pracujúcim v Rakúsku. Prevádzkujú ich Pracovné komory (nem. Kammer für Arbeiter und Angestellte) a Rakúska federácia odborových zväzov (nem. Österreichischer Gewerkschaftsbund). Inštitút pre podporu profesijného vzdelávania v Burgenlande (nem. Berufsförderungsinstitut Burgenland alebo bfi Burgenland) bol založený vo februári 1991 ako nezávislá krajinská asociácia v spolkovej krajine Burgenland a je to nezisková organizácia. Vedenie sa nachádza na juhu Burgenlandu v meste Oberwart. bfi Burgenland má pobočky vo všetkých siedmich správnych okresoch Burgenlandu a dohliada na viac ako 20 výcvikových inštitúcií. Dôraz v jej práci spočíva v odbornom vzdelávaní a kontinuálnom vzdelaní pracujúcich a tiež v opatreniach pre vzdelanie a zamestnanie nezamestnaných a tých, ktorí sú v nebezpečenstve stratiť zamestnanie.

V roku 2003 inštitúty odborného vzdelávania v Rakúsku slúžili celkovo 160.917 účastníkom kurzu, vyučovalo sa 14.858 kurzov a bolo ponúknutých cca 1.5 milión vyučovacích jednotiek. bfi Burgenland, poskytol cca 890 kurzov s 9.270 účastníkmi a cca 82.350 jednotiek kurzu.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Ciele a predstavy inštitúcií odborného vzdelávania sú založené na princípe, že každý človek má právo na vzdelanie. Tak činnosť bfi sa prioritne sústreďuje na ponuku najlepších možností na odborné vzdelávanie a kontinuálne vzdelávanie v dostupnej blízkosti. Manažment bfi má cieľ odpovedať na potreby pracujúcich a prirodzene tiež vyhovieť ekonomickým podmienkam. Programy so zvláštnym dôrazom na výcvik orientovaný na prácu sa snažia ponúknuť všetkým možnosť zlepšiť ich šance integrácie alebo postup v profesii. Výcvik orientovaný na jednotlivca, ktorý prihliada na sociálnu situáciu účastníkov znamená, že program výcviku jednotlivca sa môže ponúknuť každému.

bfi Burgenland má za úlohu rozvoj programov vzdelávania, ktorý prihliada na podmienky a požiadavky regiónu. V Burgenlande je osobitná potreba zručných a špecializovaných robotníkov, aby sa povzbudili spoločnosti v ich postavení v spolkovej krajine. Navyše

sa ponúkajú prispôsobené programy, aby sa vyhovelo požiadavkám rozvoja podnikov a organizácií. bfi Burgenland ponúka kurzy, semináre a workshopy v nasledovných oblastiach: práca v úrade, jazyky; obchodné zručnosti, manažment údajov; kovopriemysel, energetika; doprava, technické služby; zdravotníctvo, kondičný turizmus; turizmus, aktivity voľného času; sociálna a pracovná pedagogika.

Pri vyučovaní sa používajú nasledovné metódy:

- "učenie sa zo skúseností"
- intenzívna práca s malými skupinami a dobrý tréner: študent ratio
- kontinuálna spätná väzba v individuálnej konzultácii
- individuálne vedenie pre osobitné cieľové skupiny
- kontinuálne hodnotenie učebného pokroku
- analýza seminárnej spätnej väzby a možnosti zlepšenia
- striedanie a flexibilná adaptácia obsahov kurzu v odpovedi na aktuálne podmienky.

Spolupráca s Úradmi služieb zamestnanosti (nem. Arbeitsmarktservice alebo AMS) umožňuje početné intenzívne tréningové kurzy, ktoré sa ponúkajú v širokom rozsahu v špecializovaných oblastiach. Sú to celodenné kurzy, ktoré môžu trvať niekoľko semestrov a sú úplne financované prostredníctvom AMS. Účastníci sú pridelovaní na program regionálnymi pobočkami AMS.

Cieľ účasti v cezhraničnej spolupráci vo všeobecnosti

bfi Burgenland je aktívny niekoľko rokov v oblasti cezhraničnej spolupráce vo vzdelávaní. Pilotné projekty zahŕňajú nadnárodnú výcvikovú asociáciu pre zručných kovoobrábačov a vzdelávací projekt spolupráce, popísaný v tejto štúdii o "Manažmente stravovania v zdravotníckom turizme" (nem. "Gästebetreuerinnen und Gästebetreuer im Gesundheitstourismus"). V roku 2002, bola založená dcérska spoločnosť bfi Burgenland v Szombathelyi, Maďarsko.

Kontaktné údaje:

Berufsförderungsinstitut Burgenland (bfi)
Grazer Straße 86, A-7400 Oberwart, Rakúsko
Peter Maier
p.maier@bfi-burgenland.at
www.bfi-burgenland.at

Burgenländische Forschungsgesellschaft / BFG **Výskumná spoločnosť v Burgenlande**

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcii

Výskumná spoločnosť v Burgenlande (Burgenländische Forschungsgesellschaft alebo BFG) bola založená v roku 1987 ako mimovládna a nezisková organizácia. Má právny štatút "asociácie" a jej vedenie sa nachádza v Eisenstadte, hlavnom meste spolkovej krajiny Rakúska Burgenland. Vede ju čestná rada a predstavenstvo a má štyroch stálych zamestnancov. BFG je medzičlánkom medzi vedou a výskumom na jednej strane a vzdelávaním dospelých na druhej strane. Dôraz v jej práci spočíva v otázkach historického, politického, spoločenského a kultúrneho vývoja Burgenlandu a jeho prenosu do činnosti regionálneho vzdelávania. Vo svojej práci sa BFG zúčastňuje ako koordinátor alebo partner v regionálnych a nadnárodných projektoch, organizuje konferencie, prednášky a workshopy a publikuje správy o projektoch a iné publikácie, ako aj pôsobí ako servisné a kontaktné stredisko pre študentov, akademikov, učiteľov a tých, ktorí pracujú so vzdelávaním dospelých. BFG je od začiatku pravidelným členom Burgenlandskej asociácie inštitúcií vzdelávania dospelých (nem. Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung, alebo BuKEB).

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Odvtedy čo Rakúsko vstúpilo do EÚ v roku 1996, BFG sa zúčastňovala rôznych programov EÚ, a tým významne prispela na posilnenie európskej dimenzie vzdelávania dospelých v Burgenlande. BFG bola prvou a zostane jedinou inštitúciou vzdelávania dospelých v Burgenlande, ktorá koordinovala projekt nadnárodnej spolupráce v programe SOCRATES, GRUNDTVIG 1. BFG bola tiež prvou takou organizáciou v Burgenlande, ktorá sa zúčastnila na projekte v programe GRUNDTVIG 2 ("Učiace sa partnerstvá"). Odvtedy BFG buď koordinovala alebo sa zúčastnila ako partnerská inštitúcia vo všetkých štyroch programoch GRUNDTVIG. Dôležitým faktorom tu bola spolupráca medzi Výskumnou spoločnosťou Burgenlandu a Burgenlandskou asociáciou inštitúcií vzdelávania dospelých (BuKEB). Toto je určite jeden dôvod pre následnú účasť iných členských organizácií BuKEB v programe GRUNDTVIG, čo viedlo k stále väčšiemu zastúpeniu európskej dimenzie vo vzdelávaní dospelých v Burgenlande. BFG je regionálny promotér pre programy SOCRATES / GRUNDTVIG v Rakúsku. Burgenland má teraz tretie miesto medzi spolkovými krajinami v zmysle

projektovej štatistiky pre účasť na programoch GRUNDTVIG v Rakúsku. Vzhľadom na relatívne malú spolkovú krajinu možno toto vidieť ako veľký úspech.

Cieľ účasti v cezhraničnej spolupráci

Burgenland je jednou z deviatich spolkových krajín Rakúska, ktorá sa nachádza na východe krajiny a hraničí so Slovenskom, Maďarskom a Slovinskom. Od pádu železnej opony a ešte neskôr od vstupu Maďarska a Slovenska do Európskej únie, osobitná pozornosť sa venuje cezhraničnej spolupráci v hraničnom regióne medzi Rakúskom a Slovenskom. V kontexte otázky akú úlohu môžu hrať hraničné regióny v procese európskej integrácie dôraz spočíva na rozvoji spoločných štruktúr a sietí vo vzdelávaní mimo škôl a v oblasti celoživotného vzdelávania. Cieľom je urýchliť proces cezhraničnej spolupráce v pohraničnom regióne Burgenland-Slovensko-Maďarsko a vybudovať informačné a komunikačné siete. Možno to dosiahnuť organizáciou kontaktných stretnutí, študijnými návštevami, workshopmi, seminármi a konferenciami. Toto je zamerané na vytvorenie základu, na ktorom sa bude plánovať implementácia nadnárodných projektov v budúcnosti.

Kontaktné údaje:

Burgenländische Forschungsgesellschaft
Domplatz 21, A-7000 Eisenstadt, Rakúsko
Alfred Lang
office@forschungsgesellschaft.at
www.forschungsgesellschaft.at

Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung / BuKEB

Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v Burgenlande

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcií

Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v Burgenlande (nem. Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung alebo BuKEB) je nezávislé fórum na výmenu a spoluprácu medzi organizáciami vzdelávania dospelých v Burgenlande. BuKEB je neformálne pracujúci výbor, ktorý zahŕňa 11 inštitúcií vzdelávania dospelých. Predsedníctvo BuKEB sa strieda medzi členmi a trvá dva roky. V súčasnosti predsedajú Asociácii Burgenlandské vysoké ľudové školy (nem. Burgenländisches Volksbildungswerk).

Asi 160 členov osadenstva pracuje v 11 členských organizáciách BuKEB, zatiaľ čo cca 1,500 členov osadenstva na polovičný úväzok a cca 500 osôb pracuje na dobrovoľnom základe. Kurzy a semináre ponúkané týmito inštitúciami sú cca.3.400 za rok s celkovo cca 40.000 účastníkmi. Navyše cca 1.200 podujatí sa organizuje ročne s cca 47.000 účastníkmi (bez Katolíckeho učebného zariadenia a knižníc, nem. Katholisches Bildungswerk und Bibliotheken).

BuKEB zastupujú dvaja členovia v projekte CBCnet: bfi Burgenland (pozri profil partnera) a Krajinská asociácia škôl vzdelávania dospelých v Burgenlande (pozri profil partnera). Koordinátor projektu CBCnet Výskumná spoločnosť v Burgenlande (pozri profil partnera) je tiež pravidelným členom BuKEB.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

BuKEB, zaisťuje nezávislosť jednotlivých členských inštitúcií, zaujíma sa o spoločné záležitosti a rozvíja projekty spolupráce ako aj zastupuje spoločné záujmy organizácií smerom navonok.

Ciele a zodpovednosť:

- Vytvorenie klímy v kultúrnej a vzdelanostnej politike, ktorá podporuje ciele vzdelávania dospelých, rozvoj systému samostatného a liberálneho vzdelania dospelých
- Spoločná reprezentácia a práca v PR, ktorá sa týka spoločných záujmov

a inštitucionálnych vecí s dôrazom na dôležitosť vzdelávania dospelých pre kultúrny a vzdelanostný život spolkovej krajiny Burgenland.

- Podpora členským organizáciám cez zjednotený výcvik a kontinuálne vzdelávanie členov personálu.
- Podpora spolupráce medzi vzdelávaním dospelých a inými inštitúciami vzdelania.
- Iniciácia a manažment projektovej spolupráce.
- Plánovanie a implementácia podujatí na témy spoločného záujmu.
- Spolupráca medzi účastníckymi inštitúciami prostredníctvom vzájomnej výmeny skúseností a informácií.
- Vytváranie kontaktov s inštitúciami vzdelávania dospelých v Rakúsku a v zahraničí.
- Poradenstvo krajinskej vláde Burgenlandu a iným verejným orgánom v oblastiach, ktoré majú dopad na vzdelanie dospelých ako celku.
- Pestovanie komunikácie s príslušnými úradmi na národnej a krajinskej úrovni.

Cieľ účasti na cezhraničnej spolupráci

Cezhraničná spolupráca vo vzdelaní je oprávnenou otázkou v Burgenlande, daná geografickou polohou spolkovej krajiny ako hraničnej. Nadnárodné vzdelávanie a príbuzné formy spolupráce sú nevyhnutné nadovšetko v kontexte európskej expanzie. Prvé kroky v tomto smere vyžadujú ochotu učiť sa jeden od druhého a získať náhľad do edukačných aktivít na oboch stranách hranice. Druhá fáza v takejto spolupráci prichádza s rozvojom výnosných štruktúr spolupráce, založenej na procesoch vzájomného dávania a prijímania a umožnenie trvácnej cezhraničnej spolupráce.

Kontaktné údaje:

Burgenländische Konferenz der Erwachsenenbildung (BuKEB)
 c/o Burgenländische Volkshochschulen, Pfarrgasse 10, A-7000 Eisenstadt, Rakúsko
 Christine Teuschler
 c-teuschler@bukeb.at
 www.bukeb.at

Centrum vzdelávania neziskových organizácií / CVNO

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcii

Centrum vzdelávania neziskových organizácií (CVNO) je mimovládnu neziskovou organizáciou, ktorá je registrovaná ako občianske združenie. Centrum vzdelávania neziskových organizácií bolo založené v septembri 1998 v slovenskom meste Banská Bystrica. Ponúka vzdelávací program s cieľom profesionalizácie neziskových organizácií. CVNO má 5 zamestnancov.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Centrum vzdelávania neziskových organizácií spolupracuje s odborníkmi z tretieho sektora, podnikateľského sektora, verejného sektora a z oblasti vzdelávania, ktorí garantujú kvalitu vzdelávacích programov ponúkaných Centrom. Cieľom CVNO je ponúkať nové, doteraz chýbajúce formy vzdelávania pre manažérov z rôznych sektorov. Vo svojom poslaní definuje nasledovné ciele: hľadanie nových projektových riešení, prenos znalostí projektovým manažérom z rôznych sektorov pracujúcich v projektoch v oblasti regionálneho rozvoja a efektívnu adaptáciu príkladov dobrej praxe zo zahraničia na miestne podmienky. Cieľovými skupinami sú neziskové organizácie, malí a strední podnikatelia, samosprávy a verejnoprávne inštitúcie, štátna správa a nezamestnaní. Príkladmi vzdelávacieho projektu celoslovenského charakteru, ktorý bol realizovaný v minulosti, je trojsemestrálny kurz Ekonomia a manažment neziskových organizácií Projektová škola Európskej únie, tréningové kurzy zamerané na ekonomické aspekty riadenia neziskových organizácií.

Medzi aktuálne projekty a aktivity patria otvorené verejné kurzy alebo "na mieru šité" kurzy Project Cycle manažmentu, Monitoring a Evaluácia, Verejná správa a výskum a analýza vzdelávacích potrieb. CVNO je koordinátorom národného projektu "Projekty pre regióny", zaoberajúceho sa vzdelávaním 350 manažérov rôznych samospráv. Ďalšia aktivita zahŕňa konzultačnú úlohu v procese strategického plánovania v práci samospráv a regiónov, tvoriaceho plány sociálneho a ekonomického rozvoja.

Ciele účasti v cezhraničnej spolupráci

Hlavným cieľom participácie CVNO v cezhraničnej spolupráci bola podpora vzdelávacích organizácií v hraničných regiónoch Slovenska formou sprostredkovania zahraničných skúseností a posilňovaním ich kapacity pri realizácii cezhraničnej spolupráce.

CVNO má bohaté skúsenosti v medzinárodných projektoch a aktivitách, vrátane: prípravy študijných materiálov pre nové formy štúdia a vytváraním medzinárodných učebníc týkajúcich sa organizácií tretieho sektora v Európe, medzinárodných sietí organizácií pôsobiacich v oblasti vzdelávania, LEONARDO DA VINCI projektov, účasti ako tréningová organizácia v medzinárodných tréningových programoch.

Kontaktné údaje:

Centrum vzdelávania neziskových organizácií
Tajovského 51. SK-97401 Banská Bystrica, Slovensko
Danica Hullová
cvno@cvno.sk
www.cvno.sk

Volkshochschule Hoyerswerda – Kommunalen Eigenbetrieb „Kultur und Bildung“ / EkuB Hoyerswerda mestské kultúrne a vzdelávacie centrum

Všeobecná charakteristika vzdelávania / inštitúcie

Ľudová vysoká škola (nem. VHS) v meste Hoyerswerda je verejná inštitúcia pod správou mestského zastupiteľstva Hoyerswerda, ktorá je súčasťou Mestského kultúrneho a vzdelávacieho centra (nem. Kommunalen Eigenbetrieb "Kultur und Bildung" der Stadt Hoyerswerda / EkuB). Slúži ako centrum ďalšieho politického, kultúrneho, zdravotníckeho, profesijného a záujmového vzdelávania všetkých občanov mesta a okolitých oblastí. Okrem toho je spoločenským a komunikačným centrom, ktoré slúži zákazníkom a je cenovo prístupné.

Mestské kultúrne a vzdelávacie centrum Hoyerswerda ponúka 360 kurzov ročne, je to najväčšia organizácia, ktorá pôsobí v oblasti zabezpečenia ďalšieho vzdelávania dospelých v meste Hoyerswerda. Zamestnáva 9 pracovníkov na plný úväzok, 250 lektorov na polovičný úväzok a počet študentov ročne dosahuje približne 2.500.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Možnosť zapojiť sa do vzdelávacích programov majú všetky vekové skupiny obyvateľstva, rôzne sociálne skupiny a znevýhodnené skupiny občanov. Zákazníkmi centra v meste Hoyerswerda sú úrady verejného sektora, firmy, organizácie poskytujúce sociálnu starostlivosť, organizácie EÚ zabezpečujúce rôzne zmluvné vzťahy, všetci záujemcovia, ktorí požadujú vzdelávacie programy a semináre na základe svojich vlastných potrieb. Škola poskytuje tieto možnosti vzdelávania a sprievodné aktivity:

- Programy v oblasti vzdelávania a kultúry: občianske vzdelávanie, sociokultúrne a jazykové vzdelávanie, IT, ďalšie odborné vzdelávanie.
- Poradenstvo v oblasti vzdelávania.
- Kvalifikačná príprava (akreditované programy) pre účely rastu zamestnanosti.
- Vzdelávanie v rámci existujúcich regionálnych a celoeurópskych sietí v oblasti vzdelávania a kultúry.
- Poskytuje priestory a strediská odbornej prípravy, ktoré zodpovedajú novým trendom, v hlavnej budove a v miestnych pobočkách.
- Otváracie hodiny, ktoré zohľadňujú požiadavky zákazníkov.

Ľudová vysoká škola má špeciálne oddelenie Európskych projektov, ktoré sa venuje práci v rámci programov SOCRATES a LEONARDO DA VINCI a Európskeho sociálneho fondu.

Cezhraničná spolupráca

EKuB sa nachádza vo východnej časti Nemecka, 50 km od hranice s Poľskom a 70 km od hranice s Českou republikou. Po vstupe do EÚ tieto susedné krajiny majú záujem o spoluprácu nie iba v ekonomickej oblasti, ale tiež v oblasti vzdelávania s cieľom vybudovania regionálnej siete vzdelávacích inštitúcií.

EKuB je partnerskou organizáciou v tejto sieti, ktorej úlohou je poskytovať hlavne výučbu jazykov pre obyvateľstvo susedných krajín, ktoré žije a pracuje v tomto prihraničnom regióne.

Kontaktné údaje:

Volkshochschule Hoyerswerda
Heinrich-Mann-Str. 35, D-02977 Hoyerswerda, Nemecko
Ute Grun
u.grun@e-kub.de
www.vhs-hoyerswerda.de

Kemi-Tornion Ammattiopisto **Kemi-Tornio odborný inštitút**

Všeobecné informácie o type vzdelávania / inštitúcii

Kemi-Tornio odborný inštitút (fin. Kemi-Tornion Ammattiopisto) bol založený v auguste 2000 a nachádza sa v Kemi, Fínsko blízko hranice so Švédskom. Patri medzi inštitúcie formálneho školstva vo Fínsku a poskytuje odborné vzdelávanie na stredoškolskej úrovni.

Škola pôsobí hlavne v meste Kemi, má jedno oddelenie v Tornio, 26 km na sever od Kemi a jedno v Kolari, 213 km na sever od Kemi. Cieľom základného odborného štúdia je poskytnúť študentom odborné vedomosti a zručnosti v rôznych profesiách. Okrem rozvoja odborných zručností ďalším cieľom je prispieť k osobnému rozvoju študentov smerom k lepšiemu životu a osobnému rastu tak, aby sa stali zrelými a rovnocennými jedincami, rozvíjať ich zručnosti pre ďalšiu odbornú prípravu.

Základné odborné vzdelanie vo Fínsku zabezpečujú samosprávy, spojené mestské rady a súkromné organizácie, a štúdiom je zadarmo. Štúdium trvá 2-3 roky v závislosti od pôvodne nadobudnutých základných zručností a schopností jedinca a jeho pracovných skúseností. Vyučovanie prebieha väčšinou v budove školy, ale jeho súčasťou je aj odborná prax na pracovisku pod dozorom odborníka. 1.400 študentov sa zúčastňujú praxe v 130 podnikoch. Kemi-Tornio odborný inštitút ako aj Kemi-Tornio polytechnický inštitút (fin. Kemi-Tornion Ammattikorkeakoulu) patria pod mestský Zväz polytechnických inštitútov.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Kemi-Tornio odborný inštitút ponúka 15 základných odborných programov v 21 profesiách. Študijnými odbormi sú: založenie a vedenie podniku, zdravotná starostlivosť a sociálne služby, cestovný ruch, verejné stravovanie a technológia prípravy jedál. Študenti sa môžu zapájať do prípravy študijného programu a vyberať predmety aj na iných oddeleniach školy alebo strednej školy, či na polytechnických inštitútoch a univerzitách. Moderné pracoviská s prístupom na internet, e-mail a virtuálne knižnice sú voľne dostupné pre všetkých študentov.

Škola zabezpečuje pre študentov študijné centrá, ako aj kariérové poradenstvo a služby v oblasti zamestnanosti v Kemi a Tornio. Kemi-Tornio odborný inštitút ponúka vzdelávanie dospelých na základe individuálnych potrieb jednotlivcov a pracovných kolektívov. Za tým účelom sa organizujú večerné a víkendové kurzy. Študijné programy sú orientované na rôzne profesie. Škola pomáha rozvíjať aj ďalšie odborné zručnosti a

kompetencie dospelých a ponúka rôzne špecializácie v odbore, doplnkové a rozširujúce odborné vzdelávanie, odborný výcvik pre učňov, vzdelávanie a prípravu (rekvalifikácie) nezamestnaných pre pracovný trh, školenia pre zamestnancov firiem a poradenstvo pri výbere zamestnania.

Kemi-Tornio polytechnický inštitút má aj oddelenie medzinárodných vzťahov

Úlohou tohto oddelenia je vytváranie a príprava stratégie organizácie v oblasti medzinárodných vzťahov. Hlavnou činnosťou oddelenia je práca na projektoch EÚ, poskytovanie konzultácií v rámci projektovej činnosti, zabezpečenie tvorby a realizácie projektov. Oddelenie je zodpovedné za prepojenie medzinárodnej činnosti (práce) so štúdiom a výskumom na škole. Činnosť tohto oddelenia smeruje do určitých oblastí. Sú to severné škandinávské a európske krajiny. Zdroje na spoluprácu z Čínou a Ruskom a špeciálne s regiónom Barents sú tiež k dispozícii. Východiskovým bodom pre začatie práce na projektoch musí byť ich prepojenie s výskumom vlastnej organizácie.

Keďže vedúci a účastníci projektov sa vyberajú spomedzi vlastných zamestnancov, skúseností z práce na projektoch sa dajú uplatniť vo výučbe. Prostredníctvom práce na projektoch si učitelia sami zvyšujú svoje odborné vedomosti. Aj študenti majú možnosti si v rámci projektov dokončiť štúdium na škole. Medzinárodné oddelenie riadi projekty v programoch LEONARDO DA VINCI a SOCRATES a vytvára možnosti spolupráce medzi organizáciou a trhom práce v regióne. Dôležitým aspektom práce na projektoch je ten, že medzinárodná spolupráca je vykonávaná v partnerstve s miestnymi priemyselnými odvetvami a ich podnikmi. Cieľom tohto procesu je podporiť činnosť firiem a verejného sektora v regióne, vytvoriť pracovné miesta a nové pracovné príležitosti a nadviazať kontakty s medzinárodnými korporáciami a partnermi. Fínsko tradične prijíma zahraničných študentov a kladie si za cieľ zvýšiť počty zahraničných absolventov z radov týchto študentov.

Za tým cieľom sa skrýva predstava, že študenti zostanú vo Fínsku aj po ukončení štúdiá, ale samozrejme, že väčšina z nich sa vracia domov do svojich krajín. V roku 2005 študovalo na Kemi-Tornio polytechnickom inštitúte viac ako 140 zahraničných študentov, ktorí pochádzajú z USA, Kanady, Ázie, Číny a Afriky. Ďalším, nemenej dôležitým cieľom je priniesť nový globálny spôsob myslenia a práce do fínskeho systému vzdelávania a hospodárstva. V minulosti Fínsko bolo veľmi uzavretou spoločnosťou, ale dnes si už obyvatelia krajiny uvedomujú, že spoločnosť a systém vzdelávania sa musia otvoriť svetu.

Kontaktné údaje:

Kemi-Tornion Ammattiopisto
Kauppakatu 5, P.O. Box 505, FIN-94101 Kemi, Fínsko
Annikki Pulkkinen
annikki.pulkkinen@tokem.fi
www.ktao.fi, www.tokem.fi

Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen Krajinský zväz ľudových vysokých škôl v Burgenlande

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcii

Krajinský zväz ľudových vysokých škôl v Burgenlande (nem. Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen alebo Landesverband Burgenländischer VHS) má svoje riaditeľstvo v Eisenstadte. Eisenstadt je hlavné mesto spolkovej krajiny Burgenland v Rakúsku. Regionálne pobočky krajinského zväzu môžeme nájsť v mestách Oberwart, Jennersdorf a Halbtorn. Ďalšie ľudové vysoké školy sú činné vo väčších komunitách spolkovej krajiny. Ľudové vysoké školy sú neziskové vzdelávacie inštitúcie, ktoré pracujú v Burgenlande od roku 1969. Krajinský zväz je strešnou organizáciou ľudových vysokých škôl v Burgenlande. Hlavné úlohy krajinského zväzu sú okrem toho, že má koordinačný charakter ako strešná organizácia, samostatný manažment osobitných oblastí politického vzdelávania, vzdelávanie druhej šance, poradenská činnosť vo vzdelávaní, jazyky, kľúčové kvalifikácie, práca s počítačmi a regionálne vzdelávanie.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Ľudové vysoké školy v Burgenlande (nem. Volkshochschule alebo VHS) stoja za komplexnou koncepciou vzdelávania, ktorá spája všeobecné, politické, kultúrne a odborné kontinuálne vzdelanie. Ich cieľom je vytvoriť komplexný a kontinuálny program vzdelávania v rôznych regiónoch Burgenlandu. Témy, ktoré ich oslovili, zahŕňajú činnosť s aktuálnymi otázkami na krajinskej, regionálnej a komunitnej úrovni, vzdelávacie aktivity a vytváranie povedomia týkajúceho sa trendov spoločenského vylúčenia a podpory tvorivosti, fyzického a psychického zdravia.

Hlavné kompetencie Ľudových vysokých škôl v Burgenlande sú:

- Vzdelávacie a poradenské služby v regiónoch Burgenlandu
- Vytváranie možností druhej šance na získanie kvalifikácií (na všeobecnej úrovni stredoškolského vzdelávania, nadstavbového štúdia, úrovne prijatia na univerzitu (maturita), maturita-ekvivalent úrovne prijatia na univerzitu pre zručných robotníkov, skúšky na vyššie vzdelávanie.
- Rozvoj opatrení na tvorbu špeciálneho programu so zameraním na znevýhodnené cieľové skupiny.
- Rozvoj seminárneho programu všeobecného a odborného kontinuálneho vzdelania.
- Rozvoj širokého spektra programov vyučovania jazykov.
- Rozvoj a implementácia nových foriem učenia a vyučovacích metód s podporou

informačných a komunikačných technológií.

- Návrh projektov na testovanie a implementáciu inovácií vo vzdelaní.
- Najdôležitejšou formou činnosti učenia je práca v kurze. Toto je čiastočne organizované a implementované miestnymi združeniami vzdelávania dospelých – všeobecne na neplatenom základe.

Programy seminárov a workshopov v oblasti kľúčových kvalifikácií na politické, odborné a osobné kontinuálne vzdelávanie vytvárajú ďalšie vytvárajú ďalšie zameranie. Spolu s tým projektová práca v oblasti "politického a interkulturálneho vzdelania" vytvára druhý pilier činnosti združení v Burgenlande. Táto projektová práca umožňuje uplatňovať aktuálne témy a obsah vyučovania, rozvoj inovatívnych programov a tým sú oslovené cieľové skupiny. Poradenstvo a informácie vo vzdelaní sú obzvlášť hodnotné. V súčasnosti, poradenské aktivity sa sústreďujú na vzdelávanie druhej šance, ale zároveň sa postupne rozširujú, aby začlenili všetky iné príslušné oblasti. Nové a inovatívne formy učenia, ako sú samoregulované a autonómne učenie (elektronické učenie, otvorené dištančné učenie), ktoré spĺňa individuálne, spoločenské a ekonomické požiadavky, sa tiež podporujú.

V súčasnosti, 14 členov personálu je zamestnaných v krajinskom zväze, regionálnych pobočkách a na projektovej práci. Celkovo je cca. 350 členov pedagogického zboru zamestnaných na "voľnej nohe".

Každý rok sa zrealizuje cca 800 kurzov s 8.700 účastníkmi (165.000 vyučovacích jednotiek) a 145 podujatí s 9.600 účastníkmi. Ľudové vysoké školy v Burgenlande sú financované základným financovaním z Federálneho ministerstva vzdelania, vedy a kultúry a spolkovéj krajiny Burgenland, poplatkami za kurzy a rôznymi fondmi predovšetkým z EÚ, ktorých podiel v celkovom financovaní stále narastá.

Cieľ účasti na cezhraničnej spolupráci

Od roku 1996 získali ľudové vysoké školy skúsenosti v medzinárodnej spolupráci v rámci ESF, GRUNDTVIG 2 a podobných programov. Cezhraničná spolupráca a Maďarskom, Slovenskom a Slovinskom bola od roku 1989 tiež dôležitým prínosom. Cieľom takýchto aktivít je naučiť sa viac o vzdelávacom systéme v iných krajinách a poskytnúť možnosti pre inovatívne projekty a formy spolupráce.

Kontaktné údaje:

Landesverband Burgenländischer Volkshochschulen
Pfarrgasse 10, A-7000 Eisenstadt, Rakúsko
Elisabeth Deinhofer
e-deinhofer@vhs-burgenland.at
www.vhs-burgenland.at

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht. **Západopanónska agentúra regionálneho rozvoja**

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcie

Západopanónska agentúra regionálneho rozvoja bola založená Západopanónskou radou regionálneho rozvoja v roku 1999, oficiálnym orgánom troch západomaďarských krajov Győr-Moson-Sopron, Vas a Zala. Najdôležitejšou funkciou agentúry je podpora práce rady a splnenie cieľov programu západopanónskeho regionálneho rozvoja (NDP). Dodatočne agentúra hrá významnú úlohu pri formulovaní regionálnej vízie do budúcnosti a má cieľ začleniť viac a viac účastníkov do strategického a pracovného partnerstva. Agentúra má 65 zamestnancov v piatich úradoch regiónu. Riaditeľstvo sídli v meste Sopron na západe Maďarska.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Západopanónska agentúra regionálneho rozvoja hrá aktívnu úlohu vo vytváraní profesionálnych spojení v regióne i mimo neho, v rozvoji ekonomiky a podpore miestnych iniciatív. Agentúra pomáha regionálnym iniciatívam a spolupracuje s účastníkmi, aby podporila vyrovnaný vývoj regiónu. Agentúra pomáha pri práci rozvojových rád v západomaďarských krajoch tak, že koordinuje ich ciele a aktivity. Koordinuje úlohy, ktoré sa vzťahujú na programy regionálneho rozvoja, podporuje a monitoruje proces oboch i prípravy i implementácie týchto programov. Tiež agentúra prispieva k financovaniu týchto programov, pomáha priťahovať domáce a zahraničné zdroje do oblasti a zlepšuje efektívnosť investovania v regióne. Snaží sa tiež o podporu spolupráce medzi zainteresovanými v regionálnom rozvoji a skúma spoločné záujmy a aktivity. Ďalej poskytuje pomoc vzniku a vývoju iných inštitúcií a ich harmonizácii.

Agentúra má rôzne jednotky: strategické plánovanie regionálnych programov, ktorým napomáhajú fondy podpory Európskej únie ako aj Národný rozvojový plán; jednotku projektového vývoja zodpovedná za pomoc pre ďalší výskum a plánovanie v regióne, podporuje optimálnu partnerskú spoluprácu, zosúladzuje projektové iniciatívy v regióne a koordinuje a podporuje projektové iniciatívy, ktoré sa vzťahujú na potreby regiónu; regionálnu jednotku štrukturálnej koordinácie, ktorej kľúčovou činnosťou je udržiavanie kontaktov s partnerstvami v malých osadách, miestnych vládach a radách pre regionálny rozvoj alebo ich sekretariátoch ako aj s vládou; jednotku medzinárodných vzťahov, postavenie ktorej zahŕňa činnosť predsedníctva, rady a bojových jednotiek

Euroregia západ / Nyugat-Pannonia, Panónskej obchodnej iniciatívy, ktorá nadväzuje na regionálne siete, zoskupenia, organizácie zaoberajúce sa ekonomickým rozvojom a novými iniciatívami, priemyselným parkom, pripravuje ekonomických činiteľov regiónu na reštrukturalizáciu ekonomiky; jednotku programového manažmentu, ktorá riadi tendre prijaté radou. V súčasnosti sa zaoberá manažmentom nasledovných programov: ORPHEUS – "Informačné technológie na základných školách" a "Boj proti vylúčeniu zo sveta práce" – Panónske samohybné zoskupenie, ktoré podporuje dodávateľov (obzvlášť maďarských malých a stredných podnikov, plánuje kontakty medzi dodávateľmi, vytvára tímy expertov, zbiera inovatívne projektové idey, koordinuje ich implementáciu a robí sprostredkovateľa medzi projektovými partnermi.

Cieľ zúčastniť sa cezhraničnej spolupráce

Medzi najdôležitejšie projekty PHARE CBC, ktoré vedie agentúra, sú projekty ekonomického rozvoja založené na inovácii a Malý projektový fond. Maďarsko-rakúsky hraničný región sa môže stať konkurenčným na európskej úrovni iba pomocou spolupráce. Maďarsko a agentúra sú oprávnení participovať na programe INTERREG od mája 2004. Ako hraničná regionálna inštitúcia sa považuje za vitálnu len v spolupráci s partnermi na iných stranách štyroch štátnych hraníc.

Kontaktné údaje:

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.
Új utca 12, H-9400 Sopron, Maďarsko
Kornélia Csontos
kornelia.csontos@westpa.hu
www.westpa.hu

Højskolen Østersøen **Ľudová vysoká škola "Baltické more"**

Všeobecná charakteristika vzdelávania / inštitúcie

Højskolen Østersøen bola založená v roku 1993 v meste Aabenraa, ktoré sa nachádza v dánskej provincii Sønderjylland (dán. Sønderjyllands Amt), na hranici s nemeckým krajom Šlezvicko-Holštajnsko. Škola je nezávislá, neštátna inštitúcia, na čele ktorej je takzvané Združenie školy, ktoré je jej riadiacim orgánom. Združenie je otvorené pre každého občana, ktorý ctí hodnoty, ciele a stanovy školy Højskolen Østersøen. Členmi združenia sú miestni občania a bývalí študenti školy. Škola pôsobí v oblasti neformálneho vzdelávania a poskytuje možnosť internátneho ubytovania pre dospelých (nad 18 rokov), zabezpečuje vzdelávanie dostupné pre všetkých, slobodný prístup každého človeka ku vzdelávaniu bez rozdielu jeho etnického, sociálneho a kultúrneho pôvodu. Hlavnou cieľovou skupinou sú príslušníci dánskej a nemeckej národnosti. Učiteľský zbor na škole pozostáva z polovice dánskych a z polovice nemeckých učiteľov. Celkový počet učiteľov je 8.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Højskolen Østersøen je dánska ľudová vysoká škola a preto nie je závislá na dánskom vzdelávacom systéme. Tieto typy škôl v Dánsku nemajú predpísané osnovy, sami určujú, čo a ako budú učiť, na základe akej vyučovacej metódy. Højskolen Østersøen nezabezpečuje formálne, štandardné (akreditované) kvalifikácie, na škole sa neznámkuje a neskúša sa.

Ľudové vysoké školy (nem. Volkshochschule) dostávajú finančnú podporu od štátu a preto musia dodržiavať určité predpisy, ktoré im určujú dánske zákony, ak si nárokujú na túto podporu od štátu. Jedinou povinnosťou školy v rámci týchto predpisov je 50% podiel príslušníkov dánskej národnosti v kurzoch, štát inak nezasahuje do učebných osnov alebo do vyučovacích metód. Ako väčšina iných škôl tohto typu v Dánsku, Højskolen Østersøen je inštitúciou, ktorá poskytuje vzdelávanie založené na určitých hodnotách.

To znamená, že hlavným cieľom Højskolen Østersøen je podpora dánskych dospelých a dospelých inej národnosti v ich osobnom rozvoji smerom k lepšiemu životu, aktívnemu občianstvu a zamestnanosti (celoživotné a široko spektrálne vzdelanie). Špecifickým zámerom je poskytovanie vzdelávania a odbornej prípravy o dánskom jazyku a kultúre pre iné národnosti, hlavne pre príslušníkov nemeckej národnosti, a o nemeckom jazyku a kultúre pre príslušníkov dánskej národnosti, čo

prispieva k rozvoju cezhraničnej spolupráce. V toho vyplýva, že i keď Højskolen Østersøen neposkytuje formálne vzdelávanie ukončené nejakým dokladom (diplomom, osvedčením), na strane druhej zabezpečuje praktické zručností a reálne vedomostí / poznatky v oblasti jazykovej a kultúrnej.

V stanovách školy je zakotvené, že škola má prispievať ku zvyšovaniu mobility, výmeny a obchodu medzi Dánskom a Nemeckom tým, že bude poskytovať obyvateľom Dánska a Nemecka nevyhnutné jazykové zručností a vedomostí z oblasti kultúry. I keď hlavným cieľom školy nie je stať sa dánsko-nemeckou vzdelávacou inštitúciou, nakoľko je to dánska ľudová vysoká škola založená na tradíciách dánskeho školstva tohoto typu, veľmi cennou skutočnosťou je zmiešaný dánsko-nemecký učiteľský zbor. Pre učiteľov sa škola stala miestom spoznávania rôznych kultúr, kde si majú možnosť vyskúšať v praxi, čo je to kultúrna rôznorodosť (na základe výmeny poznatkov o spoločenských zvykoch, rôznych foriem spolupráce, vzájomného spoznávania systému hodnôt a pod). Dominantným jazykom v rámci spoločenskej komunikácie na škole je dánsky jazyk, a preto všetci si na škole uvedomujú, že tu existuje nevyužitý potenciál vo väčšej miere používať nemecký jazyk v spoločenskej komunikácii, čo v konečnom dôsledku je významnou vymoženosťou tejto internátnej školy. I keď dánski a nemeckí učitelia sa musia navzájom prispôbovať, predsa sa len nemeckí učitelia viac prispôbujú aj okolitému svetu, pretože žijú v tejto miestnej komunite, ktorá je súčasťou dánskej spoločnosti.

Cieľ zúčastniť sa cezhraničnej spolupráce

Filozofia školy Højskolen Østersøen vychádza z presvedčenia, ktoré je zakotvené aj v jej postojoch a hodnotách a znamená, že dánsko-nemecká spolupráca v tomto prihraničnom regióne by sa mala realizovať v rámci cezhraničnej spolupráce, v spoločnom riešení otázok zamestnanosti a obchodu. Je to hlavne kvôli tomu, že kedysi toto územie bolo príčinou a miestom viacerých konfliktov a vojen medzi Dánskom a Nemeckom. V presvedčení o nevyhnutnosti cezhraničnej spolupráce a nadväzovaní vzájomných kontaktov škola neustále pokračuje v rozvoji širšej európskej dimenzie v rámci svojej práce a uskutočnenia jej hlavných cieľov. Od roku 1997 viac ako 600 mladých ľudí z celej Európy, ktorí pôsobia v neziskových organizáciách a sú predstaviteľmi 50 národností, kultúr a jazykov v Európe, sa zúčastnilo na škole rôznych kurzov z oblasti európskej politiky. Tieto kurzy sa dotýkali súčasnej európskej agendy a účastníci kurzov sa stretli a spoznávali kultúrnu a jazykovú rôznorodosť práve v špeciálnom otvorenom vzdelávacom prostredí tejto dánskej ľudovej vysokej školy.

Kontaktné údaje:

Højskolen Østersøen
Flensborgvej 48-50, DK-6200 Aabenraa, Dánsko
Peter Buhrmann
pb@hojoster.dk
www.hojoster.dk, www.people.hojoster.dk

Regionaal Opleidingen Centrum Rijn IJssel / ROC Rijn IJssel **Regionálne centrum vzdelávania Rijn IJssel**

Všeobecné informácie o type vzdelania / inštitúcie

Regionálne vzdelávacie centrum Rijn IJssel (ROC Rijn IJssel) je formálne regionálne vzdelávacie centrum v Holandsku, nachádzajúce sa v Arnheme (región Gelderland). Poskytuje výuku a kurzy odborného vzdelávania a vzdelávania dospelých. ROC Rijn IJssel je jedným z viac ako 40 ROC (regionálne centrum vzdelávania) v Holandsku. ROC boli založené na konci 90-tych rokov 20. storočia v Holandsku. Cieľom bolo decentralizovať a integrovať všeobecné a odborné vzdelanie vytvorením centier regionálneho vzdelávania. ROC Rijn IJssel ponúka programy odborného vzdelávania a tiež poskytuje kurzy pre dospelých na získanie vysvedčenia z vyššieho stredoškolského vzdelávania, holandčiny ako druhého jazyka alebo aritmetiky pre dospelých. Všetky učebné programy a kurzy sú nasmerované k získaniu kvalifikácie, ktorá vyhovuje trhu práce alebo ktorá spĺňa predpokladané podmienky na ďalšie vzdelávanie. ROC preto významne prispieva k spoločenskému a ekonomickému rozvoju regiónu. ROC Rijn IJssel má mnoho kontaktov so spoločnosťami, inštitúciami a miestnymi vládnymi orgánmi. To mu umožňuje úzko monitorovať požiadavky pracovného trhu a možnosti ďalšieho vzdelávania.

ROC Rijn IJssel má personál asi 1.000 ľudí. Asi 3.500 študentov je registrovaných vo vzdelávaní dospelých asi v 11.500 tréningových programoch odborného vzdelávania. Študenti sú medzi 17. a 80. rokom, prevládajú 18-25-roční.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

ROC Rijn IJssel je organizované v 5 sektoroch so zameraním na nasledovné odvetvia: ekonomika, strojárstvo, stravovacie služby, turizmus a voľný čas, zdravie, šport, blaho a vzdelávanie dospelých. ROC Rijn IJssel má širokú skúsenosť v medzinárodných projektoch. Medzinárodná orientácia študentov je jedna z priorít ako aj učiteľov. ROC Rijn IJssel poskytuje vzdelanie v rôznych formách pre ľudí každého veku nad 16 rokov. Všetci študenti prinášajú do programu vlastné otázky, potenciál a očakávania. Niektorí prichádzajú na celý výcvikový kurz, zatiaľ čo iní na štúdium niekoľkých predmetov alebo krátky kurz. Sú tam špeciálne možnosti pre ľudí s hendikepom, ale tiež pre ľudí s mimoriadnymi schopnosťami alebo pre vrcholových športovcov, ktorí chcú kombinovať šport s programom odborného vzdelania. Viac a viac ľudí hľadá ďalšie vzdelávanie vrátane tých, čo už pracujú. Chcú si rozšíriť všeobecné znalosti alebo aktualizovať vedomosti, diskutovať na aktuálne témy alebo zlepšiť odbornosť.

Vedomosti starnú rýchlo a spoločnosť sa stále mení. To vyžaduje od ľudí neustálu aktualizáciu vedomostí a zručností, široký potenciál vedomostí s cieľom flexibilne sa adaptovať na pracovnú situáciu. Aby sa uspokojili tieto požiadavky vyvinul ROC Rijn IJssel dobrý systém motivácie študentov na ďalšie vzdelávanie. V závislosti od okolností je možné študovať buď v škole ale i mimo nej. Vďaka veľkému rozsahu vzdelávacích programov v ponuke je ľahké prejsť z jedného programu na druhý, alebo napr. pokračovať v následnom programe na vyššej úrovni.

Cieľ účasti na cezhraničnej spolupráci

ROC Rijn IJssel sa nachádza 30 kilometrov od hranice s Nemeckom. Ako časť každodenného života občania z oboch strán hranice často cestujú na nákupy a za turizmom do susednej krajiny. Ak je však účelom cesty štúdium a práca, ľudia nachádzajú mnoho prekážok, ak by sa mali zúčastňovať na cezhraničnej spolupráci. Bariéry existujú napr. v jazyku, rozdieloch v kultúre, rozdieloch v školskom systéme a v legislatíve. Vzhľadom na to, že v záujme študentov je skúmať možnosti trhu práce v euroregióne, ROC Rijn IJssel dáva prioritu snahám vytvoriť spoluprácu na poli vzdelávania dospelých v euroregióne.

Kontaktné údaje:

ROC Rijn IJssel
 Velperweg 39, P.O. box 5162, NL-6802 ED Arnhem, Holandsko
 Lenny van Kempen
 L.v.Kempen@rocrijijssel.nl
 www.rocrijijssel.nl

Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken **Ľudová vysoká škola mesta Saarbrücken**

Všeobecné informácie o type vzdelávania / inštitúcii

Ľudová vysoká škola mesta Saarbrücken (nem. Volkshochschule Stadtverband Saarbrücken alebo VHS Stadtverband Saarbrücken) je najväčšia z celkového počtu 16 ľudových vysokých škôl v Sársku. Je uznávaná podľa sárskeho zákona ako všeobecná inštitúcia kontinuálneho vzdelávania a základná organizácia mestského oddelenia kultúry a vzdelávania (nem. Kultur- und Bildungswerk).

Ľudová vysoká škola mesta Saarbrücken má okolo 40.000 osôb zúčastňujúcich sa ročne na cca 3.000 kurzoch a vzdelávacích podujatiach sa poskytne viac ako 70.000 vyučovacích hodín ročne. Je to inštitúcia denného vzdelávania s cca 35 pravidelnými zamestnancami (vrátane zmlúv na dobu určitú pre projekty) na vyučovanie a správu cca 800 lektorov na čiastočný úväzok. Centrum vzdelávania dospelých mesta Saarbrücken certifikovaná podľa LQW 2 (kvalita testovania v kontinuálnom vzdelávaní orientovaná na učenie, nem. Lernerorientierte Qualitätstestierung in der Weiterbildung). Administratívne vedenie sa nachádza v Starej Radnici na Zámockom námestí (nem. Alten Rathaus auf Schlossplatz) v Saarbrückene.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Ľudová vysoká škola mesta Saarbrücken bola založená spojením Centier vzdelávania dospelých mesta a okresu Saarbrücken a od roku 1984 ju vedie Mestský spolok Saarbrücken (nem. Stadtverband Saarbrücken). Mestský spolok Saarbrücken je asociáciou susediacich miest a miestnych úradov vo väčšej časti Saarbrückenu. Škola má za cieľ nájsť riešenia na problémy, ktoré si vyžadujú spoločný prístup. Mestské okresy Altkessel, Klarenthal, Halberg a Dudweiler spolu s mestskými zastupiteľstvami vo Friedrichsthal, Großrosseln, Heusweiler, Kleinblittersdorf, Püttlingen, Riegelsberg a Quierschied majú miestnych riaditeľov VHS Stadtverband Saarbrücken, ktorí pracujú na dobrovoľnej báze. Program Ľudovej vysokej školy mesta Saarbrücken zahŕňa programy vzdelávania v oblasti: ľudia a spoločnosť, kultúra, umenie a zdravie, jazyky, kontinuálne odborné vzdelanie, nemecký jazyk, študijné exkurzie, skúšky a kvalifikácie. Spolu s nimi VHS Stadtverband Saarbrücken ponúka kurzy pre špecifické cieľové skupiny: ženy, starších občanov (Akadémia pre starších občanov), deti a mladých ľudí, kurzy gramotnosti pre negramotných zákazníkov, migrantov a etnických nemeckých imigrantov, kurzy v nápravných zariadeniach, kurzy

na získanie stredoškolského vzdelania (nem. Hauptschulabschluss), výcvikové a kvalifikačné kritériá na podporu uchádzačov o prácu v spolupráci s miestnymi pobočkami zamestnanosti, kurzy pre spoločnosti v oblastiach počítačovej / informačnej technológie, prezentačné techniky a jazyky.

Mestský spolok Saarbrücken garantuje Ľudovej vysokej škole mesta Saarbrücken finančnú podporu, k tomu ešte škola dostáva financie zo Sárskeho Ministerstva školstva, kultúry a vedy v súlade so zákonom o kontinuálnom vzdelaní v Sársku. Tretí pilier financovania je zakotvený v platbách od účastníkov kurzu.

Cieľ účasti na cezhraničnej spolupráci

Ľudová vysoká škola mesta Saarbrücken uskutočňuje cezhraničnú spoluprácu mnoho rokov v rámci projektov kontinuálneho vzdelávania so susediacou provinciou Lorraine vo Francúzsku a tiež s Luxemburskom.

Kontaktné údaje:

vhs Stadtverband Saarbrücken
Altes Rathaus, Schlossplatz, D-66119 Saarbrücken, Nemecko
Wilfried Schmidt
wilfried.schmidt@svsbr.de
www.stadtverband-saarbruecken.de/vhs

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten **Arktická vzdelávacia nadácia**

Všeobecné informácie o type vzdelávania / inštitúcii

Arktická vzdelávacia nadácia bola založená v roku 1970 ako štátna inštitúcia pôsobiaca v oblasti prípravy nezamestnaných pre pracovný trh v severných častiach Fínska, Nórska a Švédska. Od roku 1981 funguje ako nezisková organizácia v oblasti odbornej prípravy so sídlom v Övertorneå, Švédsko blízko hranice s Fínskom. Vlády troch krajín – Fínska, Nórska a Švédska spoločne riadia túto organizáciu. Pôsobenie a aktivity organizácie sú vymedzené v jej štatúte a v Dohode o vzájomnej spolupráci. Každé štyri roky sa Dohoda prejednáva a podpisuje nanovo. V Správnej rade sú dvaja zástupcovia z každej krajiny. Ústredný riaditeľ sa ustanovuje každé štyri alebo šesť rokov striedavo z jednej z partnerských krajín – Fínska, Nórska a Švédska. Organizácia má asi 60 zamestnancov, 40 z nich sú tréneri odborného výcviku (lektori). Ročný obrat organizácie je 7 mil Euro.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

Hlavnou činnosťou organizácie je zabezpečovanie odbornej prípravy pre Úrad práce Nordic v štyroch oblastiach (sekciiach), ktorými sú: remeslá, informačné technológie, služby, cestovný ruch, strojárstvo / priemyselné odvetvia. Každá sekcia má svojho vedúceho. Ústredný riaditeľ zvoláva raz do týždňa schôdzu s vedúcimi sekcii a spolu rozhodujú o ďalších aktivitách a smerovaní organizácie. Kapacita organizácie je asi 350 študentov. Veková skupina študentov sa pohybuje v rozmedzí od 16 do 60 rokov. Študenti pochádzajú zo všetkých troch krajín. Ročne tu pôsobi asi 70 študentov z Fínska, 85 z Nórska a 198 zo Švédska, vrátane 50 študentov strednej odbornej školy. Počet študentov určuje vyššie spomenutá Dohoda na niekoľko rokov dopredu.

Študenti zvyčajne zostávajú na škole po dobu jedného roka. Príprava prebieha v ich materinskom jazyku a literatúru (učebnice) ku kurzom sú k dispozícii vo fínčine, nórčine a švédčine. Niekedy sa literatúra ponúka v anglickom jazyku (špeciálne v IT kurzoch). Majstri odborného výcviku sú skúsení profesionáli vo svojom odbore a snažia sa vychovávať učňov k samostatnosti a zodpovednosti v práci. Študenti sa aktívne zapájajú do plánovania svojho výcviku a splnenie tohoto cieľa je prísne monitorované. Súčasťou pedagogického profilu učiteľa je aj nepretržitý nábor študentov (záujem o účasť v jeho / jej kurze). Študenti sú na rôznych vedomostných stupňoch a preto sa osnovy prispôbujú každému podľa jeho potrieb.

Škola zabezpečuje ubytovanie pre každého študenta v študentských izbách a byty pre rodiny. Ubytovanie sa prenajíma v dedinách Hedenäset a Övertorneå (Švédsko) a Aavasaks (Fínsko), ktoré sú vzdialené asi tri kilometre od školy. Počas pracovného týždňa, ale aj víkendov, organizuje škola pre svojich študentov rôzne voľnočasové aktivity. Škola spolupracuje s miestnou strednou odbornou školou v niekoľkých odboroch a s miestnym hotelom, kde študenti absolvujú prax v hoteli a reštaurácii. Od augusta 2000 škola získala osvedčenie ISO 9001 a od júna 2003 aj ISO 9001:2000. Okrem iného je škola držiteľkou licencie na Európsky počítačový vodičský preukaz (angl. European Computer Driving Licence / ECDL), ktorý sa dá získať v testovacích centrách v Nórsku a Švédsku.

Cieľ zúčastniť sa cezhraničnej spolupráce

Arktická vzdelávacia nadácia (angl. Arctic Vocational Foundation) bola od svojho vzniku vlastne projektom, pretože orientovala svoju činnosť na odbornú prípravu nezamestnaných pre trh práce v severných častiach Fínska, Nórska a Švédska. Vtedy vznikla potreba takejto odbornej prípravy kvôli vysokej nezamestnanosti a nerozvinutému trhu práce v tomto regióne. Dnes je cieľom Nadácie prispieť ku zvýšenej mobilite v rámci trhu práce v oblasti Nordic a dosiahnuť, aby kurzy odborného výcviku boli uznávané v každej z týchto troch škandinávskych krajín. Nadácia spolupracuje na 30 medzinárodných projektoch, ktoré sú čiastočne financované z fondov EÚ. Sú to mobility v rámci programov LEONARDO DA VINCI, SOCRATES / GRUNDTVIG a INTERREG IIIB.

Kontaktné údaje:

Stiftelsen Utbildning Nordkalotten
Skolvägen 12, Box 42, SE-95721 Övertorneå, Švédsko
Stina Tiainen
stina@utbnord.se
www.utbnord.se

Volkshochschule der Ostkantone **Ľudová vysoká škola východných kantónov**

Všeobecné informácie o type vzdelávania / inštitúcii

Ľudová vysoká škola východných kantónov Belgicka (nem. Volkshochschule der Ostkantone alebo VHS der Ostkantone) je od svojho založenia v roku 1966 oddelením vzdelávania kresťanského robotníckeho hnutia (MOC). MOC je koordinujúcou organizáciou kresťanského robotníckeho hnutia, kresťanskej zdravotnej starostlivosti, mládežníckych organizácií, atď. Pôvodne vzdelávala VHS der Ostkantone členov MOC, t. j. pomáhala robotníkom v emancipácii a aktívnej účasti na spoločenskom živote. Postupne sa VHS der Ostkantone dostala do oblasti viac všeobecného vzdelávania dospelých, nikdy však nezabudla na svoje korene vo vzdelávaní občanov. VHS der Ostkantone je tiež oficiálne uznávaná a financovaná ako organizácia vzdelávania dospelých nemecky hovoriacou komunitou v Belgicku. VHS der Ostkantone sa nachádza v meste Eupen.

Ciele, programy, produkty, klienti, študenti

VHS der Ostkantone sa hlavne zameriava na zvyšovanie povedomia študentov o potrebe vzdelávania, t.j. u vzdelávaných študentov zvyšuje ich motiváciu a schopnosť byť aktívnymi občanmi. Rovnosť pohlavia, udržateľnosť a podpora mieru sú základné princípy vzdelávacích projektov VHS der Ostkantone. Mnoho bývalých študentov sa stalo vedúci členmi odborov, miestnej politiky alebo aktívnymi členmi organizácií spoločenskej prosperity. VHS der Ostkantone organizuje 3,5 ročné kurzy sociálnych a pracovných vied, ktoré končia titulom bakalár (certifikát podpísaný univerzitou v Namur). Cieľovou skupinou za posledných 12 rokov sú iba ženy. Na účasť v kurze nie je potrebné predošlé vzdelanie alebo titul. Učitelia svoj prístup zakladajú na skúsenostiach študentiek a majú cieľ prehĺbiť ich teoretické vedomosti v spoločenských vedách. Na konci posledného roku musia obhájiť záverečnú diplomovú prácu, ktorá má odrážať ich osobné skúsenosti a spoločenskú angažovanosť. Mnoho týchto prác má pôvod v politických rozhodnutiach vo vláde nemecky hovoriacej komunity. VHS der Ostkantone ponúka starším občanom možnosť odstrániť svoju izolovanosť pre nedostatok ich vedomostí o najnovších spoločensko-politických trendoch a udalostiach. Každé dva týždne Akadémia starších občanov ponúka prednášky, exkurzie a semináre s pestrou škálou záujmu ako sú politika, náboženstvo, umenie, história a zdravie. Posledný tradičný projekt VHS der Ostkantone zahŕňa spoločensko-historický workshop o náboženskom všednom dni, hraničnej

histórii a tradíciách podávaných ústnou formou. Pôvodne tento projekt vytvoril spoločenský archív pre kresťanské robotnícke hnutie. Odvtedy sa rozvinul do partnerstva workshopov pre kresťanské robotnícke hnutie, do exkurzií, seminárov, atď., o regionálnej histórii, hraničnom regióne a jeho rozdielnych kultúrach a o antirasizme. Na profesijnej úrovni VHS der Ostkantone zhromaždilo skúsenosti zo získavania robotníkov na kurzy, ktorí majú málo zručností, za pomoci zástupcov odborov (projekt GRUNDTVIG: "Zlepšovanie"). Navyše vo svojej sociálnej spoločnosti B.I.S.A. zamestnáva VHS der Ostkantone sociálne a ekonomicky znevýhodnených pracovníkov, aby ich reintegrovala do pravidelného pracovného trhu. Ďalej VHS der Ostkantone zhromaždila skúsenosti cez rovnaký projekt "Výzva stredného veku", ktorý sa týka generačného prístupu, t.j. prenos zručností a kompetencií v rámci organizácie zo starších na mladších aktívnym tutoringom a vedením mladých za pomoci starších kolegov.

Cieľ účasti na cezhraničnej spolupráci

VHS der Ostkantone je aktívnou v hraničných aktivitách nemecky hovoriacej komunity. Viac ako 12 rokov spolupracuje VHS der Ostkantone s podobnými inštitúciami na nemeckej a holandskej strane hranice. To vyústilo do "Pracovnej skupiny bez hraníc" a do "Euroregionálnej akadémie". Na európskej úrovni sa VHS der Ostkantone zúčastňuje pri koordinovaní projektov v rámci programov SOCRATES, ESF a INTERREG. Cieľom každej z týchto cezhraničných aktivít spolupráce je vytvoriť situáciu zisk-zisk medzi VHS der Ostkantone a jej partnermi: spoločné skúsenosti a učenie z iných organizácií o témach špecifických projektov a o všeobecnom prístupe partnerov.

Kontaktné údaje:

Volkshochschule der Ostkantone
 Rotenbergplatz 19, B-4700 Eupen, Belgicko
 Werner Zimmermann
 info@vhs-ostkantona.org
 www.vhs-ostkantone.org

Členovia projektu CBCnet pred Šengenským pamätníkom na brehu rieky Mosel v Šengene (Luxembursko): Tomáš Findra (Slovensko), Wilfried Schmidt (Nemecko), Anne Arrelø (Švédsko), Ulf Olovzon (Švédsko), Sirpa Hyttinen (Fínsko), Danica Hullová (Slovensko), Nicole Ehlers (Nemecko), Filip Dedeurwaerder (Belgicko), Marianna Hadvigerová (Slovensko), Renáta Kopaničáková (Slovensko), Ute Grun (Nemecko), Christine Teuschler (Rakúsko), Elisabeth Deinhofer (Rakúsko), Lenny van Kempen (Holandsko), Kornélia Csontos (Maďarsko)

Opis pamätníka:

Na palube lode "Princess Marie-Astrid", ktorá kotví v tomto prístave, podpísali predstavitelia štátov ekonomického spoločenstva BENELUX, Nemeckej spolkovej republiky a Francúzska dňa 14. júna 1985 a 19. júna 1990 Šengenskú dohodu o postupnom zrušení kontrol na spoločnej hranici a konvenciu o dodržiavaní podmienok jej implementácie.